3 1761 07993861 9

Digitized by the Internet Archive
in 2010 with funding from
University of Toronto

http://www.archive.org/details/caiipliniisecund01plin

J. a. S. Gutto[illegible]

[illegible]

CAII PLINII SECUNDI
HISTORIAE NATURALIS
LIBRI XXXVII

EX RECENSIONE JOANNIS HARDUINI

PRAEMITTITUR NOTITIA LITERARIA

ACCEDIT INDEX

STUDIIS SOCIETATIS BIPONTINAE

Pliny the el

88412
17/6/00

EDITIO ACCURATA

BIPONTI
Ex Typographia Societatis
CIƆIƆCCLXXXIII

PA
6611
A2
1783
V. 1

CAII PLINII
SECUNDI
HISTORIAE NATURALIS
LIBRI XXXVII.

C. PLINII CAECILII JUNIORIS EPISTOLAE DUAE

In quibus de Vita Plinii avunculi ſui diſſerit.

LIBRI III. EPISTOLA V.

C. PLINIUS CÆCILIUS MACRO SUO S.

Pergratum *eſt mihi, quod tam diligenter libros avunculi mei lectitas, ut habere omnes velis, quæraſque, qui ſint omnes. Fungar indicis partibus; atque etiam quo ſint ordine ſcripti, notum tibi faciam. Eſt enim hæc quoque ſtudioſis non injucunda cognitio.* De jaculatione equeſtri unus. *hunc, cum præfectus alæ militaret, pari ingenio curaque compoſuit.* De vita Pomponii Secundi duo, *a quo ſingulariter amatus, hoc memoriæ amici, quaſi debitum munus, exſolvit.* Bellorum Germaniæ viginti, *quibus omnia, quæ cum Germanis geſſimus bella, collegit. Inchoavit, cum in Germania militaret, ſomnio monitus. Adſtitit enim quieſcenti Druſi Neronis effigies, qui Germaniæ latiſſime victor ibi periit: commendabat memoriam ſui, orabatque, ut ſe ab injuria oblivionis adſereret.* Studioſi tres, *in ſex volumina propter amplitudinem diviſi: quibus oratorem ab incunabulis inſtituit & perficit.* Dubii ſermonis octo *ſcripſit, ſub Nerone noviſſimis annis, cum omne ſtudiorum genus paulo li-*

berius & erectius, periculoſum ſervitus feciſſet. A fine Aufidii Baſſi triginta unus. Naturæ hiſtoriarum triginta ſeptem: *opus diffuſum, eruditum, nec minus varium quam ipſa natura. Miraris, quod tot volumina, multaque in his tam ſcrupuloſa, homo occupatus abſolverit? Magis miraberis, ſi ſcieris, illum aliquamdiu cauſas actitaſſe; deceſſiſſe anno ſexto & quinquageſimo: medium tempus diſtentum impeditumque qua officiis maximis, qua amicitia principum egiſſe. Sed erat acre ingenium, incredibile ſtudium, ſumma vigilantia. Lucubrare a Vulcanalibus incipiebat, non auſpicandi cauſa, ſed ſtudendi, ſtatim a nocte multa: hieme vero, ab hora ſeptima, vel cum tardiſſime, octava, ſæpe ſexta. Erat ſane ſomni paratiſſimi; nonnunquam etiam inter ſtudia inſtantis & deſerentis. Ante lucem ibat ad Veſpaſianum Imperatorem: nam ille quoque noctibus utebatur: inde ad delegatum ſibi officium. Reverſus domum, quod reliquum erat temporis, ſtudiis reddebat. Poſt cibum ſæpe (quem interdiu levem & facilem, veterum more, ſumebat) æſtate, ſi quid otii, jacebat in ſole: liber legebatur: adnotabat excerpebatque. Nihil enim legit, quod non excerperet. Dicere etiam ſolebat*, nullum eſſe librum tam malum, ut non aliqua parte prodeſſet. *Poſt ſolem plerumque frigida lavabatur. Deinde guſtabat; dormiebatque minimum. Mox, quaſi alio die, ſtudebat in cœnæ tempus. Super hanc liber legebatur; adnotabatur, & quidem curſim. Memini quendam ex amicis, cum lector quædam perperam pronuntiaſſet, revocaſſe & repeti coegiſſe: huic avunculum meum dixiſſe,* Intellexeras nempe? *cum ille adnuiſſet,* Cur ergo revocabas? decem

ampliuſ verſus hac tua interpellatione perdidimus. *Tanta erat parſimonia temporis. Surgebat æſtate a cœna, luce; hieme, intra primam noctis: & tanquam aliqua lege cogente. Hæc inter medios labores urbiſque fremitum. In ſeceſſu ſolum balinei tempus ſtudiis eximebatur. Cum dico balinei, de interioribus loquor. Nam dum deſtringitur tergiturque, audiebat aliquid aut dictabat. In itinere, quaſi ſolutus ceteris curis, huic uni vacabat. Ad latus notarius cum libro & pugillaribus, cujus manus hieme manicis muniebantur, ut ne cœli quidem aſperitas ullum ſtudii tempus eriperet: qua ex cauſa Romæ quoque ſella vehebatur. Repeto, me correptum ab eo, cur ambularem*, Poteras, *inquit*, has horas non perdere. *Nam perire omne tempus arbitrabatur, quod ſtudiis non impertiretur. Hac intentione tot iſta volumina peregit*, Electorumque commentarios *centum ſexaginta mihi reliquit, opiſthographos quidem & minutiſſime ſcriptos: qua ratione multiplicatur hic numerus. Referebat ipſe, potuiſſe ſe, cum procuraret in Hiſpania, vendere hos commentarios Largio Licinio, quadringentis millibus nummûm: & tunc aliquanto pauciores erant. Nonne videtur tibi, recordanti quantum legerit, quantum ſcripſerit, nec in officiis ullis, nec in amicitia principum fuiſſe? rurſus, cum audis, quid ſtudiis laboris impenderit, nec ſcripſiſſe ſatis nec legiſſe? Quid eſt enim, quod non aut illæ occupationes impedire, aut hæc inſtantia non poſſit efficere? Itaque ſoleo ridere, cum me quidam ſtudioſum vocant: qui, ſi comparer illi, ſum deſidioſiſſimus. Ego autem tantum, quem partim publica, partim amicorum officia di-*

ſtringunt? Quis ex iſtis, qui tota vita literis aſſident, collatus illi, non quaſi ſomno & inertiæ deditus erubeſcat! Extendi epiſtolam, quamvis hoc ſolum quod requirebas, ſcribere deſtinaſſem, quos libros reliquiſſet. Confido tamen, hæc quoque tibi non minus grata, quam ipſos libros, futura: quae te non tantum ad legendos eos, verum etiam ad ſimile aliquid elaborandum, poſſunt æmulationis ſtimulis excitare. Vale.

LIBRI VI. EPISTOLA XVI.

C. PLINIUS TACITO SUO S.

P*ETIS, ut tibi avunculi mei exitum ſcribam, quo verius tradere poſteris poſſis. Gratias ago. Nam video, morti ejus, ſi celebretur a te, immortalem gloriam eſſe propoſitam. Quamvis enim pulcherrimarum clade terrarum, ut populi, ut urbes, memorabili caſu, quaſi ſemper victurus occiderit; quamvis ipſe plurima opera & manſura condiderit: multum tamen perpetuitati ejus ſcriptorum tuorum æternitas addet. Equidem beatos puto, quibus deorum munere datum eſt aut facere ſcribenda, aut ſcribere legenda; beatiſſimos vero, quibus utrumque. Horum in numero avunculus meus & ſuis libris & tuis erit. Quo libentius ſuſcipio, depoſco etiam, quod injungis. Erat Miſeni, claſſemque imperio præſens regebat. Nonum Kalend. Septembres, hora fere ſeptima, mater mea indicat ei, apparere nubem inuſitata & magnitudine & ſpecie. Uſus ille ſole, mox frigida, guſtaverat jacens, ſtu-*

debatque: poſcit ſoleas, adſcendit locum, ex quo maximè miraculum illud conſpici poterat. Nubes (incertum procul intuentibus, ex quo monte: Veſuvium fuiſſe poſtea cognitum eſt) oriebatur, cujus ſimilitudinem & formam non alia magis arbor, quam pinus expreſſerit. Nam longiſſimo velut trunco elata in altum, quibuſdam ramis diffundebatur. Credo quia recenti ſpiritu evecta, deinde ſeneſcente eo deſtituta, aut etiam pondere ſuo victa, in latitudinem vaneſcebat: candida interdum, interdum ſordida & maculoſa, prout terram cineremve ſuſtulerat. Magnum propiuſque noſcendum, ut eruditiſſimo viro, viſum. Jubet Liburnicam aptari: mihi, ſi venire una vellem, facit copiam. Reſpondi, ſtudere me malle: & forte ipſe, quod ſcriberem, dederat. Egrediebatur domo, accipit codicillos. Retinæ claſſiarii imminenti periculo exterriti (nam villa ea ſubjacebat, nec ulla niſi navibus fuga) ut ſe tanto diſcrimini eriperet, orabant. Vertit ille conſilium, & quod ſtudioſo animo inchoaverat, obit maximo. Deducit quadriremes; adſcendit ipſe non Retinæ modo, ſed multis (erat enim frequens amœnitas oræ) laturus auxilium. Properat illuc, unde alii fugiunt; rectumque curſum, recta gubernacula in periculum tenet, adeo ſolutus metu, ut omnes illius mali motus, omnes figuras, ut deprehenderat oculis, dictaret enotaretque. Jam navibus cinis inciderat, quo propius accederet, calidior & denſior: jam pumices etiam, nigrique & ambuſti & fracti igne lapides: jam vadum ſubitum, ruinaque montis litora obſtantia. Cunctatus paulum, an retro flecteret, mox gubernatori ut ita faceret monenti, FORTES, *inquit,* FORTUNA JUVAT: Pompo-

nianum pete. *Stabiis erat, diremtus ſinu medio. Nam ſenſim circumactis curvatiſque litoribus mare infunditur. Ibi, quanquam nondum periculo appropinquante, conſpicuo tamen, &, cum creſceret, proximo, ſarcinas contulerat in naves, certus fugæ, ſi contrarius ventus reſediſſet: quo tunc avunculus meus ſecundiſſimo invectus complectitur trepidantem, conſolatur, hortatur: utque timorem ejus ſua ſecuritate leniret, deferri ſe in balineum jubet; lotus accubat, cœnat, atque hilaris, aut, quod eſt æque magnum, ſimilis hilari. Interim e Veſuvio monte pluribus locis latiſſimæ flammæ altaque incendia relucebant, quorum fulgor & claritas tenebris noctis excitabatur. Ille agreſtium trepidatione igni relictas deſertaſque villas per ſolitudinem ardere, in remedium formidinis dictitabat. Tum ſe quieti dedit, & quievit veriſſimo quidem ſomno. Nam meatus animæ, qui illi propter amplitudinem corporis gravior & ſonantior erat, ab iis, qui limini obverſabantur, audiebatur. Sed area, ex qua diæta adibatur, ita jam cinere mixtiſque pumicibus oppleta ſurrexerat, ut ſi longior in cubiculo mora eſſet, exitus negaretur. Excitatus procedit, ſeque Pomponiano, ceteriſque qui pervigilarant, reddit. In commune conſultant, an intra tecta ſubſiſtant, an in aperto vagentur: nam crebris vaſtiſque tremoribus tecta nutabant, & quaſi emota ſedibus ſuis, nunc huc, nunc illuc abire aut referri videbantur. Sub dio rurſus, quanquam levium exeſorumque pumicum caſus metuebatur. Quod tamen periculorum collatio elegit. Et apud illum quidem ratio rationem, apud alios timorem timor vicit. Cervicalia capitibus impoſita linteis*

conſtringunt. Id munimentum adverſus decidentia fuit. Jam dies alibi, illic nox omnibus noctibus nigrior denſiorque: quam tamen faces multæ variaque lumina ſolvebant. Placuit egredi in litus, & e proximo adſpicere, ecquid jam mare admitteret, quod adhuc vaſtum & adverſum permanebat. Ibi ſuper adjectum linteum recubans, ſemel atque iterum frigidam popoſcit, hauſitque. Deinde flammæ, flammarumque prænuntius odor ſulfuris, alios in fugam vertunt, excitant illum. Innixus ſervis duobus adſurrexit, & ſtatim concidit, ut ego conjecto, craſſiore caligine ſpiritu obſtructo, clauſoque ſtomacho, qui illi natura invalidus & anguſtus & frequenter interæſtuans erat. Ubi dies redditus (is ab eo, quem noviſſime viderat, tertius) corpus inventum eſt integrum, illæſum, opertumque ut fuerat indutus: habitus corporis quieſcenti, quam defuncto, ſimilior. Interim Miſeni ego & mater. Sed nihil ad hiſtoriam: nec tu aliud, quam de exitu ejus, ſcire voluiſti. Finem ergo faciam. Unum adjiciam, omnia me, quibus interfueram, quæque ſtatim, cum maxime vera memorantur, audiveram, vere perſecutum. Tu potiſſima excerpes. Aliud eſt enim epiſtolam, aliud hiſtoriam; aliud amico, aliud omnibus ſcribere. Vale.

C. PLINII VITA

INCERTO AUCTORE.

C. Plinius Secundus *Veronenſis, natus ſub Tiberio, patre Celere, matre Marcella, omnibus liberalibus diſciplinis operam dedit: unus omnium mirifice ſtudioſiſſimus. Nam perire omne tempus arbitrabatur, quod ſtudiis non impertiretur. Opera edidit, in quibus multa ſcrupuloſa abſolvit: & nihilominus cauſas aliquando actitavit. Augur fuit: officia publica adminiſtravit: etiam Procurator in Hiſpania. Floruit maxime ſub Impp. Veſpaſianis, Tito non mediocriter carus, cui Libros Naturalis hiſtoriæ dicavit: opus diffuſum, eruditum, varium, ſtilo duriuſculum. Fuit opinioni Epicureæ nonnunquam adſtipulator: ubique tamen vitiorum acerrimus inſectator. Periit ſub Tito, anno ætatis ſexto & quinquageſimo, Kal. Novembr. cum Miſeni claſſem imperio regeret, ſpiritu obſtructo, clauſoque ſtomacho, (invalidus enim illi & anguſtus erat,) ex caligine nubis ortæ e Veſuvio monte, & ad quam noſcendam propius acceſſerat.*

CAII PLINII VITA

EX SUETONII, UT VULGO CREDITUR,

LIBRO

DE VIRIS ILLUSTRIBUS.

PLINIUS SECUNDUS, NOVOCOMENSIS, *equeſtribus militiis induſtrie functus, procurationes quoque ſplendidiſſimas atque continuas, ſumma integritate adminiſtravit: & tamen liberalibus ſtudiis tantam operam dedit, ut non temere quis plura in otio ſcripſerit. Itaque bella omnia, quæ unquam cum Germanis geſta ſunt, viginti voluminibus comprehendit. Item Naturalis Hiſtoriæ triginta ſeptem libros abſolvit. Periit clade Campaniæ. Nam cum Miſenenſi claſſi præeſſet, & flagrante Veſevo, ad explorandas propius cauſas, Liburnicas prætendiſſet; neque, adverſantibus ventis, remeare poſſet: vi pulveris ac favillæ oppreſſus eſt; vel, ut quidam exiſtimant, a ſervo ſuo occiſus: quem deficiens æſtu, ut necem ſibi maturaret, oraverat.*

NOTITIA LITERARIA

DE

C. PLINIO SECUNDO

EX

Jo. Alb. Fabricii Bibliotheca latina a Jo. Aug. Erneſti auctius edita Tom. II. Cap. XIII.

PLINII Ætas.

C. Plinius Secundus, Veronenſis, an Novocomenſis fuerit, a multis diſputatum eſt, initio facto per Joannem Presbyterum, Eccleſiæ Veronenſis Manſionarium, qui eum Veronenſem fecit: quos longa ſerie enumerat *Rezzonicus* V. Ill. Diſquiſ. Plinianar. L. I. ipſe pro Novocomo, recte, ut nobis videtur, decernit. Natus ſub Tiberio, a. C. 23. ut eidem videtur: nam nec in hoc conſentiunt: ſub Claudio ſtipendia fecit in Germania, ſub Nerone & Veſpaſiano varia munera publica adminiſtravit, procurator primum in Hiſpania, deinde Præfectus Claſſis Miſenenſis. Nec minus omnibus liberalibus diſciplinis inſigniter excultus, Epicureus, dogmate, non moribus, diligentia incredibili & eruditione admiranda, poſt elaborata plurima immortalitate digniſſima volumina, cum Miſeni agens ad Veſuvium [1] montem, fumum & ignes evomere

1 Vide Plin. junioris Epiſt. VI. 16 & 20. ad Tacitum &

incipientem, cognoſcendæ rei cupiditate propius acceſſiſſet, ex fumo nubis, e monte ortæ, ſpiritu obſtructo, clauſoque ſtomacho, obiit ſub Tito Imp. anno ætatis ſexto & quinquageſimo a. d. VIII. Kal. Sept. Vitam & res Plinii poſt Plinium Juniorem plures ſcripſere. Omnes vicit longe & obruit nuper Vir Ill. *Ant. Joſephus Comes a Turre Rezzonici*, in opere eruditiſſimo Diſquiſitionum Plinianarum, i. e. de Utriuſque Plinii patria, rebus geſtis, ſcriptis, Codicibus, editionibus atque interpretibus, cujus T. I. Parmæ a. 1763. T. II. 1767. in f. prodiit, promiſſo etiam T. III. quem cupide exſpectamus. Utramque Plinii Jun. epiſtolam de eo conſtituit & illuſtrat T. I. p. 110. ſqq.

HISTORIÆ naturalis libri.

Ex ſcriptis Plinii ſolum ad nos pervenit opus, quod Plinius Jun. l. c. *Hiſtorias naturæ*, vocat, ipſe auctor *Hiſtoriam naturalem*, in præfatione: male libri quidam editi & ſcr. *Hiſtoriam mundi* (Ill. Rezzonicus T. I. p. 194.) item *Hiſtoriam mundi naturalem*, opus, ut recte ait idem Plinius Junior, *diffuſum, eruditum, nec minus varium, quam ipſa natura.* Conſtat *libris XXXVII.* eoque ex voluminibus ultra bis mille ſcriptorum Græcorum Latinorumque

auctorem vitæ, nec non Baptiſtam Fulgoſum memorabilium VIII, 7. p 605. Similiter de Franciſco Nigro, Platienſi Siculo, Medico ac Philopho traditur, hunc a. 1537. dum nimis curioſe Ætnæ incendia ſpeculatur, uno ex ingentibus lapidibus, quos montis vorago in cælum emittebat, ad caput ejus delapſo, miſere peremtum. Antonius Mongitor Biblioth. Siculæ T. I, p. 231.

univerſam naturæ varietatem complecti conatus eſt. Series operis & rerum explicatarum hæc eſt: Poſt præfationem, cujus locum tenet Liber primus ad T. Veſpaſianum fil. Imp. *Libro II.* agit de Univerſo, cælo & terra, unde eum librum Melanchthon & alii ſeparatim edidere, ut lectionibus ſcholaſticis inſerviret: inde de terra proprie & Geographicis rebus L. III. IV. V. VI. Hinc ad incolas terræ venit, & primum Libro VII. de homine & rebus humanis copioſe eleganterque diſſerit: qui liber in primis dignus eſt lectu: tum de ceteris animalibus eorumque variis generibus, ut de terreſtribus, id eſt, quæ in terra incedunt. L. VIII. de aquatilibus, L. IX. de volatilibus, L. X. de inſectis -- XI. Ab XII. libro incipit exponere, quæ terra eduntur, arbores, plantas, gramina, ſegetes, rem ruſticam omnem, & cetera eorumque uſus in vita humana per artes ab hominibus inventas. Ad extremum in ipſam terram deſcendit L. XXXI. agitque de metallis, initio ab auro facto, eorumque varietate, uſibus &c. ceteriſque rebus, quæ e terra eruuntur; & deſinit tandem L. ultimo XXXVII. in artibus pulchris, quibus materia ſubminiſtratur e terræ viſceribus, ut ſtatuaria, pictura ſimilibuſque. *Librum primum*, ſuppoſitum Plinio, & ab interpolatoribus adtextum contendit, bene meritus alioqui de Plinio *Joannes Harduinus* Chronolog. V. T. p. 152. quem late refellit Ill. Rezzonicus, ſed ut tamen de Indice auctorum concedat ac defendat p. 200. Plinius ipſe teſtatur opus hoc exegiſſe ſe a. U. C. 830. Tito Veſpaſiano ſextum conſule, a. 230. poſt captam Carthaginem, &

Corinthum, obitumque Catonis, a. 90. poſt obitum Virgilii. de quo v. plura apud Rezzonicum T. I. p. 172. ſqq. Cum vero plurima e Græcis petierit ſcriptoribus, in illorum ſenſu aſſequendo non ſemper feliciter verſatus videtur viris doctis. *Neque vero novum eſt,* inquit Joſephus Scaliger ſive Yvo Villiomarus in locos controverſos Titii pag. 14. *Plinium in reddendo Ariſtotele aut Theophraſto offendere, cum ſexcentis locis hoc commiſerit. Quod utique non Plinii inſcitiæ attribuendum, ſed eorum negligentiæ, qui excerpta ex auctoribus mala fide deſcripta ad eum deferebant, ut in ordinem ab eo digererentur. Ita enim opus ſuum eruditiſſimum magna ex parte compoſuit vir ille nunquam ſatis laudatus. Quare errores in Plinio notamus, qui non ſunt Plinii, ſed amanuenſium.* Innumera ejuſmodi obſervata Salmaſio ad Solin. cujus Salmaſii videndum etiam judicium de Plinio homonymis hyles Jatricæ præmiſſum; ut omittam Budæi, Allatii, & aliorum loca adducta a Crenio in limine partis VII. animadverſ. quibus illum Naturæ, ut vocabat Lanſius, Orat. pro Gallia pag. 126. Protonotarium hallucinatum annotarunt. Addam hæc Vignolii Marvillii perſonati ſcriptoris T. 2. Miſc. p. 42. *L'Hiſtoire naturelle de Pline eſt un édifice d'une parfaitement belle ſtructure, mais dont les dedans ne ſont pas toujours aſſés bien meublés pour de ſi beaux dehors. Le deſſein en eſt magnifique, les préfaces qui en ſont les entrées ſont très juſtes, la Morale qui en eſt le ſolide, eſt admirable, & il y a des ornemens qu'on ne ſauroit payer. Telle eſt la deſcription du Roſignol dans ſon dixieme livre. C'eſt dommage que ce grand homme*

ſe ſoit trop appuyé ſur des Ecrivains peu sûrs, & que ne choiſiſſant pas aſſés ſes lectures, il n'ait pas été lui-même toûjours fidele à traduire les témoignages, qu'il en a tirés. Profecit etiam e Latinis, tum iis, qui adhuc exſtant, ut rei ruſticæ ſcriptoribus, in quibus interdum iniquiorem eſſe Columellæ notavit Geſnerus ad Colum. II, 9, 8. V, 6, 20 -- Epitomen operis confecit Sec. XII. extremo *Robertus Girkeladienſis*, quam Adrian. Relandus commemorat in Palæſtina p. 439. Ejus exemplum fuit nuper in Bibliotheca Uffenbachiana. Aliam eſſe Oxonii in Bibl. Balliolenſi, cujus auctor fuerit *Rainoldus* quidam, tradit Voſſius de Hiſt. latinis: ſed in Catalogis MSS. Angliæ nulla eſt ejus mentio. --- *Excerpta* autem e Plinio & Solino in membranis ſcripta, ſub nomine *Diguillii* Grammatici, vidiſſe ſe teſtatur Salmaſius ad Solin.

Abſolvit Plinius opus ſuum paulo ante obitum, circa annum U. C. 830. ut non uno innuit loco: & quintum Conſulatum Titi memorat lib. 2. cap. 25. quem ille geſſit anno U. C. 828. C. 76. Incendium Veſuvii, quod ſpeculatus Plinius occubuit, deſcribitur a Dione libro LXVI. p. 755. ſeq. ad a. U. C. 831. Titi primum. Plinius in præf. *Viginti millia rerum dignarum cura, quoniam, ut ait Domitius Piſo*, Theſauros oportet eſſe non libros, *ex lectione voluminum circiter duum millium, quorum pauca admodum ſtudioſi attingunt propter ſecretum materiæ, exquiſitis auctoribus D.* [1] *includimus triginta ſex*

1 Ita legendum, non C.

voluminibus, adjectis rebus plurimis, quas aut ignoraverant priores, aut poſtea invenerat vita. Volumen ſecundum citat Plinius 6, 29. ſeptimum 33, 3. Nonnunquam etiam libri non numerum, ſed argumentum, ut 9, 35. *ut diximus in circuitu Mundi*, reſpiciens ad volumen ſecundum & ſeq. Et 33, 1. *ſicut dicemus in gemmarum volumine:* reſpicit enim ad librum 37.

Præter naturalium, quam titulo ipſo promittit atque ubertim pandit, rerum notitiam, diſcordiam concordiamque, uſus & effectus: præter hiſtoriam inventorum humani ingenii, laboris luxuſque, & variarum artium, paſſim graviſſimas adſpergit ſententias, & judicium de vanitate rerum humanarum, mortaliumque ſtultitia, ſpeciatim de perditis Romanorum per opes moribus, nec minus de mira ſapientia ac provida arte, fidemque omnem ſuperante vi naturæ, per quam Numen intelligi voluit. Itaque licet Epicuri immerſus erroribus, tamen ab Atheiſmi ἐγκλήματι abſolvitur, judice Ulrico Zwinglio lib. de Providentia T. I. Opp. 356. A Georgio Agricola præfat. ad libros X. de natura foſſilium arguitur, *quod interdum haud obſervarit, a diverſis ſcriptoribus unam rem duobus vel pluribus vocabulis appellari, interdum contra res duas vel plures uno vocabulo.* Talium hallucinationum plenum eſſe ait Salmaſius pag. 258. qui paſſim etiam illas notavit exercitationibus in Solinum. vide pag. 298. 302. 303. Joſephus Scaliger in Scaligerianis primis pag. 85. *accuratus Plinii lector deprehendet, ipſum Plinium omnia, quæ ex variis auctoribus excerpebat, ordine li-*

terarum ſive Alphabetico in ſua digeſſiſſe adverſaria, *neglecto ordine naturali*, *qui potior erat.* Confer & Reineſium III, 5. Var. Lect. Alia in diligentiſſimo illo viro notata vide, ſi placet, in Dan. Guil. Molleri diſſ. de Plinio Secundo pag. 20. ſeq. Non in omnibus obſtringere ſe fidem ſuam, potiuſque ad auctores relegare plus ſimplici vice præ ſe fert Lib. VII. Cap. 1. *qui dubiis*, inquit, *reddentur omnibus*, *modo ne ſit faſtidio Græcos ſequi*, *tanto majore eorum diligentia vel cura majore.* Adde VIII, 22. *Sint iſta*, *ut cuique Naturæ libuit*, inquit II, 52. *aliis certa*, *aliis dubia*, *aliis damnanda: nos cetera*, *quæ ſunt in his memorabilia*, *non omittemus:* & II, 98. *ut nihil, quod equidem noverim*, *prætercam.* Hinc æquius de Plinio noſtro judicat Jo. Rajus Epiſtola ad Jo. Liſterum, [1] ne alios jam memorem, quorum teſtimonia congeſſit Jac. Pontanus lib. V. φιλοκαλίας c. 1. pag. 142. & lib. 6. c. 10. p. 195. Sane reprehendi non raro Plinium immerito, ac præter rem mendacii argui, ubi quæ tradit veriſſima eſſe comperiuntur, pulchre notatum eſt a Caſparo a Reyes, qui erudite illuſtrat locum lib. VIII. c. 50. *atque etiam morbus eſt aliquis per ſapientiam mori.* Sed de reprehenſoribus & cavillatoribus Plinii videndus Ill. *Rezzonicus* T. I. Lib. VII. qui de iis copioſe ibi dixit & accurate.

SCRIPTA deperdita.

Deperdita Plinii ſcripta hæc enumerantur a Pli-

1 Bibl. Angloiſe Tom. IV. p. 10.

nio juniore Epp. III, 5. *de jaculatione equeſtri* liber unus: *de Vita (L.) Pomponii Secundi* libri II. *Bellorum Germaniæ* libri XX. *Studioſus* libri III. Voll. VI. *Dubii Sermonis* L. VIII. *Hiſtoriarum* XXXVII. *a fine Aufidii Baſſi. Electorum* CLX. non in libris ſcriptis numerandi. Fuere enim tantum Loci excerpti e ſcriptis lectis ad uſus varios vel cogitandi vel ſcribendi. De his omnibus diligenter ſcripſit ſæpe laudatus *Rezzonicus* T. I. L. V. Ipſe Plinius, auctor, hos libros interdum tangit, ut H. N. VIII, 42. librum *de jaculatione equeſtri*, XVI, 4. *de Vita Pomponii*[1] in Præfat. libros *dubii ſermonis*: item ibidem *libros Hiſtoriarum*, & II, 53. 83. Alios præter hos alii, ut *de bellis Germanicis* Tacit. A. I, 68. Symmach. IV, 18. Libros *dubii Sermonis*, Grammatici, Diomedes, Chariſius & alii.

SCRIPTA varia ad Plinium pertinentia.

Exempla Operis hujus *ſcripta* adhuc exſtant permulta; quorum magnum numerum diligenter enarrat & recenſet Ill. *Rezzonicus* Comes T. II. p. 218. Pleraque ſunt recentioris ætatis: & circa tempora reſtitutarum literarum, quædam etiam Sec. XV. ſcripta. Nam propter copiam doctrinæ celebratam multi cupiebant exemplum libri habere, unde & poſt tam frequentes editiones factæ. Inprimis antiqua & clara ſunt exempla: *Ricardianum* Florentiæ,

1 *Pomponius* hic *Veronenſis* an *Novocomenſis* fuerit, pariter, ut de Plinio ipſo diſputatur. Novocomenſem fuiſſe defendit idem Comes Rezzonicus Tom. I. p. 150.

quod nono ſaltem ſeculo ſcriptum putatur; *Toletanum*, quo Pintianus & Schottus uſi ſunt; & *Eſcorialenſe* e ſeculo eodem nono, nondum collatum cum edd. *Pariſienſe* tempore Caroli Calvi ſcriptum, & pauca alia. Exemplar *Gottorpienſe* quoque celebratum eſt a nonnullis: idque conferri cum edito exemplo optat Ill. *Rezzonicus.* Sed de uſu Codd. ad conſtituendum textum Plinii poſt recenſitas editiones aliquid monebimus. Valde inter ſe variare ſcriptos libros, omninoque valde vitioſos eſſe, non eſt mirum, in tanta magnitudine operis, & multitudine rerum vulgo non notarum, cum etiam in iis libris, quorum populare argumentum eſt, tanta vitiorum copia irrepſerit. Nec illa vitioſitas eſt nova. Nam *Symmachus* jam de eo malo queſtus eſt, Epiſt. I, 24. Similia alii tradunt. *Guibertus* ait, *Robertum* quendam, Abbatem Montis S. Mich. incidiſſe in exemplum Plinianæ hiſt. valde vitioſum; id eum correxiſſe feliciter. Qualem illam hominis, illo tempore, correctionem fuiſſe putemus? Apud Decembrium autem Polit. liter. p. 44. Lonellus ait, ſe multa Plinii exempla e remotis etiam nationibus conquiſiviſſe, ut adjutoribus Guarino & Victorino correctiſſimum haberet. Et omnino, non modo ante, ſed & poſt inventam typographiam in editis exemplis, ut Stephanus ait, in Epiſt. de typogr. ſua, p. 42. Plinium conjecturis omnium tanquam ſcopum miſere expoſitum fuiſſe.

VERSIONES.

Verſiones Plinianæ hiſtoriæ exſtant pluribus lin-

guis. Prima eſt ſine dubio *Italica Chriſtoph. Landini* [1] primum edita, quod quidem certo conſtet, Venet. 1476. f. per Jenſonum; ſæpe illa repetita. Si verum eſt, quod traditum reperi a nonnullis, e libro ſcripto factam eſſe hanc verſionem, uſus etiam criticos habet. Sed tum jam edita exempla plura exſtabant: potuit tamen, ubi hærebat, libros ſcriptos conſulere, quod an & quomodo factum ſit, judicabunt ii, qui cum editis contulerint accurate. In editione repetita nona Venet. 1484. correctorem habuit *Jo. a Franceſio*, in decima ibid. 1543. 4. *Ant. Brucciolum:* qui deinde a ſe verſum Italice Plinium edidit Venet. 1548. 4. Novam poſt dedit *Ludov. Dominicus* Venet. 1561. 8. etiam additis notulis; quæ illas obſcuravit, etſi Brucciolum fere ſequitur ſenſu, & verbis elegantior eſt, ut judicat illuſtris Rezzonicus.

Gallica verſio totius operis Pliniani exſtat, facta ab *Antonio Pineto* (du Pinet) cujus prima certa editio eſt Lugd. a. 1566. apud Claud. Sennetonum: (nam altera 1562. incerta eſt) ſæpe repetita in Gallia & extra Galliam. --- Novam verſionem moliri cœpere viri quidam docti medio hoc ſeculo noſtro, ſed res exitum non habuit. Nuper autem nova verſio lucem vidit cum textu latino, ita facto, ut nihil in eo poneretur, quod non in aliquo libro ſcripto exſtaret; quod eſt ad commenda-

1 De hac verſione intelligendum, quod dicit Sabellicus, de linguæ latinæ reſtauratione p. 334. med. *Landinum, Plinium & Livium, duo linguæ latinæ lumina, non ſine piaculi ſuſpicione omnibus vulgaſſe.* Nam idem & Livium Italicum fecit.

tionem operis apud vulgus ſpecioſum: verſioni ſubjectæ ſunt notæ, ad res maxime explicandas & illuſtrandas pertinentes; (quanquam & grammaticæ & criticæ inſunt:) in quibus utique multa vulgaria etiam verboſius, quam neceſſe erat, traduntur. In eo opere plures laborarunt; unus ſcripſit, præſertim verſionem, ut una orationis forma operi redderetur: quæ eſt, quoad nobis judicare licet, elegans. Prodiit 1771-1782. Pariſ. 4. XII tom. Opus debetur maxime Cl. *Poinſinet de Sivri*. --- De *Durandi* verſionibus particularum Plinianarum infra dicetur.

Hiſpanica verſio una modo typis vulgata eſt, *Hieronymo Gorneſio ab Huerta* auctore (nam *Franciſci Hernandii* verſio librorum 26. ſcripta tantum exſtat) ejuſque pars prima Libros XI. complexa primum prodiit Mantuæ Carpet. a 1624. altera 1629. f.

Anglice verſus eſt Plinii textus a *Philemone* Batavo, qui in Anglia medicinam fecit, editusque Lond. 1634.--*Belgice* Arnhemii primum a. 1619. 4. deinde Amſtelod. a. 1664. 8. ſub titulo: *Plinius* van Menſchen, Vogeln, onde Viſchen. --- *Germanice* verſus olim ex parte eſt, a L. I. uſque ad L. V. Argentor. 1509. fol. & a. L. VII. uſque ad XI. per notum illum *Henricum Eppendorpium*: quæ verſio prodiit Argentorati 1543. Sed alia verſio facta eſt poſtea per *Joannem Heydenum*, quæ primum prodiit Francof. 1565. fol. deinde 1571. 1584. & 1600. repetita. Res non eſt tanti. Nam nemo eam hodie legere curet, nec adeo multum de ea ſperare licet. Nuper autem Roſtochii Vol. I. 1764. Vol. II. 1765. 4. prodiit novi exempli verſio Germanica, cujus auctor fuit

Jo. Dan. Denſo Pomeranus: qui poſt diuturnum rerum naturalium ſtudium, & cognito ingenio Pliniano, non male adeoque præparatus ad hunc laborem acceſſit; non modo ſenſus Plinianos bene exprimere conatus eſt, ſed & rebus nondum nomen Germanicum habentibus, nomina apta imponere: quæ res ei ſæpe non male ceſſit. Ceterum aliud volumen promiſit, in quo & emendaretur textus Plinianus & hiſtoria naturalis ad noſtra uſque tempora continuaretur, h. e. nova poſt Plinium in quoque genere inventa traderentur. In quo virum doctum non ſolita noſtræ ætati feſtinatione uti, res ipſa docet, cum nonus ab illius promiſſi tempore annus labatur, necdum illud volumen prodierit. Novæ verſionis auctor nuper exſtitit Cl. *Groſſe*, cujus duo priora volumina prodierunt Francof. 8.

Arabica verſio, auctore *Honiam*, fil. *Iſaaci*, memoratur in Herbeloti Bibliotheca Oriental. p. 199. & in Act. Erud. 1720. p. 415.

INTERPRETES partium quarundam.

Juvat etiam per ſaturam paucis referre, qui partes quaſdam Pliniani operis illuſtrarunt. M. Antonius *Sabellicus* Centuriis duabus annotationum, varia Plinii loca illuſtravit, quæ recuſæ ſunt Venet. 1508. & exſtant in T. I. Facis Gruter. De his ſæpe ille in Epp. *Rob. de Valle* Rothomagenſis dedit Explanationes difficilium Plinii locorum a. 1500. 4. (exigui momenti, judice Harduino). Nic. *Leonicenus* de Plinii, & aliorum Medicorum erroribus: cujus liber primum prodiit a. 1491. Additus eſt liber

de herbis, fruticibus, animalibus, metallis, ſerpentibus &c. in editione Baſil. 1529. 4. in quo refellit, quem vocat Patronum Plinii (ſ. Sabellici) i. e. Collinutium. Ejuſdem Leoniceni de falſa quarundam herbarum inſcriptione in Plinio, Argent. 1536. Huic reſcripſit Pandulph. *Collinutius* in defenſione adverſus Leonicenum Pliniomaſtigem. v. & Epiſt. Totti & Menochii p. 211. ſeqq. adde ill. Rezzonici Plin. L. VII. p. 217. ubi p. 219. etiam Verderius refellitur.

In Plinii Præfationem commentarius *Marini Becichemi* Scodrenſis prodiit Pariſ. 1519. Corn. *Vitellii* Epiſt. ad Parthenium Benacenſem, qua eandem præfationem illuſtrat, Perotti Cornucopiæ ſubjungitur, in quo ſæpe Plinius explicatur: Philippi *Melanchthonis* paraphraſis prodiit cum Orationibus duabus Demoſthenis in Ariſtogitonem Latine verſis Hagenoæ 1527. 8. Video etiam laudari Antonium *Fabrum* [1] in Plinii præfationem Rom. 1510. 4. *Leodegarii a Quercu* commentarius prodiit primum Pariſ. 1556. 4. apud Vaſcoſan. tum Heidelb. 1600. 8. In illam præterea ſcripſere Martinus *de Figueredo*, Olyſſipone 1529. f. Adrianus *Turnebus*, (in libros Nat. hiſt. præfatio ex emendatione Adr. *Turnebi* cum ejuſdem notis. Pariſ. ap. Vaſcoſanum, 4.) qui notas ſuas Guil. *Pelliceerio*, [2] Montiſpeſſuli Epiſcopo, debere ſe fatetur, &

1 Vide Catalogum Bibliothecæ Scilerianæ pag. 124.

2 Hujus Pelliccerii notis in Plinium MSS. uſum ſe fuiſſe Harduinus teſtatur. Similiter ineditæ alicubi deliteſcunt in Plinium notæ Antonii Nebriſſenſis, Joannis Andreæ Stranæi, Petri Ciacconii, Chriſtophori Longolii, & fortaſſe Franc. Calvi. Vide animadverſiones philologicas Thomæ Crenii T. 7. p. 12. & 207. ſeq. D. de Aylva (forte de

quas Harduinus ſibi haud viſas memorat: *L. Antonius Flaminius*, atque *Antonius Ferrarienſis.*

In Librum I & II Franciſci *de Villabolos* exſtat gloſſa naturalis, Compluti 1524. fol. *In Librum II* Georgius *Valla*, Venet. 1502. 4. Jacobus *Zieglerus*, de quo v. Schelhornii Amœn. hiſt. Tom. II, p. 265. *Collinutius* & *Vadianus*, Baſil. 1531. 4. Jacobus *Milichius*, Prof. Mathem. Vitemb. Hagenoæ 1534. 4. Halæ Suevorum 1538. 4. Francof. 1543. 1553. 1563. 4. Pariſ. 1563. 4. Lipſ. 1573. 4. Is vero res ipſas potius tractat, quam auctoris ſenſum inveſtigat; tum ſe adjutum profitetur Ziegleri commentariis in eundem librum, neque tamen totum ſubtiliter conſcriptis. Rudolph. *Goclenius*, Marpurg. 1612. 12. *Gelenius* emendatus Pariſ. 1543.

In Librum VII Guglingerus, Cracov. 1526. 4. In locum Plinii VII, 50. ubi *mortis per ſapientiam* [1] mentio, ſcripſere Alciatus II, 60. parerg. Mercurial. VI, 20. Var. lect. Biſciola XVII, 12. hor. ſubſeciv. Cerda ad Georg. Virgilii IV, 260. Eduardus Fernandez, Joannes de Luna Vega, Franciſcus Ximenez Guillen, & Jo. Pineda, Beverovicius quæſt. Epiſtol. pag. 23. 27. 66. 69. 78. & Wedelius Centur. I. diſſ. Medico Philolog. X, 10.

In Librum IX Franciſci *Maſſarii* Veneti caſtigationes & adnotationes Baſil. 1537. 4. cum præfat. B. Rhenani, Pariſ. 1542. 4. *In Libri XXX cap. I & II* commentarius argutiſſimi ſcriptoris, i. e.

Sylva, inquit Harduinus) Medici Friſii commentarios in Plin. laudat Muntingius.

1 Verba Plinii ſunt: *Atque etiam morbus eſt aliquis per ſapientiam mori.*

Jo. *Trithemii*, complectens Magiæ naturalis rationem, prodiit Herbipoli 1548. 4. quo difficultates Plinianæ, præſertim de Magia, explicantur & tolluntur. Nic. *Maronææ* Commentarius in Plinium & Dioſcoridem de amomo editus eſt Baſil. 1608. 4. Melch. *Guillandini* in aliquot capita Plinii lib. XIII. (de papyro) Venet. 1572. 4. Lauſannæ 1576. 4. contra quem Joſephus Scaliger in ſcriptis poſtumis ſcripſit Pariſ. 1610. 4. Plinius *de Piſcibus* cum ſcholiis Jo. *Cæſarii* prodiit Venet. 1518. 4. Argentorat. 1534. 4. Chriſtiani Gabrielis *Fiſcheri*, Regiomontani nota ad Plinii IX, 33. (num. 52. Harduin.) de Concharum differentiis, in Actis Eruditor. a. 1733. p. 487. Antonii *Valliſnerii* dialogos inter Plinium & Malpighium legas in Muſeo Minervæ Venetæ (Galleria di Minerva) Tom. I, pag. 297. & Tom. III, pag. 297. 353. quibus ingenioſe refellitur generatio, quam ex putredine ſine ſemine fieri multi ſibi perſuaſerant. Vide & Diarium Venetum, Giornale de' letterati d'Italia, Tom. 13. pag. 180.

De duabus partibus Pliniani operis etiam bene meruit David *Durandus*, Sacerdos Londinenſis & Societatis eruditæ Lond. Sodalis, primum de L. XXXV. ad calcem libri, *Hiſtoire de la peinture ancienne*, qui prodiit Lond. 1725. f. cum figg. deinde de L. XXXIII. de auro & argento ad calcem libri: *Hiſtoire naturelle de l'or & l'argent.* Lond. 1729. f. Primum utrumque librum fecit francicum, textum latinum libri utriuſque ex MSS. Voſſ. & ed. pr. 1469. emendare ſubinde tentavit, ſuaſque notas addidit, ad L. XXXIII etiam Gronovianas, ut & alio-

rum, ut Pintiani, correctiones & notas, & Harduini. Inprimis digna eſt, quæ legatur præfatio ad Hiſtoriam Picturæ, ad notitiam ſcilicet edd. quarundam veterum. Ceterum in notis ipſius exempla latinitatis non bene intellectæ plura reperimus. Etiam *præfationem Plinii* ab eo editam & ex iiſdem libris correctam Lond. 1728. 8. reperimus: ipſi non vidimus.

Poſt hunc nuper plura loca Pliniani operis e libris ſcriptis editiſque feliciter correxit & explicavit illuſtravitque Ill. *Rezzonicus* in præclaro Diſquiſitionum Plinianarum opere, ut T. I, p. 242. ſeq. *Librum primum* ad Veſpaſianum. T. II, c. IX, p. 3. *Libri II*, & ceterorum omnium particulas plures, hoc nomine præclare de Plinio meritus, etiam exemplo illius operis diligenter tractandi propoſito, quod imitentur, qui Plinii novam & perfectam editionem curare inſtituant.

Neque ex hoc numero excludemus Jo. Matth. *Geſnerum*, qui *Chreſtomathiam Plinianam* cum notis edidit Jenæ a. 1723. 8. repetitam & emendatam Lipſ. & Zellæ a. 1753. in quo libro eſt ad Plinium & intelligendum egregia præparatio, & ad totum lectione cognoſcendum invitatio. Et venit ei aliquando, Gœttingæ cum eſſet, in mentem totum opus edere, cum ei etiam Codex oblatus fuiſſet ab aliquo in vicinia Gœttingenſi (Eyringii Biographia Geſneri T. III, p. 352.) & copia eſſet exempli Pliniani operis a Petr. Francio cum Cod. ſcr. collati; haberetque collegas rerum naturalium & medicarum peritiſſimos, quos in locis ad Phyſicorum & Medico-

rum diſciplinam pertinentibus in conſilium vocare poſſet, melius deinde eas dicturus, quam ipſi poſſent. Sed id inſtitutum exitum non habuit.

Finem vix reperiremus, ſi omnes memorare vellemus, qui per varias occaſiones Plinio profuere. Sed principes ſunt *Budæus*, Jul. Cæſar *Scaliger*, *Salmaſius* in Polyhiſtore, & notis ad Hiſt. Aug. ſcriptores, in quibus & locum de papyro ita explicavit, ut nihil, quod melius dici poſſet, reliquerit. --- Nec prætermittendus *Scheuchzerus*, cujus *Dialogus inter Plinium & Salmaſium* in Clerici Bibl. Sel. T. XVII, p. 192. & in ejus Hiſt. nat. Helvet. plura ſunt, quæ ad Plinium pertinent, ut P. VI, pag. 130. 159. *de androdamente* ad XXXVII, 10. Et ejus libri multa vel explicantur vel illuſtrantur ab iis, qui *de gemmis* ſcripſere: multa in Commentariis Acad. Pariſ. literarum bonarum, Partibus quidem recentioribus, etiam ad artes pertinentia, etſi non raro infeliciter, propter latinitatem non ſatis intellectam, inprimis ab Com. *Caylus*, aut vitioſam ſcripturam.

Fuerunt etiam, qui in Plinio laborarunt edendo, ſed abſolvere deſtinata non potuere. De miro ſtudio Chriſtophori *Longolii* Mechlinenſis, qui a. C. 1522. natus, Patavii obiit, cum vix annos 34. vixiſſet, quos labores ſuſceperit, quæ itinera & pericula obierit, ut Plinianam Hiſtoriam digne illuſtrare poſſet, vide quæſo Melchioris Adami vitas Philoſophorum in Longolio. Idem Adamus narrat, Longolium pæne puerum plura in Plinio emendaſſe & notaſſe, quæ ipſo inſcio & invito in Gallia fuerint edita. Memorat etiam Orationem, de laudibus C.

Plinii, ac commentaria in XI Plinii libros. Et Geſnero Longolii Commentaria in Plinium celebrantur, quem Pictavii publice cum ſumma omnium admiratione docte & eleganter fuerit interpretatus. Tamen Longolium & Steph. *Aquæum*, qui Pariſ. 1530. f. edidit Comm. in Plin. minorum gentium interpretes vocari video ab Andr. *Schotto*, qui in Epiſtola ad Ortelium, Melæ ſubjecta, *Pintiani*, inquit, *in Plinium utinam te hortante Plantinus noſter, typographus omnium quot ſunt, erant, maxime induſtrius, in vulgus edat cum* Jac. Suſii & Brugenſium *notis: eſſet cur Reipublicæ literariæ, patriæ, & Plinio ipſi jam pæne in integrum reſtituto gratularemur. Nos Toletanum Codicem MS. quo uſus eſt Pintianus, inſpeximus, non pauca relicta collegimus, Solinum quoque & Capellam cum MSS. compoſitos recenſuimus: ſed matureſcere ſinam.* Ex eodem Schotto præterea diſcimus, quod Plinium illuſtravit etiam ſeculi ſui alter Varro, Petrus *Ciacconius* Toletanus, cujus vigilias Plinianas adhuc, inquit, nobis heredes invident & theſauro incumbendo premunt. Petri *Pierii Smenſæ*, Schotani, notas & emendationes in Hiſtoriam naturalem Plinii memorat Suffridus Petri de ſcriptoribus Friſiæ decad. XVI, 2. nunquam editas, ut exiſtimo, quemadmodum & Roberti *Conſtantini* Antonius Teiſſierius in elogiis Thuaneis Gallice verſis illuſtratiſque Tom. 4. pag. 508. Dan. Guil. *Mollerus* in diſſ. circulari de Plinio Secundo, Altdorf. 1688. 4. notat Nicolaum *Rigaltium* quoque & Octavium *Ferrarium* Plinii Hiſtoriæ naturali recenſendæ animum applicuiſſe, licet conſilia eorum mors

prævertit. Ipſe Ferrarius pag. 309. Epiſt. *De Plinio vix ulla ſpes ſupereſt, cum immenſum pelagus & ſumma dies inſtans vela colligere & retro curſum vertere impellat. Itaque labor omnis non ſine fructu per tot annos magno ſcriptori impenſus fruſtra ſuſceptus fuerit. Sic Dii voluere.* Eodem loco teſtatur, ſe veterem editionem Venetam contuliſſe cum manu exarato Codice, qui Pici Mirandulani fuerit. Notas Ferrarii non ultra librum duodecimum proceſſiſſe a. 1675. teſtatus eſt Chriſtophorus Arnoldus. Vide Burchard. Gotthelf Struv. T. I, faſcic. 7. actor. literariorum ex MSS. eruditorum p. 78.

INDEX EDITIONUM C. PLINII SECUNDI

EMENDATIOR ET AUCTIOR FABRICIANO IN QUINQUE ÆTATES DIGESTUS.

ÆTAS I. *NATALIS.* 1469 -- 1496.

Inter cujus cimelia poſt editionem principem præſtat *Parmenſis* I, emendata a Phil. *Beroaldo.* Sectiones in Plinianum textum induxit Romana II.

——[Quæ ferebatur princeps *Veronenſis*, 1468. fol. eam exſtare uſpiam, dubitarunt multi: nunc quidem, commentitiam eſſe, planum factum eſt ab ill. Rezzonico T. II. Diſq. Plin. p. 277.]

1469 *Editio princeps*, *Veneta* fol. per *Joannem Spirenſem* Germanum, charta nitida & marginibus amplioribus: quam pluribus deſcribit Sallengrius in Commentariis ſuis literariis (Mém. de littérature) T. I. ſed ut externis tantum immoretur, ad uſum criticum nihil dicat, de illius temporis more. Ejus exemplum eſt in Bibliotheca Senatus Lipſ. Ad calcem leguntur hi verſus:

Quem modò tam rarum cupiens vix lector haberet,
Quique etiam fractus pœne legendus eram,
Reſtituit Venetis me nuper Spira Joannes,
Exſcripſitque libros ære notante meos.
Feſſa manus quondam, moneo, calamuſque quieſcat.
Namque labor ſtudio ceſſit & ingenio.

Ad eandem editionem reſpiciunt verſus, qui leguntur in antiqua editione librorum Auguſtini de civi-

tate Dei Venet. 1470. fol. per Joannem & Vindelinum de Spira, fratres:

Qui docuit Venetos exſcribi poſſe Joannes
Menſe fere trino centena volumina Plini,
Et totidem magnos Ciceronis Spira libellos,
Cœperat Aureli, ſubita ſed morte peremtus.
Non potuit cœptum Venetis finire volumen.
Vindelinus adeſt ejuſdem frater, & arte
Non minor, Adriaca qui commemorabitur urbe.

In hujus ed. exemplis Græca vel omiſſa vel latine expreſſa ſunt. Vitioſe expreſſa multa: ſed tamen, ut ill. *Rezzonicus*, poſt *Durandum* (v. præf. Hiſt. Pictoriæ artis) uſu reperit, multa meliora ſunt, quam in aliis editionibus: unde ad textum Plinii conſtituendum neceſſaria eſt. Harduinus quidem non modo uſus ea non eſt, ſed eam etiam ignoravit. Ad L. 33. & 35. emendandum uſus eſt Durandus. Mature negligi cœpit, quod ſecutæ eam editiones pulchriores erant.

1470 *Romana* I. -- naturalis hiſtoria. Ad calcem legitur: *Sub Romano Pont. Max. Paul. II. Veneto, impreſſ. Romæ in domo Petri & Franciſci de Maximis juxta campum Floræ, præſidentibus magiſtris Conrado Sweynheim & Arnoldo Pannarz. Anno Dominici natalis, 1470. fol.* cum Epiſtola *Io. Andreæ, Alerienſis* Epiſcopi, ad Paullum II. Hæc editio, manu paſſim notata, fuit in Bibl. Marquardi Gudii, & inde pervenit in Bibl. Vinarienſem. Hanc editionem non probatam fuiſſe Perotto, patet ex Epiſt. ad Fr. Guarnerium, ſubjecta Cornu copiæ p. 1033. edit. Aldinæ: ſed eam defendit Cornelius Vitellius in Epiſtola ad Parthenium illi ſubjecta, ibidem pag. 1049. & Perottum male accepiſſe quædam præfationis Plinianæ loca, docet.

1472 *Veneta* II, (*Harduino* I) hiſtoriæ natur. libri XXXVII. cum *Andr. Alerienſis* ep. ad Paullum Secundum Venetum. Venetiis, per Nic. *Jenſon* Gallicum, fol. (nam ed. Jenſonii a. 1470. ficta eſt) Hujus editionis exempla plura notata reperimus, ut olim in Thuana, Lugduni in Bibliotheca publica, & Londini in Bibl. Richardi Mead. * Hæc editio ſpecie perpul-

chra eſt, etiam caret mendis edit. Rom. ſed ſubinde interpolata eſt ſpuriis laciniis, ſive Codicis ſcripti, ſive correctoris culpa.

* Mættarius teſtatur Annal. Typ. T. I. p. 34. eam ſe vidiſſe cum initialium literarum illuminationibus, ſingulorum librorum argumentum exhibentibus. Initio libri primi deſcribitur *Plinius* ſedens & ſcribens: 2. informis Mundi globoſi figura: 3. 4. 5. 6. diverſæ Tabulæ Geographicæ: 7. tres Sceleti: 8. duo Elephantes turrigeri: 9. 10. varia piſcium & avium genera: 11. Bombycum variæ ab ovo uſque metamorphoſes: 12. Numina ruralia: 13. Hortulanus arbuſculas tranſmovens: 14. Homo ebrius in vinea: 15. Puer humi cum pomis ludens: 16. Venator ſilva cervum perſequens: 17. Arbores in ſeminario diſpoſitæ: 18. Agricolæ duo arantes: 19. multæ ſationum ſpecies: 20. Puer melones legens, & mulier corbem geſtans: 21. Ruſticus corollas nectens: 22. Tinctor veſtium: 23. Vindemiator in vinea: 24. Quidam Arborum radicibus aſſidens: 25. Quidam herbas legens: 26. Chirurgi duo, alter infirmi caput curans, alter vero incidens: 27. Pantheræ duæ, altera aconito guſtato exſpirans: 28. Medicus cum libro, prope ægrum in lecto decumbentem: 29. Æſculapius ſub ſerpentis figura: 30. Magus in magicarum figurarum circulo legens, & Dæmon deſuper advolans: 31. Urinatores: 32. Navis: 33. Puer ſufflans ignem ſub fornace fuſoria: 34. Pictor pingens in tabella: 35. Metallorum foſſor: 36. Duo lapidicidæ: 37. Gemmarius inter varia gemmarum diverſicolorum genera. Tales figuræ & in exemplo ed. Parmenſ. tertiæ repertæ, quas enarrat ill. Rezzonico p. 298.

1473 *Romana* II, repet. Rom. 1470. fol. ſed & minus elegantibus literis, & vitioſior, & vero etiam pluribus locis a quodam *Brotheo*, qui ei editioni præfuit, depravata, quem hoc nomine acriter perſtringit Dom. Calderinus in recriminatione taxationis

Plinianæ ad calcem Comment. in Juvenalem. Ibidem in Defenſione adv. Brotheum accuſat Perottum, quod Plinium 275 locis corruperit: quod in qua editione factum ſit, ignorare ſe dicit auctor Literaturæ Brixienſis P. I. pag. 160. Ea autem accuſatio eſt communis Perotto & Brotheo, de quo idem dicit. Nempe Perottus codicem, ex quo novam editionem Brotheus duxit, tot locis correxerat; ut clare dicit: *in ducentis & ſeptuaginta quinque locis Plinianum Codicem, quem Brotheus imprimi juſſit, depravaſſe, fateatur neceſſe eſt.* Omiſſa eſt etiam Epiſtola Jo. Andr. *Alerienſis* ad Paullum II cum Epiſtolis Plinii Junioris de avunculo ſuo, & in fine alii verſiculi. Denique in hac editione textus Plinii ſectus eſt in partes minores cum titulis, eorumque numeris, uti & operi praefixi ſunt: quæ res etſi uſibus nonnullis aptiorem textum facit, tamen non probatur ill. Rezzonico. Sed id inſtitutum ſecuti ſunt poſtea omnes.

1476 *Veneta* III. per Nic. *Jenſon.* f. quæ repetitio videtur ed. 1472. cf. Car. Benj. *Lengnichii* notit. librorum rariorum. Gedan. & Lipſ. 1776. Tom. II. p. 60.

——*Parmenſis* I, fol. Ducta eſt e Jenſoniana, ſed tamen in locis nonnullis emendata a Phil. *Beroaldo*, cujus epiſtola ſubjecta eſt in fine, quæ loca & adnotavit ill. Rezzonicus Comes. Uſum quidem ſe dicit & MSS. Pliniani Operis, & teſtimoniis veterum, Pliniique ipſius: quarundam emendationum ipſe rationem reddidit. Hac editione uſus eſt *Pintianus*, eaque intelligenda, cum Parmenſem librum commemorat.

Filiæ Parmenſis I ſunt ſequentes:

1479 *Tarviſina*, fol. quæ Parmenſem I repetiit, etiam Beroaldinas notulas: acceſſit egregia *Hieronymi Bononii* (Bologni) Apol. pro Plinio (ad Jo. Bombenum) adverſus eos, qui tum Plinii libros in contemtum adducere tentarunt, additis verſiculis his:

Quid juvat innumeris onerari ſcrinia libris?
Solus pro cunctis Plinius eſſe poteſt.

1480 *Parmenſis* II, typis Andr. Portiliæ fol. quæ nihil dif-

fert a I, niſi quod mendæ quædam typographicæ ſublatæ ſunt a Portilia typographo, & Beroaldi nomen in fine & epiſtola omiſſa, relictis tamen correctionibus: fortaſſe ut imperitis novum videretur, quod erat dudum vulgatum.

1481 *Parmenſis* III. fol. typis Andr. Portiliæ. Secundæ ſimilis.

——— *Veneta* IV. fol. apud Thomam de Blavis: quam e poſterioribus Parmenſibus ductam ſubjectæ Beroaldi correctiones ſine nomine & epiſtola ejus docent.

1483 *Veneta* V. quam Harduinus alteram putavit. Venetiis impreſſ. opera & impenſis Jo. (*Rainaldi*) *de Novimago* Alamani, anno nativitatis domini 1483. d. VI. menſis Junii, fol. Ex iisdem cum illa 1481. exemplaribus ducta eſt. In fine ſunt quædam non contemnendæ correctiones. Ceterum hæc editio mendis ſcatet.

1486 *Veneta* VI. fol.

1487 *Veneta* VII. Plinii Secundi Naturalis hiſtoriæ libri XXXVII. Venetiis impreſſ. per magiſtrum *Marinum Saracenum* anno MCCCCLXXXVII. die XIV menſis Maji regnante illuſtriſſimo principe Auguſtino Barbarico. fol. Literæ initiales coloratæ. In fine habet correctiones.

1496 *Brixienſis* I. fol. typis Angeli & Jac. Britannicorum.

ÆTAS II. *BARBARA* 1496 -- 1535.

Novum Plinii exemplum, idque caſtigationibus *Hermolai Barbari* primis an. 1492, & alteris an. 1493 editis emendatum introduxit Veneta an. 1496. Adjunxere ſe illi Guil. *Pellicerius* & Jo. Bapt. *Palmarius*. Præ ceteris dein profuit Plinio Alex. *Benedictus*; & huic ſucceſſere Jo. *Cæſarius*, Deſ. *Eraſmus*, *Angelus*, & qui nulli doctrina inferior, modeſte verum nomen illo *Bellocirii* texit, Petrus *Daneſius*.

1492 & 1493 Caſtigationes Plinianæ *Hermolai Barbari*, *Romæ* fol. Atque hæ ſunt primæ *Hermolai*, qui Plinianum opus tum e libris ſcriptis, tum maxime ex inge-

nio, i. e. ex doctrina & ſcientia rerum, e ſcriptoribus græc. & lat. comparata, caſtigare inſtituit.

1493 Ejuſd. Caſtigationes Plinianæ ſecundæ. it. emendatio in Pomponium Melam. it. Obſcuræ voces in Cod. Pliniano cum expoſitionibus. *Romæ*, typ. Eucharii, fol.

De caſtigationibus Herm. Barb. accuratiſſime omnium, quos nos quidem ſciamus, egit Apoſtolus Zenus in Diſſ. Voſſianis P. II, p. 371. Reprehenſus eſt a pluribus, ut Rhenano, in præf. ad Maſſurium in L. IX. Plinii, quod libros ſcriptos non ſatis diligenter inſpexerit. quod non negamus: at ille in præfatione ad Alexandrum ipſe dicit, ſe maxime e ſcriptoribus veteribus græcis & latinis correxiſſe; & videtur codices veteres & bonos nanciſci non potuiſſe. Hæ caſtigationes aliquoties repetitæ ſunt Mediolani, Baſileæ &c.

1496 Veneta fol. cum caſtigatt. Herm. Barbari per Barthol. de Zanis.

1497 Veneta, apud Bernardum *Benalium*, ex correctione *Hermolai Barbari*, fol.

1498 Veneta fol. ap. Bernard. *Benalium*. rep. ed. prioris.

——— Veneta fol. cum præfat. *Palmarii*. Ut ex præfat. patet, baſin fecit Venetam II, i. e. Jenſoni, exemplo Hermolai, correctam ad rationes Hermolai, ſed maxime ad MStum librum Barberinianum, in margine etiam additis adnotatiunculis ad lectiones pertinentibus. Sed ea editio proprie eſt repetitio Venetæ anno 1472.

——— *Brixienſis* II. fol. e caſtigationibus *Hermolai Barbari*, cum notulis quibuſdam marginalibus manu Guil. *Pellicerii* Epiſc. Monſpelienſis paſſim exaratis, in decem fere priores libros. Hæc editio in calce a. 1496. exhibet: in quo vitium ſit neceſſe eſt, quia Benalianæ veſtigiis incedit. videturque ille annus temere ex ed. prima ductus eſſe: niſi in tota re fraus eſt, ut videtur.

1499 Naturæ hiſtoriarum libri XXXVII, e caſtigationibus *Hermolai Barbari*, quam emendatiſſimi editi. In calce: Impreſſi Venetiis per Jo. Alviſium de Variſio Mediolanenſem, 1499. d. 18. Maji. fol. Hanc

edit. curavit Jo. Bapt. *Palmarius*, Harduino non inſpectam.

1507 Venet. f. *C. Plinii Secundi Veronenſis* hiſtoriæ naturalis libri XXXVII. ab Alexandro *Benedicto* phyſico emendatiores redditi. impreſſ. per Joannem *Rubeum* & *Bernardinum* fratreſque Vercellenſes ab incarnatione anno Domini 1507. die XVI Januarii. Ed. rariſſima. Multa ille ſine dubio bene emendavit, uſus etiam antiquiſſimo, ut ait, Codice. In margine ſunt lectiones dubiæ, ad calcem etiam aliæ. Primus paginas numeris notavit, indicem rerum addidit. Acceſſere & Hermolai Barbari caſtigationes; etſi eas ill. Rezzonicus non memorat.

1510 per Alex. *Benedictum*, Veron. 2 voll. 8. neſcio an diverſa a ſequente:

——— ab Alex. Benedicto emendatiores redditi, 2 voll. 8. ſine loci & typographi nomine. rep. ed. 1507. De hac editione dubitatio eſſe poteſt de loco & typographo. Ill. Rezzonicus Venetiis attribuit, de typographo hæret. Vix dubitamus, quin ſit e Juntina officina: adeo forma literarum cum Juntinis conſentit. Et Juntæ ſimiliter in aliis libris fecerunt, in quibus tantum repeterent aliarum officinarum exempla, ut in Catullo, Tibullo, Propertio. Eſt tamen & Lugdunenſibus exemplis ſimile, ut Livio Becharii &c.

1511 C. Plinii Secundi nat. hiſtoria cum quibuſdam Hermolai Barbari, Viri undecunque periti lecturarum annotationibus &c. quæ omnia emunctis a Nic. *de Pratis* characteribus Franciſci Regnault ac Jo. Frellon impendio, in Lutetiæ Parrhiſiorum Academia feliciter impreſſa, anno a noſtræ ſalutis redemtione MDXI. fol.

1513 Pariſ. fol.

——— Venet. cum Alex. Benedicti emendd. Venetiis, per Melchiorem Seſſam, cum figuris. Ed. nitida & rara.

1514 Pariſ. ap. Nic. *de Pratis*, per Franc. Regnault. fol.

1515 Aldina. Hiſt. natur. Venet. partes tres. 8.

1516 C. Plinii Secundi hiſt. nat. libri XXXVII. olim ab Alex. *Benedicto* caſtigati, nunc autem ex collatione multorum exemplarium diligentius recogniti. Venetiis, a Phil. Pincio Mantuano impreſſum anno

Domini MCCCCCXVI die ultimo Decembris, Leonardo Lauredano Venetiarum feliciſſimo Duce regnante. fol. Quod editor collationes aliorum exemplorum jactat in titulo, id inane eſt, ſed illis temporibus valde uſitatum.

1518 fol. Hagenoæ, ex Herm. *Barbari* emendatione & Joannis Baptiſtæ *Palmarii*, (eſt igitur repetitio Venetæ 1498. & hanc habet, qui illam habet) cum *Indice* ampliſſ. Joannis *Camertis*, qui prodierat ſeparatim Viennæ Pannoniæ 1514. 4. & deinde pluribus Plinii editionibus eſt adjunctus.

1519 Venet. fol.

1524 Pariſ. fol. Cum hujus & editionum 1511. 1513. 1514. tituli ſint iidem, eas recenſionem Hermolai ſecutas eſſe patet omnes. Nic. *Beroaldi* & Guil. *Budæi* operam, in Plinio emendando præſtitam, laudat Eraſmus XXVIII, 14. Epiſt. Eam credebat Fabricius in editionibus hujus ſcriptoris Pariſienſibus a. 1514. fol. & 1516. fol. 1524. fol. apud Vidoveum, cum & Cæſarii operam in eo genere laudet. Sed in præf. Plinii Pariſ. 1526. diſerte Beroaldo correctio edd. Pariſ. tribuitur. De Budæo quod dicit, ad librum de Aſſe pertinet: ex eoque ſunt notulæ Budæi, quarum in quibuſdam edd. fit in titulo mentio.

——— Colon. 8. per Joannem *Cæſarium.*

——— Colon. fol. (editio haud paulo melior altera Germanica 1518.) per Joannem *Cæſarium*, qui 4000 mendarum ſuſtuliſſe ſe dicit, non inventa demum & correcta, cum editionem curaret, ſed antea deprehenſa & ſublata in prælectionibus, quas in Plinii libros Coloniæ habuiſſet: inter quas ſcilicet facillime a curioſis interpretibus & deprehenduntur, & vero etiam ſæpe corriguntur vitioſæ lectiones. Ceterum in iſto numero vitiorum etiam typographica intelligit. Ejuſdem Cæſarii ſcholia in Plinium & Oppianum de piſcibus prodiere Argent. 1534. 4.

1525 Baſil. fol. apud Jo. Frobenium, ab *Eraſmo* curata, haud paulo pulchrior Hagenoenſi & Colonienſi. Ejus baſis eſt Colonienſis, ſed pluribus locis, præſertim ex antiquiori Codice ſcripto, etſi valde vitioſo, correcta: cujus correctionis aliquot egregia

exempla in præfatione ad Epiſcopum Olomucenſem commemorantur. (Exſtitit in Bibl. Erneſtii. Quinque libros priores cum cod. mſcr. contulit Henr. Snakenburch.)

——Veneta cum caſtigatt. Hermolai Barbari, fol.

1526 Pariſ. fol. Habuit auctorem quendam *Angelum*, qui ei præfatus eſt, & cum dicat, ſe Hermolaum maxime ſequi, nempe ut ſuperiores editores Pariſienſes, tum ſe ait uſum duobus codicibus ſcriptis e Bibliotheca S. Victoris, ſimiles ſcilicet illi Eraſmiano, de quo ante diximus. Subjectum indicem copioſum Petrus quidam Gratianopolitanus pro ſuo venditat, & in eo ſe jactat, cum prope totus ſit Camertis. In præfatione falſum eſt, quod dicit: *Utinam Academia Pariſienſis tot haberet eruditos, quot habet jam chalcographos.* nec minus mirabile, quod Hermolaum Barbarum dicere ſolitum tradit: *Qui Plinium non legit, eſt indoctus: qui lectum contemnit, indoctior: indoctiſſimus, cui non ſapit.* Habet ea editio varias lectiones in margine.

1530 Baſil. fol. per Beatum *Rhenanum.* Ducta eſt hæc editio, ut ceteræ Baſileenſes, ex illa Eraſmi a. 1525.

1532 Pariſ. f. curante Petr. *Bellocirio*, editio longe pulcherrima. Ejus brevem, at elegantiſſimam præfationem, bene fecit, cum totam Diſquiſitionibus ſuis Plinianis inſeruit Ill. Rezzonicus: ex qua intelligitur, poſt Barbari, cui plurimum tribuit, Budæi aliorumque operam bonam, multa eum reliqua putaſſe, quæ corrigenda viderentur, ipſumque multa correxiſſe, quæ illos fugerant; quod vir ille modeſtus magna cum adſeveratione confirmat: in quo ſe, ait, duobus adjutum pervetuſtis libris ſcriptis, per quos effecerit, ut hæc ſua editio omnium correctiſſima eſſet. Itaque operæ pretium fuerit, hanc editionem ab eo, qui novam editionem curare velit, diligenter excuti; quam admodum raram eſſe, indicio eſt hoc, quod qui de editionibus Plinii dixere, eam fere ignoravere, Ill. Rezzonicus autem duo modo exempla ejus in Hiſpania reperit; in Italia nullum. Ceterum ille *Bellocirius* eſt *Daneſius*, cujus editionem quidam, ſed tantum nomine tenus, commemorarunt, Ill. Rezzonicus commentitiam putabat:

quippe & præfatio illa inter Daneſii opuſcula edita eſt: adde Colomeſii Miſcell. hiſt. p. 826.

1534 Herm. Barbari in C. Plinii Sec. H. N. caſtigationes, Baſil.

1535 Venet. 4 voll. 8. ed. Andr. *Aſulano*, ſub Aldi inſigni. Præfatus eſt Andr. *Rabirius* Brixianus: ſed is nihil dicit, niſi hanc editionem eſſe ſua opinione omnium caſtigatiſſimam; quæ eſt vana jactatio non habentis, quo commendet opus: videturque id pertinere tantum ad diligentiam typographicam.

ÆTAS III. *GELENIANA*
1535-1543-1582.

Anteſignanum habet Sigiſm. *Gelenium*, qui edito jam an. 1535. caſtigationum volumine, quamvis nimiæ a quibuſdam arguatur licentiæ, Harduino tamen judice, vetuſtorum auctoritati Codicum ac fidei tantum tribuit, quantum detrahere iisdem viſus eſt Hermolaus Barbarus. Sane ex quo Gelenius ipſum Plinii textum a conjecturis Hermolai ad codices ſæpius probe revocatum, edidit, eo pro exemplo uſi ſunt plerique omnes. *Gelenii* exemplum ſecutus eſt Beat. *Rhenanus*, & Ferd. *Pintianus*. Textum poſt Gelenium curarunt Andr. *Morguæſius*, P. *Manutius* cet.

1535 Baſil. fol. per Beatum *Rhenanum*. Aldina uſus eſt. Sed & Sigiſm. Gelenii caſtigatt. acceſſere.

1536 Venet. ap. Ald. 4 voll. 8. cum duplici indice. repet. ed. 1535.

——— Beati Rhenani caſtigg. in aliquot Plinii nat. hiſt. libros (præfat. & libros XIV priores) ſeparatim prodiere. Baſil. fol. Adde his Epiſtolam ejus ad Bilebaldum Pirckheimerum de locis Plinianis, ſubjectam libris Rerum German.

1538 Venet. 3 voll. 8. repet. ed. 1535.

1539 Baſil. fol. c. caſtigg. Sigiſm. *Gelenii* & Beati *Rhenani*. Aldino exemplo uſus eſt.

1540 Venet. 2 voll. 8. rep. ed. 1535. Sed hæc editio cum tribus ſuperioribus 1535. 1536. 1538. videtur eadem eſſe. Si toties repetita eſt, certe ſine acceſſione

novi boni repetita eſt: nam eandem omnes habent præfationem. Sed videtur tantum titulus & anni nota, tum in titulo, tum in clauſula, mutata eſſe, ut in aliis, ad alliciendos emtores: unde raro licet reperire exemplum, in quo idem ſit annus in omnibus partibus.

1543 Baſil. per Sigiſm. *Gelenium.*

.... Pariſ. apud Audœnum, ſine loco & anno.

——— Pariſ. fol. apud Reynault.

——— Pariſ. fol. apud Barthelinum & Rolandum.

1545 Baſil. fol. accurante Frobenio; e Geleniana ducta.

1548 Lugd. ap. Beringos fratres, fol. e Baſil. Gelenii ducta, cujus & notæ additæ ſunt: in margine quibuſdam lectionibus aliis notatis.

——— Frellonianam reperit Rezzonicus; ſed parum certa fide. Frellonius cum Beringis exempla partitus videtur.

1549 Baſil. Frobeniana, c. præfatt. Eraſmi & Gelenii, cujus & notæ ſubjunguntur, fol. cf. Crenii animadv. philol. & crit. P. VII, p. 7.

1554 cum annotationibus Sigiſm. *Gelenii.* Baſil. fol.

1559 Naturalis hiſtoriæ libri triginta ſeptem. A Paullo *Manutio* multis in locis emendati. Caſtigationes Sigiſmundi *Gelenii.* Index pleniſſimus. Venet. ap. P. Manutium, fol. Sed eſt mera repetitio Lugd. 1548.

1560 & 1561 Lugd. 12. ex caſtigatione Andr. *Morguæſii*, apud heredes Jac. Juntæ (i. e. Phil. Tingum, qui in Morguæſii præfatione diſerte commemoratur) unde Juntina editio a nonnullis male appellatur. In varr. lectt. quibus margines referti ſunt, ſæpe vet. cod. notatur, & in præf. dicit editor, ſe vetuſtiſſima exemplaria, etiam ſcripta contuliſſe; ſed nullum nominatim, ut ex aliorum edd. excerptis ductæ videantur.

1561 Lugd. fol. apud Anton. Vincentium, cum præfat. Jo. Nic. *Victorii.*

——— Lugd. opera Juntarum, 16.

1563 Lugd. fol. apud Frellonium vel Vincentium. Erant enim ſocii librarii Frellonius & Vincentius; videnturque exempla inter ſe partiti eſſe, & ſub ſuo quiſque nomine ſua vendidiſſe. In textu nil muta-

tum: in marginibus ſunt notulæ, fere e *Pintiani* caſtigationibus, in fine notæ *Gelenii.*

1565 Colon. 8.

1571 Venet. fol. apud Hieron. Scotum, qui textum ex Aldinis archetypis priſtino nitori reſtitutum in titulo dicit: ſed Paulli Manutii textum exprimit.

1582 Genev. e Geleniana ducta.

——— Francofurti fol. ad Baſileenſes facta cum annott. Sig. Gelenii, & figg.

——— Lugd. Bat. fol. apud Petrum Sanctandreanum. In qua editione eſt quidem multum boni, & haud paulo plus quam in ſuperioribus: ſed longe plus promiſſum ab initio, quam præſtitum eſt; nec per omne opus par diligentia adhibita eſt, ut bene demonſtrat Ill. Rezzonicus. Harduino dicitur Leydenſis prima.

ÆTAS IV. *DALECAMPIANA* 1587 -- 1669.

Cujus princeps habetur Jac. *Dalecampius:* quamvis emendationes ſuas ipſe a textu modeſte coercuerit, præivit tamen ceteris, Jo. de *Laet*, qui etiam *Salmaſii* Plinianis Exercitt. uſus emendatiſſimum dedit textum & Leydenſi III, quæ ab adjectis J. Frid. *Gronovii* notis vulgo dicitur Gronoviana.

1587 Lugd. fol. per Jacobum *Dalecampium*, Medicum, bene ſane de Plinio meritum, etſi non plane ſatisfecit doctioribus. Nam & ex codd. nondum collatis, præſertim ex cod. antiquiſſimo, qui Chifletii, alioque, qui Cujacii fuit, excerpta dedit, & ad intelligendum egregie profuit.

1593 Genev. 8. apud Jac. Stœrium, e Geleniana & Dalecampiana ducta.

——— Lugd. Bat. fol. apud Hieron. Commelinum, illi a. 1582. fere ſimilis. Eodem anno ap. eundem recuſæ Beati Rhenani caſtigatt. fol.

1597 Lugd. fol.

1599 Francof. fol. rep. ed. 1582. ſed Dalecampianis notis etiam uſus eſt editor. Acceſſere & notæ Anonymi, forte Jani Gruteri.

1601 Genev. 8. apud Jac. Stœrium. rep. ed. 1593.
1606 Lugd. fol. rep. ed. 1587.
1608 Francof. 8. rep. ed. 1599. acceſſere quædam notæ a Pintiano ſumtæ.
——— Francof. 8. apud Claud. Marnium & heredes Jo. Aubrii. rep. ed. Dalecamp. 1587.
1613 *M. Guilandini* comm. in Plinii de papyro capita III. ex rec. H. Salmuth. Ambergæ. 8.
1615 Genev. fol. ſumt. J. Criſpini.
1616 Genev. fol. ap. Stœrium.
1629 Cl. *Salmaſii* Exercitt. Plinianæ in Solinum, Pariſ. ap. Drouart, fol. 2 voll. (repetitæ Ultrajecti 1687. fol.) quibus multum tribuit Jo. de Laet in Elzeviriana editione. Harduinus, quamvis in iis multa erudite dicta concedat, ita tamen derogat, ut pleraque a Plinio illuſtrando aliena, & quidquid boni ac probabilis ad Plinium attinet, id fere totum eſſe ex alienis hortis ſubreptum dicat.
1631 Hiſtoriæ naturalis libri XXXVII. Opus omni quidem commendatione majus, ſed nullis ad hunc diem editionibus -- ſatis unquam emaculatum fuerit. Nunc denuo quanta præſtari potuit, cura & diligentia, tam ex vetuſtiſſimorum & aliorum hactenus excuſorum, quam plurium etiam manuſcriptorum codicum attentiſſima collatione; idque poſt ultimam defuncti doctiſſimi D. Jacobi *Dalecampii* manum, ita feliciter repurgatum; Variis quoque Sigiſm. *Gelenii*, Fredenandi *Pintiani*, & aliorum lectionibus ornatum; ut nihil poſthac huic operi deſiderari poſſe videatur. Acceſſere itidem indices. Genevæ, ſumt. J. Criſpini, fol.
1635 Lugd. Bat. 3 voll. 12. ex off. Elzeviriana per Jo. *de Laet*, ceteris (1582 & 1593.) longe melior. Eſt enim emendatiſſima, & habet in vol. ult. varias lectiones bene lectas, & notas virorum doctiſſimorum, prima multas Salmaſianas e Polyhiſtore non diu ante edito, cui plurimum ſe, ait editor, tribuere.
1669 Naturalis hiſtoriæ Tomus I -- III. Cum commentariis & adnotationibus *Hermolai Barbari*, *Pintiani*, *Rhenani*, *Gelenii*, *Dalecampii*, *Scaligeri*, *Salmaſii*,

Iſ. *Voſſii*, & variorum. Accedunt præterea variæ lectiones ex MSS. compluribus ad oram paginarum accurate indicatæ. Item Jo. Frid. *Gronovii* notarum liber ſingularis. Lugd. Bat. Roterd. ap. Hackios, 8. Hanc præſtantem editionem Jo. Fr. *Gronovio* tribuere ſolent, quod notis ejus maxime nobilitata eſt, quæ in hac editione acceſſere, inde a L. XX. uſque ad fin. egregiæ illæ, ſed ut appareat, non hoc egiſſe tum virum doctiſſimum, ut textum accurate excuteret, & interpretem, qui proprie dicitur, egiſſe, ſed quæ ipſe antea in margine exempli ſui habuiſſet notata, ea condonaſſe librariis tum, cum jam ad librum vigeſimum veniſſent.

ÆTAS V. *HARDUINIANA* 1685 -- 1783.

Per quam unus regnat Jo. *Harduinus*, de quo vide ad edit. II.

1685 *Harduini* I. Pariſ. 5 voll. 4. quæ dein repetita eſt, tum plenior, tum ſplendidior prodiit.

1725 *Harduini* II. Hiſtoriæ naturalis libri XXXVII. quos interpretatione & notis illuſtravit Joannes *Harduinus*. Juſſu regis Chriſtianiſſimi Ludovici magni, in uſum ſereniſſimi Delphini. Editio altera emendatior & auctior. To. I -- III. Pariſiis, typ. Ant. Urb. Couſtelier, fol. Apparet in magna illa multitudine editionum & virorum doctorum, qui earum curam ſuſcepiſſent, nullam tamen factam ad id uſque tempus fuiſſe, quæ critico erudito ſatis & ſevero ſatisfaceret. Talis editionis conſilium cepiſſe videtur Jo. *Harduinus*, cum editionem Plinii in uſum Delphini pararet. Ad textum conſtituendum quindecim Codd. ſcr. lectionibus uſus eſt, ſed in his tantum octo ab ipſo collatorum: ceterorum lectiones jam ante ab aliis excerptæ exſtabant. Forma operis eſt ea, quæ in illo genere in Uſum D. inſtituta erat. Notæ ſub textu pertinent ad intelligenda verba & res: criticæ ad calcem libri cujuſque ſunt rejectæ. Boni utique multum ineſt, inprimis per comparationem Plinii cum locis ſcrip-

torum, e quibus profecit atque hauſit ſua, numos multos ad illuſtrandum allatos, ceterum plagii jure reus * factus ab aliis. Notandæ etiam in ejus textu lectiones vitioſæ, per errores operarum in editionibus vulgaribus ortæ, quæ facile ex edd. paulo vetuſtioribus corrigi poterant, ſed ab illo relictæ: quod tamen cum aliis ſimilibus peccatis excuſabit operis magnitudo & laboris. Multa loca etiam male correxit, & in numis interpretandis valde deliravit. In fine, præter indicem emendationum, tres alii acceſſere, Geographicus, Perſonarum, verborum denique & ſententiarum. Ceterum ad editionem hanc velut Appendix referri poteſt ejus opus *de numis antiquis Urbium & Populorum*, ad cujus calcem illuſtratur ex inſtituto locus Plinii inſignis de re monetaria, qui occurrit libr. XXXIII. cap. 3. ſect. 13. Hanc editionem omnium præſtantiſſimam & nos accurate exprimere ſtuduimus.

* Neſcio, unde acceperit B. G. Struvius, qui *Gabrieli Caſſartio*, S. J. deberi magnam partem operæ in Plinium impenſæ contendit introductione in notitiam rei literariæ c. V, §. 8. p. 109. *Editiones ſcriptorum claſſicorum, quæ in uſum Delphini factæ, ſatis ſunt ſplendidæ.* (illas impenſis plus quam 200000. librarum conſtare notat Huetius de rebus ad ſe pertinentibus pag. 290.) *De hiſce tamen dicendum, quod editores ſplendorem potius addiderint quam notas. Has enim pleraſque Germani ſcriptores ſibi vindicabunt, vel Belgæ, ſi Harduini Plinium excipias, qui tamen majoris adhuc plagii accuſandus, cum pleraque ex* Coſſartii *MSto, cui per plures annos inſudaverat, deſumſerit.* Jo. Georg. Grævius Epiſtola ad Jo. Clericum data 13. Maj. 1687. *Male ſane, apud Gallos quoque, audit* Harduinus, *cum quod aliorum compilet ſcrinia, tum quod liberius invehatur & petulantius exagitet viros doctiſſimos, ubi quid deprehendit in illorum ſcriptis, in quo ceſpitarunt, ut eſt ingenii humani imbecillitas; prætereat vero ſilentio illorum præclara in rem literariam merita & obſervationes, quas ſibi vindicat; non pu-*

denter, Hercule, ſi verum fateri volumus. Voſſium *ſane indignari quoque accepimus, quod* Harduinus *ſibi tribuerit elegantiſſimam & certiſſimam emendationem, quæ legitur in notis* ad Melam p. 280. *cum omnibus illorum ſcriptorum locis, quibus eam firmat, excepto ſolius* Chariſii. Fr. Gronovii *emendationes laudat quidem in procœmio, ſed in adnotationibus ſuo illas adſerit ingenio & ſollertiæ, raro* Gronovii *mentionem facit, niſi ubi ab illo diſſentit. Non poſſum igitur improbare (quamvis amicitia & commercium literarum mihi intercedat cum* Harduino, *& infitiari non poſſim, multa egregia illum, per ſe quoque, cum in* Plinio, *tum in Geographicis ex numiſmatibus illuſtratis obſervaſſe,* Plinioque *illius primas deberi, non ſolum inter ſcriptores, in uſum Delphini editos, ſed inter editiones omnes* Plinii) *famam* Salmaſii *aliorumque doctorum hominum a te vindicari &c.*

1723 Chreſtomathia Pliniana J. Matth. *Geſneri* exhibet loca ſelecta hiſt. nat. Jenæ. 8.

1741 Pariſ. (Baſil.) fol. rep. ed. Pariſ. 1723. ſed. minus pulchre & valde vitioſe.

1760 Hiſt. nat. Pariſ. ap. Brocas & Barbou.

1766 Berolini Tomi V, 8. textus Plinii ad uſus ſtudioſorum ſine notis ex ed. Harduini cum Indd. ſimilibus Harduinianis editus eſt; ſed in quibus non nuda nomina ſunt, ſed etiam explicationes ad intelligendum: curante J. P. Millero: unde in iis eſſe ait *Chreſtomathiam* quandam Plinianam.

1769 Pariſ. ap. Jo. Barbou. 12.

1771 Hiſt. natur. de Pline traduite avec le *texte latin*, des notes & obſervations ſur les connoiſſances des anciens comparés avec les decouvertes des Modernes, auct. *Poinſinet de Sivry.* A Paris 1771-1782. Tom. I--XII. 4.

1776 Selecta capita quædam ex *C. Plinii Sec.* hiſt. nat. ad uſum ſcholarum edidit Jac. Aikin. Londini. 8.

1778 *C. Plinius Sec.* de Aquatilibus c. commentt. Laur. Theod. *Gronovii.* Lugd. Bat. 8.

——Cum interpretarione & notis integris Jo. *Harduini*,

itemque cum commentariis & adnotationibus Hermolai Barbari, Pintiani, Rhenani, Gelenii, Dalechampii, Scaligeri, Salmaſii, Iſ. Voſſii, J. F. Gronovii, & variorum, vol. I. Recenſuit varietatemque lectionis adjecit Jo. Georg. Frid. *Franzius*. Lipſ. imp. Guil. Gottlob Sommeri, 8. Vol. II. prodiit eodem anno, & III, a 1779. Hæc tria volumina complectuntur IX priores libros. Ceterum, quamvis hæc editio opportuna ſit ob curas doctiſſimorum virorum in ipſam congeſtas, dolendum eſt, quod textus parum curate exſcriptus ſit. Deſiderant etiam alii majorem diligentiam in varietate lectionis, unde orta ſit, ſignificanda; ſed nemo ad criticum uſum non adire malit editionem Hackianam & Harduini alteram. Neque ſatis convenire videtur futura hujus editionis moles eaque ſæpe præter quod opus erat, auctior, rationibus plerumque anguſtioribus eorum, qui haſce literas amant.

Admirabuntur, credo, lectores, hanc tantam multitudinem editionum, præſertim quæ ſeculi quintidecimi fine & ſeculo ſequente facta ſit, quanta profecto in nullo alio ſcriptore vetere exſtat, cum præſertim opus ſit tantæ molis, cum poſtea, recentioribus temporibus, tam paucæ inſtitutæ ſint. Sed cauſa illius multitudinis fuit hæc, quod tum nemo pro docto haberetur, qui Plinii hoc opus non legiſſet, quod Hermolai Barbari dictum fuiſſe *Angelus* in præfat. ed. Pariſ. 1526. tradit, & in quibuſdam locis, ut Brixiæ, hoc proprie mandatum illis temporibus erat alicui, ut publice Plinii libros interpretaretur. Quod recentioribus temporibus ſecus fuit, & cum maxime eſt, ut propemodum omnes magnitudine operis a legendo deterreantur, monſtroque ſimile putent, ſi quem audiunt totum hoc opus perlegiſſe, aut legere velle.

Ex hac recenſione editionum facile lector attentus intelliget, quæ editiones, quæve exempla uſum criticum habeant, item per quos textus Pliniani operis ad hanc præſentem formam, quoad recta eſt, (nam ſine vitiis pluribus adhuc nulla eſt) pervenerit. Recenſiones igitur juſtæ, poſt primas illas Venetas editiones, ſunt *Hermolai*, *Benedicti*, *Cæſarii*, *P. Daneſii*, *Rhenani*, *Harduini*. His addi poſſunt, in quibus conſtat, unum & alterum librum

ſcriptum uſurpatum eſſe, ut Eraſmicam, & alias quaſdam. Item & illud clarum eſt, nondum habere nos exemplum, quod plane criticæ artis perfectionem attingat: eſtque omnino difficile aliquid perfecti præſtare, in tanto, tamque variæ doctrinæ opere, quod etiam ab auctoris ingenio proprias difficultates habeat. Interea legamus ea, quæ habemus, & inde diſcere, quæ poſſumus, curemus. In primis multis ſæpe obfuit & Codd. ſcriptorum & edd. parum diligens uſus.

C. PLINII SECUNDI
NATURALIS
HISTORIAE
LIBER I.

C. PLINII SECUNDI NATURALIS HISTORIAE

LIBER I.

C. PLINIUS SECUNDUS VESPASIANO SUO S.

LIBROS Naturalis Hiſtoriæ, novitium Camœnis Quiritium tuorum opus, natum apud me proxima fœtura, licentiore epiſtola narrare conſtitui tibi, jucundiſſime Imperator: (ſit enim hæc tui præfatio veriſſima, dum maximo conſeneſcit in patre.) Namque tu ſolebas meas eſſe aliquid putare nugas, ut objicere moliar Catullum conterraneum meum. (Agnoſcis & hoc caſtrenſe verbum.) Ille enim, ut ſcis, permutatis prioribus ſetabis, duriuſculum ſe fecit, quoniam volebat exiſtimari a Veraniolis ſuis & Fabullis. Simul ut hac mea petulantia fiat, quod proxime non fieri queſtus es in alia procaci epiſtola noſtra, ut in quaedam acta exeant, ſciantque omnes quam ex æquo tecum vivat imperium. Triumphalis & Cenſorius tu, ſexiesque Conſul, ac Tribunitiæ poteſtatis particeps: & quod his nobilius feciſti, dum illud patri pariter & equeſtri ordini præſtas, Præfectus prætorio eius: omniaque

hæc Reipublicæ : & nobis quidem qualis in caſtrenſi contubernio. Nec quidquam in te mutavit fortunæ amplitudo, niſi ut prodeſſe tantundem poſſes, ut velles. Itaque cum ceteris in venerationem tui pateant omnia illa, nobis ad colendum te familiarius audacia ſola ſupereſt. Hanc igitur tibi imputabis, & in noſtra culpa tibi ignoſces. Perfricui faciem, nec tamen profeci : quoniam alia via occurris ingens, & longius etiam ſubmoves ingenii faſcibus. Fulgurat in nullo unquam verius dicta vis eloquentiæ, Tribunitiæ poteſtatis facundia. Quanto tu ore patris laudes tonas? quanto fratris amas? quantus in poetica es? O magna fœcunditas animi! quemadmodum fratrem quoque imitareris, excogitaſti. Sed haec quis poſſit intrepidus æſtimare, ſubiturus ingenii tui judicium, præſertim laceſſitum? Neque enim ſimilis eſt conditio publicantium, & nominatim tibi dicantium. Tum poſſem dicere : Quid iſta legis, Imperator? Humili vulgo ſcripta ſunt, agricolarum, opificum turbæ, denique ſtudiorum otioſis : quid te judicem facis? Cum hanc operam condicerem, non eras in hoc albo. Majorem te ſciebam, quam ut deſcenſurum huc putarem. Præterea eſt quædam publica etiam eruditorum rejectio. Utitur illa & M. Tullius, extra omnem ingenii aleam poſitus, & (quod miremur) per advocatum defenditur. *Nec doctiſſimis : Manium Perſium hæc legere nolo, Junium Congum volo.* Quod ſi hoc Lucilius, qui primus condidit ſtili naſum, dicendum ſibi putavit : ſi Cicero mutuandum, præſertim cum de Republica ſcriberet : quanto nos cauſatius ab

aliquo judice defendimus? Sed hæc ego mihi nunc patrocinia ademi nuncupatione: quoniam plurimum refert, ſortiatur aliquis judicem, an eligat: multumque, apparatus intereſt apud invitatum hoſpitem, & oblatum. Cum apud Catonem illum ambitus hoſtem, & repulſis tanquam honoribus ineptis gaudentem, flagrantibus comitiis pecunias deponerent candidati, hoc ſe facere pro innocentia (quod in rebus humanis ſummum eſſet) profitebantur. Inde illa nobilis M. Ciceronis ſuſpiratio: O te felicem, M. Porci, a quo rem improbam petere nemo audet! Cum Tribunos appellaret L. Scipio Aſiaticus, inter quos erat Gracchus: hoc atteſtabatur, vel inimico judici ſe probari poſſe. Adeo ſummum quiſque cauſæ ſuæ judicem facit quemcunque, cum eligit, unde provocatio appellatur. Te quidem in excelſiſſimo humani generis faſtigio poſitum, ſumma eloquentia, ſumma eruditione præditum, religioſe adiri etiam a ſalutantibus ſcio. Et ideo ſubit cura, ut quæ tibi dicantur, te digna ſint. Verum & diis lacte ruſtici multæque gentes ſupplicant, & mola tantum ſalſa litant, quia non habent thura: nec ulli fuit vitio deos colere quoquo modo poſſet. Meæ quidem temeritati acceſſit hoc quoque, quod levioris operæ hos tibi dedicavi libellos. Nam nec ingenii ſunt capaces, quod alioquin nobis perquam mediocre erat: nec admittunt exceſſus aut orationes, ſermoneſve, aut caſus mirabiles, vel eventus varios, non alia jucunda dictu, aut legentibus blanda, ſterili materia. Rerum natura, hoc eſt, vita narratur, & hæc

ſordidiſſima ſui parte, ut plurimarum rerum aut ruſticis vocabulis aut externis, immo barbaris, etiam cum honoris præfatione ponendis. Præterea iter eſt, non trita auctoribus via, nec qua peregrinari animus expetat. Nemo apud nos, qui idem tentaverit; nemo apud Graecos qui unus omnia ea tractaverit. Magna pars ſtudiorum amœnitates quærimus. Quæ vero tractata ab aliis dicuntur immenſæ ſubtilitatis, obſcuris rerum tenebris premuntur. Jam omnia attingenda, quæ Graeci τὰς ἐγκυκλοπαιδείας vocant; & tamen ignota, aut incerta ingeniis facta. Alia vero ita multis prodita, ut in faſtidium ſint adducta. Res ardua, vetuſtis novitatem dare, novis auctoritatem, obſoletis nitorem, obſcuris lucem, faſtiditis gratiam, dubiis fidem; omnibus vero naturam, & naturæ ſuæ omnia. Itaque etiam non aſſecutis, voluiſſe, abunde pulchrum atque magnificum eſt. Equidem ita ſentio, peculiarem in ſtudiis cauſam eorum eſſe, qui difficultatibus victis, utilitatem juvandi prætulerunt gratiæ placendi: idque jam & in aliis operibus ipſe feci: & profiteor mirari me T. Livium, auctorem celeberrimum, in hiſtoriarum ſuarum, quas repetit ab origine Urbis, quodam volumine ſic orſum: Satis jam ſibi gloriæ quæſitum; & potuiſſe ſe deſinere, ni animus inquies paſceretur opere. Profecto enim populi gentium victoris, & Romani nominis gloriæ, non ſuæ compoſuiſſe illa decuit. Majus meritum eſſet, operis amore, non animi cauſa perſeveraſſe: & hoc populo Romano præſtitiſſe, non ſibi. Viginti millia rerum dignarum cura, (quo-

niam, ut ait Domitius Piſo, theſauros oportet eſſe, non libros) ex lectione voluminum circiter duum millium, quorum pauca admodum ſtudioſi attingunt, propter ſecretum materiæ, ex exquiſitis auctoribus centum, incluſimus triginta ſex voluminibus, adjectis rebus plurimis, quas aut ignoraverant priores, aut poſtea invenerat vita. Nec dubitamus, multa eſſe, quæ & nos præterierint. Homines enim ſumus, & occupati officiis: ſubciſivisque temporibus iſta curamus, id eſt, nocturnis, ne quis veſtrum putet his ceſſatum horis. Dies vobis impendimus: cum ſomno valetudinem computamus: vel hoc ſolo præmio contenti, quod dum iſta (ut ait M. Varro) muſinamur, pluribus horis vivimus. Profecto enim vita vigilia eſt. Quibus de cauſis atque difficultatibus nihil auſo promittere, hoc ipſum tu præſtas quod ad te ſcribimus. Nec fiducia operis hæc eſt, ſed indicatura. Multa valde pretioſa ideo videntur, quia ſunt templis dicata. Nos quidem omnes, patrem, te, fratremque diximus opere juſto, temporum noſtrorum hiſtoriam orſi a fine Aufidii Baſſi. Ubi ſit ea quæres? jam pridem peracta ſarcitur: & alioquin ſtatutum erat heredi mandare, ne quid ambitioni dediſſe vita judicaretur. Proinde occupantibus locum faveo: ego vero & poſteris, quos ſcio nobiſcum decertaturos, ſicut ipſi fecimus cum prioribus. Argumentum hujus ſtomachi mei habebis, quod in his voluminibus auctorum nomina prætexui. Eſt enim benignum (ut arbitror) & plenum ingenui pudoris, fateri per quos profeceris: non ut plerique ex iis, quos at-

tigi, fecerunt. Scito enim conferentem auctores me deprehendiſſe a juratiſſimis & proximis veteres transſcriptos ad verbum, neque nominatos: non illa Virgiliana virtute, ut certarent: non Ciceroniana ſimplicitate, qui in libris de Republica Platonis ſe comitem profitetur: in Conſolatione filiae, Crantorem, inquit, ſequor: item Panætium de Officiis: quæ volumina ejus ediſcenda, non modo in manibus quotidie habenda, noſti. Obnoxii profecto animi, & infelicis ingenii eſt, deprehendi in furto malle, quam mutuum reddere, cum præſertim ſors fiat ex uſura. Inſcriptionis apud Græcos mira felicitas: κηρίον inſcripſere, quod volebant intelligi favum: alii κέρας ἀμαλθείας, quod Copiae cornu: ut vel lactis gallinacei ſperare poſſis in volumine hauſtum. Jam Muſae, πανδέκται, ἐγχειρίδιον, λειμὼν, πίναξ, σχέδιον, inſcriptiones, propter quas vadimonium deſeri poſſit. At cum intraveris, dii deæque, quam nihil in medio invenies! Noſtri craſſiores, Antiquitatum, Exemplorum, Artiumque: faceтiſſimi, Lucubrationem, ut qui Bibaculus erat & vocabatur: paulo minus ſerio, Varro in Satyris ſuis Seſculyſſem & Flextabula. Apud Græcos deſiit nugari Diodorus, & βιβλιοθήκης hiſtoriam ſuam inſcripſit. Apion quidem Grammaticus, hic quem Tiberius Cæſar cymbalum mundi vocabat, cum publicæ famæ tympanum potius videri poſſet, immortalitate donari a ſe ſcripſit, ad quos aliqua componebat. Me non pœnitet nullum feſtiviorem excogitaſſe titulum. Et ne in totum videar Græcos inſectari, ex illis nos velim

intelligi pingendi fingendique conditoribus, quos in libellis his invenies, abſoluta opera, & illa quoque quæ mirando non ſatiamur, pendenti titulo inſcripſiſſe: ut, *Apelles faciebat*, aut *Polycletus*: tanquam inchoata ſemper arte & imperfecta: ut contra judiciorum varietates ſupereſſet artifici regreſſus ad veniam, velut emendaturo quidquid deſidereratur, ſi non eſſet interceptus. Quare plenum verecundiæ illud eſt, quod omnia opera tanquam noviſſima inſcripſere, & tanquam ſingulis fato ademti. Tria non amplius, ut opinor, abſolute traduntur inſcripta, *Ille fecit*, quæ ſuis locis reddam: quo apparuit, ſummam artis ſecuritatem auctori placuiſſe, & ob id magna invidia fuere omnia ea. Ego plane meis adjici poſſe multa conſiteor: nec his ſolis, ſed & omnibus quæ edidi: ut ob id caveam iſtos Homeromaſtigas: (ita enim verius dixerim:) quoniam audio & Stoicos, & Dialecticos, Epicureos quoque (nam de Grammaticis ſemper exſpectavi) parturire adverſus libellos, quos de Grammatica edidi, & ſubinde abortus facere jam decem annis, cum celerius etiam elephanti pariant. Ceu vero neſciam, adverſus Theophraſtum, hominem in eloquentia tantum, ut nomen divinum inde invenerit, ſcripſiſſe etiam feminam, & proverbium inde natum, ſuſpendio arborem eligendi. Non queo mihi temperare, quo minus ad hoc pertinentia ipſa Cenſorii Catonis verba ponam: ut inde appareat, etiam Catoni de militari diſciplina commentanti, qui ſub Africano, immo vero & ſub Hannibale didiciſſet militare, & ne Africanum quidem ferre potuiſſet,

qui Imperator triumphum reportaſſet, paratos fuiſſ
iſtos, qui obtrectatione alienæ ſcientiæ famam ſib
aucupantur. Quid enim ait in eo volumine? *Sci
ego, quæ ſcripta ſunt, ſi palam proferantur, mu
tos fore qui vitilitigent: ſed ii potiſſimum, qui ve
ræ laudis expertes ſunt. Eorum ego orationes ſin
præterfluere.* Nec Plancus illepide, cum diceretu
Aſinius Pollio orationes in eum parare, quæ á
ipſo aut liberis poſt mortem Planci ederentur, n
reſpondere poſſet: *Cum mortuis non niſi larvas luc
tari.* Quo dicto ſic repercuſſit illas, ut apud eru
ditos nihil impudentius judicetur. Ergo ſecuri etiam
contra vitilitigatores, quos Cato eleganter ex vi
tiis & litigatoribus compoſuit, (quid enim illi aliu
quam litigant, aut litem quærunt?) exſequemu
reliqua propoſiti. Quia occupationibus tuis publi
co bono parcendum erat; quid ſingulis continea
tur libris huic epiſtolæ ſubjunxi: ſummaque cura
ne perlegendos eos haberes, operam dedi. Tu pe
hoc & aliis præſtabis ne perlegant: ſed ut quiſqu
deſideraverit aliquid, id tantum quærat, & ſciat quo
loco inveniat. Hoc ante me fecit in literis no
ſtris Valerius Soranus, in libris quos ἐποπτίδων in
ſcripſit.

C. PLINII SECUNDI

HISTORIARUM MUNDI

ELENCHOS.

Libro II. continetur de Mundo & Elementis.

I. AN finitus mundus, & an unus.
II. De forma eius.
III. De motu. Cur mundus dicatur.
IV. De elementis, & planetis.
V. De Deo.
VI. De ſiderum natura. *De planetarum motu.*
VII. De Lunæ & Solis defectibus.
VIII. De magnitudine ſiderum.
IX. Quæ quis invenerit in obſervatione cæleſti.
X. Quando recurrant Solis & Lunæ defectus.
XI. De Lunæ motu.
XII. Errantium motus, & luminum canonica.
XIII. Quare eadem altiora, alias propiora videantur.
XIV. Cur motus diſſimiles eadem habeant.
XV. Catholica ſiderum.
XVI. Quæ ratio colores eorum mutet.
XVII. Solis motus, & dierum inæqualitatis ratio.
XVIII. Quare fulmina Jovi aſſignentur.
XIX. Intervalla ſiderum.
XX. De ſideribus, Muſica..
XXI. De mundo, Geometrica.
XXII. De repentinis ſideribus, ſeu Cometis.
XXIII. Natura, & ſitus, & genera eorum.
XXIV. Hipparchea, de ſideribus.
XXV. De cæleſtibus prodigiis, per exempla hiſtorica. Faces, lampades, bolides.

XXVI. Trabes cæleſtes, chaſma cæli.
XXVII. De cæli coloribus, & flamma cæleſti.
XXVIII. De coronis cæleſtibus.
XXIX. De circulis repentinis.
XXX. Solis defectus longiores.
XXXI. Plures Soles.
XXXII. Plures Lunæ.
XXXIII. Dierum lux noctibus.
XXXIV. Clypei ardentes.
XXXV. Oſtentum cæli ſemel notatum.
XXXVI. De diſcurſu ſtellarum.
XXXVII. De ſtellis, quæ in terris marique exſiſtunt.
XXXVIII. De aere.
XXXIX. De ſtatis tempeſtatibus.
XL. De Caniculæ ortu.
XLI. Vis temporum anni ſtata.
XLII. De incertis tempeſtatibus & imbribus, & quare lapidibus pluat.
XLIII. De tonitribus & fulgetris.
XLIV. Ventorum origo.
XLV. Ventorum obſervationes diverſæ.
XLVI. Ventorum genera.
XLVII. *Ventorum tempora.*
XLVIII. Naturæ ventorum.
XLIX. Ecnephias & Typhon.
L. Turbines, preſteres, vortices, & alia prodigioſa genera tempeſtatum.
LI. De fulminibus: quibus in terris non cadant, & quare.
LII. Genera fulgurum, & miracula.
LIII. Etruſca obſervatio in his, & Romana.
LIV. De fulminibus evocandis.
LV. Catholica fulgurum.
LVI. Quæ nunquam feriantur.
LVII. Lacte pluiſſe, ſanguine, carne, ferro, lana, lateribus coctis.

LVIII. Armorum crepitum, & tubæ ſonitum de cælo auditum.
LIX. De lapidibus cælo cadentibus. Anaxagarea de his.
LX. Arcus cæleſtis.
LXI. Natura grandinis, nivis, pruinæ, nebulae, roris nubium.
LXII. Proprietates cæli in locis.
LXIII. Natura terræ.
LXIV. De forma ejus.
LXV. An ſint Antipodes.
LXVI. Quomodo aqua terræ innexa.
LXVII. An circumdatus terræ Oceanus.
LXVIII. Quæ portio terræ habitetur.
LXIX. Mediam eſſe mundi terram.
LXX. De obliquitate Zonarum.
LXXI. De inæqualitate climatum.
LXXII. Ubi eclipſes non appareant, & quare.
LXXIII. Quæ ratio diurnæ lucis in terris.
LXXIV. Canonica de eadem re.
LXXV. Ubi, & quando nullae umbræ.
LXXVI. Ubi bis anno: ubi in contrarium umbræ ferantur.
LXXVII. Ubi longiſſimi dies, ubi breviſſimi.
LXXVIII. De primo horologio.
LXXIX. Quomodo obſerventur dies.
LXXX. Differentia gentium ad rationem mundi.
LXXXI. De terræ motibus.
LXXXII. De terræ hiatibus.
LXXXIII. Signa motus futuri.
LXXXIV. Auxilia contra motus futuros.
LXXXV. Portenta terrarum ſemel tradita.
LXXXVI. Miracula terræ motus.
LXXXVII. Quibus locis maria receſſerint.
LXXXVIII. Inſularum enaſcentium ratio.
LXXXIX. Quæ & quibus temporibus enatæ ſint.

XC. Quas terras interruperint maria.
XCI. Quæ inſulæ continenti adjunctæ ſint.
XCII. Quæ terræ in totum mari permutatæ.
XCIII. Quæ terræ ipſæ ſe ſorbuerunt.
XCIV. Urbes hauſtæ mari.
XCV. De ſpiraculis terrarum.
XCVI. De terris ſemper trementibus : & de fluctuantibus inſulis.
XCVII. Quibus locis non impluat.
XCVIII. Acervata terrarum miracula.
XCIX. Qua ratione æſtus maris accedant & recedant.
C. Ubi æſtus extra rationem idem faciant.
CI. Miracula maris.
CII. Quæ potentia Lunæ ad terrena & maria.
CIII. Quæ Solis.
CIV. Quare ſalſum mare.
CV. Ubi altiſſimum mare.
CVI. Mirabilia fontium & fluminum.
CVII. Ignium & aquarum juncta miracula.
CVIII. De maltha.
CIX. De naphtha.
CX. Quæ loca ſemper ardeant.
CXI. Ignium per ſe miracula.
CXII. Terræ univerſæ menſura.
CXIII. Harmonica mundi ratio.

Summa. Res, & hiſtoriæ, & obſervationes, CCCCXVII.

Ex Auctoribus: M. Varrone, Sulpicio Gallo, Tito Cæſare Imperatore, Q. Tuberone, Tullio Tirone, L. Piſone, T. Livio, Corn. Nepote, Statio Seboſo, Cælio Antipatro, Fabiano, Antiate, Muciano, Cæcina qui de Etruſca diſciplina ſcripſit, Tarquitio qui item, Julio Aquila qui item, Sergio Paulo.

Externis: Platone, Hipparcho, Timæo, Soſigene, Petoſiri, Necepſo, Pythagoricis, Poſidonio, Anaximandro, Epigene Gnomonico, Euclide, Cœrano Philoſopho, Eu-

doxo, Democrito, Critodemo, Thraſyllo, Serapione, Dicæarcho, Archimede, Oneſicrito, Eratoſthene, Pythea, Herodoto, Ariſtotele, Cteſia, Artemidoro Epheſio, Iſidoro Characeno, Theopompo.

Libro III. continentur ſitus, gentes, maria, oppida, portus, montes, flumina, menſuræ, populi qui ſunt aut fuerunt.

I. EUROPÆ *in univerſum fines ac ſitus praemittuntur.*
II. *Tum Hiſpaniae totius.*
III. Bæticæ.
IV. Hiſpaniæ citerioris.
V. Narbonenſis provinciæ.
VI. Italiæ.
VII. *Nona Italiae regio.*
VIII. *Septima Italiae regio.*
IX. *Prima Italiae regio:* Tiberis, Roma.
X. *Tertia Italiae regio.*
XI. Inſularum LXIV. In his Balearium.
XII. Corſicæ.
XIII. Sardiniæ.
XIV. Siciliæ.
XV. *Magna Graecia.* A Locris.
XVI. *Secunda Italiae regio.*
XVII. *Quarta Italiae regio.*
XVIII. *Quinta Italiae regio.*
XIX. *Sexta Italiae regio.*
XX. *Octava Italiae regio:* De Pado.
XXI. *Undecima Italiae regio:* Italia trans Padum.
XXII. *Decima Italiae regio.*
XXIII. Iſtriæ ſitus & populi.
XXIV. Alpium, & gentium Alpinarum.
XXV. Liburniæ, & Illyrici.
XXVI. Dalmatiæ.

XXVII. Noricorum.
XXVIII. Pannoniæ.
XXIX. Mœſiæ.
XXX. Inſularum Jonii & Adriatici maris.

Summa : Oppida & gentes:
Flumina clara: *Deeſt numerus*
Montes clari: *in omnibus MSS.*
Inſulæ:
Quæ intercidere oppida aut gentes.
Res, & hiſtoriæ, & obſervationes CCCXXVI.

EX AUCTORIBUS: Turannio Gracile, Corn. Nepote, T. Livio, Catone Cenſorio, M. Agrippa, M. Varrone, Divo Auguſto, Varrone Atacino, Antiate, Hygino, L. Vetere, Mela Pomponio, Curione patre, Cælio, Arruntio, Seboſo, Licinio Muciano, Fabricio Tuſco, L. Attejo Capitone, Verrio Flacco, L. Piſone, Gelliano, Valeriano.

EXTERNIS: Artemidoro, Alexandro Polyhiſtore, Thucydide, Theophraſto, Iſidoro, Theopompo, Metrodoro Scepſio, Callicrate, Xenophonte Lampſaceno, Diodoro Syracuſano, Calliphane, Timagene.

Libro IV. continentur ſitus, gentes, maria, oppida, portus, montes, flumina, menſuræ, populi qui ſunt aut fuerunt.

I. EPIRI.
II. *Acarnaniae.*
III. *Ætoliae.*
IV. *Locridis, & Phocidis.*
V. *Peloponneſi.*
VI. Achajæ.
VII. *Meſſeniae.*
VIII. *Laconiae.*
IX. *Argolidis.*
X. *Arcadiae.*
XI. Atticæ.

XII. *Boeotiae.*
XIII. *Doridis.*
XIV. *Phthiotidis.*
XV. Theſſaliæ.
XVI. Magneſiæ.
XVII. Macedoniæ.
XVIII. Thraciæ. *Ægaei maris.*
XIX. Inſularum ante eas terras: inter quas,
XX. Cretæ.
XXI. Eubœæ.
XXII. Cycladum.
XXIII. Sporadum.
XXIV. Helleſponti, Mæotidis.
XXV. Daciæ, Sarmatiæ.
XXVI. Scythiæ.
XXVII. Inſularum Ponti: *Inſularum Oceani Septemtrionalis.*
XXVIII. Germaniæ.
XXIX. Inſulæ in Gallico Oceano XCVI. quas inter,
XXX. Britanniæ.
XXXI. Belgicæ Galliæ.
XXXII. Lugdunenſis Galliæ.
XXXIII. *Aquitanicae Galliae.*
XXXIV. Citerioris Hiſpaniæ, ab Oceano Gallico.
XXXV. Luſitaniæ.
XXXVI. Inſularum in mari Atlantico.
XXXVII. Univerſæ Europæ menſura.

Summa: Oppida, & gentes,
Flumina clara, — *Numerus deeſt*
Montium clari, — *in omnibus MSS.*
Inſulæ,
Quæ intercidere oppida aut gentes.
Res, hiſtoriæ & obſervationes.

Ex Auctoribus: M. Varrone, Catone Cenſorio, M. Agrippa, Divo Auguſto, Varrone Atacino, Corn. Ne-

pote, Hygino, L. Vetere, Pomponio Mela, Licinio Muciano, Fabricio Tuſco, Attejo Capitone, Attejo Philologo.

Externis: Polybio, Hecatæo, Hellanico, Damaſte, Eudoxo, Dicæarcho, Timoſthene, Ephoro, Cratete Grammatico, Serapione Antiochenſe, Callimacho, Artemidoro, Apollodoro, Agathocle, Eumacho, Timæo Siculo, Myrſilo, Alexandro Polyhiſtore, Thucydide, Doſiade, Anaximandro, Philiſtide Mallote, Dionyſio, Ariſtide, Callidemo, Menæchmo, Aglosthene, Anticlide, Heraclide, Philemone, Xenophonte, Pythea, Iſidoro, Philonide, Xenagora, Aſtynomo, Staphylo, Metrodoro, Cleobulo, Poſidonio.

Libro V. continentur ſitus, gentes, maria, oppida, portus, montes, flumina, menſuræ, populi qui ſunt aut fuerunt.

I. Mauritaniarum.
II. Numidiæ.
III. Africæ.
IV. Syrtium.
V. Cyrenaicæ.
VI. *Libyae Mareotidis.*
VII. Inſularum circa Africam.
VIII. Averſorum Africæ.
IX. Ægypti & Thebaidis.
X. Nili.
XI. *Urbium in Ægypto.*
XII. Arabiæ, quæ eſt ad mare Ægyptium.
XIII. Syriæ.
XIV. Idumææ, Palæſtinæ, Samariæ.
XV. Judææ.
XVI. *Decapoleos.*
XVII. Phœnices.
XVIII. Syriæ Antiochiæ.
XIX. *Reliquae Syriae.*

XX. Euphratis.
XXI. *Syriæ ad Euphratem.*
XXII. Ciciliæ, & adjunctæ gentes.
XXIII. Iſauricæ, & Homonadum.
XXIV. Piſidiæ.
XXV. Lycaoniæ.
XXVI. Pamphyliæ.
XXVII. Tauri montis.
XXVIII. Lyciæ.
XXIX. Cariæ.
XXX. *Lydiae.*
XXXI. *Joniae.*
XXXII. Æolidis.
XXXIII. Troadis, & adjunctæ gentes.
XXXIV. Inſularum ante Aſiam CCXII. In his,
XXXV. Cypri,
XXXVI. Rhodi,
XXXVII. Sami,
XXXVIII. Chii,
XXXIX. Lesbi.
XL. Helleſpontus, & Myſia.
XLI. Phrygia.
XLII. Galatia, & adjunctæ gentes.
XLIII. Bithynia.
XLIV. *Inſulae in Propontide.*

Summa: Oppida, & gentes,
Flumina clara,
Montium clari,
Inſulæ, CXVIII.
Quæ intercidere oppida aut gentes.

Numerus deeſt in omnibus MSS. Numerus inſularum 118. manifeſto in mendo cubat. Forte 318.

Res, hiſtoriæ, & obſervationes.

Ex Auctoribus: Agrippa, Suetonio Paulino, M. Varrone, Varrone Atacino, Cornelio Nepote, Hygino, L. Vetere, Mela, Domitio Corbulone, Licinio Muciano, Cl. Cæſare, Arruntio, Livio filio, Seboſo, Actis triumphorum.

Externis: Juba rege, Hecatæo, Hellanico, Damaſte, Dicæarcho, Bætone, Timoſthene, Philonide, Xenagora, Aſtynomo, Staphylo, Ariſtotele, Dionyſio, Ariſtocrito, Ephoro, Eratoſthene, Hipparcho, Panætio, Serapione Antiocheno, Callimacho, Agathocle, Polybio, Timæo Mathematico, Herodoto, Myrſilo, Alexandro Polyhiſtore, Metrodoro, Poſidonio qui περίπλουν aut περιήγησιν, Sotade, Periandro, Ariſtarcho Sicyonio, Eudoxo, Antigene, Callicrate, Xenophonte Lampſaceno, Diodoro Syracuſano, Hannone, Himilcone, Nymphodoro, Calliphone, Artemidoro, Megaſthene, Iſidoro, Cleobulo, Ariſtocreonte.

Libro VI. continentur ſitus, gentes, maria, oppida, portus, montes, flumina, menſuræ, populi qui ſunt aut fuerunt.

I. Ponti & Mariandynorum:
II. Paphlagonum:
III. Cappadocum.
IV. Themiſcyrena regio, & in ea gentes.
V. Regio Colica, & gentes Achæorum, & ceteræ eodem tractu gentes.
VI. Boſphorus Cimmerius.
VII. Mæotis, & gentes circa Mæotim.
VIII. *Cappadociae ſitus.*
IX. Armenia major, & minor.
X. Cyrus fluvius, & Araxes.
XI. Albania, Iberia, & junctæ gentes.
XII. Portæ Caucaſiæ.
XIII. Inſulæ in Ponto.
XIV. Gentes a Scythico Oceano.
XV. Caſpium & Hyrcanum mare.
XVI. Adiabene.
XVII. Media, & Portæ Caſpiæ.

XVIII. Gentes circa Hyrcanum mare.
XIX. Scytharum gentes, & ſitus ab Oceano Eoo.
XX. Seres.
XXI. Indi.
XXII. Ganges.
XXIII. Indus.
XXIV. Taprobane.
XXV. *Gedroſi & adjunctae ſatrapiae.*
XXVI. Navigationes in Indiam.
XXVII. Carmania.
XXVIII. Sinus Perſicus, & Arabicus.
XXIX. Parthorum regna.
XXX. Meſopotamia.
XXXI. Tigris.
XXXII. Arabia.
XXXIII. Sinus maris Rubri.
XXXIV. Troglodytice.
XXXV. Æthiopia.
XXXVI. Inſulæ Æthiopici maris.
XXXVII. De Inſulis Fortunatis.
XXXVIII. Terræ per menſuras comparatæ.
XXXIX. Digeſtio terrarum in parallelos, & umbras pares.

Summa: Oppida, MCXCV.
Gentes, DLXXVI.
Flumina clara, CXV.
Montes clari, XXXVIII.
Inſulæ, CVIII.
Quæ intercidere oppida aut gentes, XCV.
Res, hiſtoriæ, & obſervationes, MMCCXIV.

Ex Auctoribus: M. Agrippa, M. Varrone, Varrone Atacino, Corn. Nepote, Hygino, L. Vetere, Mela Pomponio, Domitio Corbulone, Licinio Muciano, Claudio Cæſare, Arruntio, Seboſo, Fabricio Tuſco, T. Livio, Seneca, Nigidio.

Externis: Juba rege, Hecatæo, Hellanico, Damaſte, Eudoxo, Dicæarcho, Bætone, Timoſthene, Pa-

trocle, Demodamante, Clitarcho, Eratoſthene, Alexandro Magno, Ephoro, Hipparcho, Panætio, Callimacho, Artemidoro, Apollodoro, Agathocle, Polybio, Eumacho, Timæo Siculo, Alexandro Polyhiſtore, Iſidoro, Amometo, Metrodoro, Poſidonio, Oneſicrito, Nearcho, Megaſthene, Diogneto, Ariſtocreonte, Bione, Dalione, Simonide minore, Baſile, Xenophonte Lampſaceno.

Libro VII. continetur hominum generatio & inſtitutio, atque inventio artium.

I. De *Homine.*
II. Gentium mirabiles figuræ.
III. Prodigioſi partus.
IV. De homine generando: Pariendi tempora perilluſtria: Exempla a menſibus VII. ad XIII.
V. Signa ſexus in gravidis pertinentia ante partum.
VI. Monſtruoſi partus.
VII. Exciſi utero.
VIII. Qui ſint vopiſci.
IX. De conceptu hominum & generatione.
X. Similitudinum exempla.
XI. Ad quos hominum generatio. Numeroſiſſimæ ſobolis exempla.
XII. Ad quos annos generatio.
XIII. Menſium in feminis miracula.
XIV. Quæ ratio generandi.
XV. Hiſtorica circa dentes. Hiſtorica circa infantes.
XVI. Magnitudinum exempla.
XVII. Præproperi infantes.
XVIII. Inſignia corporum.
XIX. Vires eximiæ.
XX. Velocitas præcipua.
XXI. Viſus eximii.
XXII. Auditus miraculum.

XXIII. Patientia corporis.
XXIV. Memoria.
XXV. Vigor animi.
XXVI. Clementia, & animi magnitudo.
XXVII. Rerum geſtarum claritas ſumma.
XXVIII. Tres ſummæ virtutes in eodem, & innocentia ſumma.
XXIX. Fortitudo ſumma.
XXX. Ingenia præcipua.
XXXI. Qui ſapientiſſimi.
XXXII. Præcepta vitæ utiliſſima.
XXXIII. De divinatione.
XXXIV. Vir optimus judicatus.
XXXV. Matronæ pudiciſſimæ.
XXXVI. Summæ pietatis exempla.
XXXVII. Artibus excellentes: Aſtrologia, Grammatica, Medicina.
XXXVIII. Geometria, & Architectura.
XXXIX. Pictura, marmoraria, eboraria, cælatura.
XL. Pretia hominum inſignia.
XLI. De felicitate ſumma.
XLII. Raritas continuationis in familiis.
XLIII. Varietatis exempla mirabilia.
XLIV. Honorum exempla mirabilia.
XLV. Decem res in uno feliciſſimæ.
XLVI. Divi Auguſti adverſa.
XLVII. Quos Dii feliciſſimos judicaverint.
XLVIII. Quem viventem ut Deum coli juſſerint.
XLIX. De ſpatiis vitæ longiſſimis.
L. De varietate naſcendi.
LI. In morbis exempla varia.
LII. De morte.
LIII. Qui elati revixerint.
LIV. Subitæ mortis exempla.
LV. De ſepultura.
LVI. De manibus: De anima.

LVII. Quæ quis in vita invenerit.
LVIII. In quibus rebus primi gentium conſenſus. De antiquis literis.
LIX. Quando primum tonſores.
LX. Quando primum horologia.

Summa: Rês, hiſtoriæ, & obſervationes DCCXLVII.

Ex Auctoribus: Verrio Flacco, Cn. Gellio, Licinio Muciano, Maſſurio Sabino, Agrippina Claudii, M. Cicerone, Aſinio Pollione, Meſſala, Rufo, Corn. Nepote, Virgilio, Livio, Cordo, Meliſſo, Seboſo, Corn. Celſo, Maximo Valerio, Trogo, Nigidio Figulo, Pomponio Attico, Pediano Aſconio, Fabiano, Catone Cenſorio, Actis, Fabio Veſtale.

Externis: Herodoto, Ariſtea, Bætone, Iſigono, Cratete, Agatharchide, Calliphane, Ariſtotele, Nymphodoro, Apollonide, Phylarcho, Damone, Megaſthene, Cteſia, Taurone, Eudoxo, Oneſicrito, Clitarcho, Duride, Artemidoro, Hippocrate medico, Aſclepiade medico, Heſiodo, Anacreonte, Theopompo, Hellanico, Damaſte, Ephoro, Epigene, Beroſo, Petoſiri, Necepſo, Alexandro Polyhiſtore, Xenophonte, Callimacho, Democrito, Diyllo hiſtorico, Stratone qui contra Ephori εὑρήματα ſcripſit, Heraclide Pontico, Aſclepiade qui τραγῳδούμενα, Philoſtephano, Hegeſia, Archimacho, Thucydide, Mneſigitone, Xenagora, Metrodoro Scepſio, Anticlide, Critodemo.

Libro VIII. continentur terreſtrium animalium naturæ.

I. De elephantis. De ſenſu eorum.
II. Quando primum juncti.
III. De docilitate eorum.
IV. Mirabilia in factis eorum.
V. De natura ferarum ad pericula ſua intelligenda.
VI. Quando primum in Italia viſi elephanti.
VII. Pugnæ eorum.

VIII. Quibus modis capiantur.
IX. Quibus domentur.
X. De partu eorum, & reliqua natura.
XI. Ubi naſcantur. Diſcordia eorum & draconum.
XII. De ſolertia animalium.
XIII. De draconibus.
XIV. Miræ magnitudinis ſerpentes.
XV. De Scythicis animalibus: De biſontibus.
XVI. De ſeptemtrionalibus: Alce: achli: bonaſo.
XVII. De leonibus: Quomodo gignantur.
XVIII. Quæ genera eorum.
XIX. Quæ propriæ naturæ.
XX. Quis primus leontomachiam Romæ: Quis plurimos in ea leones donavit.
XXI. Mirabilia in leonum factis.
XXII. A dracone agnitus aut ſervatus.
XXIII. De Pantheris.
XXIV. Senatuſconſultum & leges de Africanis. Quis primus Romæ Africanas: quis plurimas.
XXV. De tigribus. Quando primum Roma viſa tigris. De natura earum.
XXVI. De camelis. Genera eorum.
XXVII. De camelopardali. Quando primum Romæ viſa.
XXVIII. De chao: De cephis.
XXIX. De rhinocerote.
XXX. De lynce, & ſphingibus. De crocottis. De cercopithecis.
XXXI. Indiæ terreſtria animalia.
XXXII. Item Æthiopiæ. Beſtia viſu interficiens.
XXXIII. De Baſiliſcis ſerpentibus.
XXXIV. De lupis. Unde fabula verſipellis.
XXXV. Serpentium genera.
XXXVI. De ichneumone.
XXXVII. De crocodilo.
XXXVIII. De ſcinco.

XXXIX. De hippopotamo.
XL. Quis primus oſtenderit eum Romæ & crocodilum.
XLI. Medicinæ ab animalibus repertæ.
XLII. Prognoſtica periculorum ex animalibus.
XLIII. Gentes ab animalibus ſublatæ.
XLIV. De hyænis.
XLV. De corocottis. De mantichoris.
XLVI. De onagris.
XLVII. De caſtoreo. De aquaticis, & iisdem terreſtribus. De lutris.
XLVIII. De ranis rubetis.
XLIX. De vitulo marino. De fibris. De ſtellionibus.
L. De cervis.
LI. De chamæleonte.
LII. De reliquis colorem mutantibus: tarando, lycaone thoe.
LIII. De hyſtrice.
LIV. De urſis: de fœtu eorum.
LV. De muribus Ponticis, & Alpinis.
LVI. De herinaceis.
LVII. De leontophono: de lynce.
LVIII. Meles: ſciuri.
LIX. De viperis, & cochleis.
LX. De lacertis.
LXI. Canum naturæ. Exempla eorum circa dominos: qui prœliorum cauſa canes habuerint.
LXII. De generatione eorum.
LXIII. Contra rabiem remedia.
LXIV. Equorum natura.
LXV. De ingeniis eorum. Mirabilia quadrigarum.
LXVI. Generatio equorum.
LXVII. Vento concipientes.
LXVIII. De aſinis: Generatio in his.
LXIX. Mularum natura, & reliquorum jumentorum: Generatio in his.

LXX. De bubus, & generatio eorum.
LXXI. Apis in Ægypto.
LXXII. Pecorum natura, & generatio eorum.
LXXIII. Genera lanæ & colorum.
LXXIV. Genera veſtium.
LXXV. *De pecorum forma, & de muſmone.*
LXXVI. Caprarum natura, & generatio.
LXXVII. Suum item.
LXXVIII. De feris ſubus. Quis primus vivaria beſtiarum inſtituit.
LXXIX. De ſemiferis.
LXXX. De ſimiis.
LXXXI. De luporum generibus.
LXXXII. De nec placidis, nec feris animalibus.
LXXXIII. Quæ quibus in locis animalia non ſint.
LXXXIV. Ubi & quæ advenis tantum noceant: Ubi & quæ indigenis tantum.

Summa: Res, & hiſtoriæ, & obſervationes DCCLXXXVII.

Ex Auctoribus: Muciano, Procilio, Verrio Flacco, L. Piſone, Corn. Valeriano, Catone Cenſorio, Feneſtella, Trogo, Actis, Columella, Virgilio, Varrone, Lucilio, Metello Scipione, Corn. Celſo, Nigidio, Trebio Nigro, Pomponio Mela, Mamilio Sura.

Externis: Juba rege, Polybio, Herodoto, Antipatro, Ariſtotele, Demetrio Phyſico, Democrito, Theophraſto, Evanthe, Agrippa qui Ὀλυμπιονίκας, Hierone rege, Attalo Philometore item, Cteſia, Duride, Philiſto, Archyta, Phylarcho, Amphilocho Athenæo, Anaxipoli Thaſio, Apollodoro Lemnio, Ariſtophane Mileſio, Antigono Cymæo, Agathocle Chio, Apollonio Pergameno, Ariſtandro Athenæo, Bacchio Mileſio, Bione Solenſe, Chærea Athenæo, Diodoro Prienæo, Dione Colophonio, Epigene Rhodio, Evagone Thaſio, Euphronio Athenæo, Hegeſia Maroneo, Menandro, Prienæo & Heracleote, Menecrate poeta, Androtione qui de agricultura ſcripſit, Æſchrione qui

item, Lyſimacho qui item, Dionyſio qui Magonem tranſtulit, Diophane qui ex Dionyſio epitomen fecit, Archelao rege, Nicandro.

Libro IX. continetur aquatilium natura.

I. QUARE maxima in mari animalia.
II. Indici maris belluæ.
III. Quæ in quoque Oceano maximæ.
IV. De Tritonum & Nereidum figuris. De elephantorum marinorum figuris.
V. De balænis: De orcis.
VI. An ſpirent piſces: an dormiant.
VII. De delphinis.
VIII. Quos amaverint.
IX. Quibus in locis ſocietate cum hominibus piſcentur.
X. Alia circa eos mira.
XI. De turſionibus.
XII. De teſtudinibus. Quæ genera aquatilium teſtudinum, & quomodo capiantur.
XIII. Quis primus teſtudinem ſecare inſtituerit.
XIV. Digeſtio aquatilium per ſpecies.
XV. Quæ pilo veſtiantur, aut careant: & quomodo pariant. De vitulis marinis, ſive phocis.
XVI. Quot genera piſcium.
XVII. Qui maximi piſces.
XVIII. Thynni, cordylæ, pelamides. Membratim ex his ſalſura: Melandrya, apolecti, cybia:
XIX. Amiæ: Scombri.
XX. Qui non ſint piſces in Ponto: Qui intrent, & qui alias redeant.
XXI. Quare piſces extra aquam exſiliant.
XXII. Eſſe auguria ex piſcibus.
XXIII. In quo genere piſcium mares non ſint.
XXIV. Qui calculum in capite habeant: qui lateant

hieme: & qui hieme non capientur, niſi ſtatis diebus.
XXV. Qui æſtate lateant: qui ſiderentur piſces.
XXVI. De mugile.
XXVII. De acipenſere.
XXVIII. De lupo: de aſello.
XXIX. De ſcaro: de muſtela.
XXX. Mullorum genera: & de ſargo comite.
XXXI. Mirabilia piſcium pretia.
XXXII. Non ubique eadem genera placere.
XXXIII. De branchiis: de ſquamis.
XXXIV. Vocales, & ſine branchiis piſces.
XXXV. Qui in terram exeant. Tempora capturæ.
XXXVI. Digeſtio piſcium in figuras corporis. Rhomborum & paſſerum differentia. De longis piſcibus.
XXXVII. De piſcium pinnis, & natandi ratione.
XXXVIII. Anguillæ.
XXXIX. Murænæ.
XL. Planorum piſcium genera.
XLI. Echeneis, & veneficia ejus.
XLII. Qui piſces colorem mutent.
XLIII. Qui volitent extra aquam: De hirundine: De piſce qui noctibus lucet: De cornuto: De dracone marino.
XLIV. De piſcibus ſanguine carentibus: Qui piſcium molles appellentur.
XLV. De ſepia, de loligine, de pectunculis.
XLVI. De polypis.
XLVII. De navigatore polypo.
XLVIII. *Polyporum genera: ſolertia.*
XLIX. De navigatore nauplio.
L. Cruſta intecti: De locuſtis.
LI. Cancrorum genera: De pinnothere, echinis, cochleis, pectinibus.
LII. Concharum genera.

LIII. Quanta luxuriæ materia ſit in mari.
LIV. De margaritis, quomodo naſcantur, & ubi.
LV. Quomodo inveniantur.
LVI. Quæ genera unionum.
LVII. Quæ obſervanda in his. Quæ natura eorum.
LVIII. Exempla circa eos.
LIX. Quando primum in uſum venerint Romæ.
LX. Muricum naturæ, & purpurarum.
LXI. Quæ nationes purpuræ. (Harduinus conjicit *rationes.*)
LXII. Quomodo ex his lanæ tingantur.
LXIII. Quando purpuræ uſus Romæ: quando lati clavi, & prætextæ.
LXIV. De conchyliatis veſtibus.
LXV. De amethyſto tingendo: de hyſgino, de cocco.
LXVI. De pinna & pinnotere.
LXVII. De ſenſu aquatilium: Torpedo, paſtinaca, ſcolopendræ, glanis: De ariete piſce.
LXVIII. De his quæ tertiam naturam habent animalium & fruticum. De urticis.
LXIX. De ſpongiis: quæ genera earum, & ubi naſcantur: animal eſſe eas.
LXX. De caniculis.
LXXI. De his quæ ſilicea teſta clauduntur. Quæ ſine ſenſu ullo in mari. De reliquis ſordium animalibus.
LXXII. De venenatis marinis.
LXXIII. De morbis piſcium.
LXXIV. De generatione eorum.
LXXV. Qui intra ſe ova pariant, & animal.
LXXVI. Quorum in partu rumpatur venter, dein coeat.
LXXVII. Qui vulvas habeant: qui ſe ipſi ineant.
LXXVIII. Quæ longiſſima vita piſcium.
LXXIX. Quis primus vivaria oſtrearum invenerit.
LXXX. Quis primus reliquorum piſcium vivaria inſtituerit.

LXXXI. Quis murænarum vivaria inſtituerit.
LXXXII. Quis primus cochlearum vivaria inſtituerit.
LXXXIII. Piſces terreni.
LXXXIV. De muribus in Nilo.
LXXXV. Quomodo capiantur anthiæ piſces.
LXXXVI. De ſtellis marinis.
LXXXVII. De dactylorum miraculis.
LXXXVIII. De inimicitiis inter ſe aquatilium, & amicitiis.

Summa: Res, & hiſtoriæ, & obſervationes, DCL.

EX AUCTORIBUS: Turranio Gracile, Trogo, Mæcenate, Alfio Flavio, Corn. Nepote, Laberio mimographo, Fabiano, Feneſtella, Muciano, Ælio Stilone, Statio Seboſo, Meliſſo, Seneca, Cicerone, Macro Æmilio, Meſſala Corvino, Trebio Nigro, Nigidio.

EXTERNIS: Ariſtotele, Archelao rege, Callimacho, Democrito, Theophraſto, Thraſyllo, Hegeſidemo Cythnio, Alexandro Polyhiſtore.

Libro X. continentur volucrum naturæ.

I. DE ſtruthiocamelo.
II. De phœnice.
III. Aquilarum genera.
IV. Natura earum.
V. Quando legionum ſigna eſſe cœperint.
VI. De aquila, quæ in rogum virginis ſe miſit.
VII. De vulture.
VIII. Sanqualis avis, & immuſſulus.
IX. Accipitres: buteo.
X. In quibus loci ſocietate accipitres & homines aucupentur.
XI. Quæ avis ſola a ſuo genere interimatur: quæ avis ſingula ova pariat.
XII. Milvi.
XIII. Digeſtio avium per genera.

XIV. Cornices: inauſpicatæ aves.
XV. De corvis.
XVI. De bubone.
XVII. Aves, quarum vita aut notitia intercidit.
XVIII. Quæ a cauda naſcantur.
XIX. De noctuis.
XX. De pico Martio.
XXI. De his, qui uncos ungues habent.
XXII. De pavonibus.
XXIII. Quis primum pavonem cibi cauſa occiderit. Quis farcire inſtituerit.
XXIV. De gallinaceis.
XXV. Quomodo caſtrentur. De gallinaceo locuto.
XXVI. De anſere.
XXVII. Quis primum jecur anſerinum inſtituit.
XXVIII. De Commageno.
XXIX. Chenalopeces, chenerotes, tetraones, otides.
XXX. Grues.
XXXI. De ciconiis.
XXXII. De oloribus.
XXXIII. De avibus peregrinis, quæ veniunt: Coturnices, glottides, cychramus, otus.
XXXIV. Hirundines.
XXXV. De avibus noſtris, quæ diſcedant, & quo abeant: turdi, merulæ, ſturni. De avibus, quæ plumas amittunt in occultatione: turtur, palumbes. Sturnorum & hirundinum volatus.
XXXVI. Quæ avium perennes, quæ ſemeſtres, quæ trimeſtres: galguli, upupæ.
XXXVII. Mennonides.
XXXVIII. Meleagrides.
XXXIX. Seleucides.
XL. Ibis.
XLI. Quæ quibus locis aves non ſint.
XLII. De oſcinum generibus, & quæ mutant colorem & vocem.

XLIII. De luſciniis.
XLIV. De melancoryphis, erithacis, phœnicuris.
XLV. Œnanthe: chlorio: merulæ: ibis.
XLVI. Tempus avium geniture.
XLVII. Halcyones: dies earum navigabiles.
XLVIII. De reliquo aquaticarum genere.
XLIX. De ſolertia avium in nidis. Hirundinum opera mira. Ripariæ.
L. Acanthyllis, &c.
LI. Merops. De perdicibus.
LII. De columbis.
LIII. Opera earum mirabilia, & pretia.
LIV. Differentiæ volatus, & inceſſus.
LV. Apodes, ſive cypſelli.
LVI. De paſtu avium: Caprimulgi: platea.
LVII. De ingeniis avium. Carduelis, taurus, anthus.
LVIII. De avibus quæ loquuntur: Pſittaci.
LIX. Picæ glandares.
LX. Propter corvum loquentem ſeditio Populi Romani.
LXI. Diomedeæ.
LXII. Quæ animalia nihil diſcant.
LXIII. De potu avium: De porphyrione.
LXIV. Hæmatopodes.
LXV. De paſtu avium.
LXVI. Onocrotali.
LXVII. De peregrinis avibus: Phalerides, phaſianæ, Numidicæ.
LXVIII. Phœnicopteri, attagenæ, phalacrocoraces, pyrrhocoraces, lagopodes.
LXIX. De novis avibus: Bibiones.
LXX. De fabuloſis avibus.
LXXI. Quis gallinas farcire inſtituerit: quiſque hoc primi Cenſores vetuerunt.
LXXII. Quis primus aviaria inſtituerit. De Æſopi patina.
LXXIII. Generatio avium: Quæ præter aves ova gignant.

LXXIV. Ovorum genera, & naturæ.
LXXV. Vitia, & remedia incubantium.
LXXVI. Auguſtæ ex ovis augurium.
LXXVII. Quales gallinæ optimæ.
LXXVIII. Morbi earum, & remedia.
LXXIX. *Quando aves, & quot ova pariant.*
LXXX. Quæ ova hypenemia: quæ cynoſura: quomodo optime ſerventur ova.
LXXXI. Quæ volucrum ſola animal pariat, & lacte nutriat.
LXXXII. Quæ terreſtrium ova pariant. Serpentium genera.
LXXXIII. Terreſtrium omnium generatio.
LXXXIV. Quæ ſint animalium in uteris porrecta.
LXXXV. Quorum animalium origo adhuc incerta ſit.
LXXXVI. De ſalamandris.
LXXXVII. Quæ naſcantur ex non genitis. Quæ nata nihil gignant. In quibus neuter ſexus ſit.
LXXXVIII. De ſenſibus animalium. Quibus viſus præcipuus: quibus odoratus: quibus auditus: de talpis. An oſtreis auditus.
LXXXIX. Qui ex piſcibus clariſſime audiant.
XC. Qui ex piſcibus maxime odorentur.
XCI. Diverſitas animalium in paſtu.
XCII. Quæ venenis vivant.
XCIII. Quæ terra. Quæ fame aut ſiti non intereant.
XCIV. De diverſitate potus.
XCV. Quæ inter ſe diſſideant. Amicitiam animalium eſſe: & affectus animalium.
XCVI. Exempla affectus ſerpentium.
XCVII. De ſomno animalium.
XCVIII. Quæ ſomnient.

Summa: Res, & hiſtoriæ, & obſervationes DCCXCIV.

Ex Auctoribus: Manilio, Corn. Valeriano, Actis, Umbricio Meliore, Maſſurio Sabino, Antiſtio Labeo-

ne, Trogo, Cremutio, M. Varrone, Macro Æmilio, Meliſſo, Muciano, Nepote, Fabio Pictore, T. Lucretio, Corn. Celſo, Horatio, D. Eculeone, Hygino, Saſernis, Nigidio, Mamilio Sura.

Externis: Homero, Phemonoe, Philemone, Bœo qui ὀρνιθογονίαν, Hyla qui de auguriis, Ariſtotele, Theophraſto, Callimacho, Æſchylo, Hierone rege, Philometore rege, Archyta Tarentino, Amphilocho Athenienſe, Anaxipoli Thaſio, Apollodoro Lemnio, Ariſtophane Mileſio, Antigono Cymæo, Agathocle Chio, Apollonio Pergameno, Ariſtandro Athenienſe, Bacchio Mileſio, Bione Solenſe, Chærea Athenienſe, Diodoro Prienæo, Dione Colophonio, Democrito, Diophane Nicæenſe, Epigene Rhodio, Evagone Thaſio, Euphronio Athenæo, Juba, Androtione qui de agricultura, Æſchrione qui item, Lyſimacho qui item, Dionyſio qui Magonem tranſtulit, Diophane qui ex Dionyſio epitomen fecit, Nicandro, Oneſicrito, Phylarcho, Heſiodo.

Libro XI. continentur inſectorum animalium genera.

I.	Subtilitas in his rebus naturæ.
II.	An ſpirent, an habeant ſanguinem.
III.	De corpore eorum.
IV.	De apibus.
V.	Qui ordo in opere earum.
VI.	Quid ſit in eo commoſis, piſſoceros, propolis.
VII.	Quid erithace, ſive ſandarace, ſive cerinthos.
VIII.	Ex quibus floribus opera fiant.
IX.	Apium ſtudio capti.
X.	Ratio operis.
XI.	De fucis.
XII.	Quæ natura mellis.
XIII.	Quæ optima mella.
XIV.	Quæ genera mellis in ſingulis locis.

XV. Quomodo probentur. De erice, ſive tetradice, ſive ſiſyro.
XVI. Quomodo apes generent.
XVII. Quæ regiminis ratio.
XVIII. Aliquando & lætum omen eſſe examinum.
XIX. Genera apium.
XX. De morbis apium.
XXI. Quæ inimica apibus.
XXII. De continendis apibus.
XXIII. De reparandis.
XXIV. De veſpis & crabronibus. Quæ animalia ex alieno ſuum faciant.
XXV. De bombyce Aſſyria.
XXVI. De bombyliis necydalis. Quis primum invenerit bombycinam veſtem.
XXVII. De bombyce Coa. Quomodo conficiatur Coa veſtis.
XXVIII. De araneis. Qui ex his texant: quæ materiæ natura ad texendum.
XXIX. Generatio aranearum.
XXX. De ſcorpionibus.
XXXI. De ſtellionibus.
XXXII. De cicadis: ſine ore eſſe, ſine exitu cibi.
XXXIII. De pinnis inſectorum.
XXXIV. De ſcarabæis. Lampyrides. Reliqua ſcarabæorum genera.
XXXV. De locuſtis.
XXXVI. De formicis.
XXXVII. Chryſallides.
XXXVIII. De his animalibus, quæ ex ligno, aut in ligno naſcuntur.
XXXIX. Sordium hominis animalia. Quod animal minimum. Etiam in cera animalia.
XL. Animal cui cibi exitus non eſt.
XLI. Tineæ, cantharides, culices. Nivis animal.
XLII. Ignium animal: pyralis, ſive pyrauſtes.

XLIII. Hemerobion.
XLIV. Animalium omnium per ſingula membra, naturæ & hiſtoriæ. Quæ apices habent, quæ criſtas.
XLV. Cornuum genera. Quibus mobilia.
XLVI. De capitibus, & quibus nulla.
XLVII. De capillo.
XLVIII. De oſſibus capitis.
XLIX. De cerebro.
L. De auribus. Quæ ſine auribus, & foraminibus audiant.
LI. De facie, de fronte, & ſuperciliis.
LII. De oculis. Quæ ſine oculis animalia: quæ ſingulos oculos tantum habeant.
LIII. De diverſitate oculorum.
LIV. Quæ ratio viſus. Noctu videntes.
LV. De natura pupillæ. Quæ non conniveant.
LVI. De palpebris, & quibus non ſint: quibus ab altera tantum parte.
LVII. Quibus genæ non ſint.
LVIII. De malis.
LIX. De naribus.
LX. De buccis, labris, mentis, maxillis.
LXI. De dentibus. Quæ genera eorum: quibus non utraque parte ſint: quibus cavi.
LXII. De ſerpentium dentibus: de veneno eorum. Cui volucri dentes.
LXIII. Mirabilia dentium.
LXIV. Ætas animantium ab his.
LXV. De lingua, & quæ ſine ea: de ranarum ſono. De palato.
LXVI. De tonſillis. Uva, epigloſſis, arteriæ, gula.
LXVII. Cervix, collum, ſpina.
LXVIII. Guttur, fauces, ſtomachus.
LXIX. De corde, ſanguine, animo.
LXX. Quibus maxima corda: quibus minima: quibus bina.

LXXI.	Quando in extis aſpici cœpta.
LXXII.	De pulmone: & quibus maximus, quibus minimus: quibus nihil aliud quam pulmo intus: quæ cauſa velocitatis animalium.
LXXIII.	De jocinere, & quibus animalibus, & in quibus locis bina jocinera.
LXXIV.	De felle: ubi, & in quibus geminum. Quibus animalium non ſit: & quibus alibi quam in jocinere.
LXXV.	Quæ vis ejus.
LXXVI.	Quibus creſcat cum luna & decreſcat jecur. Haruſpicum circa ea obſervationes, & prodigia mira.
LXXVII.	Præcordia. Riſus natura.
LXXVIII.	De ventre, & quibus nullus. Quæ ſola vomant.
LXXIX.	Lactes, hillæ, alvus, colon. Quare quædam inſatiabilia animalia.
LXXX.	De omento, & de ſplene, & quibus animalium non ſit.
LXXXI.	De renibus, & ubi quaterni animalibus: quibus nulli.
LXXXII.	Pectus: coſtæ.
LXXXIII.	Veſica: & quibus animalibus non ſit.
LXXXIV.	De vulvis: de ſuum vulva: de ſumine.
LXXXV.	Quæ ſevum habeant, quæ non pingueſcant.
LXXXVI.	De medullis, & quibus non ſint.
LXXXVII.	De oſſibus & ſpinis. Quibus nec oſſa, nec ſpina. Cartilagines.
LXXXVIII.	De nervis. Quæ ſine nervis.
LXXXIX.	Arteriæ, venæ. Quæ nec venas, nec arterias habent. De ſanguine & ſudore.
XC.	Quorum celerrime ſanguis ſpiſſetur; quorum non coeat: quibus craſſiſſimus, quibus tenuiſſimus, quibus nullus.
XCI.	Quibus certis temporibus anni nullus.
XCII.	An in ſanguine principatus.

XCIII. De tergore.
XCIV. De pilis & veſtitu tergoris.
XCV. De mammis, & quæ volucrum mammas habeant. Notabilia animalium in uberibus.
XCVI. De lacte, de coloſtris, de caſeis: ex quibus non fiat: de coagulo. Genera alimenti ex lacte.
XCVII. Genera caſeorum.
XCVIII. Differentiæ membrorum hominum a reliquis animalibus.
XCIX. De digitis: de brachiis.
C. De ſimiarum ſimilitudine.
CI. De unguibus.
CII. De genibus & poplitibus.
CIII. In quibus membris corporis humani ſacra religio.
CIV. Varices.
CV. De greſſu, & pedibus, & cruribus.
CVI. De ungulis.
CVII. Volucrum pedes.
CVIII. Pedes animalium, a binis ad centenos. De pumilionibus.
CIX. De genitalibus: de hermaphroditis.
CX. De teſtibus. Trium generum ſemiviri.
CXI. De caudis.
CXII. De vocibus animalium.
CXIII. De agnaſcentibus membris.
CXIV. Vitalitatis, & morum notæ, ex membris hominum.
CXV. De anima & victu.
CXVI. Quæ veneno paſta ipſa non pereunt, & guſtata necant.
CXVII. Quibus de cauſis homo non concoquat. De remediis cruditatum.
CXVIII. Quemadmodum corpulentia contingat: quomodo minuatur.

CXIX. Quæ guſtu famem ſitimque ſedent.

Summa: Res, & hiſtoriæ, & obſervationes MMCCLXX.

Ex Auctoribus: M. Varrone, Hygino, Scropha, Saſerna, Celſo Cornelio, Æmilio Macro, Virgilio, Columella, Julio Aquila, qui de Etruſca diſciplina ſcripſit, Tarquitio qui item, Umbricio qui item, Catone Cenſorio, Domitio Calvino, Trogo, Meliſſo, Fabiano, Muciano, Nigidio, Mamilio, Oppio.

Externis: Ariſtotele, Democrito, Neoptolomo qui μελιτουργικὰ, Ariſtomacho qui item, Philiſto qui item, Nicandro, Menecrate, Dionyſio qui Magonem tranſtulit, Empedocle, Callimacho, Attalo rege, Apollodoro qui de beſtiis venenatis, Hippocrate, Herophilo, Eraſiſtrato, Aſclepiade, Themiſone, Poſidonio Stoico, Menandris, Prienenſe & Heracleote, Euphronio Athenæo, Theophraſto, Heſiodo, Philometore rege.

Libro XII. continentur arborum naturæ.

I. & II.	Honor earum.
III.	De peregrinis arboribus. Platanus quando primum in Italia, & unde.
IV.	Natura earum.
V.	Miracula ex his.
VI.	Chamæplatani. Quis primum viridaria tondere inſtituerit.
VII.	Malum Aſſyrium quomodo feratur.
VIII.	Indiæ arbores.
IX.	Quando primum Romæ viſa ebenus. Quæ genera ejus.
X.	Spina Indica.
XI.	Ficus Indica.
XII.	Arbor pala; pomum ariana.
XIII.	Indicarum arborum formæ ſine nominibus. Laniferæ Indiæ arbores.

XIV. Piperis arbores. Genera piperis: Brecma. Zingiberi, ſive Zimpiberi.
XV. Caryophyllon Lycium, ſive pyxacanthum Chironium.
XVI. Macir.
XVII. Saccharon.
XVIII. Arbores Arianæ gentis. Item Gedroſiæ: item Hyrcaniæ.
XIX. Item Bactriæ. Bdellium, ſive brochon, ſive malacham, ſive maldacom. Scordacti. In omnibus odoribus aut condimentis dicuntur adulterationes, experimenta, pretia.
XX. Perſidis arbores.
XXI. Perſici maris Inſularum arbores. Goſſypinum arbores.
XXII. Chynas arbor. Ex quibus arboribus lina in Oriente fiant.
XXIII. Quo in loco arborum nulla folia decidant.
XXIV. Quibus modis conſtent arborum fructus.
XXV. De coſto.
XXVI. De nardo. Differentiæ ejus XII.
XXVII. Aſaron.
XXVIII. Amomum: Amomis.
XXIX. Cardamomum.
XXX. De thurifera regione.
XXXI. Quæ arbores thus ferant.
XXXII. Quæ natura thuris, & quæ genera.
XXXIII. De myrrha.
XXXIV. De arboribus, quæ ferunt eam.
XXXV. Natura & genera myrrhæ.
XXXVI. De maſtiche.
XXXVII. De ladano, & ſtobolo.
XXXVIII. Enhæmon.
XXXIX. Bratus arbor.
XL. Stobrum arbor.
XLI. De felicitate Arabiæ.

XLII.	De cinnamo. De xylocinnamo.
XLIII.	Caſia.
XLIV.	Cancamum. Taron.
XLV.	Serichatum. Gabalium.
XLVI.	Myrobalanus.
XLVII.	Phœnicobalanus.
XLVIII.	De calamo odorato : de junco odorato.
XLIX.	Hammoniacum.
L.	Sphagnos.
LI.	Cypros.
LII.	Aſpalathos, ſive eryſiſceptrum.
LIII.	Maron.
LIV.	De balſamo, opobalſamo, xylobalſamo.
LV.	Styrax.
LVI.	Galbanum.
LVII.	De panace.
LVIII.	Spondylion.
LIX.	De malobathro.
LX.	De omphacio.
LXI.	Bryon, œnanthe, maſſaris.
LXII.	Elate, vel ſpathe.
LXIII.	Cinnamum, comacum.

Summa. Res, & hiſtoriæ, & obſervationes, DCCCCXXIV.

Ex Auctoribus: M. Varrone, Muciano, Virgilio, Fabiano, Seboſo, Pomponio Mela, Flavio, Procilio, Trogo, Hygino, Claudio Cæſare, Corn. Nepote, Sextio Nigro qui Græce de medicina ſcripſit, Caſſio Hemina, L. Piſone, Tuditano, Antiate.

Externis: Theophraſto, Herodoto, Calliſthene, Iſigono, Clitarcho, Anaximene, Duride, Nearcho, Oneſicrito, Polycrito, Olympiodoro, Diogneto, Nicobulo, Anticlide, Charete Mitylenæo, Menæchmo, Dorotheo Athenæo, Lyco, Antæo, Ephippo, Chærea, Democle, Ptolemæo Lago, Marſya Macedone, Zoilo item, Democrito, Amphilocho, Ariſtomacho, Alexandro Polyhiſtore, Juba,

Apollodoro qui de odoribus ſcripſit, Heraclide medico, Archidemo item, Dionyſio item, Democede item, Euphronio item, Mneſide item, Diagora item, Jolla item, Heraclide Tarentino, Xenocrate Epheſio, Eratoſthene.

Libro XIII. continentur hiſtoriæ de peregrinis arboribus, & unguentis.

I. De unguentis, quando cœperint.
II. Genera eorum, & compoſitiones XII.
III. Diapaſmata, magmata: & probatio unguenti.
IV. Quanta in unguentis luxuria.
V. Quando primum Romanis in uſu.
VI. De palmis.
VII. De natura earum.
VIII. Quomodo ſerantur.
IX. Genera earum, & inſignia.
X. Syriæ arbores: Piſtacia, cottana, Damaſcena, myxa.
XI. Cedrus. Quæ arbores trium annorum fructum pariter habeant.
XII. Terebinthus.
XIII. Rhus.
XIV. Ægypti arbores: Ficus Alexandrina.
XV. Ficus Cypria.
XVI. Siliqua ceraunia.
XVII. Perſica arbor: & quibus arboribus ſubnaſcantur fructus.
XVIII. Cuci.
XIX. Spina Ægyptia.
XX. Gummium genera IX. Sarcocolla.
XXI. De papyro, de chartæ uſu, quando cœperit.
XXII. Quomodo fiat.
XXIII. Genera ejus IX.
XXIV. Probatio chartarum.
XXV. Vitia chartarum.

XXVI. De glutino chartarum.
XXVII. De libris Numæ.
XXVIII. Æthiopiæ arbores.
XXIX. Atlantica arbor. De citri arbore, & de citreis menſis.
XXX. Quæ probentur, aut vituperentur in his.
XXXI. Malum citreum.
XXXII. Lotos.
XXXIII. Cyrenaicæ arbores: Paliurus.
XXXIV. Punici mali genera IX. Balauſtium.
XXXV. Aſiæ & Græciæ arbores: Epipactis, erice, granum Cnidium, ſive thymelæa, ſive chamelæa, ſive pyroſachne, ſive cneſtrum, ſive cneorum.
XXXVI. Tragion: Tragacantha.
XXXVII. Tragos ſive ſcorpio: myrice ſive brya, oſtrys.
XXXVIII. Evonymus.
XXXIX. Eon arbor.
XL. Andrachle.
XLI. Coccygia: apharce.
XLII. Ferula.
XLIII. Thapſia.
XLIV. Capparis, ſive cynosbaton, ſive ophioſtaphylon.
XLV. Saripha.
XLVI. Spina regia.
XLVII. Cytiſus.
XLVIII. Arbores & frutices in mari noſtro: Phycos, ſive praſon, ſive zoſter.
XLIX. Bryon marinum.
L. In mari rubro.
LI. Item in Indico.
LII. Item Troglodytico: Iſidis plocamos: Charitoblepharon.

Summa. Res, & hiſtoriæ, & obſervationes, CCCCLXVIII.

EX AUCTORIBUS: M. Varrone, Muciano, Vir-

gilio, Fabiano, Seboſo, Pomponio Mela, Fabio, Hygino, Trogo, Procilio, Claudio Cæſare, Corn. Nepote, Sextio Nigro qui græce de medicina ſcripſit, Caſſio Hemina, L. Piſone, Tuditano, Antiate.

Externis: Theophraſto, Herodoto, Calliſthene, Iſigono, Clitarcho, Anaximene, Duride, Nearcho, Oneſicrito, Polycrito, Olympiodoro, Diogneto, Cleobulo, Anticlide, Charete Mitylenæo, Menæchmo, Dorotheo Athenienſe, Lyco, Antæo, Ephippo, Dione, Adimanto, Ptolemæo Lago, Marſya Macedone, Zoilo item, Democrito, Amphilocho, Alexandro Polyhiſtore, Ariſtomacho, Juba rege, Apollodoro qui de odoribus ſcripſit, Heraclide medico, Botrye medico, Archidemo item, Dionyſio item, Democede item, Euphronio item, Mneſide item, Diagora item, Jolla item, Heraclide Tarentino, Xenocrate Epheſio.

Libro XIV. continentur fructiferæ arbores.

I. & II.	Vitium natura: quibus modis ferant.
III.	De uvarum natura, & cura vitium.
IV.	Earum genera XCI.
V.	Inſignia culturæ vinearum.
VI.	*Quae vina antiquiſſima.*
VII.	De natura vini.
VIII.	Vina generoſa L.
IX.	Vina tranſmarina XXXVIII.
X.	Vini falſi genera VII.
XI.	Dulcium genera XVIII. De paſſo & hepſemate.
XII.	Secundarii vini genera III.
XIII.	Quam nuper cœperint vina generoſa in Italia.
XIV.	De vini obſervatione a Romulo rege poſita.
XV.	Quibus vinis uſi antiqui.
XVI.	Notabilia circa apothecas. De vino Opimiano.
XVII.	Quando primum vini quatuor genera poſita.

XVIII. Ex labruſca uſus: & quis frigidiſſimus natura ſuccus.
XIX. Vini fictitii genera LXVI.
XX. Hydromeli, ſive melicraton.
XXI. Oxymeli.
XXII. Vini prodigioſi genera XII.
XXIII. Quibus vinis ad ſacra uti non ſit fas.
XXIV. Quibus generibus muſta condiant.
XXV. De pice, reſinis.
XXVI. De aceto; de fæce.
XXVII. De vaſis vinariis: de cellis.
XXVIII. De ebrietate.
XXIX. Ex aqua, & frugibus vini vim fieri.

Summa: Res, & hiſtoriæ, & obſervationes, DX.

Ex Auctoribus: Corn. Valeriano, Virgilio, Celſo, Catone Cenſorio, Saſernis patre & filio, Scropha, Varrone, D. Silano, Fabio Pictore, Trogo, Hygino, Flacco Verrio, Græcino, Julio Attico, Columella, Maſſurio Sabino, Feneſtella, Tergilla, M. Accio Plauto, Flavio, Doſſeno, Scævola, Ælio, Attejo Capitone, Cotta Meſſalino, L. Piſone, Pompejo Lenæo, Fabiano, Sextio Nigro, Vibio Rufo.

Externis: Heſiodo, Theophraſto, Ariſtotele, Democrito, Attalo Philometore rege, Hierone rege, Archyta, Xenophonte, Amphilocho Athenæo, Anaxipoli Thaſio, Apollodoro Lemnio, Ariſtophane Mileſio, Antigono Cymæo, Agathocle Chio, Apollonio Pergameno, Ariſtandro Athenæo, Botrye item, Bacchio Mileſio, Bione Solenſe, Chærea Athenienſe, Chæriſto item, Diodoro Prienæo, Dione Colophonio, Epigene Rhodio, Evagone Thaſio, Euphronio Athenæo, Androtione qui de agricultura ſcripſit, Æſchrione qui item, Dionyſio qui Magonem tranſtulit, Diophane qui ex Dionyſio epitomen fecit, Aſclepiade medico, Oneſicrito, Juba rege.

Libro XV. continentur naturæ frugiferarum arborum.

I. DE olea, quamdiu apud Græcos tantum fuerit. Quando primum in Italia, Hiſpania, Africa eſſe cœperit.
II. Quæ naturæ olivæ, & olei incipientis.
III. De oleo: Nationes, & bonitates olei.
IV. Olivarum genera XV.
V. De natura olei.
VI. Cultura olearum: de ſervandis olivis. Quomodo faciendum ſit oleum.
VII. Olei fictitii genera XLVIII.
VIII. De amurca.
IX. Genera pomorum, & naturæ. Nucum pinearum genera IV.
X. Cotoneorum genera IV. Struthiorum genera IV.
XI. Perſicorum genera IV.
XII. Prunorum genera XII.
XIII. De perſea.
XIV. Malorum genera XXX. Quo quæque tempore externa poma venerint in Italiam, & unde.
XV. Quæ noviſſime.
XVI. Pyrorum genera XLI.
XVII. De inſitorum varietate, & fulgurum expiatione.
XVIII. De pomis ſervandis, & uvis.
XIX. Ficorum genera XXIX.
XX. De ficis hiſtorica.
XXI. De caprificatione.
XXII. Meſpilorum genera III.
XXIII. Sorborum genera IV.
XXIV. Nucum genera XI.
XXV. Caſtanearum genera XVIII.
XXVI. Siliquæ.

XXVII. De carnoſis pomis. De moris.
XXVIII. De unedone.
XXIX. Acinorum naturæ.
XXX. Ceraſorum genera IX.
XXXI. Corna: lentiſci.
XXXII. Succorum differentiæ XIII.
XXXIII. *De colore ſucci, & odore.*
XXXIV. *Pomorum naturae diverſae.*
XXXV. Myrtus.
XXXVI. Hiſtorica de myrto.
XXXVII. Genera ejus XI.
XXXVIII. *Uſus Romae in ovatione.*
XXXIX. Laurus: genera eius XIII.
XL. *Hiſtorica de lauro.*

Summa. Res, & hiſtoriæ, & obſervationes DXX.

Ex Auctoribus: Feneſtella, Fabiano, Virgilio, Corn. Valeriano, Celſo, Catone Cenſorio, Saſernis patre & filio, Scropha, M. Varrone, D. Silano, Fabio Pictore, Trogo, Hygino, Flacco Verrio, Græcino, Attico Julio, Maſſurio Sabino, Tergilla, Cotta Meſſalino, Columella, L. Piſone, Pompejo Lenæo, M. Accio Plauto, Flavio, Doſſeno, Scævola, Ælio, Attejo Capitone, Sextio Nigro, Vibio Ruſo.

Externis: Heſiodo, Ariſtotele, Democrito, Hierone rege, Archyta, Attalo Philometore rege, Xenophonte, Amphilocho Athenæo, Anaxipoli Thaſio, Apollodoro Lemnio, Ariſtophane Mileſio, Antigono Cymæo, Agathocle Chio, Apollonio Pergameno, Ariſtandro Athenæo, Bacchio Mileſio, Bione Solenſe, Chærea Athenæo, Chæriſto item, Diodoro Prienæo, Dione Colophonio, Epigene Rhodio, Evagone Thaſio, Euphronio Athenæo, Androtione qui de agricultura ſcripſit, Æſchrione item, Dionyſio qui Magonem tranſtulit, Diophane qui ex Dionyſio epitomen fecit, Aſclepiade medico, Eraſiſtrato item, Commiade qui de conditura vini, Ariſtomacho qui item, Hiceſio qui item, Themiſone medico, Oneſicrito, Juba rege.

Libro XVI. continentur ſilveſtrium arborum naturæ.

I. GENTES ſine arbore.
II. Miracula in ſeptemtrionali regione arborum.
III. De glandiferis: De civica corona.
IV. De coronarum origine.
V. Qui frondea corona donati.
VI. Glandium genera XIII.
VII. De fago.
VIII. De reliquis glandibus: de carbone.
IX. De galla.
X. Quam multa præter glandem ferant eædem arbores.
XI. Cachrys.
XII. Coccum.
XIII. Agaricum.
XIV. Quarum arborum cortices in uſu.
XV. De ſcandulis.
XVI. De pino.
XVII. De pinaſtro:
XVIII. Picea: abiete:
XIX. Larice: tæda.
XX. De taxo.
XXI. Quibus modis fiat pix liquida. Quomodo cedrium fiat.
XXII. Quibus modis ſpiſſa pix fiat.
XXIII. Quibus reſina zopiſſa.
XXIV. Quarum arborum materiæ in pretio. Fraxini genera IV.
XXV. Tiliæ genera X.
XXVI. Aceris genera X.
XXVII. Bruſcum: molluſcum: Staphylodendron.
XXVIII. Buxi genera III.
XXIX. Ulmorum genera IV.

XXX. Arborum natura per ſitus: Quæ montanæ: quæ campeſtres.
XXXI. Quæ ſiccaneæ: quæ aquaticæ: quæ communes.
XXXII. Diviſio generum.
XXXIII. Quibus folia non decidant. De rhododendro. Quibus non omnia folia cadant. Quibus in locis nulli arborum.
XXXIV. De natura foliorum cadentium.
XXXV. Quibus foliorum varii colores; quorum foliorum figuræ mutentur. Populorum genera III.
XXXVI. Quæ folia verſentur omnibus annis.
XXXVII. Foliorum e palmis cura, & uſus.
XXXVIII. Foliorum mirabilia.
XXXIX. Ordo naturæ in ſatis.
XL. Quæ arbores nunquam floreant. De juniperis.
XLI. De conceptu arborum. De germinatione: de partu.
XLII. Quo ordine floreant.
XLIII. Quo quæque tempore ferant. De cornu.
XLIV. Anniferæ. In triennium ferentes.
XLV. Quæ fructum non ferant: quæ infelices exiſtimentur.
XLVI. Quæ facillime perdant fructum, aut florem.
XLVII. Quæ ubi non ferant.
XLVIII. Quomodo ferant.
XLIX. Quibus fructus, antequam folia, naſcantur.
L. Biferæ: triferæ.
LI. Quæ celerrime ſeneſcant, quæ tardiſſime.
LII. In quibus plura rerum genera gignantur. Cratægum.
LIII. Differentiæ arborum per corpora & ramos.
LIV. De ramis.
LV. De cortice:
LVI. De radicibus.
LVII. Arbores quæ ſponte reſurrexerint.
LVIII. Quibus modis ſponte naſcuntur arbores. Natu-

ræ differentiæ, non omnia ubique generantis.
LIX. Ubi quæ non naſcantur.
LX. De cupreſſis.
LXI. Naſci ſæpe ex terra, quæ antea nata non ſint.
LXII. De edera, genera ejus XX.
LXIII. Smilax.
LXIV. De aquaticis: De calamis: Arundinum genera XXVIII.
LXV. De ſagittariis, & ſcriptoriis calamis.
LXVI. De fiſtulatoriis. De Orchomenia arundine, & aucupatoria, & piſcatoria.
LXVII. De vinitoria arundine.
LXVIII. De ſalice: genera ejus VII.
LXIX. Quæ, præter ſalicem, alligando utilia.
LXX. De ſcirpis, candelis, cannis, tegulis.
LXXI. De ſambucis: de rubis.
LXXII. De arborum ſuccis.
LXXIII. *De arborum venis & pulpis.*
LXXIV. De arboribus cædendis.
LXXV. *Catonis ea de re placita.*
LXXVI. De magnitudine arborum. De natura materiarum.
LXXVII. Igniaria e ligno.
LXXVIII. Quæ cariem non ſentiant: quæ rimam. (*Prius in editis*, ruinam, *male.*)
LXXIX. Hiſtorica, de perpetuitate materiarum.
LXXX. Teredinum genera.
LXXXI. De materiis, architectonica.
LXXXII. De materiis, fabrilia.
LXXXIII. De glutinanda materia.
LXXXIV. De laminis ſectilibus.
LXXXV. Arborum durantium vetuſtas. Ab Africano priore ſata. In urbe Roma D. annorum arbor.
LXXXVI. Ab Urbe condita arbores.
LXXXVII. Vetuſtiores Urbe in ſuburbanis.
LXXXVIII. Ab Agamemnone ſatæ: Arbores a primo anno

belli Trojani: Ab Ilii appellatione: Arbores apud Trojam antiquiores bello Trojano.
LXXXIX. Item Argis ab Hercule ſatæ. Ab Apolline ſatæ. Arbor antiquior quam Athenæ.
XC. Quæ genera arborum minime durent.
XCI. Arbores ex eventu nobiles.
XCII. Quæ ſedem naſcendi ſuam non habeant: Quæ in arboribus vivant, & in terra naſci poſſint. Genera earum IX. Cadytas: polypodion, phaunos: hippophæſton.
XCIII. Viſci tria genera. De viſci & ſimilium natura.
XCIV. De viſco faciendo.
XCV. *De viſco, hiſtorica.*

Summa. Res, & hiſtoriæ, & obſervationes, MCCXXXV.

Ex Auctoribus: M. Varrone, Fetiale, Nigidio, Cornelio Nepote, Hygino, Maſſurio, Catone, Muciano, L. Piſone, Trogo, Calpurnio Baſſo, Cremutio, Sextio Nigro, Corn. Boccho, Vitruvio, Græcino.

Externis: Alexandro Polyhiſtore, Heſiodo, Theophraſto, Democrito, Homero, Timæo mathematico.

Libro XVII. continentur ſativarum arborum naturæ.

I. Arborum pretia mirabilia.
II. Cæli natura ad arbores: Quam partem cæli ſpectare vineæ debeant.
III. Qualis terra optima.
IV. De terris, quas Græciæ & Galliæ jactant: genera VIII.
V. De cineris uſu.
VI. De fimo.
VII. Quæ ſata uberiorem terram faciant: quæ urant.
VIII. Quibus modis fimo utendum.
IX. Quibus modis arbores ſerant.

X. Semine naſcentia.
XI. Quæ nunquam degenerent.
XII. Plantis naſcentia.
XIII. Avulſione naſcentia: a ſurculo.
XIV. De ſeminariis.
XV. De ulmis ſerendis.
XVI. De ſcrobibus.
XVII. De intervallis arborum.
XVIII. De umbra.
XIX. De ſtillicidiis.
XX. Quæ tarde creſcant: quæ celeriter.
XXI. Propagine naſcentia.
XXII. De inſitione, quomodo inventa ſit.
XXIII. Inoculatio.
XXIV. Genera inſitionum.
XXV. De vite inſerenda.
XXVI. Emplaſtratio.
XXVII. Ramo naſcentia.
XXVIII. Quæ taleis: & quomodo ſerantur.
XXIX. Olearum cultura.
XXX. Operum ſurcularium per tempora anni digeſtio.
XXXI. De ablaqueandis, & accumulandis.
XXXII. De ſalicto.
XXXIII. Arundineta.
XXXIV. De ceteris ad perticas & palos cæduis.
XXXV. Vinearum ratio & arbuſtorum.
XXXVI. Ne uvæ ab animalibus infeſtentur.
XXXVII. Morbi arborum.
XXXVIII. Prodigia ex arboribus.
XXXIX. Medicinæ arborum.
XL. Quomodo rigandum.
XLI. Mirabilia de riguis.
XLII. Caſtratio arborum. (*Rectius*, ſcarificatio.)
XLIII. *Alia arborum remedia.*
XLIV. Caprificatio, *& de ficis*,
XLV. Quæ putationis vitia.

XLVI. De ſtercoratione.
XLVII. Arboribus medicamenta.

Summa. Res, & hiſtoriæ, & obſervationes, MCCCLXXX.

Ex Auctoribus: Cornelio Nepote, Catone Cenſorio, M. Varrone, Celſo, Virgilio, Hygino, Saſernis patre & filio, Scropha, Calpurnio Baſſo, Trogo, Æmilio Macro, Græcino, Columella, Attico Julio, Fabiano, Sura Mamilio, Doſſeno Mundo, C. Epidio, L. Piſone.

Externis: Heſiodo, Theophraſto, Ariſtotele, Democrito, Theopompo, Hierone rege, Attalo Philometore rege, Archyta, Xenophonte, Amphilocho Athenienſe, Anaxipoli Thaſio, Apollodoro Lemnio, Ariſtophane Mileſio, Antigono Cymæo, Agathocle Chio, Apollonio Pergameno, Bacchio Mileſio, Bione Solenſe, Chærea Athenienſe, Chæriſto item, Diodoro Prienæo, Dione Colophonio, Epigene Rhodio, Evagone Thaſio, Euphronio Athenæo, Androtione qui de agricultura ſcripſit, Æſchrione qui item, Lyſimacho qui item, Dionyſio qui Magonem tranſtulit, Diophane qui ex Dionyſio epitomen fecit, Ariſtandro qui de portentis.

Libro XVIII. continentur naturæ frugum.

I. Antiquorum ſtudium in agricultura.
II. Quæ prima Romæ corona ſpicea.
III. De jugero.
IV. Quoties & quibus temporibus fuerit ſumma vilitas annonæ.
V. Qui illuſtres de agricultura præceperint.
VI. Quæ obſervanda in agro parando.
VII. De villarum poſitione.
VIII. Præcepta antiquorum de agro colendo.
IX. Genera frugum.
X. Naturæ, per genera; Frumenti:

XI. De farre:
XII. De tritico:
XIII. Hordeo: oryza:
XIV. Polenta:
XV. Ptiſana:
XVI. Trago:
XVII. Amylo:
XVIII. *Hordei natura.*
XIX. De arinca, & reliquis in Oriente generibus.
XX. De ſiligine; de ſimilagine.
XXI. *De fertilitate tritici in Africa.*
XXII. De ſeſama; de eryſimo; ſive irione: de hormino.
XXIII. De piſturis.
XXIV. De milio.
XXV. De panico.
XXVI. De fermentis.
XXVII. Panis faciendi ratio, & origo.
XXVIII. Quando piſtorum initium Romæ.
XXIX. *De alica.*
XXX. De leguminibus: Faba:
XXXI. Lente: Piſo.
XXXII. Ciceris genera.
XXXIII. Faſeoli.
XXXIV. De rapis.
XXXV. De napis.
XXXVI. De lupino.
XXXVII. Vicia.
XXXVIII. Ervum.
XXXIX. Silicia.
XL. Secale, ſive aſia.
XLI. Farrago: cracca.
XLII. De ocymo: ervilia.
XLIII. Medica.
XLIV. Morbi frugum: de avena.
XLV. Remedia,

XLVI. Quod in quoque terræ genere debeat ſeri.
XLVII. Diverſitas gentium in ſationibus.
XLVIII. Vomerum genera.
XLIX. Rario arandi.
L. De occando, runcando, ſarriendo: per genera frugum. De cratitione.
LI. De ſumma fertilitate ſoli.
LII. Ratio ſæpius anno ſerendi.
LIII. Stercoratio.
LIV. Seminum probatio.
LV. Quantum ex quoque genere frumenti in jugero ſerendum.
LVI. De temporibus ſerendi.
LVII. Digeſtio ſiderum in dies & noctes terreſtres.
LVIII. *Exortus, occaſusque ſiderum.*
LIX. *Cardines temporum.*
LX. *Quae ſementis hibernae tempora.*
LXI. *Quae leguminum & papaveris ſerendi.*
LXII. Rerum in agro agendarum, & quid quoque menſe fieri in agro oporteat.
LXIII. *Quid bruma.*
LXIV. *Quid a bruma in Favonium.*
LXV. *Quid a Favonio in aequinoctium vernum.*
LXVI. *Quid ab aequinoctio.*
LXVII. *Quid a Vergiliarum exortu. De feno.*
LXVIII. *Solſtitium.*
LXIX. Cauſæ ſterilitatum.
LXX. Remedia.
LXXI. *Quid a ſolſtitio fieri oporteat.*
LXXII. De meſſibus.
LXXIII. De frumento ſervando.
LXXIV. De vindemia, & autumni operibus.
LXXV. Lunaris ratio.
LXXVI. Ventorum ratio.
LXXVII. Limitatio agrorum.
LXXVIII. Prognoſtica: A ſole:

LXXIX. A luna:
LXXX. Stellis.
LXXXI. Tonitribus:
LXXXII. Nubibus:
LXXXIII. Nebulis.
LXXXIV. Ignibus terreſtribus.
LXXXV. Aquis.
LXXXVI. Ab ipſis tempeſtatibus.
LXXXVII. Ab animalibus: Ab aquatilibus: A volucribus.
LXXXVIII. A quadrupedibus.
LXXXIX &
XC. Ab herbis: A cibis:

Summa. Res, & hiſtoriæ, & obſervationes, MMLX.

Ex Auctoribus: Maſſurio Sabino, Caſſio Hemina, Verrio Flacco, L. Piſone, Corn. Celſo, Turrannio Gracile, D. Silano, M. Varrone, Catone Cenſorio, Scropha, Saſernis patre & filio, Domitio Calvino, Hygino, Virgilio, Trogo, Ovidio, Græcino, Columella, Tuberone, L. Tarutio qui Græce de aſtris ſcripſit, Cæſare Dictatore qui item, Sergio Paulo, Sabino Fabiano, M. Cicerone, Calpurnio Baſſo, Attejo Capitone, Mamilio Sura, Accio qui Praxidica.

Externis: Heſiodo, Theophraſto, Ariſtotele, Democrito, Hierone rege, Attalo Philometore rege, Archelao rege, Archyta, Xenophonte, Amphilocho Athenæo, Anaxipoli Thaſio, Ariſtophane Mileſio, Apollodoro Lemnio, Antigono Cymæo, Agathocle Chio, Apollonio Pergameno, Ariſtandro Athenæo, Bacchio Mileſio, Bione Solenſe, Chærea Athenienſe, Chæriſto item, Diodoro Prienæo, Dione Colophonio, Epigene Rhodio, Evagone Thaſio, Euphronio Athenæo, Androtione qui de agricultura ſcripſit, Æſchrione qui item, Lyſimacho qui item, Dionyſio qui Magonem tranſtulit, Diophane qui ex Dionyſio epitomen fecit, Thalete, Eudoxo, Philippo, Calippo, Doſitheo, Parmeniſco, Metone, Critone, Œnopide, Ze-

none, Euctemone, Harpalo, Hecatæo, Anaximandro, Soſigene, Hipparcho, Arato, Zoroaſtre, Archibio.

Libro XIX. continentur lini natura, & cultus horțenſiorum.

I. LINI natura, & miracula.
II. Quomodo ſeratur, & genera ejus excellentia XXVII.
III. Quomodo perficiatur.
IV. *De lino asbeſtino.*
V. *Quando linum tingi coeptum.*
VI. Quando primum in theatris vela.
VII. De ſparti natura.
VIII. Quomodo perficiatur.
IX. Quando primus uſus ejus.
X. De eriophoro bulbo.
XI. Quæ ſine radice naſcantur & vivant: quæ naſcantur, & ſeri non poſſint.
XII. Miſy, iton, geranion.
XIII. De tuberibus.
XIV. Pezicæ.
XV. De laſerpitio, & laſere: Maſpetum.
XVI. Magydaris.
XVII. De rubia.
XVIII. De radicula.
XIX. Hortorum gratia.
XX. Digeſtio terræ.
XXI. Naſcentium, præter fruges, & frutices.
XXII. Natura, & genera, & hiſtoriæ naſcentium in hortis rerum XX. In omnibus dicitur, quomodo quæque ſerantur.
XXIII. *Quae cartilaginei generis: cucumeres: Pepones.*
XXIV. *Cucurbita.*
XXV. *De rapis: napis.*
XXVI. *De raphanis.*

XXVII. *Paſtinaca:*

XXVIII. *Siſere:*

XXIX. *Inula:*

XXX. *Bulbis, ſcilla, aro.*

XXXI. De omnium earum radicibus, floribus, foliis. Quibus hortenſiorum folia cadant.

XXXII. *Caeparum genera.*

XXXIII. *De porro.*

XXXIV. *De allio.*

XXXV. Quoto quæque die naſcantur.

XXXVI. Seminum natura.

XXXVII. Quorum ſingula genera, quorum plura ſint.

XXXVIII. Natura, & genera, & hiſtoriæ in horto ſatarum rerum XXIII. *De lactuca: genera ejus.*

XXXIX. *De intubis.*

XL. *De beta, genera IV.*

XLI. *De Braſſica, genera ejus.*

XLII. *De aſparagis: de corruda.*

XLIII. *De carduis.*

XLIV. *De reliquis in horto ſatis. Ocimum. Eruca. Naſturtium.*

XLV. *De ruta.*

XLVI. *De apio.*

XLVII. *Menta.*

XLVIII. *Oluſatrum.*

XLIX. *Careum.*

L. *Liguſticum.*

LI. *Lepidium.*

LII. *Gith.*

LIII. *Papaver.*

LIV. *Reliqua ſativa aequinoctio autumni.*

LV. *Serpyllum, & ſiſymbrium.*

LVI. Ferulacea genera quatuor. Cannabis.

LVII. Morbi hortenſiorum.

LVIII. Remedia. Quibus modis formicæ necentur. Contra erucas remedia: contra culices.

LIX. Quibus ſalſæ aquæ proſint.
LX. Ratio rigandi hortos.
LXI. De ſuccis & ſaporibus hortenſiorum.
LXII. De piperitide, & libanotide, & ſmyrnio.

Summa. Res, & hiſtoriæ, & obſervationes, MDCXLIV.

Ex Auctoribus: M. Accio Plauto, M. Varrone, D. Silano, Catone Cenſorio, Hygino, Virgilio, Muciano, Celſo, Columella, Calpurnio Baſſo, Mamilio Sura, Sabino Tirone, Licinio Macro, Q. Hirtio, Vibio Rufo, Cæſennio qui κηπουρικὰ ſcripſit, Caſtritio item, Firmo item, Petricho.

Externis: Herodoto, Theophraſto, Democrito, Ariſtomacho, Menandro qui Βιόχρηστα ſcripſit, Anaxilao.

Libro XX. continentur medicinæ ex his quæ ſeruntur in hortis.

I. & II. De cucumere ſilveſtri, XXVI.
III. Elaterio, XXVII.
IV. Anguino cucumere, ſive erratico, V.
V. Cucumere ſativo, IX.
VI. Pepone, XI.
VII. Cucurbita, XVII.
VIII. Colocynthide, X.
IX. Rapis, IX.
X. Rapo ſilveſtri, I.
XI. Napis, ſive bunio, ſive buniade, V.
XII. Raphanis & armoracia.
XIII. Raphano ſativo.
XIV. Paſtinaca, V. Hibiſco, ſive moloche agria, ſive piſtolochia, XI.
XV. Staphylino, ſive paſtinaca erratica, XXII.
XVI. Gingidio.
XVII. Siſere, XI.
XVIII. Sile, XII.

XIX. Inula, XI.
XX. Cæpis, XXXVII.
XXI. Porro ſectivo, XXXII.
XXII. Porro capitato, XXXIX.
XXIII. Allio, LXI.
XXIV. Lactuca, XLII. Caprina, IV.
XXV. Cæſapo, I. Iſati, I. Lactuca ſilvatica, VII.
XXVI. Hieracia, XVII.
XXVII. Beta, XXIV.
XXVIII. Limonio, ſive neyroide, III.
XXIX. Intubo, III.
XXX. Cichorio, ſive chreſto, ſive pancratio, quæ ambubaia, XII.
XXXI. Hedypnoide, IV.
XXXII. Seris genera, III. Medicinæ, VIII.
XXXIII. Braſſica, LXXXVIII. *Catonis placita.*
XXXIV. *Graecorum placita.*
XXXV. Cyma.
XXXVI. Braſſica ſilveſtris, XXVII.
XXXVII. Lapſana, I.
XXXVIII. Marina braſſica, I.
XXXIX. Scilla, XXIII.
XL. Bulbis, XXX.
XLI. De bulbine: de bulbo vomitorio.
XLII. De aſparagis.
XLIII. De corruda, ſive Libyco, ſive hormino, XXIV.
XLIV. De apio, XVII.
XLV. De apiaſtro, ſive meliſſophyllo.
XLVI. De oluſatro, ſive hippoſelino, XI. Oreoſelino, XI. Heleoſelino, I.
XLVII. Petroſelino, I. Buſelino, I.
XLVIII. De ocimo, XXXV.
XLIX. Eruca, XII.
L. Naſturtio, XLII.
LI. Ruta, LXXXIV.
LII. Mentaſtro, XX.

LIII. Menta, XLI.
LIV. Pulegio, XXV.
LV. Pulegio ſilveſtri, XVII.
LVI. Nepeta; IX.
LVII. Cumino, XLVIII.
LVIII. De ammi, X.
LIX. De cappari, XVII.
LX. Liguſtico, ſive panace, IV.
LXI. Cunila bubula, V.
LXII. Cunila gallinacea, ſive origano, V.
LXIII. Cunilagine, VIII.
LXIV. Cunila molli, III. Cunila libanotide, III.
LXV. Cunila ſativa, III. Cunila montana, VII.
LXVI. Piperitide, ſive ſiliquaſtro, V.
LXVII. De origano oniti, ſive praſio, V.
LXVIII. Tragorigano, IX.
LXIX. Origano heraclio, genera III. Medicinæ, XXXIII.
LXX. Lepidio, III.
LXXI. Gith, ſive melanthio, XXIII.
LXXII. Aneſo, ſive aniceto, LXI.
LXXIII. *Ubi optimum, & reliquae medicinae ex eo.*
LXXIV. Anetho, IX.
LXXV. Sacopenio, ſive ſagapeno, XIII.
LXXVI. Papavere albo, III. Papavere nigro, VIII. De ſapore: De opio, I. Contra potiones, quas ἀνωδύνους & ἀλεξιπυρέτους, & πεπτικὰς, & κοιλιακὰς vocant. De meconio, I.
LXXVII. Papavere rhœa, II.
LXXVIII. Papavere ſilveſtri ceratiti, ſive glaucio, ſive paralio, VI.
LXXIX. Papavere ſilveſtri heraclio, ſive aphro, IV. Diacodion.
LXXX. Papaver tithymalum, ſive paralium, III.
LXXXI. De porcilaca, quæ & peplis, XXV.
LXXXII. De coriandro, XXI.
LXXXIII. De atriplice, XIV.

LXXXIV. Malva malope, XIII. Malva malache, I. Malva althæa, ſive pliſtolocia, LVIII.
LXXXV. Lapatho ſilveſtri, ſive oxalide, ſive lapatho cantherino, ſive rumice, I. De hydrolapatho, II. Hippolapatho, VI. Oxylapatho, IV.
LXXXVI. De lapatho ſativo, XXI. Bulapatho, I.
LXXXVII. Sinapi, genera, III. Medicinæ, XLIV.
LXXXVIII. De adarca, XLVIII.
LXXXIX. De marrubio, ſive praſio, ſive linoſtropho, ſive philopæde, ſive philochare, XXVIII.
XC. Serpyllo, XVIII.
XCI. Siſymbrio, ſive thymbræo, XXIII.
XCII. Lini ſemine, XXX.
XCIII. Blito, VI.
XCIV. De Meo: de Athamantico, VII.
XCV. Fœniculo, XXII.
XCVI. Hippomarathro, ſive myrſineo, V.
XCVII. De cannabi, VIII.
XCVIII. De ferula, VIII.
XCIX. De carduo, ſive ſcolymo, VI.
C. Theriacæ compoſitio.

Summa. Res, & hiſtoriæ, & obſervationes MDCLX.

Ex Auctoribus: Catone Cenſorio, M. Varrone, Pompejo Lenæo, C. Valgio, Hygino, Sextio Nigro qui Græce ſcripſit, Julio Baſſo qui item, Celſo, Antonio Caſtore.

Externis: Democrito, Theophraſto, Orpheo, Menandro qui Βιόχρηστα ſcripſit, Pythagora.

Medicis: Hippocrate, Nicandro, Chryſippo, Diocle, Ophelione, Heraclide, Hiceſio, Dionyſio, Apollodoro Tarentino, Apollodoro Citienſe, Praxagora, Pliſtonico, Medio, Dieuche, Cleophanto, Philiſtione, Aſclepiade, Crateva, Petronio Diodoto, Jolla, Eraſiſtrato, Diagora, Andrea, Mneſide, Epicharmo, Damione, Dalione, Soſime-

ne, Tlepolemo, Metrodoro, Solone, Lyco, Olympiade Thebana, Philino, Petricho, Mictone, Glaucia, Xenocrate.

Libro XXI. continentur naturæ florum & coronamentorum.

I. & II. DE ſtrophiolis: ſerta.
III. Qui invenerint miſcere flores; & quando primum corollæ appellatæ, & quare.
IV. Quis primus coronas foliis argenteis & aureis dederit. Quare corollaria dicta. De lemniſcis. Quis primum cælaverit eos.
V. Quantus honor coronarum apud antiquos fuerit.
VI. Severitas antiquorum in coronis.
VII. Quem floribus coronaverit populus Romanus.
VIII. Pactiles coronæ. De ſutilibus coronis: de nardinis: de ſericis.
IX. *De floribus qui ſcripſerint.* Cleopatræ reginæ factum in coronis.
X. De roſa: Genera ejus XII.
XI. Lilii genera, IV.
XII. Narciſſi genera, III.
XIII. Quantum ſemen tingatur, ut infecta naſcantur.
XIV. Quemadmodum quæque naſcantur, ſerantur, colantur, ſub ſingulis generibus. Violæ colores, III. Luteæ genera, V.
XV. De caltha: Regius flos.
XVI. De bacchare. De combreto. De aſaro.
XVII. De croco: ubi optime floret. Qui flores Trojanis temporibus.
XVIII. De natura odorum.
XIX. Iris.
XX. De ſaliunca.
XXI. Polium, ſive teuthrion.

XXII. Veſtium æmulatio cum floribus.
XXIII. De amaranto.
XXIV. Cyanos: holochryſos.
XXV. De petilio: bellio.
XXVI. De chryſocome, ſive chryſiti.
XXVII. Qui frutices flore coronent.
XXVIII. Qui folio.
XXIX. Melothron, ſpiræa, origanon: cneoron ſive caſia, genera duo: Meliſſophyllum ſive Melittæna. Melilotos quæ ſertula Campana.
XXX. De trifolio, genera III.
XXXI. Thymi genera III. Flore naſcentia, non ſemine.
XXXII. Conyza.
XXXIII. Jovis flos: hemerocalles. De helenio. Phlox. Quæ ramis & folio odorata.
XXXIV. De abrotono. Adonium, genera II. Ipſa ſe propagantia. Leucanthemum.
XXXV. Amaraci genera duo.
XXXVI. Nyctegretum, ſive chenomychos, ſive nyctalops.
XXXVII. Melilotos.
XXXVIII. Quo ordine temporum flores naſcantur. *Verni flores: Viola:* Anemone coronaria: œnanthe herba: Melianthum: heliochryſos: gladiolus: hyancinthus.
XXXIX. *Æſtivi flores:* Lychnis: tiphyon: amaracus Phrygius. Pothi genera duo: Orſinæ genera duo. Vincapervinca, ſive chamædaphne. Quæ ſemper vireat herba.
XL. Quam longa cuique florum vita.
XLI. Quæ propter apes ſerenda inter flores. Cerinthe.
XLII. De morbis earum, & remediis.
XLIII. De pabulo apum.
XLIV. De venenato melle, & remediis eius.
XLV. De melle inſano.

XLVI. De melle, quod muſcæ non attingunt.
XLVII. De alvis, & cura eorum.
XLVIII. Si famem apes ſentiant.
XLIX. De cera facienda. Quæ optima ejus genera. De cera Punica.
L. Sponte naſcentium herbarum in quibusque gentibus uſus; naturæ miracula. Fraga, tamnum, ruſcum. Batis: genera duo. Paſtinaca pratenſis: lupus ſaliſtarius.
LI. Colocaſia.
LII. De cichorio. Anthalium, œtum, arachidna, aracos, candryala; hipochœris, caucalis, anthriſcum, ſcandix, parthenium, ſtrychnum, corchorus: Aphace, acynopos, epipetron. Quæ nunquam floreant, quæ ſemper.
LIII. Cneci genera IV.
LIV. Aculeati generis herbæ: Eryngion, glycyrrhiza, tribulus, ononis, pheos ſive ſtœbe, hippophaes.
LV. Urticæ genera IV. Lamium, ſcorpio.
LVI. Carduus, Acorna, ſive phonos, Leucacanthos. Chalceos, cnecos, polyacanthos, onopyxos, helxine, ſcolymos. Chamæleon, tetralix, acanthice maſtiche.
LVII. Ectacus, ſive cactus, Pternix, pappus, aſcalia.
LVIII. Tribulus: ononis.
LIX. Herbarum genera per caules. Coronopus: anchuſa, anthemis, phyllanthes, crepis, lotos.
LX. Differentiæ herbarum per folia. Quæ particulatim floreant: Quibus folia non decidant: Heliotropium, adiantum.
LXI. Spicatarum genera: ſtanyopos, alopecuros, ſtelephuros, ſive ortyx, ſive plantago. Thryallis.
LXII. Perdicium. Ornithogale.
LXIII. Poſt annum naſcentes. A ſummo florentes: item ab imo.

LXIV. Lappa herba, quæ intra ſe parit. Opuntia, e folio radicem faciens.
LXV. Iaſione, condrylla, picris, quæ toto anno floret.
LXVI. Quibus flos, antequam caules exeant: quibus caulis, antequam flos exeat: quæ floreant.
LXVII. Cypiros, medicinæ, VIII. Theſion.
LXVIII. Aſphodelus, ſive haſtula regia. Anthericus.
LXIX. Junci genera, VI. Medicinæ, IV.
LXX. Cyperus: medicinæ, XIV. Cyperis, cypira.
LXXI. Holoſchœnos.
LXXII. Medicinæ ex junco odorato, ſive teuchite, X.
LXXIII. Medicinæ ex ſupradictis floribus: Ex roſa XXII.
LXXIV. Lilio, XVI.
LXXV. Narciſſo, XXVIII.
LXXVI. Violis, XXVIII.
LXXVII. Bacchare, XVII. Combreto, I.
LXXVIII. Aſaro VIII.
LXXIX. Nardo Gallico, VIII.
LXXX. Herba, quam phu vocant, IV.
LXXXI. Croco, XX.
LXXXII. Syrium crocomagma: Medic. II.
LXXXIII. Medicinæ ex iride, XLI. Saliunca, III.
LXXXIV. Polio, XIX.
LXXXV. Holochryſo, III. Chryſocome, VI.
LXXXVI. Meliſſophyllo, XIII.
LXXXVII. Meliloto, XIII.
LXXXVIII. Trifolio, IV.
LXXXIX. Thymo, XXIX.
XC. Hemerocalles, medicinæ, IV.
XCI. Helenium, medicinæ, V.
XCII. Abrotonum, medicinæ, XXII.
XCIII. Leuchanthemum, I. Amaracum, IX.
XCIV. Anemone, ſive phrenion, medic. X.
XCV. Œnanthe, medic. VI.
XCVI. Heliochryſum, medic. XI.
XCVII. Hyacinthus, medic. VIII.

XCVIII. Lychnis, medic. VII.
XCIX. Vincapervinca, medic. IV.
C. Ruſcum, medicinæ, III.
CI. Batis, medicinæ, II.
CII. Colocaſia, medicinæ, II.
CIII. Anthylium, ſive anthyllum, medicinæ VI.
CIV. Parthenium, ſive leucanthes, ſive amnacum, medic. VIII.
CV. Trychnon, ſive ſtrychnon, ſive halicacabum, ſive calliada, ſive dorycnion, ſive manicon, ſive perittom, ſive neuras, ſive morion, ſive moly, medic. VIII.
CVI. Corchorus, medic. VI.
CVII. Cnecos, medic. III.
CVIII. Perſoluta, medic. I.
CIX. Græcorum nominum in ponderibus & menſuris interpretatio.

Summa. Medicinæ, & hiſtoriæ, & obſervationes, DCCXXX.

Ex Auctoribus: Catone Cenſorio, M. Varrone, Maſſurio, Antiate, Cæpione, Veſtino, Vibio Rufino, Hygino, Pomponio Mela, Pomponio Lenæo, Corn. Celſo, Calpurnio Baſſo, C. Valgio, Licinio Macro, Sextio Nigro qui Græce ſcripſit, Julio Baſſo qui item, Antonio Caſtore.

Externis: Theophraſto, Democrito, Orpheo, Pythagora, Magone, Menandro qui Βιόχρηστα ſcripſit, Nicandro, Homero, Heſiodo, Muſæo, Sophocle, Anaxilao.

Medicis: Mneſitheo qui de coronis, Callimacho qui item, Phania phyſico, Simo, Timariſto, Hippocrate, Chryſippo, Diocle, Ophelione, Heraclide, Hiceſio, Dionyſio, Apollodoro Citienſe, Apollodoro Tarentino, Praxagora, Pliſtonico, Medio, Dieuche, Cleophanto, Philiſtione, Aſclepiade, Crateva, Petronio Diodoto, Jolla, Eraſiſtrato, Diagora, Andrea, Mneſide, Damione, Dalione, Soſime-

ne, Tlepolemo, Metrodoro, Solone, Lyco, Olympiade Thebana, Philino, Petricho, Mictone, Glaucia, Xenocrate.

Libro XXII. continetur auctoritas herbarum & frugum.

I. & II. GENTES herbis formæ gratia uti.
III. Herbis infici veſtes. Item de ſagminibus, de verbenis, de clarigatione.
IV. De corona graminea: de raritate ejus.
V. Qui ſoli corona donati.
VI. Qui ſolus centurio.
VII. Medicinæ ex reliquis coronamentis.
VIII. De erynge, ſive eryngio.
IX. De centumcapite, XXX.
X. De acano, I.
XI. Glycyrrhiza, ſive adipſo, XV.
XII. Tribuli genera, II. Medicinæ XII.
XIII. Stœbe.
XIV. Hippophyes, genera II. medic. II.
XV. Urtica, medic. LXI.
XVI. Lamium, VII.
XVII. Scorpionis genera II. medic. I.
XVIII. Leucacantha, ſive phyllos, ſive iſchias, ſive polygonatos, IV.
XIX. Helxine, XII.
XX. Perdicium, ſive parthenium, quæ urceolaris, ſive acercum, (*forte* aſtericum, *vel* altercum) XI.
XXI. Chamæleon, ſive ixias, ſive ulophyton, ſive cynozolon: genera ejus II. medic. XII.
XXII. Coronopus.
XXIII. Anchuſa, XIV.
XXIV. Pſeudoanchuſa, ſive echis, ſive doris, III.

XXV. Onochilon, ſive archebion, ſive onocheli, ſive rhexia, ſive enchryſa, XXX.

XXVI. De anthemide, ſive leucanthemide, ſive chamæmelo, ſive melanthio, genera III. Medicinæ XI.

XXVII. Lotos herba, IV.

XXVIII. Lotometra, II.

XXIX. Heliotropion, genera II. Helioſcopion XIII. Tricoccon, ſive ſcorpiurum XIV.

XXX. De callitricho, ſive adianto, ſive trichomane, ſive polytricho, ſive ſaxifraga: genera II. medicinæ XXVIII.

XXXI. De picride, I. Theſium, I.

XXXII. Aſphodelum, LI.

XXXIII. Alimon, XIV.

XXXIV. Acanthos, ſive pæderos, ſive melamphyllos, V.

XXXV. Bunlevron, V.

XXXVI. Bupreſtis, I.

XXXVII. Elaphoboſcon, IX.

XXXVIII. Scandix, IX. Anthriſcus.

XXXIX. Iaſione, IV.

XL. Caucalis, XII.

XLI. Sium, XI.

XLII. Silybum.

XLIII. Scolymon, ſive limonion, V.

XLIV. Sonchos, genera II. medic. XV.

XLV. Condrillon, ſive condrille, III.

XLVI. De boletis: Proprietates eorum in naſcendo.

XLVII. De fungis: Notæ venenatorum. Medicinæ ex his, IX.

XLVIII. Silphium, VII.

XLIX. Laſer, XXXIX.

L. De melle. Propolis, V. Mellis, XVI.

LI. Quo genere ciborum mores quoque mutentur.

LII. De aqua mulſa, XVIII.

LIII. Mulſum, VI.

LIV.	Melitites, III.
LV.	Cera, VIII.
LVI.	Contra compoſitiones medicorum.
LVII.	Medicinæ ex frugibus: Siligine, I. Tritico, I. Palea, II. Farre, I. Olyra, arinca.
LVIII.	Farina per genera. Medicinæ XXVIII.
LIX.	Polenta, VIII.
LX.	Polline, V. Pulte, I. Farina chartaria, I.
LXI.	Alica, VI.
LXII.	Milio, VI.
LXIII.	Panico, IV.
LXIV.	Seſama, VII. Seſamoïde, III. Anticyrico, III.
LXV.	Hordeo, IX. Hordeo murino, III.
LXVI.	Ptiſana, IV.
LXVII.	Amylo, VIII. Avena, I.
LXVIII.	Pane, XXI.
LXIX.	Faba, LV.
LXX.	Lente, XVII.
LXXI.	Elelifphaco, ſive ſphaco, quæ ſalvia, XIII.
LXXII.	De cicere, & cicercula, XXIII.
LXXIII.	Ervo, XX.
LXXIV.	Lupino, XXXV.
LXXV.	Irione, ſive eryſimo, quod Galli velam, XV.
LXXVI.	Hormino, VI.
LXXVII.	Lolio, V.
LXXVIII.	Miliaria herba, I.
LXXIX.	Bromo, I.
LXXX.	Orobanche, ſive cynomorio, I.
LXXXI.	De leguminum beſtiolis.
LXXXII.	De zytho & cereviſia.

Summa. Medicinæ, & hiſtoriæ, & obſervationes, DCCCCVI.

Ex Auctoribus: Iisdem, quibus priore libro, & præter eos, Chryſermo, Eratoſthene, Alcæo.

Libro XXIII. continentur medicinæ ex arboribus cultis.

I. & II. DE vitibus, XX.
III. De foliis vitium, & pampino, VII.
IV. De omphacio vitium, XIV.
V. De œnanthe, XXI.
VI. De uvis maturis, recentibus.
VII. De uvis conditis, medic. XI.
VIII. De ſarmentis uvarum, I.
IX. De nucleis acinorum, VI.
X. De vinaceis, VIII.
XI. Uva theriace, IV.
XII. Uva paſſa, ſive aſtaphis, XIV.
XIII. Aſtaphis agria, ſive ſtaphis, ſive labruſca, ſive pituitaria, XII.
XIV. Labruſca, XII.
XV. De ſalicaſtro, XII.
XVI. De vite alba, ſive ampeloleuce, ſive ſtaphyle, ſive melothron, ſive archezoſtis, ſive cedron, ſive madon, XXXV.
XVII. De vite nigra, ſive bryonia, ſive chironia, ſive gynæcanthe, ſive apronia, XXXV.
XVIII. De muſto, XV.
XIX. De vino.
XX. De Surrentino, III. Albano, II. Falerno, VI.
XXI. Setino, I. Statano, I. Signino, I.
XXII. De reliquis vinis, LXIV.
XXIII. Obſervationes circa vina, LXI.
XXIV. Quibus ægris danda, & quando danda.
XXV. Quomodo danda. Obſervationes circa ea.
XXVI. De vinis fictitiis.
XXVII. De aceto, XXVII.
XXVIII. Aceto ſcillino, XVI.

XXIX.	Oxymelite, VII.
XXX.	De ſapa, VII.
XXXI.	De fæce vini, XII.
XXXII.	De fæce aceti, XVII.
XXXIII.	De fæce ſapæ, IV.
XXXIV.	De foliis oleæ, XXIII.
XXXV.	De flore, IV. De olea ipſa, VI.
XXXVI.	De olivis albis, IV. nigris, III.
XXXVII.	Amurca, XXI.
XXXVIII.	De foliis oleaſtri, XVI.
XXXIX.	De omphacio, III.
XL.	De œnanthino, & de omni oleo, XXVIII.
XLI.	De cicino oleo, XVI.
XLII.	Amygdalino, XVI.
XLIII.	Laurino, IX.
XLIV.	Myrteo, XX.
XLV.	Chamæmyrſinæ, ſive oxymyrſinæ: Cupreſſino, citreo, caryino, Gnidio, lentiſcino, balanino.
XLVI.	De cypro, & cyprino, XVI. Gleucino, I.
XLVII.	De balſamino, XIII.
XLVIII.	Malobathro, VIII.
XLIX.	Hyoſcyamino, II. Thermino, I. Narciſſino, I. Raphanino, V. Seſamino, III. Lirino, I. Selgitico, I. Iguvino, I.
L.	De elæomeli, II. De piſſino, II.
LI.	De palmis, IX.
LII.	De palma myrobalano, III.
LIII.	Palmæ elatæ, VIII.
LIV.	Medicinæ ex ſingulorum generum flore, foliis, fructu, ramis, cortice, ſucco, ligno, radice, cinere. Malorum obſervationes, VI. Cotoneorum, XXII. Struthiorum, I.
LV.	Dulcium malorum, VI. Auſterorum, IV.
LVI.	Citreorum, V.
LVII.	Punicorum, XXVI.

LVIII. Stomatice, IV.
LIX. Cytino, VIII.
LX. Balauſtio, XII.
LXI. Punico ſilveſtri.
LXII. Pirorum obſervationes, CII.
LXIII. Ficorum, CXI.
LXIV. Caprificorum, XLII.
LXV. Erineo herba, III.
LXVI. Prunis, IV.
LXVII. De Perſicis, II.
LXVIII. De pruno ſilveſtri, II.
LXIX. De limo, ſive lichene arborum, II.
LXX. De moris, XXXVIII.
LXXI. Stomatice, ſive arteriace, ſive panchreſtos, IV.
LXXII. De ceraſis, V.
LXXIII. Meſpilis, II. Sorbis, II.
LXXIV. De nucibus pineis, XIII.
LXXV. Amygdalis, XXIX.
LXXVI. Nucibus Græcis, I.
LXXVII. Juglandibus, XXIV.
LXXVIII. Avellanis, III. Piſtaciis.
LXXIX. De ſiliquis, V. De corno, I. De unedone.
LXXX. De lauris, XLIX.
LXXXI. De myrto, XL.
LXXXII. Myrtidano, XII.
LXXXIII. Myrto ſilveſtri, ſive oxymyrſine. ſive chamæmyrſine, ſive ruſco, VI.

Summa. Medicinæ, & hiſtoriæ, & obſervationes, MCDXVIII.

Ex Auctoribus: C. Valgio, Pompejo Lenæo, Sextio Nigro qui Græce ſcripſit, Julio Baſſo qui item, Antonio Caſtore, M. Varrone, Corn. Celſo, Fabiano.

Externis, & Medicis: Iisdem, quibus libro XXI.

Libro XXIV. continentur medicinæ ex arboribus ſilveſtribus.

I. DISCORDIÆ *in arboribus & herbis, atque concordia.*
II. Medicinæ ex loto Italica, VI.
III. Glandibus, XIII.
IV. Cocco ilicis, III.
V. Galla, XXIII.
VI. Viſco, XI.
VII. Pilulis: Cerro, VIII.
VIII. Subere, II.
IX. Fago, IV.
X. Cupreſſo, XXIII.
XI. Cedro, XIII.
XII. Cedride, X.
XIII. Galbano, XXIII.
XIV. Hammoniaco, XXIV.
XV. Styrace, X.
XVI. Spondylio, XVII.
XVII. Sphagno, ſive ſphaco, ſive bryo, V.
XVIII. Terebintho, VI.
XIX. De picea, & larice, VIII.
XX. Chamæpity, X.
XXI. De pityuſa, VI.
XXII. Reſinis, XXII.
XXIII. Pice, XXXIV.
XXIV. Piſſelæo, ſive palimpiſſa, XVI.
XXV. Piſſaſphalto, II.
XXVI. Zopiſſa, I.
XXVII. Tæda, I.
XXVIII. Lentiſco, XXII.
XXIX. Platano, XXV.
XXX. Fraxino, V.
XXXI. Acere, I.

XXXII. Populo, VIII.
XXXIII. Ulmo, XVI.
XXXIV. Tilia, V. Oleaſtro, I.
XXXV. Sambuco, XV.
XXXVI. Junipero, XXI.
XXXVII. Salice, XIV. Amerina, I.
XXXVIII. Vitice, XXXIII.
XXXIX. Erice, I.
XL. Geniſta, V.
XLI. Myrice, ſive tamarice, LXV.
XLII. Brya, XXIX.
XLIII. Virga ſanguinea, I.
XLIV. Silere, III.
XLV. Liguſtro, VIII.
XLVI. Alno, I.
XLVII. Ederis, XXXVIII.
XLVIII. Ciſtho, V.
XLIX. Ciſſo erythrano, II. Chamæciſſo, II. Smilace, III. Clematide, XVIII.
L. Arundine, XIX.
LI. Charta, II.
LII. Ebeno, V.
LIII. Rhododendro, I.
LIV. Rhu, genera II. Medicinæ VIII. Stomatice, I.
LV. Rhue erythro, IX.
LVI. Erythrodano, XI.
LVII. Alyſſo, II.
LVIII. Struthio, ſive radicula, XIII. Apocyno, II.
LIX. Rore marino, XVIII.
LX. Cachry.
LXI. Sabina herba, VII.
LXII. Selagine, II.
LXIII. Samolo, II.
LXIV. Gummi, XI.
LXV. Spina Ægyptia, ſive Arabica, IV.
LXVI. Spina alba, II. Acanthio, I.

LXVII. Acacia, VIII.
LXVIII. Aſpalatho, I.
LXIX. Eryſiſceptro, ſive adipſatheo, ſive diatiron, VIII.
LXX. Appendice ſpina, II. Pyrachantha, I.
LXXI. Paliuro, X.
LXXII. *Agrifolio.* Aquifolia, I. Taxo, I.
LXXIII. Rubis, II.
LXXIV. Cynosbato, III.
LXXV. Rubo Idæo.
LXXVI. Rhamni genera II. Medic. V.
LXXVII. De Lycio, XVIII.
LXXVIII. Sarcocolla, II.
LXXIX. Oporice, II.
LXXX. Trixagine, ſive chamædrye, ſive chamærope, ſive Teucria, XVI.
LXXXI. Chamædaphne, VI.
LXXXII. Chamælea, VI.
LXXXIII. Chamæſyce, VIII.
LXXXIV. Chamæciſſo herba, I.
LXXXV. Chamæleuce, ſive farfaro, ſive farſugio, I.
LXXXVI. Chamæpeuce, X. Chamæcypariſſo. Ampeloprafo, VI. Stachye, I.
LXXXVII. Clinopodio, III.
LXXXVIII. Centunculo, I.
LXXXIX. Clematide, ſive echite, ſive ſcammonia.
XC. Clematide Ægyptia, ſive daphnoide, ſive polygonoide.
XCI. De dracontio lis.
XCII. De aro, XIII.
XCIII. De dracunculo, II.
XCIV. De ari, III.
XCV. Millefolio, ſive myriophyllo, VII.
XCVI. Pſeudobunio, IV.
XCVII. Myrrhide, ſive myrrha, ſive myriza, VII.
XCVIII. Onobrychi, III.
XCIX. De magicis herbis. Coraceſia, & callicia.

C.	Minyade, ſive coryſidia, I.
CI.	Aproxi, VI.
CII.	*A Democrito fabuloſe ſcripta.* De aglaophotide, ſive marmaritide: Achæmenide, ſive hippophobade: theombrotio, ſive ſemnio, adamantide, arianide, therionarca, Æthiopide, ſive Meroïde: ophiuſa, thalaſſegle, ſive potamucyde, theangelide: gelotophyllide, heſtiatoride, caſſignete, helianthide, hermeſiade: æſchynomene, crocide, œnotheride, anacampſerote.
CIII.	Eriphia.
CIV.	Herba lanaria, I. Lacteris, I. Militaris, I.
CV.	Stratiotis.
CVI.	Herba in capite ſtatuæ, I.
CVII.	Herba in fluminibus, I.
CVIII.	Herba lingua, I.
CIX.	Herba de cribro, I.
CX.	Herba de fimetis.
CXI.	Herba a canum urina.
CXII.	Rhodora: *Colbert.* 2. Rodarum.
CXIII.	Impia, II.
CXIV.	Veneris pectine, I.
CXV.	Exedum, ſive nodia, II.
CXVI.	Philanthropo, I.
CXVII.	Tordylon, ſive ſyreon, III.
CXVIII.	De gramine, XVII.
CXIX.	Dactylo, V.
CXX.	Feno Græco, quæ ſilicia, XXXI.

Summa. Medicinæ, & hiſtoriæ, & obſervationes, MCLXXVI.

EX AUCTORIBUS: Iisdem, quibus anteriore libro.

Libro XXV. continentur naturæ herbarum ſponte naſcentium, & auctoritas.

I. De origine uſus earum.

II. Qui latine uſus earum ſcripſerint.

III. Quando ad Romanos ea notitia pervenerit.

IV. De Græcis auctoribus, qui herbas pinxerunt.

V. Qui primi Græcorum de his ſcripſerint.

VI. Herbæ mirabiliter inventæ: & quare minus exerceantur ea remedia. Exempla de cynorrhodo, medicinæ, II. De dracunculo caule, I. De Britannica, V.

VII. Nobilium herbarum inventores.

VIII. De moly, III.

IX. Dodecatheo, I.

X. Pæonia, quæ pentorobo, ſive glycyſide, I.

XI. Panace, ſive Aſclepio, II.

XII. Panace Heraclio, III.

XIII. Panace Chironio, IV.

XIV. Panace Centaureo, ſive Pharnaceo, III.

XV. Heracleo, ſive ſiderio, IV.

XVI. Ampelo chironia, I.

XVII. Hyoſcyamo, ſive Apollinari, ſive alterco, genera II. medic. III.

XVIII. Linozoſti, ſive parthenio, ſive Hermupoa, quæ Mercurialis: genera II. medic. XXII.

XIX. Achillea ſideriti, ſive millefolio, ſive panace, heracleo, ſive ſcopa regia, VI.

XX. Teucria, ſive hemionio, ſive ſplenio, II.

XXI. Melampodio, ſive elleboro, quod veratrum, genera III. Quomodo colligatur, quomodo probetur.

XXII. Medicinæ ex nigro XXIV. Quomodo ſumendum.

XXIII. Item in albo: medicinæ ex eo, XXIII.

XXIV. Obſervationes circa utrumque genus, LXXXVIII.
XXV. Quibus non dandum.
XXVI. De Mithridatia, II.
XXVII. Scordoti, ſive ſcordio, IV.
XXVIII. Polemonia, ſive Philetæria, ſive chiliodynama, VI.
XXIX. Eupatoria, I.
XXX. Centaurio, ſive chironio, XX.
XXXI. Centaureo lepto, ſive libadio, quod fel terræ, XXII.
XXXII. Centaureo triorche, II.
XXXIII. Clymeno, II.
XXXIV. Gentiana, XIII.
XXXV. Lyſimachia, VIII.
XXXVI. Artemiſia, ſive parthenide, ſive botry, ſive ambroſia, V.
XXXVII. Nymphæa, ſive heraclio, ſive rhopalo, ſive mado, genera duo, medicinæ, XIV.
XXXVIII. Euphorbia, genera II. medic. IV.
XXXIX. Plantaginis genera II. medic. XXVI.
XL. Bugloſſos, III.
XLI. Cynogloſſos, III.
XLII. Buphthalmos, ſive cachlam.
XLIII. Herbæ quas invenerunt gentes: Scythice, III.
XLIV. De hippace, III.
XLV. Iſchæmone, II.
XLVI. Vettonica XLVIII.
XLVII. Cantabrica, II.
XLVIII. Conſiligine, I.
XLIX. Iberide, I.
L. Herbæ ab animalibus repertæ: Chelidonia, VI.
LI. Canaria, I.
LII. *Elaphoboſcos: ſeſeli.*
LIII. Dictamnus, VIII. Pſeudodictamnus. Quibus locis potentiſſimæ herbæ: Propter herbas in Arcadia lac potari.

LIV. Ariſtolochia, ſive clematitis, ſive Cretica, ſive pliſtolochia, ſive lochia polyrrhizos, quæ malum terræ, XXII.
LV. Uſus herbarum contra ſerpentium ictus.
LVI. De argemonia, IV.
LVII. Agaricum, XXXIII.
LVIII. Echios genera II.
LIX. Hierabotane, ſive periſtereon, quæ verbena-
LX. ca, genera II. medic. X.
Blattaria, I.
LXI. Lemonium, I.
LXII. Pentapetes, ſive pentaphyllon, ſive chamæze-
LXIII. lon, quæ quinquefolium, medicinæ: XXXIII.
Sparganion, I.
LXIV. Dauci genera IV. medicinæ XVIII.
LXV. Therionarca, II.
LXVI. Perſolata, ſive arcion, VIII.
LXVII. De cyclamino, quæ tuber terræ, XII.
LXVIII. Cyclamino ciſſanthemo, IV.
LXIX. Cyclamino chamæciſſo, III.
LXX. Peucedano, XXVIII.
LXXI. Ebulo, VI.
LXXII. Polemonia, I.
LXXIII. Verbaſco, XV.
LXXIV. Phlomide, I.
LXXV. Thelyphono, I.
LXXVI. Phrynio, ſive neurade, ſive poterio, I.
LXXVII. Aliſma, ſive damaſonium, ſive lyron, XVII.
LXXVIII. Periſtereos, VI.
LXXIX. *Remedia adverſus venena.*
LXXX. De Antirrhino, ſive anarrhino, ſive lychnide agria, III.
LXXXI. Euplea, I.
LXXXII. Pericarpo, genera II. medic. II.
LXXXIII. Remedia ad vitia capitis, I. Nymphæa Heraclia, II.

LXXXIV. Lingulaca, I.
LXXXV. Cacalia, ſive leontice. III.
LXXXVI. Callitrix, XX.
LXXXVII. Hyſſopum, X.
LXXXVIII. Lonchitis, IV.
LXXXIX. Xiphion, ſive phaſganion, IV.
XC. Pſyllion, ſive cynoïdes, ſive chryſallion, ſive ſicelicon, ſive cynomyia, I.
XCI. Remedia oculorum.
XCII. Anagallis, ſive corchoron, & quæ ferus oculus, genera II. medic. III.
XCIII. Ægilops, II.
XCIV. Mandragoras, ſive circæon, ſive morion, ſive hippophlomon: genera II. medicinæ XXIV.
XCV. Cicuta, XIII.
XCVI. Crethmos agrios, I.
XCVII. Molybdæna, I.
XCVIII. Capnos prima, quæ pedes gallinacei, I.
XCIX. Capnos fruticoſa, III.
C. Acoron, ſive agrion, XIV.
CI. Cotyledon, genera II. medic. LXI.
CII. Æizoum majus, ſive buphthalmon, ſive zoophthalmon, ſive ſtergethron, ſive amerimnon, quæ ſedum magnum, aut oculus, aut digitellus: medic. XXXI. Æizoum minus, XXXII.
CIII. Andrachle agria, quæ illecebra, XXXII.
CIV. *Remedia ad narium vitia.*
CV. *Remedia ad dentium dolores.*
CVI. Erigeron, ſive pappos, ſive acanthis, quæ ſenecio, VIII.
CVII. Ephemeron, II.
CVIII. Labrum Venereum, I.
CIX. Batrachion, quæ ranunculus, ſive ſtrumos, genera IV. medic. XIV.
CX. Stomatice, ad fœtorem.

Summa. Medicinæ, & hiſtoriæ, & obſervationes, MCCXCII.

EX AUCTORIBUS: Iiſdem, quibus ſupra, & præter eos Xantho.

Libro XXVI. continentur reliquæ ex herbis per genera morborum Medicinæ.

I. DE novis morbis.
II. Quid ſint lichenes.
III. Quando primum in Italia cœperint.
IV. Item carbunculus.
V. Item elephantiaſis.
VI. Item colum.
VII. De nova medicina. De Aſclepiade medico.
VIII. Qua ratione medicinam veterem mutaverit.
IX. Contra Magos.
X. Lichenis remedia: Lichen herba, medic. V.
XI. *Anginae.*
XII. *Strumis.*
XIII. Bellis, II.
XIV. Condurdum, I.
XV. *Tuſſi.*
XVI. Bechion, ſive chamæleuce, IV.
XVII. Salvia.
XVIII. *Lateris & pectoris, ac ſtomachi doloribus.*
XIX. Molon, ſive ſyron: amomon, III.
XX. Ephedra, ſive anabaſis, III.
XXI. Geum, III.
XXII. *Hepati, renibus, vomitioni, I.* Tripolium, III.
XXIII. Gromphæna.
XXIV. Malundrum, II.
XXV. Chalcetum, II. Molemonium, I.
XXVI. Halus, ſive cotonea, V.
XXVII. Chamærops, I, Stœchas, I.
XXVIII. *Alvi remedia.*

XXIX. Aſtragalus, III.
XXX. Ladanum, VIII.
XXXI. Chondris, ſive Pſeudodictamnum, I. Hypociſthis.
XXXII. Laver, ſive ſion, II.
XXXIII. Potamogeton, VIII. Statice, III.
XXXIV. Ceratia, II. Leontopodion, ſive leuceoron, ſive doribethron, ſive thorybethron. Lagopus, III.
XXXV. Epithymon, ſive hippopheos, VIII.
XXXVI. Pycnocomon, IV.
XXXVII. Polypodion, III.
XXXVIII. Scammonia, VIII.
XXXIX. *Tithymalos characias.*
XL. Tithymalos myrtites, ſive caryites, XXI.
XLI. *Tithymalos paralius.*
XLII. *Tithymalos helioſcopios.*
XLIII. Tithymalos cypariſſias, XIX.
XLIV. Tithymalos platyphyllos, ſive corymbites, ſive amygdalites, III.
XLV. Tithymalos dendroides, ſive cobios, ſive leptophyllos, XVIII.
XLVI. Apios iſchas, ſive raphanos agria, II.
XLVII. *Torminibus medendis.*
XLVIII. *Lieni ſanando.*
XLIX. *Calculis & veſicae.*
L. Crethmon, XI. Cachrys.
LI. Anthyllion, II. Anthyllis, II.
LII. Cepæa, I.
LIII. Hypericon, ſive chamæpitys, ſive coriſon, IX.
LIV. Caros, ſive hypericon, X.
LV. Callithrix, I. Perpreſſa, I. Chryſanthemum, I. Anthemis, I.
LVI. Silaus.
LVII. Herba Fulviana.
LVIII. *Teſtium ac ſedis vitiis.*

LIX. Inguinalis, ſive Argemo.
LX. *Ad panos:* Chryſippeos, I.
LXI. *Ad venerem.*
LXII. Orchis, ſive ſerapia, V.
LXIII. Satyrion, ſive Erythraicon, IV.
LXIV. *Ad podagram, & morbos pedum.*
LXV. Lappago, ſive mollugo, I. Aſperugo, I.
LXVI. Phycos, quod fucus marinus, genera III. Lappa boaria.
LXVII. Ad mala, quæ totis corporibus graſſantur.
LXVIII. Geranion, ſive myrrhis, ſive myrtis: genera III. medic. VI.
LXIX. Onothera, ſive onuris, III.
LXX. *Ad comitiales.*
LXXI. *Ad febres.*
LXXII. *Ad phreneſim, lethargum, carbunculos.*
LXXIII. *Ad hydropicos.* Acte, ſive ebulum. Chamæacte.
LXXIV. *Ad ignem ſacrum medendum.*
LXXV. *Ad luxata ſananda.*
LXXVI. *Ad morbum regium.*
LXXVII. *Ad furunculos.*
LXXVIII. *Ad fiſtulas ſanandas.*
LXXIX. *Ad collectiones, & duritias.*
LXXX. *Ad ambuſta.*
LXXXI. *Ad nervos & articulos.*
LXXXII. *Ad ſanguinis profluvium.*
LXXXIII. Hippuris, ſive ephedron, ſive anabaſis, quæ equiſetum: genera II. medic. XVIII.
LXXXIV. Stephanomelis.
LXXXV. *Ad rupta & convulſa.*
LXXXVI. *Ad phthiriaſin.*
LXXXVII. *Ad hulcera & vulnera.*
LXXXVIII. Polycnemon, I.
LXXXIX. *Ad verrucas tollendas, & cicatrices ſanandas.*
XC. *Ad mulierum morbos.*
XCI. Arſenogonon, & thelygonon.

XCII. Maſtos.
XCIII. *Ad capillos.* Lyſimachia. Ophrys, (*in Mſſ.* Orbris.)

Summa. Medicinæ, & hiſtoriæ, & obſervationes, MCXXVIII.

Ex Auctoribus: Iisdem, quibus anteriore libro.

Libro XXVII. continentur reliqua genera herbarum, & medicinæ.

I. Antiquorum *circa haec cura.*
II. Aconitum, ſive thelyphonon, ſive cammoron, ſive pardalianches, ſive ſcorpion. Medicinæ, IV.
III. Æthiopis, IV.
IV. Ageraton, IV.
V. Aloe, XXIX.
VI. Alcea, XXIX.
VII. Alypon, I.
VIII. Alſine, ad eadem quæ helxine, V.
IX. Androſaces, VI.
X. Androſæmon, ſive aſcyron, VI.
XI. Ambroſia, ſive botrys, ſive artemiſia, III.
XII. Anonis, ſive ononis, V.
XIII. Anagyros, ſive acopon, III.
XIV. Anonymos, II.
XV. Aparine, ſive omphacocarpos, ſive philanthropos, III.
XVI. Arction, ſive Arcturum, V.
XVII. Aſplenon, ſive hemionios, II.
XVIII. Aſclepias, II.
XIX. Aſter, ſive bubonion, III.
XX. Aſcyron, ſive aſcyroides, III.
XXI. Alſacate, III. *In Cod. reg. I. & Colbert. II.* Apſica. *forte*, Aphaca.
XXII. Alcibium, I.

XXIII. Alectorophus, quæ criſta, II.
XXIV. Alon, quod ſymphyton petræum, XIV.
XXV. Alga rufa, I.
XXVI. Actæa, I.
XXVII. Ampelos agria, IV.
XXVIII. Abſinthium, genera IV. medic. XLVIII.
XXIX. Abſinthium marinum, ſive Serpihium.
XXX. Ballotes, ſive porrum nigrum, III.
XXXI. Botrys, ſive ambroſia, ſive artemiſia, I.
XXXII. Brabyla, I.
XXXIII. Bryon marinum, V.
XXXIV. Bupleuron, I.
XXXV. Catanance, I. Cemos, I.
XXXVI. Calſa, III.
XXXVII. Calſa altera, ſive anchuſa, ſive rhinochiſia, II.
XXXVIII. Circæa, III.
XXXIX. Cirſion, I.
XL. Cratæogonon, genera III. medic. VIII.
XLI. Crocodilion, II.
XLII. Cynoſorchis, ſive orchis, IV.
XLIII. Chryſolachanum, genera II. medic. III. Coagulum terræ, II.
XLIV. Culicus, ſive ſtrumus, ſive ſtrychnos, VI.
XLV. Conferva, II.
XLVI. Coccum Gnidium, II.
XLVII. Dipſacos, III.
XLVIII. Dryopteris, III.
XLIX. Dryophonon, I.
L. Elatine, II.
LI. Empetros, quæ calcifraga, IX.
LII. Epipactis, elleborine, II.
LIII. Epimedion, III.
LIV. Enneaphyllon, III.
LV. Filicis genera duo, quam Græci pterin, alii blachnon, item theiypterin, nymphæam pterin vocant.

LVI. Femur bubulum.
LVII. Galeopſis, ſive galeopdolon, ſive gallio, VI.
LVIII. Glaux, I.
LIX. Glaucion, III. Collyrion, II.
LX. Glycyſide, ſive pæonia, ſive pentorobon, XX.
LXI. Gnaphalium, ſive chamæzelon, VI.
LXII. Gallidraga, I.
LXIII. Holcus, I.
LXIV. Hyoſiris, I.
LXV. Holoſteon, III.
LXVI. Hippophæſton, VIII.
LXVII. Hypogloſſa, I.
LXVIII. Hypecoon.
LXIX. Idæa, IV.
LXX. Iſopyron, II.
LXXI. Lathyris, II.
LXXII. Leontopetalon, II.
LXXIII. Lycapſos. II.
LXXIV. Lithoſpermon, ſive ægonychon, ſive dioſpyron, ſive heracleos, II.
LXXV. Lapidis muſcus.
LXXVI. Limeum, I.
LXXVII. Leuce, ſive meſoleuce, & leucas, III.
LXXVIII. Leucographis, V.
LXXIX. Medion, III.
LXXX. Myoſotha, ſive Myoſotis, III.
LXXXI. Myagros, I.
LXXXII. Nyma, I.
LXXXIII. Natrix, I.
LXXXIV. Odontitis, I.
LXXXV. Othonna, I.
LXXXVI. Onoſma, I.
LXXXVII. Onopordon, V.
LXXXVIII. Oſyris, IV.
LXXXIX. Oxys, II.
XC. Polyanthemum, ſive batrachios, III.

XCI. Polygonum, ſive thalaſſias, ſive carcinethron, ſive clema, ſive myrtopetalos, quæ ſanguinaria, ſive oreos: genera IV. medic. XL.
XCII. Pancratium, XII.
XCIII. Peplis, ſive ſyce, ſive meconion aphrodes, III.
XCIV. Periclymenon, V.
XCV. Pelecinum, I.
XCVI. Polygala, I.
XCVII. Poterion, ſive phrynion, ſive neuras, IV.
XCVIII. Phalangites, ſive phalangion, ſive leucacanthon, IV.
XCIX. Phyteuma, I.
C. Phyllon, I.
CI. Phellandrion, II.
CII. Phalaris, II.
CIII. Polyrrhizon, V.
CIV. Proſerpinaca, V.
CV. Rhacoma, XXXVI.
CVI. Reſeda, II.
CVII. Stœchas, III.
CVIII. Solanum, quam Græci ſtrychnon, II.
CIX. Smyrnium, XXXII. Sinon, II.
CX. Telephium, IV.
CXI. Trichomanes, V.
CXII. Thalitruum.
CXIII. Thlaſpi, IV.
CXIV. Trachinia, I.
CXV. Tragonis, I.
CXVI. Tragos, ſive ſcorpio, IV.
CXVII. Tragopogon, I.
CXVIII. De ætatibus herbarum.
CXIX. Quomodo cujusque vires efficaciores.
CXX. Gentium vitia diverſa.

Summa. Medicinæ, & hiſtoriæ, & obſervationes, DCCLII.

Ex Auctoribus: Pompejo Lenæo, Sextio Nigro

qui Græce ſcripſit, Julio Baſſo qui item, Antonio Caſtore, Cornelio Celſo.

Externis: Theophraſto, Apollodoro Citienſe, Democrito, Ariſtogitone, Orpheo, Pythagora, Magone, Menandro qui βιόχρηστα ſcripſit, Nicandro.

Medicis: Mneſitheo, & ceteris iisdem, quibus in priore libro.

Libro XXVIII. continentur medicinæ ex animalibus.

I. & II.	Ex homine remedia.
III.	An ſit in medendo verborum vis aliqua.
IV.	Oſtenta & ſanciri, & depelli.
V.	*Varii mores.*
VI.	Ex viro medicinæ & obſervationes, CCXXVI.
VII.	*Ex ſaliva.*
VIII.	*Ex ſordibus aurium.*
IX.	*Ex capillo, dente, &c.*
X.	*Ex ſanguine, Venere, &c.*
XI.	*Ex mortuis.*
XII.	*Magorum commenta varia.*
XIII.	*Ex ſordibus hominis.*
XIV.	*Ab animo hominis pendentes medicinae.*
XV.	*Ex ſternutamento.*
XVI.	*Ex Venere.*
XVII.	*Promiſcua remedia.*
XVIII.	*De urina.*
XIX.	*Auguria valetudinis ex urina.*
XX.	Ex muliere, medicinæ XLI.
XXI.	*Ex lacte mulieris.*
XXII.	*Ex ſaliva mulieris.*
XXIII.	*Ex menſibus.*
XXIV.	Ex peregrinis animalibus: Elephanto, VIII.

XXV. Leone, X.
XXVI. Camelo, X.
XXVII. Hyæna, LXXIX.
XXVIII. Crocodilo, XIX. Crocodilea, XI.
XXIX. *Chamaeleone.*
XXX. Scinco, IV.
XXXI. Hippopotamo, VII.
XXXII. Lynce, V.
XXXIII. Medicinæ communes ex animalibus feris, aut ejusdem generis placidis. Lactis uſus, & obſervationes, LIV.
XXXIV. De caſeis, XII.
XXXV. Butyro, XXV.
XXXVI. Oxygala, I.
XXXVII. Adipis uſus, & obſervationes, LII.
XXXVIII. De ſevo.
XXXIX. De medulla.
XL. Felle.
XLI. Sanguine.
XLII. Privatæ ex animalibus medicinæ digeſtæ in morbos. *Contra ſerpentes.*
De cervis, III.
Hinnuleo.
Ophione.
Apro, XII.
Capris, & hœdis, CXVI.
Aſino, LXXXVI.
XLIII. *Contra canis rabidi morſus.* Ex vitulo, LVIII.
XLIV. *Contra veneficia.*
XLV. *Contra veneria.*
XLVI. *Ad caput, & alopecias.*
XLVII. *Ad oculorum vitia.*
XLVIII. *Ad aurium dolores, & vitia.*
XLIX. *Ad dentium dolores.*
L. *Ad faciei vitia.*
LI. *Ad tonſillas, & ſtrumas.*

LII. *Ad cervicum dolores.*
LIII. *Ad tuſſim, & ſanguinis exſcreationes.*
LIV. *Ad ſtomachi dolores.*
LV. *Ad jocineris dolores, & ſuſpiria.*
LVI. *Ad lumborum dolores.*
LVII. *Ad lienem ſanandum.*
LVIII. *Ad alvum.*
LIX. *Ad teneſmum, tineas, colum.*
LX. *Ad veſicam, & calculos.*
LXI. *Ad genitalium & ſedis vitia.*
LXII. *Ad podagram & pedum dolores.*
LXIII. *Ad comitialem morbum.*
LXIV. *Ad morbum regium.*
LXV. *Ad oſſa fracta.*
LXVI. *Ad febres.*
LXVII. *Ad melancholicos, lethargicos, phthiſicos.*
LXVIII. *Ad hydropicos.*
LXIX. *Ad ignem ſacrum, & eruptiones pituitae.*
LXX. *Ad luxata, ad duritias, & ferunculos.*
LXXI. *Ad ambuſta.* De glutino taurino probando, & medicinæ ex eo, VII.
LXXII. *Ad nervorum dolores, & contuſa.*
LXXIII. *Ad ſanguinem ſiſtendum.*
LXXIV. *Ad hulcera & carcinomata.*
LXXV. *Ad ſcabiem.*
LXXVI. *Ad extrahenda quae ſunt infixa corpori, & ad cicatrices ſanandas.*
LXXVII. *Ad muliebria mala.*
LXXVIII. *Ad infantium morbos.*
LXXIX. *Ad ſomnum & ſudorem.*
LXXX. *Ad Venerem, & ebrietatem.*
LXXXI. *Mira de animalibus.* Sunt medicinæ ex apro VII. Sue, IX. Cervo, III. Lupo, XXVII. Urſo, XXIV. Onagro, XII. Aſino, LXXVI. Polea, III. Equifero, XI. Equulei coagulo, I. Equo, XLII. Hippace, I. Bubus ſe-

ris, II. Bove, LXXXI. Tauro, LIII. Vitulo, LIX. Lepore, LXIV. Vulpe, XX. Mele, II. Fele, V. Capra, CXVI. Hirco, XXXI. Hœdo, XXI.

Summa. Medicinæ, & hiſtoriæ, & obſervationes, MDCLXXXII.

Ex Auctoribus: M. Varrone, L. Piſone, Fabiano, Valerio Antiate, Verrio Flacco, Catone Cenſorio, Servio Sulpicio, Licinio Macro, Celſo, Maſſurio, Sextio Nigro qui Græce ſcripſit, Bytho Dyrracheno, Opilio medico, Granio medico.

Externis: Democrito, Apollonio qui μυρῶσιν, Mileto, Artemone, Sextilio, Antæo, Homero, Theophraſto, Lyſimacho, Attalo, Xenocrate, Orpheo qui Διφυεῖς, Archelao qui item, Demetrio, Sotira, Laïde, Elephantide, Salpe, Olympiade Thebana, Diotimo Thebano, Jolla, Mictone Smyrnæo, Æſchine medico, Hippocrate, Ariſtotele, Metrodoro, Icetida medico, Heſiodo, Dalione, Cæcilio, Bione qui περὶ δυνάμεων, Anaxilao, Juba rege.

Libro XXIX. continentur medicinæ ex reliquis animalibus, quæ aut placida non ſunt aut fera.

I. De origine medicinæ.

II. De Hippocrate: quando primum clinice, quando primum iatraliptice.

III. De Chryſippo, & Eraſiſtrato.

IV. De Empirice.

V. De Herophilo, & reliquis illuſtribus medicis: Quoties ratio medicinæ mutata ſit.

VI. Quis primus Romæ medicus, & quando.

VII. Quid de medicis antiquis Romani judicaverint.

VIII. Vitia medicinæ.

IX. Remedia ex lanis, XXXV.
X. De œſypo, XXXII.
XI. Ovis, XXI.
XII. De ſerpentium ovis.
XIII. De Comageno conficiendo. Medicinæ ex eo, IV.
XIV. *Remedia ex cane.*
XV. *Remedia per morbos corporis digeſta. Adverſus ſerpentium ictus. Ex Mure.*
XVI. *Ex muſtela.*
XVII. *Ex cimicibus.*
XVIII. *De aſpidibus.*
XIX. *Ex baſiliſco.*
XX. *Ex dracone.*
XXI. *Ex vipera.*
XXII. *Ex reliquis ſerpentibus.*
XXIII. *De ſalamandra.*
XXIV. *Ex volucribus, adverſus ſerpentes. Ex vulture.*
XXV. *Ex gallinaceis.*
XXVI. *Ex reliquis avibus.*
XXVII. *Ex phalangiis. Eorum genera, & araneorum.*
XXVIII. *Ex ſtellione.*
XXIX. *Ex diverſis inſectis.*
XXX. *Ex cantharidibus.*
XXXI. *Contra venena aliqua.*
XXXII. *Contra canis rabidi morſus.*
XXXIII. *Contra reliqua venena.*
XXXIV. *Ad alopecias.*
XXXV. *Ad lentes & porrigines.*
XXXVI. *Ad dolores, & vulnera capitis.*
XXXVII. *Ad palpebras.*
XXXVIII. *Ad oculorum vitia.*
XXXIX. *Ad aurium dolores, & vitia.*
XL. *Ad parotidas.*

Summa. Medicinæ, & hiſtoriæ, & obſervationes, DCCCLIV.

EX AUCTORIBUS: M. Varrone, L. Piſone, Verrio

Flacco, Antiate, Nigidio, Caſſio Hemina, Cicerone, Plauto, Celſo, Sextio Nigro qui Græce ſcripſit, Cæcilio medico, Metello Scipione, Ovidio poeta, Licinio Macro.

Externis: Philopatore, Homero, Ariſtotele, Orpheo, Democrito, Anaxilao.

Medicis: Botrye, Apollodoro, Archidemo, Ariſtogene, Xenocrate, Diodoro, Chryſippo Philoſopho, Horo, Nicandro, Apollonio Pitanæo.

Libro XXX. continentur medicinæ ex animalibus reliquæ.

I. De origine Magices.
II. Quando, & a quo cœperit: a quibus celebrata ſit.
III. An exercuerit eam Italia: quando primum Senatus vetuerit hominem immolari.
IV. De Galliarum Druidis.
V. De generibus Magices.
VI. Magorum perfugia.
VII. De talpis opinio Magorum, medicinæ, V.
VIII. *Ad dentium dolores.*
IX. *Ad oris ſaporem & hulcera.*
X. *Ad faciei maculas.*
XI. *Ad vitia faucium.*
XII. *Ad anginas & ſtrumas.*
XIII. *Ad humerorum dolores.*
XIV. *Ad praecordiorum dolores.*
XV. *Ad ſtomachi dolores.*
XVI. *Ad jocineris dolores, & rejectiones ſanguinis.*
XVII. *Ad lienem.*
XVIII. *Ad lateris & lumborum dolores.*
XIX. *Ad dyſentericos.*
XX. *Ad ileon, & reliqua ventris vitia.*
XXI. *Ad calculos, & veſicam.*

XXII. *Ad ſedis & verendorum vitia.*
XXIII. *Ad podagras, & morbos pedum.*
XXIV. *Ad mala, quae totis corporibus metuenda ſunt.*
XXV. *Ad perfrictiones.*
XXVI. *Ad paralyſin.*
XXVII. *Ad morbum comitialem.*
XXVIII. *Ad morbum regium.*
XXIX. *Ad phreneſin.*
XXX. *Ad febres.*
XXXI. *Ad hydropiſin.*
XXXII. *Ad ignem ſacrum.*
XXXIII. *Ad carbunculos.*
XXXIV. *Ad furunculos.*
XXXV. *Ad ambuſta.*
XXXVI. *Ad nervorum dolores.*
XXXVII. *Ad unguium & digitorum vitia.*
XXXVIII. *Ad ſanguinem ſiſtendum.*
XXXIX. *Ad hulcera & vulnera.*
XL. *Ad oſſa fracta.*
XLI. *Ad cicatrices, & vitiligines.*
XLII. *Ad ea quae extrahenda ſunt corpori.*
XLIII. *Ad muliebria mala.*
XLIV. *Ad partum juvandum.*
XLV. *Ad mammas ſervandas.*
XLVI. *Ad pilos tollendos.*
XLVII. *Ad morbos infantium.*
XLVIII. *Ad ſomnos.*
XLIX. *Ad Venerem.*
L. *Ad phthiriaſin, & alia nonnulla promiſcua.*
LI. *Ad ebrietatem.*
LII. *Notabilia animalium.*
LIII. *Reliqua mirabilia.*

Summa. Medicinæ, & hiſtoriæ, & obſervationes, DCCCLIV.

EX AUCTORIBUS: M. Varrone, Nigidio, M. Cicerone, Sextio Nigro qui Græce ſcripſit, Licinio Macro.

Externis: Eudoxo, Ariſtotele, Hermippo, Homero, Apione, Orpheo, Democrito, Anaxilao.

Medicis: Botrye, Horo, Apollodoro, Menandro, Archidemo, Ariſtogene, Xenocrate, Diodoro, Chryſippo, Nicandro, Apollonio Pitanæo.

Libro XXXI. continentur medicinæ ex aquatilibus.

I. Aquarum mirabilia.
II. Aquarum differentiæ.
III. Aquarum medicinæ.
IV. Quales fœcunditatem faciant, quales inſaniæ medeantur.
V. Quales calculoſis.
VI. Quales vulneribus.
VII. Quales partum cuſtodiant.
VIII. Quales vitiliginem tollant.
IX. Quæ colorem lanis faciant.
X. Quæ hominibus.
XI. Quæ memoriam: quæ oblivionem.
XII. Quæ ſenſus ſubtilitatem: quæ tarditatem: quæ canoram vocem.
XIII. Quæ vini tædium faciant: quæ inebrient.
XIV. Quæ olei vicem præſtent.
XV. Quæ ſalſæ, & amaræ.
XVI. Quæ ſaxa egerant: quæ riſum & ploratum faciant: quæ amorem ſanare dicantur.
XVII. Per triduum calentes hauſtu.
XVIII. Aquarum miracula. In quibus omnia mergantur: in quibus nihil.
XIX. Aquæ necantes: piſces venenati.
XX. Quæ lapideæ fiant, aut lapidem faciant.
XXI. De ſalubritate aquarum.
XXII. De vitiis aquarum.
XXIII. Probatio aquarum.

XXIV. De aqua Marcia.
XXV. De aqua Virgine.
XXVI. Aquas inveniendi ratio.
XXVII. Signa aquarum.
XXVIII. Differentiæ aquarum per genera terræ.
XXIX. Ratio aquarum per tempora anni.
XXX. Aquarum ſubito naſcentium, aut deſinentium obſervatio hiſtorica.
XXXI. Ratio aquæ ducendæ.
XXXII. Quomodo medicatis utendum.
XXXIII. Item marinis. Quid proſit navigatio.
XXXIV. Quomodo marina aqua in mediterraneo fieri poſſit.
XXXV. Quomodo thalaſſomeli.
XXXVI. Quomodo hydromeli.
XXXVII. Remedium contra peregrinas aquas.
XXXVIII. Ex muſco, medicinæ VI. Medicinæ ex arenis.
XXXIX. De ſalis generibus, & confecturis, & medicinis, obſervationes CCIV.
XL. De muria.
XLI. De ſalis auctoritate, hiſtorica, CXX.
XLII. Flos ſalis, XX. Salſugo, II.
XLIII. De gaſo, XV.
XLIV. De alece, VIII.
XLV. De natura ſalis: de ſpuma ſalis.
XLVI. De nitri generibus, & confecturis, & medicinis, obſervationes CCXXI.
XLVII. De ſpongiis, medicinæ & obſervationes, XCII.

Summa. Medicinæ, & hiſtoriæ, & obſervationes, DCCCCXXIV.

Ex Auctoribus: M. Varrone, Caſſio Parmenſe, Cicerone, Muciano, Cælio, Celſo, Trogo, Ovidio, Polybio, Sornatio.

Externis: Callimacho, Cteſia, Eudico, Theo-

phraſto, Eudoxo, Theopompo, Polyclyto, Juba, Lyco, Apione, Epigene, Pelope, Apelle, Democrito, Thraſyllo, Nicandro, Menandro comœdo, Attalo, Salluſtio Dionyſio, Andrea, Nicerato, Hippocrate, Anaxilao.

Libro XXXII. continentur medicinæ ex aquatilibus.

I. DE echeneïde.

II. De torpedine, VII.

III. De lepore marino, V.

IV. Mirabilia Rubri maris.

V. De ingeniis piſcium.

VI. Proprietates piſcium mirabiles.

VII. Ubi edant e manu.

VIII. Ubi vocem agnoſcant, & ubi reſponſa dentur ex piſcibus.

IX. Ubi amari ſint piſces, ubi ſalſi, ubi dulces.

X. Quando marini piſces in uſu primum eſſe cœperunt. Numæ regis conſtitutio de piſcibus.

XI. De curalio, medicinæ & obſervationes, XLIX.

XII. Eſſe & locorum ſympathiam, & antipathiam, & de diſcordia inter ſe marinorum. De galeo, mullo, & paſtinaca.

XIII. De his, quibus in terra & in aqua victus eſt. De caſtoreis, medicinæ & obſervationes, LVI.

XIV. De teſtudine, medic. VII. Obſervationes, LXVI.

XV. *Remedia ex aquatilibus in morbos digeſta.*

XVI. *Contra venena & veneficia.* Ex aurata. Ex ſtella marina.

XVII. *Contra ſerpentium ictus, & canum morſus, & venenata.* Ex dracone marino. Ex ſalſamentis. Ex ſardis. Ex cybio.

XVIII. Rana marina. Fluviatilis. Rana rubeta. Obſervationes circa eas, XXXV.

XIX. Enhydris, VI. Cancri fluviatiles, VII. Cochleæ fluviatiles, VII. Porcelli, ſive porci.

XX. Vitulus marinus, Muræna. Echini.
XXI. Oſtreorum genera, & obſervationes, ac medicinæ, IX.
XXII. Alga marina, II.
XXIII. *Ad alopecias, & capillos, & capitis hulcera.* Hippocampus. Mus marinus. Scorpio marinus. Sanguiſugæ. Murices. Conchylia, &c.
XXIV. *Ad oculos, & palpebras.* 1. Piſcium adeps. 2. Callionymus. 3. Coracini fel. 4. Sepiæ. Ichthyocolla, &c.
XXV. *Ad aurium vitia.* 1. Batia. 2. Bacchus, ſive myxon. 3. Marini pediculi, &c.
XXVI. *Ad dentium dolores.* 1. Canicula, &c.
XXVII. *Ad lichenas, & faciei maculas.* 1. Delphinus. 2. Colytia, ſive Corytia. 3. Halcyoneum. 4. Thynnus, &c.
XXVIII. *Ad ſtrumas, parotidas, anginas, & faucium vitia.* 1. Mænæ. 2. Scolopendra. 3. Saurus. 4. Conchæ. 5. Silurus, &c.
XXIX. Ad tuſſim, & pectoris vitia.
XXX. *Ad jocinoris, & lateris dolores.* 1. Strombus, ſive concha longa. 2. Tethea, &c.
XXXI. *Ad alvi vitia.* 1. Olus marinum. 2. Myaces. 3. Mituli. 4. Pelorides. 5. Seriphium. 6. Mænæ. 7. Erythinus, &c.
XXXII. *Ad lienem, calculos, ac veſicae vitia.* 1. Solea piſcis. 2. Rhombus. 3. Blendea. 4. Urtica marina. 5. Pulmo marinus. 6. Onyches, &c.
XXXIII. *Ad enterocelas, & ſedis vitia.* 1. Ex colubro aquatico. 2. Ex hydro. 3. Mugile. 4. Pelamide, &c.
XXXIV. *Ad panos, & verendorum vitia.* 1. Sciæna. 2. Percæ. 3. Squatinæ. 4. Smarides, &c.
XXXV. *Ad urinae incontinentiam.* 1. Ophidion, &c.
XXXVI. *Ad podagras, & pedum dolores.* 1. Ex fibro. 2. Bryon, &c.

XXXVII. *Ad comitiales.*
XXXVIII. *Ad febres.* 1. Ex aſello piſce. 2. Ex pagro. 3. Ex balæna, &c.
XXXIX. *Ad lethargicos, cacheƈticos, hydropicos.*
XL. *Ad ambuſta, & ignes ſacros.*
XLI. *Ad nervorum vitia.*
XLII. *Ad ſiſtendum ſanguinem, & ad extrahendum.* 1. Ex Polypo. 2. Ex ſanguiſugis, &c.
XLIII. *Ad extrahenda corpori inhaerentia.*
XLIV. *Ad hulcera, carcinomata, & carbunculos.*
XLV. *Ad verrucas, & unguium ſcabritiem.* 1. Ex glano, &c.
XLVI. *Ad mulierum morbos.* 1. Ex glauciſco, &c.
XLVII. *Ad pilos tollendos, pſilothra.*
XLVIII. *Ad infantium morbos.*
XLIX. *Ad ebrietatem arcendam.* 1. Rubellio. 2. Anguilla. 3. Uva marina.
L. *Ad Venerem inhibendam, vel concitandam.* 1. Hippopotamia. 2. Dens crocodili, &c.
LI. *Ad animalium morbos.*
LII. *De reliquis aquatilibus.* Adarca, ſive calamochnus. Calamus. *Sepiae atramentum*, &c.
LIII. Animalium omnium in mari viventium nomina, CLXXVI.
LIV. *Apud Ovidium poſita nomina.*
LV. Piſces a nullo auƈtore nominati.

Summa. Medicinæ, & hiſtoriæ, & obſervationes, DCCCCXC.

Ex Auctoribus: Licinio Macro, Trebio Nigro, Sextio Nigro qui Græce ſcripſit, Ovidio poeta, Caſſio Hemina, Mæcenate, L. Attejo.

Externis: Juba, Andrea, Salpe, Apione, Pelope, Apelle Thaſio, Thraſyllo, Nicandro.

G 3

Libro XXXIII. continentur metallorum naturæ.

I. DE *metallis.*
II. De auro.
III. Quæ prima commendatio ejus.
IV. De anulorum aureorum origine.
V. De modo auri apud antiquos.
VI. De jure anulorum aureorum.
VII. De decuriis judicum.
VIII. De equeſtri ordine.
IX. Quoties nomen equeſtris ordinis immutatum.
X. De donis militaribus, aureis, argenteis.
XI. Quando primum corona aurea data.
XII. De reliquo uſu auri feminarum.
XIII. De nummo aureo. Quando primum ſignatum eſt aurum & argentum. Antequam ea ſignarentur, quis mos in ære: & quæ prima maxima pecunia primo cenſu. Quoties & quibus temporibus auctoritas æreis nummis ſignatis.
XIV. Æſtimatio de cupiditate auri.
XV. Qui plurimum auri & argenti poſſederint.
XVI. Quando primum argenti apparatus in arena. Quando in ſcena.
XVII. Quibus temporibus plurimum in ærario Populi Romani auri & argenti fuerit.
XVIII. Quando primum lacunaria inaurata.
XIX. Quibus de cauſis præcipua auctoritas auro.
XX. Ratio inaurandi.
XXI. De inveniendo auro.
XXII. De auripigmento.
XXIII. De electro.
XXIV. Primæ aureæ ſtatuæ.
XXV. Medicinæ ex auro, VIII.
XXVI. De chryſocolla.

XXVII. Ratio ejus in picturis.
XXVIII. Ex chryſocolla, medicinæ, VI.
XXIX. De aurificum chryſocolla, ſive ſaterna.
XXX. Mirabilia naturæ, glutinandis inter ſe, & perficiendis metallicis rebus.
XXXI. De argento.
XXXII. De argento vivo.
XXXIII. De ſtimi, ſive ſtibi, ſive alabaſtro, ſive lithaſi, ſive larbaſo, ſive platyophthalmo.
XXXIV. Ex eo medicinæ VII.
XXXV. De ſcoria argenti. Medicinæ ex ea.
XXXVI. De minio. Quam religioſum apud antiquos fuerit.
XXXVII. De inventione ejus & origine.
XXXVIII. De cinnabari.
XXXIX. Ratio cinnabaris, & minii in picturis.
XL. Genera minii.
XLI. De hydrargyro.
XLII. De argento inaurando.
XLIII. De coticulis aurariis.
XLIV. Argenti genera, & experimenta.
XLV. De ſpeculis.
XLVI. De Ægyptio argento.
XLVII. De immodica pecunia: Quorum maximæ opes fuerint.
XLVIII. Quando primum populus Rom. ſtipem ſparſerit.
XLIX. De luxuria in vaſis argenteis.
L. Frugalitatis antiquæ in argento exempla.
LI. Quando primum in lectis argentum additum.
LII. Quando lances immodicæ factæ. Quando primum tympana facta.
LIII. Immodica argenti pecunia.
LIV. De ſtatuis argenti.
LV. Nobilitates operum, & artificum in argento.

LVI. De ſile, & qui primi ſile pinxerint, & qua ratione.
LVII. De cæruleo.
LVIII. Medicinæ ex cæruleo.

Summa. Medicinæ, & hiſtoriæ, & obſervationes, MCXXV.

Ex Auctoribus: L. Piſone, Antiate, Verrio, M. Varrone, Corn. Nepote, Meſſala, Junio Gracchano, Attico Pomponio, Muciano, Calvo Licinio, Corn. Nepote, Boccho, Fetiale, Feneſtella, Valerio Maximo, Julio Baſſo qui de medicina Græce ſcripſit, Sextio Nigro qui item, Marſo poeta.

Externis: Democrito, Theophraſto, Juba, Timæo hiſtorico qui de medicina metallica ſcripſit, Heraclide, Andrea, Diagora, Botrye, Archidemo, Dionyſio, Ariſtogene, Democle, Mneſide, Attalo medico, Xenocrate item, Theomneſto, Nymphodoro, Jolla, Apollodoro, Paſitele qui mirabilia opera ſcripſit, Antigono qui de toreutice, Menæchmo qui item, Xenocrate qui item, Duride qui item, Menandro qui de toreutis, Heliodoro qui de Athenienſium anathematis, Metrodoro Sceptio.

Libro XXXIV. continentur æris metalla.

I. Aeris metalla.
II. Genera æris.
III. Quæ Corinthia.
IV. Quæ Deliaca.
V. Quæ Æginetica.
VI. De candelabris.
VII. De templorum ornamentis ex ære.
VIII. De tricliniis æreis.
IX. Quod primum Dei ſimulacrum Romæ ex ære factum. De origine ſtatuarum, & honore.

X.	Statuarum genera & figuræ.
XI.	Quibus primum publice poſitæ : quibus primum in columna : quando roſtra.
XII.	Quibus externis Romæ publice poſitæ.
XIII.	Quæ prima Romæ ſtatua equeſtris poſita publice, & quibus Romæ mulieribus in publico poſitæ.
XIV.	Quando omnes privatim & publice ſtatuæ ex publico ſublatæ.
XV.	Quæ prima ab externis publice poſita.
XVI.	Fuiſſe antiquitus in Italia ſtatuarios.
XVII.	De pretiis ſignorum immodicis.
XVIII.	De coloſſis in Urbe celeberrimis.
XIX.	Nobilitates ex ære operum, & artificum, CCCLXVI.
XX.	Differentiæ æris, & mixturæ. De pyropo. De Campano ære.
XXI.	De ſervando ære.
XXII.	De cadmia.
XXIII.	Medicinæ ex ea, XV.
XXIV.	De ſcoria æris.
XXV.	De ſtomomate æris : Medicinæ ex his, XLVII.
XXVI.	Ærugo : Medicinæ ex ea, XVII.
XXVII.	Hieracium.
XXVIII.	Scolex æris : Medicinæ ex eo, XVII.
XXIX.	De chalciti : Medicinæ ex ea, VII.
XXX.	Sory. Medicinæ ex eo, XIII.
XXXI.	Miſy. Medicinæ ex eo, XIV.
XXXII.	Chalcanthum, ſive atramentum ſutorium. Medicinæ ex eo, XVI.
XXXIII.	Pompholyx.
XXXIV.	Spodium : Medicinæ ex his, VI.
XXXV.	Antiſpodii genera, XV.
XXXVI.	Spegma.
XXXVII.	De diphryge.
XXXVIII.	De triente Servilio.

XXXIX. De ferri metallis.
XL. Simulacra ex ferro. Cælaturæ ex ferro.
XLI. Differentiæ ferri, & temperatura.
XLII. De ferro quod vivum appellant.
XLIII. Rubiginis remedia.
XLIV. Medicinæ ex ferro, IX.
XLV. Medicinæ ex rubigine, V.
XLVI. Medicinæ ex ſquama ferri, XVII. Hygremplaſtrum.
XLVII. De plumbi metallis: De plumbo albo: De nigri origine duplici.
XLVIII. De ſtanno: de argentario.
XLIX. De plumbo nigro.
L. Ex plumbo medicinæ, XV.
LI. Ex ſcoria plumbi Medicinæ, XVI.
LII. Spodium ex plumbo.
LIII. De molybdæna. Medicinæ ex ea, XV.
LIV. De pſimmythio, ſive ceruſſa, medicinæ, VI.
LV. Sandaracha. Medicinæ ex ea, XI. Arſenicum.

Summa. Medicinæ, & hiſtoriæ, & obſervationes, DCCCCXV.

Ex Auctoribus: Iisdem, quibus anteriore libro.

Libro XXXV. continetur de pictura & coloribus.

I. Honos picturæ.
II. Honos imaginum.
III. Quando primum clypei imaginum inſtituti: & quando primum in publico poſiti.
IV. Quando in domibus.
V. De picturæ initiis: De monochromatis picturis: De primis pictoribus.
VI. Antiquitas picturarum in Italia.
VII. De pictoribus Romanis.

VIII. Quando primum externis picturis dignitas Romæ.
IX. Quando primum dignitas picturæ, & quibus publice Romæ.
X. Qui victorias ſuas pictas propoſuerunt.
XI. Ratio pingendi.
XII. De coloribus nativis, & de coloribus factitiis, & de pigmentis, præter metallica.
XIII. De ſinopide: medicinæ ex ea, XI.
XIV. De rubrica: de terra Lemnia. Medicinæ ex ea, XI.
XV. De Ægyptia terra.
XVI. De ochra.
XVII. Leucophorum.
XVIII. Paratonium.
XIX. Melinum. Medicinæ ex eo, VI.
XX. Ceruſſa uſta.
XXI. Eretria terra. Medicinæ ex ea, VI.
XXII. Sandaracha.
XXIII. Sandyx.
XXIV. Syricum.
XXV. Atramentum.
XXVI. Purpuriſſum.
XXVII. Indicum: medicinæ ex eo, IV.
XXVIII. Armenium: medicinæ ex eo, I.
XXIX. Viride Appianum.
XXX. Anulare.
XXXI. Qui colores udo non inducantur.
XXXII. Quibus coloribus antiqui pinxerint.
XXXIII. Quando primum gladiatorum pugnæ, & picturæ propoſitæ ſint.
XXXIV. De ætate picturæ: Nobilitates operum, & artificum in pictura, CCCV.
XXXV. Picturæ primum certamen.
XXXVI. Qui penicillo pinxerint, & quæ quis primus invenerit, in pictura, & quid difficillimum in ea.

XXXVII. De generibus picturæ.
XXXVIII. De avium cantu compeſcendo.
XXXIX. Qui encauſto & penicillo pinxerint.
XL. Quis primus lacunaria pinxerit: quando primum cameræ pictæ. Pretia mirabilia picturarum.
XLI. De encauſto.
XLII. *De veſtium pictura.*
XLIII. Plaſtices primi inventores.
XLIV. Quis primum ex facie, & de ſignis imaginem expreſſerit.
XLV. Nobilitates artificum in plaſtice.
XLVI. De figlinis operibus.
XLVII. Terræ varietates: De pulvere Puteolano: Quæ in lapidem vertitur.
XLVIII. De parietibus formaceis.
XLIX. De lateritiis, & de laterum ratione.
L. De ſulphure, & generibus ejus: medic. XIV.
LI. De bitumine, & generibus ejus: medicinæ, XXVII.
LII. De alumine, & generibus ejus: medicinæ ex his, XXXIX.
LIII. De terra Samia: medicinæ ex ea, III.
LIV. Eretriæ terræ genera.
LV. De terra ad medicinas lavanda.
LVI. De Chia terra: medicinæ ex ea, III. De Selinuſia: medicinæ ex ea, III. De pnigitide: medicinæ ex ea, IX. De ampelitide: medicinæ ex ea, IV.
LVII. Cretæ ad veſtium uſus. Cimolia: medicinæ ex ea, VIII. Sarda: Umbrica: ſaxum.
LVIII. Argentaria. Qua liberti præpotentes notati.
LIX. Terra Galata, Clupea, Balearica, Ebuſitana. Medicinæ ex his, IV.

Summa. Medicinæ, & hiſtoriæ, & obſervationes, DCCCCLVI.

Ex Auctoribus: Meſſala oratore, Meſſala ſene, Feneſtella, Attico, Verrio, M. Varrone, Corn. Nepote, Decio Eculeone, Muciano, Meliſſo, Vitruvio, Caſſio Severo Longulano, Fabio Veſtale qui de pictura ſcripſit.

Externis: Paſitele, Apelle, Melanthio, Aſclepiodoro, Euphranore, Parrhaſio, Heliodoro qui ἀναθήματα ſcripſit Athenis, Metrodoro, qui de architectonice ſcripſit, Democrito, Théophraſto, Apione Grammatico qui de metallica diſciplina ſcripſit, Nymphodoro, Andrea, Heraclide, Jolla, Apollodoro, Diagora, Botrye, Archidemo, Dionyſio, Ariſtogene, Democle, Mneſide, Xenocrate Zenonis, Theomneſto.

Libro XXXVI. continentur lapidum naturæ.

I. Luxuria in marmoribus.

II. Quis primum in publicis operibus marmor oſtenderit.

III. Quis primus peregrino marmore columnas Romæ habuerit.

IV. Qui primum laudati in marmore ſcalpendo, & quibus temporibus. Nobilitates operum, & artificum in marmoribus, CCXXV.

V. Quando primum marmorum in ædificiis uſus.

VI. Qui primi marmora ſecuerint, & quando.

VII. Qui primus Romæ cruſtaverit parietes.

VIII. Quibus ætatibus quæque marmora in uſu Romæ venerint.

IX. Ratio ſecandi marmora. De arenis, quibus ſecantur.

X. De Naxio: de Armenio.

XI. De Alexandrinis marmoribus.

XII. De Onyche, de alabaſtrite. Medicinæ ex his, VI.

XIII. De Lygdino: Corallico: Alabandico: Thebaico: Syenite.
XIV. De obeliſcis.
XV. De eo qui pro gnomone in campo Martio.
XVI. Opera mirabilia in iis terris. Pyramides.
XVII. Sphinx Ægyptia.
XVIII. Pharos.
XIX. Labyrinthi.
XX. Penſiles horti: penſile oppidum.
XXI. De templo Epheſiæ Dianæ.
XXII. Aliorum templorum admirabilia.
XXIII. De lapide fugitivo. Echo ſepties reſonans Cyzici. Sine clavo ædificia: & Romæ.
XXIV. Romæ operum miracula, XVIII.
XXV. De magnete lapide, medic. VI.
XXVI. Scyrius lapis.
XXVII. De ſarcophago, medic. X.
XXVIII. De chernite, de poro.
XXIX. De lapidibus oſſeis: de palmatis: de Tænariis: de nigris marmoribus.
XXX. De molaribus lapidibus. Pyrites: medicinæ ex eo, VII.
XXXI. Oſtracites: medic. ex eo, II.
XXXII. Gæodes: medic. ex eo, III.
XXXIII. Melitites: medic. ex eo, VI.
XXXIV. Gagates: medic. ex eo, VI.
XXXV. Spongites: medic. ex eo, VI.
XXXVI. Phrygius.
XXXVII. Hæmatites. Medicinæ ex eo V, Schiſtos. Medicinæ ex eo, VII.
XXXVIII. *Æthiopicus.* Androdamas, medic. ex eo, II. Arabicus: Miltites, ſive elatites, Anthracites.
XXXIX. Aëtites. Taphiuſius. Callimus.
XL. Samius. Medicinæ ex eo, VIII.
XLI. Arabus. Medicinæ ex eo, II.

XLII. De pumice: medic. ex eo, IX.
XLIII. De mortariis medicinalibus, & aliis. Eteſius lapis. Thebaïcus, chalazius.
XLIV. Siphnius. Lapides molles.
XLV. Lapis ſpecularis.
XLVI. Phengites.
XLVII. De cotibus.
XLVIII. De tophis.
XLIX. De ſilicum naturis.
L. De reliquis ad ſtructuras lapidibus.
LI. Genera ſtructuræ.
LII. De ciſternis.
LIII. De calce.
LIV. Arenæ genera. Arenæ & calcis mixturæ.
LV. Vitia ſtructuræ. De tectoriis.
LVI. De columnis. Genera columnarum.
LVII. Medicinæ ex calce, V.
LVIII. De maltha.
LIX. De gypſo.
LX. De pavimentis: de aſaroto œco.
LXI. Quando primum pavimentum Romæ.
LXII. De ſubdialibus pavimentis.
LXIII. Græcanica pavimenta.
LXIV. Quando primum lithoſtrotum: quando primum cameræ vitreæ.
LXV. Origo vitri.
LXVI. Genera ejus, & ratio faciendi.
LXVII. De Obſidianis.
LXVIII. Miracula ignium.
LXIX. Ex igni, & cinere medic. III.
LXX. Prodigia foci.

Summa. Medicinæ, & hiſtoriæ, & obſervationes, DXXIII.

Ex Auctoribus: M. Varrone, Cælio, Galba, C. Ictio, Muciano, Nepote Cornelio, L. Piſone, Tuberone,

Seneca, Fabio Veſtale, Annio Fetiale, Fabiano, Catone Cenſorio, Vitruvio.

Externis: Theophraſto, Paſitele, Juba rege, Nicandro, Sotaco, Sudine, Alexandro Polyhiſtore, Apione, Pliſtonico, Duride, Herodoto, Euhemero, Ariſtagora, Dionyſio, Artemidoro, Butorida, Antiſthene, Demetrio, Demotele, Lycea.

Libro XXXVII. gemmæ continentur.

I. Origo gemmarum.
II. De Polycratis tyranni gemma.
III. De Pyrrhi gemmis.
IV. Qui ſcalptores optimi. Nobilitates ſcalpturæ.
V. Quæ prima Romæ dactyliotheca.
VI. Gemmæ in Pompeji M. Triumpho translatæ.
VII. Quando primum inventa murrhina. Luxuria circa ea.
VIII. Natura murrhinorum.
IX. Natura cryſtalli, medicinæ ex ea.
X. Luxuria in cryſtallo.
XI. De ſuccino: Qui inventi ſunt auctores de eo.
XII. Genera ſuccinorum, VI. Medicinæ ex his.
XIII. Lyngurium, medic. II.
XIV. De gemmis per genera colorum principalium.
XV. Genera adamantis, VI. Medic. II.
XVI. De ſmaragdis.
XVII. Genera eorum.
XVIII. Vitia eorum.
XIX. Tanos. Chalcoſmaragdos.
XX. De beryllis: genera eorum VIII. Vitia eorum.
XXI. De opalis: genera eorum VII.
XXII. Vitia & experimenta eorum.
XXIII. De ſardonyche.
XXIV. De onyche: genera ejus.

XXV. De carbunculis: genera eorum XII.
XXVI. Vitia eorum, & experimenta.
XXVII. Anthracitis.
XXVIII. Sandraſtos, ſive ſandareſus.
XXIX. Lychnites. Genera ejus IV.
XXX. Carchedonius.
XXXI. Sarda: genera ejus V.
XXXII. De topazio: genera ejus II.
XXXIII. De callaina.
XXXIV. De praſio: genera ejus III.
XXXV. Nilion.
XXXVI. Molochites.
XXXVII. De jaſpide: genera ejus XIV. Vitia eorum.
XXXVIII. De cyano: genera ejus.
XXXIX. Sapphiros.
XL. Amethyſtus. Genera ejus V.
XLI. Hyacinthus.
XLII. Chryſolithus: genera ejus VII.
XLIII. De chryſelectro.
XLIV. Leucochryſos: genera ejus IV.
XLV. Melichryſi: Xanthi.
XLVI. Pæderos, ſive ſagenon, ſive Tenites.
XLVII. Aſteria.
XLVIII. Aſtrios.
XLIX. Aſtroites.
L. Aſtrobolon.
LI. Ceraunia: genera ejus IV. Betuli.
LII. Iris: genera ejus II.
LIII. Lepor.
LIV. De gemmis literarum ordine. 1. Achates. 2. Acopos: medicinæ ex ea. 3. Alabaſtrites: medicinæ ex ea. 4. Alectoriæ. 5. Androdamas. Argyrodamas. 6. Antipathes. 7. Arabica. 8. Aromatites. 9. Asbeſtos. 10. Aſpiſatis. 11. Atizone. 12. Augitis. 13. Aphidane, ſive chryſocolla. 14. Aphrodiſiaca. 15.

Apſyctos. 16. Ægypulla. (*In Reg. cod.* 2. Agiſtilla.)

LV. 1. Balanitæ. 2. Batrachites. 3. Baptes. 4. Beli oculus. 5. Belus. 6. Baroptenus, ſive Baripe. 7. Botryites. 8. Boſtrychites. 9. Bucardia. 10. Bronte. 11. Bolœ.

LVI. 1. Cadmitis. (*In Reg.* 2. Calamitis) 2. Callais. 3. Capnitis. 4. Cappadocia. 5. Callaica. 6. Catochitis. 7. Catopyritis. 8. Cepitis, ſive Cepolatitis. 9. Ceramitis. 10. Cinædiæ. 11. Ceritis. 12. Circos. 13. Corſoides. 14. Coralloachates. 15. Corallis. 16. Crateritis. 17. Crocallis. 18. Cytis. 19. Chalcophonos. 20. Chelidoniæ. 21. Chelonia. 22. Chelonitis. 23. Chloritis. 24. Choaſpitis. 25. Chryſolampis. 26. Chryſopis. 27. Cepionides. (*In R.* 2. Ceponides.)

LVII. 1. Daphnia. 2. Diadochos. 3. Diphyes. 4. Dionyſias. 5. Dracontites.

LVIII. 1. Encardia, ſive ariſte. 2. Enorchis. 3. Exebenus. 4. Eriſtalis. (*In R.* 2. Eryſtallis.) 5. Erotillos, ſive amphicome, ſive hieromnemon. 6. Eumeces. 7. Eumithres. 8. Eupetalos. 9. Euneus. 10. Eurotias. 11. Euſebes. 12. Epimelas.

LIX. 1. Galaxias. 2. Galactites, ſive leucogæus, ſive leucographias, ſive ſynophitis. 3. Gallaica. 4. Gaſſidiana. 5. Gloſſopetra. 6. Gorgonia. 7. Goniæa.

LX. 1. Heliotropion. 2. Hephæſtitis. 3. Hermuredina. (*In R.* 2. Hermeodes : *forte*, Horminodes.) 4. Hexecontalithos. 5. Hieracitis. 6. Hammitis. 7. Hammonis cornu. 8. Hormiſion. 9. Hyæniæ.

LXI. 1. Idæi dactyli. 2. Icterias. 3. Jovis gemma. 4. Indica. 5. Jon.

LXII. 1. Lepidotis. 2. Lesbias. 3. Leucophthalmos.

4. Leucopœcilos. 5. Libanochrus. 6. Limoniatis. 7. Lipare. 8. Lyſimachos. 9. Leucochryſos.

LXIII. 1. Memnonia. 2. Medea. 3. Meconitis. 4. Mithrax. 5. Morochites. 6. Morion, ſive pramnium, ſive Alexandrinum. 7. Myrrhites. 8. Myrmecias. 9. Myrſinitis. 10. Meſoleucos. 11. Meſomelas.

LXIV. 1. Naſamonitis. 2. Nebritis. 3. Nympharena.

LXV. 1. Olca. 2. Ombria, ſive notia. 3. Oritis, ſive ſideritis. 4. Oſtracias, ſive oſtracitis. 5. Ophicardelos. 6. Obſidiana.

LXVI. 1. Panchrus. 2. Pangonius. 3. Paneros, ſive pæderaſtos. 4. Ponticarum genera IV. 5. Phloginos, ſive chryſitis. 6. Phœnicitis. 7. Phycitis. 8. Perileucos. 9. Pæantides, ſive gæanides.

LXVII. 1. Solis gemma. 2. Sagda. 5. Samothracia. 4. Sauritis. 5. Sarcitis. 6. Selenitis. 7. Sideritis. 8. Sideropœcilos. 9. Spongitis. 10. Synodontitis. 11. Syrtitis. 12. Syringitis.

LXVIII. 1. *Trichrus.* 2. *Telirrhizos.* 3. Telicardios, ſive muchul. 4. Thracia, genera III. 5. *Tephritis.* 6. Tecolithos.

LXIX. 1. Veneris crines. 2. *Veientana.*

LXX. 1. *Zanthene.* 2. *Zmilampis.* 3. Zoramea: (*In R.* 2. Zoroniſceos.)

LXXI. De gemmis, quæ a membris corporis habent nomina. Hepatitis. *Steatitis.* Adadunephros. Adaduophthalmos. Adadudactylos. Triophthalmos.

LXXII. De gemmis, quæ ab animalibus habent nomina. Carcina, echitis, ſcorpitis, ſcaritis, triglitis, ægophthalmos, geranitis, aetitis, myrmecitis, cantharias, lycopthalmos, taos.

LXXIII. *Quae a ceteris rebus.* Ammochryſos, cenchri-

tis, dryitis, ciſſitis, narciſſitis, cyamea, pyren, chalazias, pyritis, polyzonos, aſtrapias, polytrichos, leontios, pardalios, melichrus, melichloros, polias, ſpartopolia, rhoditis, melitis, chalcitis, ſycitis, borſycitis, gemitis, ananchitis, ſynochitis, dendritis, &c.

LXXIV. De gemmis repente novis, ac ſine nominibus: cochlides.

LXXV. De figuris gemmarum.

LXXVI. Ratio probandarum.

LXXVII. Comparatio naturæ per terras. Laus Italiæ & Hiſpaniæ.

Summa. Res, & hiſtoriæ, & obſervationes, MCCC.

Ex Auctoribus: M. Varrone, Actis triumphorum, Mæcenate, Jaccho, Cornelio Boccho.

Externis: Juba rege, Xenocrate Zenonis, Sudine, Æſchylo, Philoxeno, Euripide, Nicandro, Satyro, Theophraſto, Charete, Philemone, Demoſtrato, Zenothemi, Metrodoro, Sotaco, Pythea, Timæo Siculo, Nicia, Theochreſto, Aſaruba, Mnaſea, Theomene, Cteſia, Mithridate, Sophocle, Archelao rege, Calliſtrato, Democrito, Iſmenia, Olympico, Alexandro Polyhiſtore, Apione, Horo, Zoroaſtre, Zachalia.

C. PLINII SECUNDI

NATURALIS

HISTORIAE

LIBER II.

C. PLINII SECUNDI NATURALIS HISTORIAE

LIBER II.

I. MUNDUM, & hoc, quod nomine alio cælum appellare libuit, cujus circumflexu teguntur cuncta, numen eſſe credi par eſt, æternum, immenſum, neque genitum, neque interiturum unquam. Hujus extera indagare, nec intereſt hominum, nec capit humanæ conjectura mentis. Sacer eſt, æternus, immenſus, totus in toto, immo vero ipſe totum; finitus, & infinito ſimilis, omnium rerum certus, & ſimilis incerto, extra, intra, cuncta complexus in ſe: idemque rerum naturæ opus, & rerum ipſa natura. Furor eſt, menſuram ejus animo quoſdam agitaſſe, atque prodere auſos: alios rurſus occaſione hinc ſumta, aut his data, innumerabiles tradidiſſe mundos, ut totidem rerum naturas credi oporteret: aut, ſi una omnes incubaret, totidem tamen Soles, totidemque Lunas, & cetera, ut jam in uno & immenſa & innumerabilia ſidera: quaſi non eadem quæſtione ſemper in termino cogitationis occurſura, deſiderio finis alicujus: aut, ſi hæc infinitas naturæ omnium artifici poſſit aſſignari, non illud idem in uno facilius ſit intelligi, tanto præſertim opere. Furor eſt, profecto furor, egredi ex eo, & tanquam interna ejus cuncta plane jam ſint nota, ita ſcrutari extera: *quaſi vero menſuram ullius rei*

poſſit agere, qui ſui neſciat: aut mens hominis videre quæ mundus ipſe non capiat.

II. Formam ejus in ſpeciem orbis abſoluti globatam eſſe, nomen in primis, & conſenſus in eo mortalium, orbem appellantium, ſed & argumenta rerum, docent: non ſolum quia talis figura omnibus ſui partibus vergit in ſeſe, ac ſibi ipſa toleranda eſt, ſeque includit, & continet, nullarum egens compaginum, nec finem, aut initium ullis ſui partibus ſentiens: nec quia ad motum, quo ſubinde verti debeat, ut mox apparebit, talis aptiſſima eſt: ſed oculorum quoque probatione: quod convexus, mediuſque, quacunque cernatur: cum id accidere in alia non poſſit figura.

III. Hanc ergo formam ejus æterno & irrequieto ambitu, inenarrabili celeritate, viginti quatuor horarum ſpatio circumagi, Solis exortus & occaſus haud dubium reliquere. An ſit immenſus, & ideo ſenſum aurium excedens tantæ molis rotatæ vertigine aſſidua ſonitus, non equidem facile dixerim: non hercle magis, quam circumactorum ſimul tinnitus ſiderum, ſuoſque volventium orbes: an dulcis quidam & incredibili ſuavitate concentus. Nobis qui intus agimus, juxta diebus noctibuſque tacitus labitur mundus. Eſſe innumeras ei effigies animalium, rerumque cunctarum impreſſas, nec, ut in volucrum notamus ovis, lævitate continua lubricum corpus, quod clariſſimi auctores dixere, rerum argumentis indicatur: quoniam inde deciduis rerum omnium ſeminibus innumeræ, in mari præcipue, ac plerumque confuſis,

monſtrificæ gignantur effigies. Præterea viſus probatione, alibi plauſtri, alibi urſi, tauri alibi, alibi literæ figura, candidiore medio per verticem circulo. Equidem & conſenſu gentium moveor. Nam quem *κόσμον* Græci, nomine ornamenti appellaverunt, eum nos a perfecta abſolutaque elegantia, mundum. Cælum quidem haud dubie cælati argumento diximus, ut interpretatur M. Varro. Adjuvat rerum ordo, deſcripto circulo, qui Signifer vocatur, in duodecim animalium effigies: & per illas Solis curſus congruens tot ſeculis ratio.

IV. Nec de elementis video dubitari, quatuor ea eſſe. Ignium ſummum: inde tot ſtellarum collucentium illos oculos. Proximum ſpiritus, quem Græci noſtrique eodem vocabulo aera appellant. Vitalem hunc, & per cuncta rerum meabilem, totoque conſertum: hujus vi ſuſpenſam, cum quarto aquarum elemento, librari medio ſpatio tellurem. Ita mutuo complexu diverſitatis effici nexum, & levia ponderibus inhiberi, quo minus evolent: contraque gravia, ne ruant, ſuſpendi, levibus in ſublime tendentibus. Sic pari in diverſa niſu, vi ſua quæque conſiſtere, irrequieto mundi ipſius conſtricta circuitu: quo ſemper in ſe currente, imam atque mediam in toto eſſe terram, eandemque univerſi cardine ſtare pendentem, librantem per quæ pendeat: ita ſolam immobilem circa eam volubili univerſitate, eandem ex omnibus necti, eidemque omnia inniti. Inter hanc, cælumque, eodem ſpiritu pendent, certis diſcreta ſpatiis, ſeptem ſidera, quæ ab inceſſu vocamus errantia, cum errent

nulla minus illis. Eorum medius Sol fertur, ampliſſima magnitudine ac poteſtate: nec temporum modo, terrarumque, ſed ſiderum etiam ipſorum, cælique rector. Hunc mundi eſſe totius animum, ac planius mentem; hunc principale naturæ regimen, ac numen credere decet, opera ejus æſtimantes. Hic lucem rebus miniſtrat, aufertque tenebras: hic reliqua ſidera occultat, illuſtrat: hic vices temporum, annumque ſemper renaſcentem ex uſu naturæ temperat: hic cæli triſtitiam diſcutit, atque etiam humani nubila animi ſerenat: hic ſuum lumen ceteris quoque ſideribus fœnerat. Præclarus, eximius, omnia intuens, omnia etiam exaudiens, ut principi literarum Homero placuiſſe in uno eo video.

V. Quapropter effigiem Dei formamque quærere, imbecillitatis humanæ reor. Quiſquis eſt Deus, ſi modo eſt alius, & quacunque in parte, totus eſt ſenſus, totus viſus, totus auditus, totus animæ, totus animi, totus ſui. Innumeros quidem credere, atque etiam ex virtutibus vitiiſque hominum, ut Pudicitiam, Concordiam, Mentem, Spem, Honorem, Clementiam, Fidem, aut (ut Democrito placuit) duos omnino, Pœnam & Beneficium, majorem ad ſocordiam accedit. Fragilis & laborioſa mortalitas in partes iſta digeſſit, infirmitatis ſuæ memor, ut portionibus coleret quiſque, quo maxime indigeret. Itaque nomina alia aliis gentibus, & numina in iiſdem innumerabilia reperimus: inferis quoque in genera deſcriptis, morbiſque & multis etiam peſtibus, dum eſſe placatas trepido metu cupimus.

Ideoque etiam publice Febris fanum in Palatio dicatum eſt, Orbonæ ad ædem Larium, & ara Malæ Fortunæ Exquiliis. Quamobrem major cælitum populus etiam quam hominum intelligi poteſt, cum ſinguli quoque ex ſemetipſis totidem Deos faciant, Junones Genioſque adoptando ſibi: Gentes vero quædam animalia, & aliqua etiam obſcœna, pro diis habeant, ac multa dictu magis pudenda, per fœtidos cibos, & alia ſimilia jurantes. Matrimonia quidem inter Deos credi, tantoque ævo ex his neminem naſci; & alios eſſe grandævos ſemperque canos, alios juvenes atque pueros, atri coloris, aligeros, claudos, ovo editos, & alternis diebus viventes morienteſque, puerilium prope deliramentorum eſt. Sed ſuper omnem impudentiam, adulteria inter ipſos fingi: mox jurgia & odia, atque etiam furtorum eſſe & ſcelerum numina. *Deus eſt mortali juvare mortalem, & hæc ad æternam gloriam via.* Hac proceres iere Romani: hac nunc cæleſti paſſu cum liberis ſuis vadit maximus omnis ævi rector Veſpaſianus Auguſtus feſſis rebus ſubveniens. Hic eſt vetuſtiſſimus referendi benemerentibus gratiam mos, ut tales numinibus adſcribant. Quippe & omnium aliorum nomina Deorum, & quæ ſupra retuli ſiderum, ex hominum nata ſunt meritis. Jovem quidem aut Mercurium, aliterve alios inter ſe vocari, & eſſe cæleſtem nomenclaturam, quis non interpretatione naturæ fateatur? Irridendum vero agere curam rerum humanarum illud quidquid eſt ſummum. Anne tam triſti atque multiplici miniſterio non pollui creda-

mus dubitemusve? Vix prope eſt judicare, utrum magis conducat generi humano, quando aliis nullus eſt deorum reſpectus, aliis pudendus. Externis famulantur ſacris; ac digitis deos geſtant: monſtra quoque, quæ colunt, damnant; & excogitant cibos: imperia dira in ipſos, ne ſomno quidem quieto, irrogant. Non matrimonia, non liberos, non denique quidquam aliud, niſi juvantibus ſacris, deligunt. Alii in Capitolio fallunt, ac fulminantem pejerant Jovem: & hos juvant ſcelera, illos ſacra ſua pœnis agunt.

Invenit tamen inter has utraſque ſententias medium ſibi ipſa mortalitas numen, quo minus etiam plana de Deo conjectatio eſſet. Toto quippe mundo, & locis omnibus, omnibuſque horis omnium vocibus Fortuna ſola invocatur: una nominatur, una accuſatur, una agitur rea, una cogitatur, ſola laudatur, ſola arguitur, & cum conviciis colitur: volubilis, a pleriſque vero & cæca etiam exiſtimata, vaga, inconſtans, incerta, varia, indignorumque fautrix. Huic omnia feruntur accepta: & in tota ratione mortalium, ſola utramque paginam facit. Adeoque obnoxiæ ſumus ſortis, ut Sors ipſa pro Deo ſit, qua Deus probatur incertus.

Pars alia & hanc pellit, aſtroque ſuo eventus aſſignat, naſcendi legibus: ſemelque in omnes futuros unquam Deo decretum: in reliquum vero otium datum. Sedere cœpit ſententia hæc, pariterque & eruditum vulgus, & rude in eam curſu vadit. Ecce fulgurum monitus, oraculorum præſcita, aruſpicum prædicta, atque etiam parva dictu, in

auguriis ſternutamenta, & offenſiones pedum. Divus Auguſtus lævum prodidit ſibi calceum præpoſtere inductum, quo die ſeditione militari prope afflictus eſt. Quæ ſingula improvidam mortalitatem involvunt, ſolum ut inter iſta certum ſit, nihil eſſe certi, *nec miſerius quidquam homine, aut ſurperbius.* Ceteris quippe animantium ſola victus cura eſt, in quo ſponte naturæ benignitas ſufficit: uno quidem vel præferendo cunctis bonis, quod de gloria, de pecunia, ambitione, ſuperque de morte non cogitant.

Verum in his Deos agere curam rerum humanarum credi, ex uſu vitæ eſt: pœnaſque maleficiis aliquando ſeras occupato Deo in tanta mole, nunquam autem irritas eſſe, *nec ideo proximum illi genitum hominem, ut vilitate juxta belluas eſſet.* Imperfectæ vero in homine naturæ præcipua ſolatia, ne Deum quidem poſſe omnia. Namque nec ſibi poteſt mortem conſciſcere, ſi velit, quod homlni dedit optimum in tantis vitæ pœnis: nec mortales æternitate donare, aut revocare defunctos: nec facere, ut qui vixit, non vixerit; qui honores geſſit, non geſſerit: nullumque habere in præterita jus, præterquam oblivionis: atque (ut facetis quoque argumentis ſocietas hæc cum Deo copuletur) ut bis dena, viginti non ſint, ac multa ſimiliter efficere non poſſe: per quæ declaratur haud dubie naturæ potentia, idque eſſe quod Deum vocamus. In hæc divertiſſe non fuerit alienum, vulgata propter aſſiduam quæſtionem de Deo.

VI. Hinc redeamus ad reliqua naturæ. Sidera,

quæ affixa diximus mundo, non illa, ut exiſtimat vulgus, ſingulis attributa nobis, & clara divitibus, minora pauperibus, obſcura defectis, ac pro ſorte cujuſque lucentia, annumerata mortalibus: quia nec cum ſuo quæque homine orta moriuntur, nec aliquem exſtingui, decidua ſignificant. Non tanta cælo ſocietas nobiſcum eſt, ut noſtro fato mortalis ſit ibi quoque ſiderum fulgor. Illa nimio alimento tracti humoris ignea vi abundantiam reddunt, cum decidere creduntur: ut apud nos quoque id, luminibus accenſis, liquore olei notamus accidere. Ceterum æterna eſt cæleſtibus natura, intexentibus mundum, intextuque concretis: potentia autem ad terram magnopere eorum pertinens: quæ propter effectus, claritatemque, & magnitudinem, in tanta ſubtilitate noſci potuerunt, ſicut ſuo demonſtrabimus loco. Circulorum quoque cæli ratio in terræ mentione aptius dicetur, quando ad eam tota pertinet, Signiferi modo inventionibus non dilatis. Obliquitatem ejus intellexiſſe, hoc eſt, rerum fores aperuiſſe, Anaximander Mileſius traditur primus, Olympiade quinquageſima octava. Signa deinde in eo Cleoſtratus, & prima Arietis ac Sagittarii. Sphæram ipſam ante multo Atlas. Nunc relicto mundi ipſius corpore, reliqua inter cælum terraſque tractentur.

Summum eſſe, quod vocant Saturni ſidus, ideoque minimum videri, & maximo ambire circulo, ac trigeſimo anno ad breviſſima ſedis ſuæ principia regredi, certum eſt. Omnium autem errantium ſiderum meatus, interque ea Solis & Lunæ, contra-

rium mundo agere curſum, id eſt, lævum, illo ſemper in dexteram præcipiti. Et quamvis aſſidua converſione immenſæ celeritatis attollantur ab eo, rapianturque in occaſum, adverſo tamen ire motu per ſuos quæque paſſus: ita fieri, ne convolutus aer eandem in partem æterna mundi vertigine, ignavo globo torpeat, ſed findatur, adverſo ſiderum verbere diſcretus & digeſtus. Saturni autem ſidus gelidæ ac rigentis eſſe naturæ, multoque ex eo inferiorem Jovis circulum, & ideo motu celeriori duodenis circumagi annis. Tertium Martis, quod quidam Herculis vocant, ignei, ardentis a Solis vicinitate, binis fere annis converti. Ideoque hujus ardore nimio, & rigore Saturni, interjectum ambobus, ex utroque temperari Jovem, ſalutaremque fieri. Deinde Solis meatum eſſe partium quidem trecentarum ſexaginta: ſed ut obſervatio umbrarum ejus redeat ad notas, quinos annis dies adjici, ſuperque quartam partem diei. Quam ob cauſam quinto anno unus intercalaris dies additur, ut temporum ratio Solis itineri congruat.

Infra Solem ambit ingens ſidus, appellatum Veneris, alterno meatu vagum, ipſiſque cognominibus æmulum Solis ac Lunæ. Præveniens quippe & ante matutinum exoriens, Luciferi nomen accipit, ut Sol alter, diem maturans: contra ab occaſu refulgens nuncupatur Veſper, ut prorogans lucem, vicemque Lunæ reddens. Quam naturam ejus Pythagoras Samius primus deprehendit, Olympiade circiter trigeſima ſecunda, qui fuit urbis Romæ annus centeſimus tredecimus. Jam magnitudine

extra cuncta alia ſidera eſt : claritatis quidem tantæ, ut unius hujus ſtellæ radiis umbræ reddantur. Itaque & in magno nominum ambitu eſt. Alii enim Junonis, alii Iſidis, alii Matris Deûm appellavere. Hujus natura cuncta generantur in terris. Namque in alterutro exortu genitali rore conſpergens, non terræ modo conceptus implet, verum animantium quoque omnium ſtimulat : Signiferi autem ambitum peragit trecentis & duodequinquagenis diebus, ab Sole nunquam abſiſtens partibus ſex atque quadraginta longius, ut Timæo placet.

Simili ratione, ſed nequaquam magnitudine aut vi, proximum illi Mercurii ſidus, a quibuſdam appellatum Apollinis : inferiore circulo fertur, novem diebus ociore ambitu, modo ante Solis exortum, modo poſt occaſum ſplendens, nunquam ab eo viginti tribus partibus remotior, ut hic idem & Soſigenes docent. Ideo & peculiaris horum ſiderum ratio eſt, neque communis cum ſupra dictis. Namque ea & quarta parte cæli a Sole abeſſe, & tertia ; & adverſa Soli ſæpe cernuntur : majoreſque alios habent cuncta plenæ converſionis ambitus, in magni anni ratione dicendos.

Sed omnium admirationem vincit noviſſimum ſidus, terriſque familiariſſimum, & in tenebrarum remedium ab natura repertum, Lunæ. Multiformi hæc ambage torſit ingenia contemplantium, & proximum ignorari maxime ſidus indignantium : creſcens ſemper, aut ſeneſcens. Et modo curvata in cornua facie, modo æqua portione diviſa, modo ſinuata in orbem : maculoſa, eademque ſubito

prænitens : immenſa orbe pleno, ac repente nulla ; alias pernox, alias ſera, & parte diei Solis lucem adjuvans : deficiens, & in defectu tamen conſpicua : quæ menſis exitu latet, cum laborare non creditur. Jam vero humilis, & excelſa, & ne id quidem uno modo, ſed alias admota cælo, alias contigua montibus, nunc in Aquilonem elata, nunc in Auſtros dejecta : quæ ſingula in ea deprehendit hominum primus Endymion : & ob id amore ejus captus fama traditur. Non ſumus profecto grati erga eos, qui labore curaque lucem nobis aperuere in hac luce : miraque humani ingenii peſte, ſanguinem & cædes condere annalibus juvat, ut ſcelera hominum noſcantur mundi ipſius ignaris.

Proxima ergo cardini, ideoque minimo ambitu, vicenis diebus ſeptenisque, & tertia diei parte, peragit ſpatia eadem, quæ Saturni ſidus altiſſimum triginta (ut dictum eſt) annis. Deinde morata in coitu Solis biduo, cum tardiſſime e triceſima luce rurſus ad eaſdem vices exit ; haud ſcio an omnium, quæ in cælo pernoſci potuerunt, magiſtra : In duodecim menſium ſpatia oportere dividi annum, quando ipſa toties Solem redeuntem ad principia conſequitur : Solis fulgore reliqua ſiderum regi ; ſiquidem in toto mutuata ab eo luce fulgere, qualem in repercuſſu aquæ volitare conſpicimus : Ideo molliore, & imperfecta vi ſolvere tantum humorem, atque etiam augere, quem Solis radii abſumant : Ideo & inæquali lumine aſpici : quia ex adverſo demum plena, reliquis diebus tantum ex ſe terris oſtendat, quantum ex Sole ipſa concipiat : In coitu

quidem non cerni, quoniam hauſtum omnem lucis averſa illo regerat, unde acceperit: Sidera vero haud dubie humore terreno paſci; quia orbe dimidio nonnunquam maculoſa cernatur, ſcilicet nondum ſuppetente ad hauriendum ultra juſta vi: maculas enim non aliud eſſe quam terræ raptas cum humore ſordes: Defectus autem ſuos, & Solis, rem in tota contemplatione naturæ maxime miram, & oſtento ſimilem, eorum magnitudinum, umbræque indices exſiſtere.

VII. Quippe manifeſtum eſt, Solem interventu Lunæ occultari, Lunamque terræ objectu: ac vices reddi, eoſdem Solis radios Luna interpoſitu ſuo auferente terræ, terraque Lunæ. Hac ſubeunte repentinas obduci tenebras, rurſumque illius umbra ſidus hebetari. Neque aliud eſſe noctem, quam terræ umbram. Figuram autem umbræ ſimilem metæ, ac turbini inverſo; quando mucrone tantum ingruat, neque Lunæ excedat altitudinem: quoniam nullum aliud ſidus eodem modo obſcuretur, & talis figura ſemper mucrone deficiat. Spatio quidem conſumi umbras, indicio ſunt volucrum præalti volatus. Ergo confinium illis eſt aeris terminus, initiumque ætheris. Supra Lunam pura omnia ac diuturnæ lucis plena. A nobis autem per noctem cernuntur ſidera, ut reliqua lumina e tenebris. Et propter has cauſas nocturno tempore deficit Luna. Stati autem atque menſtrui non ſunt utrique defectus, propter obliquitatem Signiferi, Lunæque multivagos, ut dictum eſt, flexus, non ſemper in ſcrupulis partium congruente ſiderum motu.

VIII. Hæc ratio mortales animos ſubducit in cælum, ac velut inde contemplantibus, trium maximarum rerum naturæ partium magnitudinem detegit. Non poſſet quippe totus ſol adimi terris, intercedente Luna, ſi terra major eſſet quam Luna. Tertia ex utroque vaſtitas Solis aperitur, ut non ſit neceſſe amplitudinem ejus oculorum argumentis, atque conjectura animi ſcrutari: immenſum eſſe, quia arborum in limitibus porrectarum in quotlibet paſſuum millia umbras paribus jaciat intervallis, tanquam toto ſpatio medius: Et quia per æquinoctium omnibus in meridiana plaga habitantibus, ſimul fiat a vertice: item quia circa ſolſtitialem circulum habitantium meridie ad Septemtrionem umbræ cadant, ortu vero ad occaſum: Quæ fieri nullo modo poſſent, niſi multo, quam terra, major eſſet: Nec quod montem Idam exoriens latitudine exſuperet, dextra lævaque large amplectens, præſertim tanto diſcretus intervallo.

Defectus Lunæ magnitudinem ejus haud dubia ratione declarat, ſicut terræ parvitatem ipſe deficiens. Namque cum ſint tres umbrarum figuræ: conſtetque, ſi par lumini ſit materia, quæ jactat umbram, columnæ effigie jaci, nec habere finem; ſi vero major materia, quam lumen, turbinis recti, ut ſit imum ejus anguſtiſſimum, & ſimili modo infinita longitudo; ſi minor materia, quam lux, metæ exſiſtere effigiem in cacuminis finem deſinentem; talemque cerni umbram deficiente Luna: palam fit, ut nulla amplius relinquatur dubitatio, ſuperari magnitudine terram: id quidem & tacitis

ipſius naturæ indiciis. Cur enim partitis vicibus anni brumalis abſcedit? ut noctium opacitate terras reficiat, exuſturus haud dubie, & ſic quoque exurens quadam in parte: tanta magnitudo eſt.

IX. Et rationem quidem defectus utriuſque, primus Romani generis in vulgus extulit Sulpicius Gallus, qui Conſul cum Marcello fuit: ſed tum Tribunus militum, ſollicitudine exercitu liberato, pridie quam Perſeus rex ſuperatus a Paulo eſt, in concionem ab imperatore productus ad prædicendam eclipſim, mox & compoſito volumine. Apud Græcos autem inveſtigavit primus omnium Thales Mileſius, Olympiadis XLVIII anno quarto, prædicto Solis defectu, qui Alyatte rege factus eſt, Urbis conditæ anno CLX. Poſt eos utriuſque ſideris curſum in ſexcentos annos præcinuit Hipparchus, menſes gentium, dieſque & horas, ac ſitus locorum, & viſus populorum complexus, ævo teſte, haud alio modo, quam conſiliorum naturæ particeps. Viri ingentes ſupraque mortalium naturam, tantorum numinum lege deprehenſa, & miſera hominum mente abſoluta, in defectibus ſcelera, aut mortem aliquam ſiderum pavente: quo in metu fuiſſe Steſichori & Pindari vatum ſublimia ora palam eſt deliquio Solis: & in Luna veneficia arguente mortalitate, & ob id crepitu diſſono auxiliante. Quo pavore ignarus cauſæ Nicias Athenienſium imperator, veritus claſſem portu educere, opes eorum afflixit. Macti ingenio eſte, cæli interpretes, r rumque naturæ capaces, argumenti repertores, quo Deos homineſque viciſtis. Quis

enim hæc cernens, & ſtatos ſiderum (quoniam ita placuit appellare) labores, non ſuæ neceſſitati mortalis genitus ignoſcat? Nunc confeſſa de iiſdem breviter atque capitulatim attingam, ratione admodum neceſſariis locis ſtrictimque reddita: nam neque inſtituti operis talis argumentatio eſt; neque omnium rerum afferre poſſe cauſas minus mirum eſt, quam conſtare in aliquibus.

X. Defectus ducentis viginti tribus menſibus redire in ſuos orbes certum eſt: Soliſque defectum non niſi noviſſima primave fieri Luna, quod vocant coitum; Lunæ autem non niſi plena, ſemperque citra quam proxime fuerit. Omnibus autem annis fieri utriuſque ſideris defectus ſtatis diebus horiſque ſub terra. Nec tamen cum ſuperne fiunt, ubique cerni, aliquando propter nubila, ſæpius globo terræ obſtante convexitatibus mundi. Intra ducentos annos Hipparchi ſagacitate compertum eſt, & Lunæ defectum aliquando quinto menſe a priore fieri, Solis vero ſeptimo: Eundem bis in triginta diebus ſupra terras occultari, ſed ab aliis atque aliis hoc cerni: quæque ſunt in hoc miraculo maxime mira, cum conveniat umbra terræ Lunam hebetari, nunc ab occaſus parte hoc ei accidere, nunc ab exortus: Et quanam ratione cum Solis exortu umbra illa hebetatrix ſub terra eſſe debeat, ſemel jam acciderit, ut in occaſu Luna deficeret, utroque ſuper terram conſpicuo ſidere. Nam ut duodecim diebus utrumque ſidus quæreretur, & noſtro ævo accidit, Imperatoribus Veſpaſianis, patre IV, filio iterum Conſulibus.

XI. Lunam ſemper, averſis a Sole cornibus, ſi creſcat, ortus ſpectare; ſi minuatur, occaſus, haud dubium eſt. Lucere dodrantes ſemuncias horarum ab ſecunda adjicientem uſque ad plenum orbem, detrahentemque in diminutionem. Intra quatuordecim autem partes Solis, ſemper occultam eſſe. Quo argumento amplior errantium ſtellarum, quam Lunæ, magnitudo colligitur: quando illæ & a ſeptenis interdum partibus emergant. Sed altitudo cogit minores videri: ſicut affixas cælo Solis fulgore interdiu non cerni, cum æque ac noctu luceant: idque manifeſtum fiat defectibus Solis, & prædaltis puteis.

XII. Errantium autem tres, quas ſupra Solem dicimus ſitas, occultantur, meantes cum eo. Exoriuntur vero matutino, diſcedentes partibus nunquam amplius undenis. Poſtea radiorum ejus contactu teguntur, & in triquetro a partibus centum viginti ſtationes matutinas faciunt, quæ & primæ vocantur: mox in adverſo a partibus centum octoginta, exortus veſpertinos. Iterumque in centum viginti ab alio latere appropinquante, ſtationes veſpertinas, quas ſecundas vocant; donec aſſecutus in partibus duodenis occultet illas: qui veſpertini occaſus appellantur. Martis ſtella ut propior, etiam ex quadrato ſentit radios, ab nonaginta partibus: unde & nomen accepit is motus, primus & ſecundus nonagenarius dictus ab utroque exortu. Eadem ſtationalis ſenis menſibus commoratur in ſignis, alioqui bimeſtris: cum ceteræ utraque ſtatione quaternos menſes non impleant.

Inferiores autem duæ occultantur in coitu veſpertino, ſimili modo: relictoque Sole, totidem in partibus faciunt exortus matutinos, atque a longiſſimis diſtantiæ ſuæ metis Solem inſequuntur; adeptæque occaſu matutino conduntur ac prætereunt. Mox eodem intervallo veſpere exoriuntur uſque ad quos diximus terminos. Ab his retrogradiuntur ad Solem, & occaſu veſpertino deliteſcunt. Veneris ſtella & ſtationes duas, matutinam veſpertinamque, ab utroque exortu facit, a longiſſimis diſtantiæ ſuæ finibus: Mercurii, ſtationes breviore momento, quam ut deprehendi poſſint.

XIII. Hæc eſt luminum occultationumque ratio, perplexior motu, multiſque involuta miraculis. Siquidem magnitudines ſuas & colores mutant, & eædem ad Septemtrionem accedunt, abeuntque ad Auſtrum, terriſque propiores aut cælo repente cernuntur: in quibus aliter multa, quam priores, tradituri, fatemur ea quoque illorum eſſe muneris, qui primi quærendi vias demonſtraverint: modo ne quis deſperet ſecula proficere ſemper. Pluribus de cauſis hæc omnia accidunt.

Prima circulorum, quos Græci ἀψῖδας in ſtellis vocant: etenim Græcis utendum erit vocabulis. Sunt autem hi ſui cuique earum, aliique quam mundo: quoniam terra a verticibus duobus, quos appellaverunt Polos, centrum cæli eſt, nec non Signiferi, oblique inter eos ſiti. Omnia autem hæc conſtant ratione circini ſemper indubitata. Ergo ab alio cuique centro abſides ſuæ exſurgunt: ideoque diverſos habent orbes, motuſque diſſimiles,

quoniam interiores abſidas neceſſe eſt breviores eſſe. Igitur a terræ centro abſides altiſſimæ ſunt, Saturno in Scorpione, Jovi in Virgine, Marti in Leone, Soli in Geminis, Veneri in Sagittario, Mercurio in Capricorno, mediis omnium partibus. Et e contrario, ad terræ centrum humillimæ atque proximæ. Sic fit, ut tardius moveri videantur, cum altiſſimo ambitu feruntur: non quia accelerent tardentve naturales motus, qui certi ac ſinguli ſunt illis, ſed quia deductas ab ſumma abſide lineas coarctari ad centrum neceſſe eſt, ſicut in rotis radios: idemque motus alias major, alias minor, centri propinquitate ſentitur.

Altera ſublimitatum cauſa; quoniam a ſuo centro abſidas altiſſimas habent in aliis ſignis. Saturnus in Libræ parte viceſima, Jupiter Cancri quinta decima, Mars Capricorni viceſima octava, Sol Arietis decima nona, Venus Piſcium viceſima ſeptima, Mercurius Virginis decima quinta, Luna Tauri tertia.

Tertia altitudinum ratio, cæli menſura, non circuli, intelligitur: ſubire eas, aut deſcendere per profundum aeris, oculis exiſtimantibus.

Huic connexa latitudinum Signiferi, obliquitatiſque, cauſa eſt. Per hunc ſtellæ, quas diximus, feruntur: nec aliud habitatur in terris, quam quod illi ſubjacet: reliqua a Polis ſqualent. Veneris tantum ſtella excedit eum binis partibus: quæ cauſa intelligitur efficere, ut quædam animalia & in deſertis mundi naſcantur. Luna quoque per totam latitudinem ejus vagatur, ſed omnino non exce-

dens eum. Ab his Mercurii ſtella laxiſſime, ut tamen e duodenis partibus (tot enim ſunt latitudinis) non amplius octonas pererret, neque has æqualiter, ſed duas medio ejus, & ſupra quatuor, infra duas. Sol deinde medio fertur inter duas partes flexuoſo Draconum meatu inæqualis: Martis ſtella quatuor medias, Jovis mediam & ſuper eam duas: Saturni duabus, ut Sol. Hæc erit latitudinum ratio ad Auſtrum deſcendentium, aut ad Aquilonem ſubeuntium. Hac conſtare & tertiam illam a terra ſubeuntium in cælum. Et pariter ſcandi eam quoque exiſtimavere plerique falſo: qui ut coarguantur, aperienda eſt ſubtilitas immenſa, & omnes eas complexa cauſas.

Convenit ſtellas in occaſu veſpertino proximas eſſe terræ & latitudine & altitudine: exortuſque matutinos in initio cujuſque fieri: ſtationes in mediis latitudinum articulis, quæ vocant ecliptica. Perinde confeſſum eſt, motum augeri, quamdiu in vicino ſint terræ: cum abſcedant in altitudinem, minui. Quæ ratio Lunæ maxime ſublimitatibus approbatur. Æque non eſt dubium, in exortibus matutinis etiamnum augeri, atque a ſtationibus primis tres ſuperiores diminui uſque ad ſtationes ſecundas. Quæ cum ita ſint, manifeſtum erit ab exortu matutino latitudines ſcandi; quoniam in eo primum habitu incipiant parcius adjici motus: in ſtationibus vero primis altitudinem ſubire, quoniam tum primum incipiat detrahi numerus, ſtellæque retroire. Cujus rei ratio privatim reddenda eſt. Percuſſæ in qua diximus parte, & triangulo Solis ra-

dio inhibentur rectum agere curſum, & ignea vi levantur in ſublime. Hoc non protinus intelligi poteſt viſu noſtro, ideoque exiſtimantur ſtare, unde & nomen accepit ſtatio. Progreditur deinde ejuſdem radii violentia, & retroire cogit vapor repercuſſus. Multo id magis in veſpertino earum exortu, toto Sole averſo, cum in ſummas abſidas expelluntur, minimeque cernuntur, quoniam altiſſime abſunt, & minimo feruntur motu; tanto minore, cum hoc in altiſſimis abſidum evenit ſignis. Ab exortu veſpertino latitudo deſcenditur, parcius jam ſe minuente motu: non tamen ante ſtationes ſecundas augente, cum & altitudo deſcenditur, ſuperveniente ab alio latere radio, eademque vi rurſus ad terras deprimente, quæ ſuſtulerit in cælum ex priore triquetro. Tantum intereſt, ſubeant radii, an ſuperveniant. Multoque eadem magis in veſpertino occaſu accidunt. Hæc eſt ſuperiorum ſtellarum ratio: difficilior reliquarum, & a nullo ante nos reddita.

XIV. Primum igitur dicatur, cur Veneris ſtella nunquam longius XLVI partibus, Mercurius viginti tribus a Sole abſcedant, ſæpe citra eas ad Solem reciprocent. Converſas habent utræque abſidas, ut infra Solem ſitæ: tantumque circulis earum ſub terra eſt, quantum ſuperne prædictarum: & ideo non poſſunt abeſſe amplius, quoniam curvatura abſidum ibi non habet longitudinem majorem. Ergo utrique ſimili ratione modum ſtatuunt abſidum ſuarum margines, ac ſpatia longitudinis latitudinum evagatione penſant. At

enim cur non ſemper ad quadraginta ſex, & ad partes viginti tres perveniunt? Immo vero. Sed ratio canonica fallit. Namque apparet, abſidas quoque earum moveri, quod nunquam tranſeant Solem. Itaque cum in partem ipſam ejus incidere margines alterutro latere, tum & ſtellæ ad longiſſima ſua intervalla pervenire intelliguntur; cum citra fuere margines totidem partibus: & ipſæ ocius redire creduntur, cum ſit illa ſemper utrique extremitas ſumma. Hinc & ratio motuum converſa intelligitur. Superiores enim celerrime feruntur in occaſu veſpertino, hæ tardiſſime: illæ a terra altiſſime abſunt, cum tardiſſime moventur; hæ, cum ociſſime. Quia ſicut in illis propinquitas centri accelerat, ita in his extremitas circuli. Illæ ab exortu matutino minuere celeritatem incipiunt, hæ vero augere: illæ retro curſum agunt a ſtatione matutina uſque ad veſpertinam; Veneris, a veſpertina uſque ad matutinam. Incipit autem ab exortu matutino latitudinem ſcandere, altitudinem vero ac Solem inſequi a ſtatione matutina, ociſſima in occaſu matutino, & altiſſima: Digredi autem latitudine, motumque minuere ab exortu veſpertino: retro quidem ire, ſimulque altitudine digredi a ſtatione veſpertina. Mercurii rurſus ſtella utroque modo ſcandere ab exortu matutino, digredi vero latitudine a veſpertino: conſecutoque Sole ad quindecim partium intervallum, conſiſtit quatriduo prope immobilis. Mox ab altitudine deſcendit, retroque graditur ab occaſu veſpertino uſque ad exortum matutinum. Tantumque hæc, & Luna, to-

tidem diebus, quot ſubiere, deſcendunt. Veneris quindecies pluribus ſubit. Rurſus Saturni & Jovis duplicato digrediuntur : Martis etiam quadruplicato. Tanta eſt naturæ varietas. Sed ratio evidens: nam quæ in vaporem Solis nituntur, etiam deſcendunt ægre.

XV. Multa promi amplius circa hæc poſſunt ſecreta naturæ, legeſque, quibus ipſa ſerviat. Exempli gratia : in Martis ſidere, cujus eſt maxime inobſervabilis curſus, nunquam id ſtationem facere Jovis ſidere triquetro, raro admodum ſexaginta partibus diſcreto; qui numerus ſexangulas mundi efficit formas : nec exortus, niſi in duobus ſignis tantum, Cancri & Leonis, ſimul edere. Mercurii vero ſidus in Piſcibus exortus veſpertinos raros facere, creberrimos in Virgine, in Libra matutinos. Item matutinos in Aquario, rariſſimos in Leone. Retrogradum in Tauro & Geminis non fieri : in Cancro vero non citra viceſimam quintam partem. Lunam bis coitum cum Sole & in nullo alio ſigno facere quam Geminis : non coire aliquando in Sagittario tantum. Noviſſimam vero primamque eadem die vel nocte, nullo alio in ſigno quam Ariete, conſpici : id quoque paucis mortalium contingit. Et inde fama cernendi Lynceo. Non comparere in cælo Saturni ſidus, & Martis cum plurimum diebus centum ſeptuaginta : Jovis triginta ſex, aut cum minimum, denis detractis diebus : Veneris ſexaginta novem, aut cum minimum, quinquaginta duobus : Mercurii tredecim, aut cum plurimum, octodecim.

XVI. Colores ratio altitudinum temperat : ſiquidem earum ſimilitudinem trahunt, in quarum aera venere ſubeundo, tingitque appropinquantes utralibet alieni meatus circulus : Frigidior in pallorem, ardentior in ruborem, ventoſus in horrorem : Sol atque commiſſuræ abſidum, extremæque orbitæ atram in obſcuritatem. Suus quidem cuique color eſt, Saturno candidus, Jovi clarus, Marti igneus, Lucifero candens, Veſperi refulgens, Mercurio radians, Lunæ blandus : Soli, cum oritur, ardens; poſtea radians. His cauſis connexo viſu & earum quæ cælo continentur : Namque modo multitudo conferta ineſt circa dimidios orbes Lunæ placida nocte leniter illuſtrante eas : modo raritas, ut fugiſſe miremur, plenilunio abſcondente : aut cum Solis, ſuprave dictarum radii, viſus perſtrinxere noſtros. Et ipſa autem Luna ingruentium Solis radiorum haud dubie differentias ſentit, hebetante cetero inflexos mundi convexitate eos, præterquam ubi recti angulorum competunt ictus. Itaque in quadrato Solis dividua eſt, in triquetro ſeminani ambitu orbe, impletur autem in adverſo : rurſuſque minus eaſdem effigies paribus edit intervallis, ſimili ratione, qua ſupra Solem tria ſidera.

XVII. Sol autem ipſe quatuor differentias habet, bis æquata nocte diei, vere & autumno; & in centrum incidens terræ, octavis in partibus Arietis ac Libræ : bis permutatis ſpatiis : in auctum diei, bruma, octava in parte Capricorni : noctis vero, ſolſtitio totidem in partibus Cancri. Inæqualitatis

cauſa obliquitas eſt ſigniferi, cum pars æqua mundi ſuper ſubterque terras omnibus fiat momentis. Sed quæ recta in exortu ſuo conſurgunt ſigna, longiore tractu tenent lucem: quæ vero obliqua, ociore tranſeunt ſpatio.

XVIII. Latet pleroſque, magna cæli affectatione compertum a principibus doctrinæ viris, ſuperiorum trium ſiderum ignes eſſe, qui decidui ad terras fulminum nomen habeant: ſed maxime ex iis medio loco ſiti: fortaſſis quoniam contagium nimii humoris ex ſuperiori circulo, atque ardoris, ex ſubjecto, per hunc modum egerat. Ideoque dictum Jovem fulmina jaculari. Ergo ut e flagrante ligno carbo cum crepitu, ſic a ſidere cæleſtis ignis exſpuitur, præſcita ſecum afferens; ne abdicata quidem ſui parte in divinis ceſſante operibus. Idque maxime turbato fit aere; quia collectus humor abundantiam ſtimulat, aut quia turbatur quodam ceu gravidi ſideris partu.

XIX. Intervalla quoque ſiderum a terra multi indagare tentaverunt: & Solem abeſſe a Luna undeviginti partes, quantum Lunam ipſam a terra, prodiderunt. Pythagoras vero, vir ſagacis animi, a terra ad Lunam, centum viginti ſex millia ſtadiorum eſſe collegit. Ab ea uſque ad Solem, duplum. Inde ad duodecim ſigna, triplicatum. In qua ſententia & Gallus Sulpicius noſter fuit.

XX. Sed Pythagoras interdum ex muſica ratione appellat tonum, quantum abſit a terra Luna. Ab ea ad Mercurium, ſpatii ejus dimidium: & ab eo ad Venerem fere tantundem. A qua ad Solem

ſeſquiplum : a Sole ad Martem, tonum, id eſt, quantum ad Lunam a terra. Ab eo uſque Jovem dimidium, & ab eo ad Saturnum dimidium, & inde ſeſquiplum ad Signiferum. Ita ſeptem tonos effici, quam diapaſôn harmoniam vocant, hoc eſt, univerſitatem concentus. In ea Saturnum Dorio moveri phthongo, Jovem Phrygio, & in reliquis ſimilia, jucunda magis, quam neceſſaria ſubtilitate.

XXI. Stadium centum viginti quinque noſtros efficit paſſus, hoc eſt, pedes ſexcentos viginti quinque. Poſidonius non minus quadraginta ſtadiorum a terra altitudinem eſſe, in qua nubila, ac venti, nubeſque proveniant. Inde purum liquidumque, & imperturbatæ lucis aerem. Sed a turbido ad Lunam vicies centum millia ſtadiorum. Inde ad Solem quinquies millies. Eo ſpatio fieri, ut tam immenſa ejus magnitudo non exurat terras. Plures autem nubes nongentis ſtadiis in altitudinem ſubire prodiderunt. Incomperta hæc & inextricabilia; ſed tam prodenda, quam ſunt prodita : in queis tamen una ratio Geometricæ collectionis nunquam fallacis poſſit non repudiari, ſi cui libeat altius iſta perſequi. Nec ut menſura, (id enim velle pæne dementis otii eſt,) ſed ut tantum æſtimatio conjectandi conſtet animo. Nam cum trecentis ſexaginta & fere ſex partibus orbis Solis, ex circuitu ejus, patere appareat circulum, per quem meat; ſemperque dimetiens tertiam partem ambitus, & tertiæ paulo minus ſeptimam colligat : apparet, demta ejus dimidia (quoniam terra centralis interveniat) ſextam fere partem hujus immenſi ſpatii, quod circa ter-

ram circuli ſolaris animo comprehenditur, ineſſe altitudinis ſpatio: Lunæ vero duodecimam; quoniam tanto breviore, quam Sol, ambitu currit: ita ferri eam in medio Solis ac terræ. Mirum quo procedat improbitas cordis humani, parvulo aliquo invitata ſucceſſu, ſicut in ſupradictis occaſionem impudentiæ ratio largitur: auſique divinare Solis ad terram ſpatia, eadem ad cælum agunt; quoniam ſit medius Sol: ut protinus mundi quoque ipſius menſura veniat ad digitos. Quantas enim dimetiens habet ſeptimas, tantas habere circulum duo & viceſimas, tanquam plane a perpendiculo menſura cæli conſtet.

Ægyptia ratio, quam Petoſiris & Necepſos oſtendere, ſingulas partes in lunari circulo (ut dictum eſt) minimo, triginta tribus ſtadiis paulo amplius patere colligit: in Saturni ampliſſimo duplum: in Solis, quem medium eſſe diximus, utriuſque menſuræ dimidium. Quæ computatio plurimum habet pudoris: quoniam ad Saturni circulum, addito Signiferi ipſius intervallo, innumerabilis multiplicatio efficitur.

XXII. Reſtant pauca de mundo: namque & in ipſo cælo ſtellæ repente naſcuntur. Plura earum genera. Cometas Græci vocant, noſtri crinitas, horrentes crine ſanguineo, & comarum modo in vertice hiſpidas. Iidem Pogonias, quibus inferiore ex parte, in ſpeciem barbæ longæ, promittitur juba. Acontiæ jaculi modo vibrantur, ociſſimo ſignificatu. Hæc fuit de qua quinto conſulatu ſuo Titus Imperator Cæſar præclaro carmine perſcrip-

ſit, ad hunc diem noviſſime viſa. Eaſdem breviores & in mucronem faſtigatas, Xiphias vocavere, quæ ſunt omnium pallidiſſimæ, & quodam gladii nitore, ac ſine ullis radiis: quos Diſceus, ſuo nomini ſimilis, colore autem electro, raros e margine emittit. Pitheus doliorum cernitur figura, in concavo fumidæ lucis. Ceratias cornus ſpeciem habet, qualis fuit cum Græcia apud Salamina depugnavit. Lampadias ardentes imitatur faces: Hippeus equinas jubas, celerrimi motus, atque in orbem circa ſe euntes. Fit & candidus cometes, argenteo crine, ita refulgens, ut vix contueri liceat, ſpecieque humana Dei effigiem in ſe oſtendens. Fiunt & hirti villorum ſpecie, & nube aliqua circumdati. Semel adhuc jubæ effigies mutata in haſtam eſt, Olympiade centeſima nona, urbis anno trecenteſimo nonageſimo octavo. Breviſſimum, quo cernerentur, ſpatium ſeptem dierum annotatum eſt: longiſſimum, octoginta.

XXIII. Moventur autem alii errantium modo, alii immobiles hærent. Omnes ferme ſub ipſo Septemtrione, aliqua ejus parte non certa, ſed maxime in candida, quæ lactei circuli nomen accepit. Ariſtoteles tradit & ſimul plures cerni: nemini compertum alteri, quod equidem ſciam. Ventos autem ab iis graves æſtuſque ſignificari. Fiunt & hibernis menſibus, & in auſtrino polo, ſed ibi citra ullum jubar. Diraque comperta Æthiopum & Ægypti populis, cui nomen ævi ejus rex dedit Typhon, ignea ſpecie, ac ſpiræ modo intorta, viſu quoque torvo, nec ſtella verius, quam qui-

dam igneus nodus. Sparguntur aliquando & errantibus ſtellis, ceteriſque crines. Sed cometes nunquam in occaſura parte cæli eſt : terrificum magna ex parte ſidus, ac non leviter piatum, ut civili motu Octavio Conſule, iterumque Pompeji & Cæſaris bello. In noſtro vero ævo circa veneficium, quo Claudius Cæſar imperium reliquit Domitio Neroni, ac deinde principatu ejus, aſſiduum prope ac ſævum. Referre arbitrantur, in quas partes ſeſe jaculetur, aut cujus ſtellæ vires accipiat, quaſque ſimilitudines reddat, & quibus in locis emicet. Tibiarum ſpecie, muſicæ arti portendere : obſcœnis autem moribus, in verendis partibus ſignorum : ingeniis & eruditioni, ſi triquetram figuram quadratamve paribus angulis ad aliquos perennium ſtellarum ſitus edant : venena fundere, in capite ſeptemtrionalis auſtrinæve ſerpentis. Cometes in uno totius orbis loco colitur in templo Romæ, admodum fauſtus Divo Auguſto judicatus ab ipſo : qui incipiente eo, apparuit ludis quos faciebat Veneri Genetrici, non multo poſt obitum patris Cæſaris, in collegio ab eo inſtituto. Namque his verbis id gaudium prodidit : *Iis ipſis ludorum meorum diebus, ſidus crinitum per ſeptem dies in regione cæli, quæ ſub ſeptemtrionibus eſt, conſpectum. Id oriebatur circa undecimam horam diei, clarumque & omnibus e terris conſpicuum fuit. Eo ſidere ſignificari vulgus credidit, Cæſaris animam inter Deorum immortalium numina receptam : quo nomine id inſigne ſimulacro capitis ejus, quod mox in foro conſecravimus, adjectum eſt.* Hæc ille in publicum, interiore gaudio ſibi illum na-

tum, ſeque in eo naſci interpretatus eſt: &, ſi verum fatemur, ſalutare id terris fuit. Sunt qui & hæc ſidera perpetua eſſe credant, ſuoque ambitu ire, ſed non niſi relicta a Sole cerni. Alii vero, qui naſci humore fortuito, & ignea vi, ideoque ſolvi.

XXIV. Idem Hipparchus, nunquam ſatis laudatus, ut quo nemo magis approbaverit cognationem cum homine ſiderum, animaſque noſtras partem eſſe cæli, novam ſtellam & aliam in ævo ſuo genitam deprehendit: ejuſque motu, qua die fulſit, ad dubitationem eſt adductus, anne hoc ſæpius fieret, moverenturque & eæ, quas putamus affixas. Idemque auſus, rem etiam Deo improbam, annumerare poſteris ſtellas, ac ſidera ad nomen expungere; organis excogitatis, per quæ ſingularum loca atque magnitudines ſignaret: ut facile diſcerni poſſet ex eo, non modo, an obirent, naſcerenturve, ſed an omnino aliqua tranſirent, moverenturve: item an creſcerent, minuerenturque, cælo in hereditate cunctis relicto; ſi quiſquam, qui cretionem eam caperet, inventus eſſet.

XXV. Emicant & faces, non niſi cum decidunt viſæ: qualis Germanico Cæſare gladiatorum ſpectaculum edente præter ora populi meridiano tranſcucurrit. Duo genera earum: Lampades vocant plane faces, alterum Bolidas, quale Mutinenſibus malis viſum eſt. Diſtant quod faces veſtigia longa faciunt, priore ardente parte: Bolis vero perpetua ardens, longiorem trahit limitem.

XXVI. Emicant & trabes ſimili modo, quas δόκους vocant: qualis cum Lacedæmonii claſſe victi,

imperium Græciæ amiſere. Fit & cæli ipſius hiatus, quod vocant chaſma.

XXVII. Fit & ſanguinea ſpecie (quo nihil terribilius mortalium timori eſt) incendium, ad terras cadens inde: ſicut Olympiadis centeſimæ ſeptimæ anno tertio, quum rex Philippus Græciam quateret. Atque hæc ego ſtatis temporibus naturæ, ut cetera, arbitror exſiſtere; non, ut plerique, variis de cauſis, quas ingeniorum acumen excogitat; quippe ingentium malorum fuere prænuntia: ſed ea accidiſſe, non quia hæc facta ſunt, arbitror; verum hæc ideo facta, quia incaſura erant illa. Raritate autem occultam eorum eſſe rationem, ideoque non, ſicut exortus ſupra dictos, defectuſque & multa alia, noſci.

XXVIII. Cernuntur & ſtellæ cum ſole totis diebus, plerumque & circa ſolis orbem, ceu ſpiceæ coronæ: & verſicolores circuli, qualiter Auguſto Cæſare in prima juventa Urbem intrante, poſt obitum patris, ad nomen ingens capeſſendum. Exſiſtunt eædem coronæ circa Lunam, & circa nobilia aſtra, cælo quoque inhærentia.

XXIX. Circa Solem arcus apparuit, L. Opimio, Q. Fabio conſulibus: orbis, L. Portio, M'. Acilio. Circulus rubri coloris, L. Julio, P. Rutilio coss.

XXX. Fiunt prodigioſi, & longiores Solis defectus: qualis occiſo Dictatore Cæſare, & Antoniano bello, totius pæne anni pallore continuo.

XXXI. Et rurſus plures Soles ſimul cernuntur: nec ſupra ipſum, nec infra, ſed ex obliquo: nunquam juxta, nec contra terram: nec noctu: ſed aut

oriente, aut occidente. Semel & meridie conſpecti in Boſphoro produntur, qui a matutino tempore duraverunt in occaſum. Trinos Soles antiqui ſæpius videre: ſicut Sp. Poſtumio, Q. Mucio: & Q. Marcio, M. Portio: & M. Antonio, P. Dolabella: & M. Lepido, L. Planco coss. Et noſtra ætas vidit Divo Claudio principe, conſulatu ejus, Cornelio Orfito collega. Plures ſimul, quam tres, viſi, ad hoc ævi nunquam produntur.

XXXII. Lunæ quoque trinæ, ut Cn. Domitio, C. Fannio Conſulibus, apparuere: quos plerique appellaverunt Soles nocturnos.

XXXIII. Lumen de cælo noctu viſum eſt, C. Cæcilio, Cn. Papirio Conſulibus, & ſæpe alias, ut diei ſpecies noctu luceret.

XXXIV. Clypeus ardens ab occaſu ad ortum ſcintillans transcurrit, Solis occurſu, L. Valerio, C. Mario Conſulibus.

XXXV. Scintillam e ſtella cadere, & augeri terræ appropinquantem, ac poſtquam Lunæ magnitudine facta ſit, illuxiſſe ceu nubilo die; dein cum in cælum ſe reciperet, lampadem factam, ſemel unquam proditur, Cn. Octavio, C. Scribonio Conſulibus. Vidit hoc Silanus Proconſul cum comitatu ſuo.

XXXVI. Fieri videntur & diſcurſus ſtellarum nunquam temere, ut non ex ea patre truces venti cooriantur.

XXXVII. Exſiſtunt ſtellæ & in mari terriſque. Vidi nocturnis militum vigiliis, inhærere pilis pro vallo fulgorem effigie ea. Et antennis navigantium,

aliiſque navium partibus, ceu vocali quodam ſono inſiſtunt, ut volucres ſedem ex ſede mutantes: graves, cum ſolitariæ venere, mergenteſque navigia: et ſi in carinæ ima deciderint, exurentes: geminæ autem ſalutares, & proſperi curſus prænuntiæ: quarum adventu fugari diram illam ac minacem, appellatamque Helenam, ferunt. Et ob id Polluci & Caſtori id numen aſſignant: eoſque in mari deos invocant. Hominum quoque capita veſpertinis horis, magno præſagio circumfulgent. Omnia incerta ratione, & in naturæ majeſtate abdita.

XXXVIII. Hactenus de mundo ipſo, ſideribuſque. Nunc reliqua cæli memorabilia. Namque & hoc cælum appellavere majores, quod alio nomine aera: omne quod inani ſimile, vitalem hunc ſpiritum fundit. Infra Lunam hæc ſedes, multoque inferior, (ut animadverto propemodum conſtare) infinitum ex ſuperiore natura aeris, infinitum & terreni halitus miſcens, utraque ſorte confunditur. Hinc nubila, tonitrua, & alia fulmina. Hinc grandines, pruinæ, imbres, procellæ, turbines. Hinc plurima mortalium mala, & rerum naturæ pugna ſecum. Terrena in cælum tendentia deprimit ſiderum vis; eademque quæ ſponte non ſubeunt, ad ſe trahit. Decidunt imbres, nebulæ ſubeunt, ſiccantur amnes, ruunt grandines, torrent radii, & terram in medium undique impellunt. Iidem infracti reſiliunt: &, quæ potuere, auferunt ſecum. Vapor ex alto cadit, rurſumque in altum redit. Venti ingruunt inanes, iidemque cum rapina remeant. Tot animalium hauſtus ſpiritum e ſublimi trahit. At ille

contra nititur, telluſque, ut inani cælo ſpiritum infundit. Sic ultro citroque commeante natura, ut tormento aliquo, mundi celeritate diſcordia accenditur. Nec ſtare pugnæ licet, ſed aſſidue rapta convolvitur, & circa terram immenſo rerum cauſas globo oſtendit, ſubinde per nubes cælum aliud obtexens. Ventorum hoc regnum. Itaque præcipua eorum natura ibi, & ferme reliquas complexa cauſas: quoniam & tonitruum & fulminum jactus, horum violentiæ plerique aſſignant. Quin & ideo lapidibus pluere interim, quod vento ſint rapti, & multa ſimiliter. Quam ob rem plura ſimul dicenda ſunt.

XXXIX. Tempeſtatum, rerumque quaſdam ſtatas eſſe cauſas, quaſdam vero fortuitas, aut adhuc rationis incompertæ, manifeſtum eſt. Quis enim æſtates, & hiemes, quæque in temporibus annua vice intelliguntur, ſiderum motu fieri dubitet? Ut Solis ergo natura temperando intelligitur anno, ſic reliquorum quoque ſiderum propria eſt quibuſque vis, & ad ſuam cuique naturam fertilis. Alia ſunt in liquorem ſoluti humoris fœcunda, alia concreti in pruinas, aut coacti in nives, aut glaciati in grandines: alia flatus, alia teporis, alia vaporis, alia roris, alia rigoris. Nec vero hæc tanta debent exiſtimari, quanta cernuntur; cum eſſe eorum nullum minus Luna tam immenſæ altitudinis ratio declaret. Igitur in ſuo quæque motu naturam ſuam exercent: quod manifeſtum Saturni maxime tranſitus imbribus faciunt. Nec meantium modo ſiderum hæc vis eſt, ſed multorum etiam adhærentium cælo,

quoties errantium acceſſu impulſa, aut conjectu radiorum exſtimulata ſunt: qualiter in Suculis ſentimus accidere, quas Græci ob id pluvio nomine Hyadas appellant. Quin & ſua ſponte quædam, ſtatiſque temporibus, Hœdorum exortus. Arcturi vero ſidus non ferme ſine procelloſa grandine emergit.

XL. Nam Caniculæ exortu accendi Solis vapores quis ignorat? cujus ſideris effectus ampliſſimi in terra ſentiuntur. Fervent maria exoriente eo, fluctuant in cellis vina, moventur ſtagna. Orygem appellat Ægyptus feram, quam in exortu ejus contra ſtare, & contueri tradit, ac velut adorare, cum ſternuerit. Canes quidem toto eo ſpatio maxime in rabiem agi, non eſt dubium.

XLI. Quin partibus quoque ſignorum quorundam ſua vis ineſt, ut autumnali æquinoctio, brumaque, cum tempeſtatibus confici ſidus intelligimus. Nec imbribus tantum tempeſtatibuſque, ſed multis & corporum, & ruris experimentis. Afflantur alii ſidere, alii commoventur, ſtatis temporibus, alvo, nervis, capite, mente. Olea, & populus alba, & ſalices, ſolſtitio folia circumagunt. Floret ipſo brumali die ſuſpenſa in tectis arentis herba pulegii, rumpuntur intentæ ſpiritu membranæ. Miretur hoc, qui non obſervet quotidiano experimento, herbam unam, quæ vocatur heliotropium, abeuntem Solem intueri ſemper, omnibuſque horis cum eo verti, vel nubilo obumbrante. Jam quidem lunari poteſtate oſtrearum, conchyliorumque, & concharum omnium corpora augeri, ac rurſus minui.

Quin & ſoricum fibras reſpondere numero Lunæ, exquiſivere diligentiores: minimumque animal formicam, ſentire vires ſideris, interlunio ſemper ceſſantem. Quo turpior homini inſcitia eſt, fatenti præcipue jumentorum quorundam in oculis morbos cum Luna increſcere, ac minui. Patrocinatur vaſtitas cæli, immenſa diſcreta altitudine in duo atque ſeptuaginta ſigna. Hæ ſunt rerum, aut animantium effigies, in quas digeſſere cælum periti. In his quidem mille ſexcentas annotavere ſtellas, inſignes videlicet effectu, viſuve. Exempli gratia, in cauda Tauri ſeptem, quas appellavere Vergilias; in fronte Suculas; Booten, qui ſequitur Septemtriones.

XLII. Extra has cauſas non negaverim exſiſtere imbres ventoſque: quoniam humidam a terra, alias vero propter vapores fumidam exhalari caliginem certum eſt. Nubeſque liquore egreſſo in ſublime, aut ex aere coacto in liquorem, gigni. Denſitas earum, corpuſque haud dubio conjectatur argumento, cum Solem obumbrent, perſpicuum alias etiam urinantibus in quamlibet profundam aquarum altitudinem.

XLIII. Igitur non eam inficias, poſſe in has & ignes ſuperne ſtellarum decidere, quales ſereno ſæpe cernimus: quorum ictu concuti aera verum eſt, quando & tela vibrata ſtridunt. Cum vero in nubem pervenerint, vaporem diſſonum gigni, ut candente ferro in aquam demerſo, & fumidum verticem volvi. Hinc naſci procellas. Et ſi in nube luctetur flatus aut vapor, tonitrua edi: ſi erumpat ardens, fulmina: ſi longiore tractu nitatur, fulgetra. His findi nubem, illis perrumpi. Et eſſe tonitrua

impactorum ignium plagas; ideoque protinus coruſcare igneas nubium rimas. Poſſe & repulſu ſiderum depreſſum, qui a terra meaverit ſpiritum, nube cohibitum tonare, natura ſtrangulante ſonitum dum rixetur, edito fragore cum erumpat, ut in membrana ſpiritu intenta. Poſſe & attritu, dum in præceps feratur, illum, quiſquis eſt, ſpiritum accendi. Poſſe & conflictu nubium elidi ut duorum lapidum, ſcintillantibus fulgetris. Sed hæc omnia eſſe fortuita. Hinc bruta fulmina & vana, ut quæ nulla veniant ratione naturæ. His percuti montes, his maria, omneſque alios irritos jactus. Illa vero fatidica ex alto, ſtatiſque de cauſis, & ex ſuis venire ſideribus.

XLIV. Simili modo ventos, vel potius flatus, poſſe & ex arido ſiccoque anhelitu terræ gigni non negaverim: poſſe & aquis aera exſpirantibus, qui neque in nebulam denſetur, nec craſſeſcat in nubes: poſſe & Solis impulſu agi: quoniam ventus non aliud intelligatur, quam fluctus aeris: pluribuſque etiam modis. Namque & e fluminibus, ac ſinubus, & e mari videmus, & quidem tranquillo; & alios quos vocant Altanos, e terra conſurgere. Qui quidem cum e mari redeunt, Tropæi vocantur: ſi pergunt, Apogei.

Montium vero flexus crebrique vertices, & conflexa cubito, aut confracta in humeros juga, concavi vallium ſinus, ſcindentes inæqualitate ideo reſultantem aera, (quæ cauſa etiam voces multis in locis reciprocas facit ſine fine) ventos generant.

Jam quidam & ſpecus, qualis in Dalmatiæ ora,

vaſto in præceps hiatu, in quem dejecto levi pondere, quamvis tranquillo die, turbini ſimilis emicat procella. Nomen loco eſt Senta. Quin & in Cyrenaica provincia rupes quædam Auſtro traditur ſacra, quam profanum ſit attrectari hominis manu, confeſtim Auſtro volvente arenas. In domibus etiam multis, manu facta incluſa opacitate conceptacula auras ſuas habent, adeo cauſa non deeſt.

XLV. Sed plurimum intereſt, flatus ſit, an ventus. Illos ſtatos atque perſpirantes: quos non tractus aliquis, verum terræ ſentiunt: qui non aura, non procella, ſed mares appellatione quoque ipſa venti ſunt: ſive aſſiduo mundi incitatu, & contrario ſiderum occurſu naſcuntur: ſive hic eſt ille generabilis rerum naturæ ſpiritus, huc illuc tanquam in utero aliquo vagus; ſive diſparili errantium ſiderum ictu, radiorumque multiformi jactu flagellatus aer; ſive a ſuis ſideribus exeunt his propioribus, ſive ab illis cælo affixis cadunt: palam eſt, illos quoque legem naturæ habere non ignotam, etiamſi nondum percognitam. Viginti amplius auctores Græci veteres prodidere de his obſervationes. Quo magis miror, orbe diſcordi, & in regna, hoc eſt, in membra, diviſo, tot viris curæ fuiſſe tam ardua inventu; inter bella præſertim & infida hoſpitia, piratis etiam omnium mortalium hoſtibus tranſitus ferme tenentibus: ut hodie quædam in ſuo quiſque tractu ex eorum commentariis, qui nunquam eo acceſſere, verius noſcat, quam indigenarum ſcientia: nunc vero pace tam feſta, tam gaudente proventu rerum artiumque principe, omnino nihil ad-

diſci nova inquiſitione, immo ne veterum quidem inventa perdiſci. Non erant majora præmia in multos diſperſa fortunæ magnitudine : & iſta plures ſine præmio alio, quam poſteros juvandi, eruerunt. *Mores hominum ſenuere, non fructus :* & immenſa multitudo aperto, quodcunque eſt, mari, hoſpitalique litorum omnium appulſu navigat; ſed lucri, non ſcientiæ gratia. Nec reputat cæca mens, & tantum avaritiæ intenta, id ipſum ſcientia poſſe tutius fieri. Quapropter ſcrupuloſius, quam inſtituto fortaſſis conveniat operi, tractabo ventos, tot millia navigantium cernens.

XLVI. Veteres quatuor omnino ſervavere, per totidem mundi partes, (ideo nec Homerus plures nominat) hebeti, ut mox judicatum eſt, ratione. Secuta ætas octo addidit, nimis ſubtili, & conciſa: proximis inter utramque media placuit, ad brevem ex numeroſa additis quatuor. Sunt ergo bini in quatuor cæli partibus : ab Oriente æquinoctiali Subſolanus, ab Oriente brumali Vulturnus : illum Apelioten, hunc Eurum Græci appellant. A Meridie Auſter, & ab Occaſu brumali Africus ; Noton & Liba nominant. Ab Occaſu æquinoctali Favonius, ab Occaſu ſolſtitiali Corus : Zephyrum & Argeſten vocant. A Septemtrionibus, Septemtrio : interque eum & exortum ſolſtitialem, Aquilo : Aparctias & Boreas dicti. Numeroſior ratio quatuor his interjecerat, Thraſcian, media regione inter inter Septemtrionem & Occaſum ſolſtitialem : itemque Cæcian, media inter Aquilonem & exortum æquinoctialem, ab Ortu ſolſtitiali : Phœnicem, media

regione inter ortum brumalem & meridiem. Item inter Liba & Noton, compoſitum ex utroque medium, inter Meridiem & hibernum Occidentem, Libonoton. Nec finis. Alii quippe Meſen nomine etiamnum addidere inter Borean & Cæcian: & inter Eurum & Noton, Euronotum. Sunt etiam quidam peculiares quibuſque gentibus venti, non ultra certum procedentes tractum, ut Athenienſibus Sciron, paulum ab Argeſte deflexus, reliquæ Græciæ ignotus. Alicubi elatior, idem Olympias vocatur. Conſuetudo omnibus his nominibus Argeſten intelligit: & Cæcian aliqui vocant Helleſpontiam, & eoſdem alibi aliter. Item in Narbonenſi provincia clariſſimus ventorum eſt Circius, nec ulli violentia inferior, Oſtiam plerumque recta Liguſtico mari perferens: idem non modo in reliquis partibus cæli ignotus, ſed ne Viennam quidem, ejuſdem provinciæ urbem, attingens, paucis ante limitibus jugi modici occurſu tantus ille ventorum coercetur. Et Auſtros in Ægyptum penetrare negat Fabianus. Quo fit manifeſta lex naturæ, ventis etiam & tempore, & fine dicto.

XLVII. Ver ergo aperit navigantibus maria: cujus in principio, Favonii hibernum molliunt cælum, Sole Aquarii XXV obtinente partem. Is dies ſextus eſt ante Februarias Idus. Competit ferme & hoc omnibus, quos deinde ponam, per ſingulas intercalationes uno die anticipantibus; rurſumque luſtro ſequenti ordinem ſervantibus. Favonium quidam a. d. VIII Kalendas Martii, Chelidoniam vocant, ab hirundinis viſu: nonnulli vero Ornithian,

uno & LX die poſt brumam ab adventu avium, flantem per dies novem. Favonio contrarius eſt, quem Subſolanum appellavimus. Datus eſt autem huic exortus Vergiliarum in totidem partibus Tauri, ſex diebus ante Maias Idus: quod tempus auſtrinum eſt, huic vento Septemtrione contrario. Ardentiſſimo autem æſtatis tempore exoritur Caniculæ ſidus, Sole primam partem Leonis ingrediente: qui dies XV ante Auguſtas Kalendas eſt. Hujus exortum diebus octo ferme Aquilones antecedunt, quos Prodromos appellant. Poſt biduum autem exortus, iidem Aquilones conſtantius perflant his diebus, quos Eteſias appellant. Mollire eos creditur Solis vapor geminatus ardore ſideris: nec ulli ventorum magis ſtati ſunt. Poſt eos rurſus Auſtri frequentes, uſque ad ſidus Arcturi, quod exoritur undecim diebus ante æquinoctium Autumni. Cum hoc Corus incipit. Corus autumnat: huic eſt contrarius Vulturnus. Poſt id æquinoctium diebus fere quatuor & quadraginta, Vergiliarum occaſus hiemem inchoat: quod tempus in III Idus Novembris incidere conſuevit: hoc eſt Aquilonis hiberni, multumque æſtivo illi diſſimilis, cujus ex adverſo eſt Africus. Ante brumam autem ſeptem diebus totidemque poſtea, ſternitur mare halcyonum fœturæ, unde nomen hi dies traxere: reliquum tempus hiemat. Nec tamen ſævitia tempeſtatum cludit mare. Piratæ primum coegere mortis periculo in mortem ruere, & hiberna experiri maria: nunc idem hoc avaritia cogit.

XLVIII. Ventorum frigidiſſimi ſunt, quos a Septemtrione diximus ſpirare, & vicinus his Corus.

Hi & reliquos compeſcunt, & nubes abigunt. Humidi, Africus, & præcipue Auſter Italiæ. Narrant & in Ponto Cæcian in ſe trahere nubes. Sicci, Corus, & Vulturnus, præterquam deſinentes. Nivales, Aquilo & Septemtrio. Grandines Septemtrio importat, & Corus: æſtuoſus Auſter: tepidi Vulturnus, & Favonius. Iidem Subſolano ſicciores: & in totum omnes a Septemtrione & Occidente ſicciores, quam a Meridie & Oriente. Saluberrimus autem omnium Aquilo: noxius Auſter, & magis ſiccus; fortaſſis quia humidus frigidior eſt. Minus eſurire eo ſpirante creduntur animantes. Eteſiæ noctu deſinunt fere, & a tertia diei hora oriuntur. In Hiſpania & Aſia ab oriente flatus eſt eorum; in Ponto ab Aquilone; reliquis in partibus a Meridie. Spirant autem & a bruma, cum vocantur Ornithiæ; ſed leniores, & paucis diebus. Permutant & duo naturam cum ſitu. Auſter Africæ ſerenus, Aquilo nubilus. Omnes venti vicibus ſuis ſpirant majore ex parte, aut ut contrarius deſinenti incipiat. Cum proximi cadentibus ſurgunt, a lævo latere in dextrum ut Sol, ambiunt. De ratione eorum menſtrua, quarta maxime Luna decernit. Iiſdem autem ventis in contrarium navigatur prolatis pedibus, ut noctu plerumque adverſa vela concurrant. Auſtro majores fluctus eduntur, quam Aquilone: quoniam ille infernus ex imo maris ſpirat, hic ſummo. Ideoque poſt Auſtros noxii præcipue terræ motus. Noctu Auſter, interdiu Aquilo vehementior. Et ab Ortu flantes diuturniores ſunt ab Occaſu flantibus. Septemtriones impari fere deſinunt numero: quæ obſervatio & in

aliis multis rerum naturæ partibus valet. Mares itaque exiſtimantur impari numero. Sol & auget, & comprimit flatus. Auget exoriens occidenſque, comprimit meridianus æſtivis temporibus. Itaque medio diei aut noctis plerumque ſopiuntur; qui aut nimio frigore, aut æſtu ſolvuntur. Et imbribus venti ſopiuntur. Exſpectantur autem maxime, unde nubes diſcuſſæ adaperuere cælum. Omnium quidem (ſi libeat obſervare minimos ambitus) redire eaſdem vices quatriennio exacto Eudoxus putat: non ventorum modo, verum & reliquarum tempeſtatum magna ex parte. Et eſt principium luſtri ejus, ſemper intercalari anno, Caniculæ ortu. De generalibus ventis hæc.

XLIX. Nunc de repentinis flatibus, qui exhalante terra (ut dictum eſt) coorti, rurſuſque dejecti, interim obducta nubium cute, multiformes exſiſtunt. Vagi quippe & ruentes torrentium modo (ut aliquibus placere oſtendimus) tonitrua & fulgura edunt. Majore vero illati pondere incurſuque, ſi late ſiccam rupere nubem, procellam gignunt, quæ vocatur a Græcis Ecnephias. Sin vero depreſſo ſinu arctius rotati effregerint, ſine igne, hoc eſt, ſine fulmine, vorticem faciunt, qui Typhon vocatur, id eſt, vibratus Ecnephias. Defert hic ſecum aliquid abruptum e nube gelida, convolvens, verſanſque, & ruinam ſuam illo pondere aggravans, & locum ex loco mutans rapida vertigine: præcipua navigantium peſtis, non antennas modo, verum ipſa navigia contorta frangens; tenui remedio aceti in advenientem effuſi, cui frigidiſſima eſt natura. Idem

illiſu ipſe repercuſſus, correpta ſecum in cælum refert, ſorbetque in excelſum.

L. Quod ſi majore depreſſæ nubis eruperit ſpecu, ſed minus lato quam procella, nec ſine fragore, Turbinem vocant, proxima quæque proſternentem. Idem ardentior, accenſuſque dum furit, Preſter vocatur, amburens contacta pariter & proterens. Non fit autem aquilonius Typhon, nec nivalis aut nive jacente Ecnephias. Quod ſi ſimul rupit nubem, exarſitque, & ignem habuit, non poſtea concepit, fulmen eſt. Diſtat a Preſtere, quo flamma ab igni. Hic late funditur flatu, illud conglobatur impetu. Vortex autem remeando diſtat a turbine, quomodo ſtridor a fragore. Procella latitudine ab utroque: disjecta nube verius, quam rupta. Fit & caligo belluæ ſimilis, nube dira navigantibus. Vocatur & columna, cum ſpiſſatus humor rigenſque ipſe ſe ſuſtinet. Ex eodem genere, & in longum veluti fiſtula nubes aquam trahit.

LI. Hieme & æſtate rara fulmina, contrariis de cauſis: quoniam hieme denſatus aer nubium craſſiore corio ſpiſſatur; omniſque terrarum exhalatio rigens, ac gelida, quidquid accipit ignei vaporis, exſtinguit. Quæ ratio immunem Scythiam & circa rigentia a fulminum caſu præſtat: & e diverſo nimius ardor Ægyptum: ſiquidem calidi ſiccique halitus terræ, raro admodum, tenueſque denſantur in nubes. Vere autem & autumno crebriora fulmina, corruptis in utroque tempore æſtatis hiemiſque cauſis. Qua ratione crebra in Italia: quia mobilior aer mitiore hieme, & æſtate nimboſa,

ſemper quodammodo vernat, vel autumnat. Italiæ quoque partibus iis, quæ a Septemtrione diſcedunt ad teporem, qualis eſt Urbis & Campaniæ tractus, juxta hieme & æſtate fulgurat, quod non in alio ſitu.

LII. Fulminum ipſorum plura genera traduntur. Quæ ſicca veniunt, non adurunt, ſed diſſipant. Quæ humida, non urunt, ſed infuſcant. Tertium eſt, quod clarum vocant, mirificæ maxime naturæ, quo dolia exhauriuntur intactis operimentis, nulloque alio veſtigio relicto. Aurum, & æs, & argentum liquatur intus, ſacculis ipſis nullo modo ambuſtis, ac ne confuſo quidem ſigno ceræ. Marcia princeps Romanarum icta gravida, partu exanimato, ipſa citra ullum aliud incommodum vixit. In Catilinanis prodigiis Pompejano ex municipio M. Herennius Decurio ſereno die fulmine ictus eſt.

LIII. Tuſcorum literæ novem Deos emittere fulmina exiſtimant, eaque eſſe undecim generum: Jovem enim trina jaculari. Romani duo tantum ex iis ſervavere: diurna attribuentes Jovi, nocturna Summano: rariora ſane eadem de cauſa frigidioris cæli. Etruria erumpere terra quoque arbitratur, quæ infera appellat, brumali tempore facta; ſæva maxime & exſecrabilia; cum ſint omnia, quæ terrena exiſtimant, non illa generalia, nec a ſideribus venientia, ſed ex proxima atque turbidiore natura. Argumentum evidens, quod omnia a ſuperiore cælo decidentia obliquos habent ictus: hæc autem quæ vocant terrena, rectos. Sed quia ex propiore materia cadunt, ideo creduntur e terra exire, quoniam

ex repulſu nulla veſtigia edunt, cum ſit illa ratio non inferi ictus, ſe adverſi. A Saturni ea ſidere proficiſci ſubtilius iſta confectari putant: ſicut cremantia, a Martis. Qualiter, cum Volſinii oppidum Tuſcorum opulentiſſimum totum concrematum eſt fulmine. Vocant & familiaria in totam vitam fatidica, quæ prima fiunt familiam ſuam cuique indepto. Ceterum exiſtimant non ultra decem annos portendere privata, præterquam aut matrimonio primo facta, aut natali die: publica non ultra triceſimum annum, præterquam in deductione oppidorum.

LIV. Exſtat Annalium memoria, ſacris quibuſdam & precationibus vel cogi fulmina, vel impetrari. Vetus fama Etruriæ eſt, impetratum, Volſinios urbem agris depopulatis ſubeunte monſtro, quod vocavere Voltam. Evocatum & a Porſenna ſuo rege. Et ante eum a Numa ſæpius hoc factitatum, in primo Annalium ſuorum tradit L. Piſo gravis auctor: quod imitatum parum rite Tullium Hoſtilium ictum fulmine. Lucoſque & aras & ſacra habemus: interque Statores, & Tonantes, & Feretrios, Elicium quoque accepimus Jovem. Varia in hoc vitæ ſententia, & pro cujuſque animo. Imperari naturæ, audacis eſt credere: nec minus hebetis, beneficiis abrogare vires: quando in fulgurum quoque interpretatione eo profecit ſcientia, ut ventura alia finito die præcinat: & an peremtura ſint fatum, aut apertura potius alia fata, quæ lateant innumerabilibus in utroque publicis privatiſque experimentis. Quamobrem ſint iſta, ut rerum naturæ libuit, aliis certa, aliis dubia, aliis probata, aliis

damnanda: nos cetera, quæ ſunt in his memorabilia, non omittemus.

LV. Fulgetrum prius cerni, quam tonitrum audiri, cum ſimul fiant, certum eſt. Nec mirum; quoniam lux ſonitu velocior. Ictum autem & ſonitum congruere, ita modulante natura: ſed ſonitum profecti eſſe fulminis, non illati. Etiamnum ſpiritum ociorem fulmine; ideo quati prius omne & afflari, quam percuti: nec quenquam tangi, qui prior viderit fulmen, aut tonitru audierit. Læva proſpera exiſtimantur; quoniam læva parte mundi ortus eſt. Nec tam adventus ſpectatur, quam reditus: ſive ab ictu reſiliit ignis, ſive opere confecto, aut igne conſumto ſpiritus remeat. In ſedecim partes cælum in eo adſpectu diviſere Tuſci. Prima eſt a ſeptemtrionibus ad æquinoctialem exortum: ſecunda ad meridiem: tertia ad æquinoctialem occaſum: quarta obtinet, quod reliquum eſt ab occaſu ad ſeptemtriones. Has iterum in quaternas diviſere partes, ex quibus octo ab exortu ſiniſtras, totidem e contrario appellavere dextras. Ex his maxime dira, quæ ſeptemtrionem ab occaſu attingunt. Itaque plurimum refert, unde venerint fulmina, & quo conceſſerint. Optimum eſt, in exortivas redire partes. Ideo cum a prima cæli parte venerint, & in eandem conceſſerint, ſumma felicitas portenditur, quale Sullæ Dictatori oſtentum datum accepimus. Cetera ipſius mundi portione minus proſpera aut dira. Quædam fulgura enuntiare non putant fas, nec audire, præterquam ſi hoſpiti indicentur, aut parenti. Magna hujus obſervationis vanitas,

tacta Junonis æde, Romæ deprehenſa eſt, Scauro Conſule, qui mox princeps fuit.

Noctu magis, quam interdiu, ſine tonitribus fulgurat. Unum animal hominem non ſemper exſtinguit, cetera illico: hunc videlicet natura tribuente honorem, cum tot belluæ viribus præſtent. Omnia contrarias incubant in partes: homo, niſi convertatur in percuſſas, non exſpirat. Superne icti conſidunt. Vigilans ictus conniventibus oculis, dormiens patentibus reperitur. Hominem ita exanimatum cremari fas non eſt: condi terra religio tradidit. Nullum animal, niſi exanimatum, fulmine accenditur. Vulnera fulminatorum frigidiora ſunt reliquo corpore.

LVI. Ex iis, quæ terra gignuntur, lauri fruticem non icit: nec unquam quinque altius pedibus deſcendit in terram. Ideo pavidi altiores ſpecus tutiſſimos putant: aut tabernacula e pellibus belluarum, quas vitulos appellant: quoniam hoc ſolum animal ex marinis non percutiat; ſicut nec e volucribus aquilam, quæ ob hoc armigera hujus teli fingitur. In Italia inter Terracinam & ædem Feroniæ, turres bellicis temporibus deſiere fieri, nulla non earum fulmine diruta.

LVII. Præter hæc inferiore cælo relatum in monumenta eſt lacte & ſanguine pluiſſe M'. Acilio, C. Porcio Coss. & ſæpe alias: ſicut carne, P. Volumnio, Servio Sulpitio Coss. exque ea non putruiſſe, quod non diripuiſſent aves. Item ferro in Lucanis, anno antequam M. Craſſus a Parthis interemtus eſt, omneſque cum eo Lucani milites,

quorum magnus numerus in exercitu erat. Effigies, quæ pluit, ſpongiarum fere ſimilis fuit: aruſpices præmonuerunt ſuperna vulnera. L. autem Paulo, C. Marcello Coss. lana pluit circa caſtellum Cariſſanum, juxta quod poſt annum T. Annius Milo occiſus eſt. Eodem cauſam dicente lateribus coctis pluiſſe, in ejus anni acta relatum eſt.

LVIII. Armorum crepitus, & tubæ ſonitus auditos e cælo Cimbricis bellis accepimus: crebroque & prius, & poſtea. Tertio vero conſulatu Marii ab Amerinis & Tudertibus ſpectata arma cæleſtia, ab ortu occaſuque inter ſe concurrentia, pulſis quæ ab occaſu erant. Ipſum ardere cælum, minime mirum eſt, & ſæpius viſum, majore igne nubibus correptis.

LIX. Celebrant Græci Anaxagoram Clazomenium, Olympiadis ſeptuageſimæ octavæ ſecundo anno, prædixiſſe cæleſtium literarum ſcientia, quibus diebus ſaxum caſurum eſſet e Sole. Idque factum interdiu in Thraciæ parte ad Ægos flumen. Qui lapis etiam nunc oſtenditur, magnitudine vehis, colore aduſto, comete quoque illis noctibus flagrante. Quod ſi quis prædictum credat, ſimul fateatur neceſſe eſt, majoris miraculi divinitatem Anaxagoræ fuiſſe: ſolvique rerum naturæ intellectum, & confundi omnia, ſi aut ipſe Sol lapis eſſe, aut unquam lapidem in eo fuiſſe credatur: decidere tamen crebro, non erit dubium. In Abydi gymnaſio ex ea cauſa colitur hodieque, modicus quidem, ſed quem in medio terrarum caſurum idem Anaxagoras prædixiſſe narratur. Colitur & Caſſandriæ, quæ

Potidæa vocitata eſt, ob id deducta. Ego ipſe vidi in Vocontiorum agro paulo ante delatum.

LX. Arcus vocamus, extra miraculum frequentes, & extra oſtentum. Nam ne pluvios quidem, aut ſerenos dies, cum fide portendunt. Manifeſtum eſt, radium Solis immiſſum cavæ nubi, repulſa acie in Solem refringi; colorumque varietatem mixtura nubium, aeris, igniumque fieri. Certe niſi Sole adverſo non fiunt; nec unquam, niſi dimidia circuli forma: nec noctu; quamvis Ariſtoteles prodat aliquando viſum: quod tamen fatetur idem non niſi triceſima Luna poſſe. Fiunt autem hieme maxime ab æquinoctio autumnali die decreſcente. Quo rurſus creſcente ab æquinoctio verno, non exſiſtunt: nec circa ſolſtitium longiſſimis diebus: bruma vero, hoc eſt, breviſſimis diebus, frequenter. Iidem ſublimes humili Sole, humileſque ſublimi: & minores oriente aut occidente, ſed in latitudinem diffuſi; meridie exiles, verum ambitus majoris. Æſtate vero per meridiem non cernuntur: poſt autumni æquinoctium, quacunque hora: nec unquam plures ſimul, quam duo.

LXI. Cetera ejuſdem naturæ non multis dubia eſſe video. Grandinem conglaciato imbre gigni, & nivem eodem humore mollius coacto; pruinam autem ex rore gelido. Per hiemem nives cadere, non grandines: ipſaſque grandines interdiu ſæpius, quam noctu; & multo celerius reſolvi, quam nives. Nebulas nec æſtate, nec maximo frigore exſiſtere. Rores neque gelu, neque ardoribus, neque ventis, nec niſi ſerena nocte. Ge-

lando liquorem minui, ſolutaque glacie non eundem inveniri modum. Varietates colorum figurarumque in nubibus cerni, prout admixtus ignis ſuperet, aut vincatur.

LXII. Præterea quaſdam proprietates quibuſdam locis eſſe. Roſcidas æſtate Africæ noctes. In Italia Locris, & in lacu Velino, nullo non die apparere arcus. Rhodi & Syracuſis nunquam tanta nubila obduci, ut non aliqua hora Sol cernatur: qualia aptius ſuis referentur locis. Hæc ſint dicta de aere.

LXIII. Sequitur terra, cui uni rerum naturæ partium, eximia propter merita, cognomen indidimus maternæ venerationis. Sic hominum illa, ut cælum Dei: quæ nos naſcentes excipit, natos alit, ſemelque editos ſuſtinet ſemper: noviſſime complexa gremio jam a reliqua natura abdicatos, tum maxime, ut mater, operiens; nullo magis ſacra merito, quam quo nos quoque ſacros facit; etiam monumenta ac titulos gerens, nomenque prorogans noſtrum, & memoriam extendens contra brevitatem ævi. Cujus numen ultimum jam nullis precamur irati grave: tanquam neſciamus hanc eſſe ſolam, quæ nunquam iraſcatur homini. Aquæ ſubeunt in imbres, rigeſcunt in grandines, tumeſcunt in fluctus, præcipitantur in torrentes: aer denſatur nubibus, furit procellis. At hæc benigna, mitis, indulgens, uſuſque mortalium ſemper ancilla, quæ coacta generat! quæ ſponte fundit! quos odores ſaporeſque! quos ſuccos! quos tactus! quos colores! quam bona fide creditum fœnus reddit! quæ

noſtri cauſa alit! Peſtifera enim animantia, vitali ſpiritu habente culpam, neceſſe eſt illi ſeminata excipere, & genita ſuſtinere. Sed in malis generantium noxa eſt. Illa ſerpentem homine percuſſo non amplius recipit, pœnaſque etiam inertium nomine exigit; illa medicas fundit herbas, & ſemper homini parturit. Quin & venena noſtri miſertam inſtituiſſe credi poteſt; ne in tædio vitæ fames, mors terræ meritis alieniſſima, lenta nos conſumeret tabe: ne lacerum corpus abrupta diſpergerent: ne laquei torqueret pœna præpoſtera, incluſo ſpiritu, cui quæreretur exitus: ne in profundo quæſita morte, ſepultura pabulo fieret: ne ferri cruciatus ſcinderet corpus. Ita eſt, miſerta genuit id, cujus facillimo hauſtu, illibato corpore, & cum toto ſanguine exſtingueremur, nullo labore, ſitientibus ſimiles: qualiter defunctos, non volucris, non fera attingeret, terræque ſervaretur, qui ſibi ipſi periiſſet. Verum fateamur, terra nobis malorum remedium genuit; nos illud vitæ fecimus venenum. Non enim & ferro, quo carere non poſſumus, ſimili modo utimur. Nec tamen quereremur merito, etiamſi maleficii cauſa tuliſſet: adverſus unam quippe naturæ partem ingrati ſumus. Quas non ad delicias, quaſque non ad contumelias ſervit homini? In maria jacitur, aut, ut freta admittamus, eroditur aquis: ferro, ligno, igne, lapide, fruge, omnibus cruciatur horis, multoque plus, ut deliciis, quam ut alimentis famuletur noſtris. Niſi tamen, quæ ſumma patiatur, atque extrema cute, tolerabilia videantur. Penetramus in viſcera, auri argentique venas, &

æris ac plumbi metalla fodientes : gemmas etiam & quoſdam parvulos quærimus lapides, ſcrobibus in profundum actis. Viſcera ejus extrahimus, ut digito geſtetur gemma, quam petimus. *Quot manus atteruntur, ut unus niteat articulus!* Si ulli eſſent inferi, jam profecto illos avaritiæ atque luxuriæ cuniculi refodiſſent. Et miramur ſi eadem ad noxam genuit aliqua! Feræ enim, credo, cuſtodiunt illam, arcentque ſacrilegas manus. Non inter ſerpentes fodimus, & venas auri tractamus cum veneni radicibus? Placatiore tamen Dea ob hoc, quod omnes hi opulentiæ exitus ad ſcelera, cædeſque & bella tendunt : quamque ſanguine noſtro irrigamus, inſepultis oſſibus tegimus. Quibus tamen, velut exprobrato furore, tandem ipſa ſe obducit, & ſcelera quoque mortalium occultat. Inter crimina ingrati animi & hoc duxerim, quod naturam ejus ignoramus.

LXIV. Eſt autem figura prima, de qua conſenſus judicat. Orbem certe dicimus terræ, globumque verticibus includi fatemur. Neque enim abſoluti orbis eſt forma, in tanta montium excelſitate, tanta camporum planitie : ſed cujus amplexus, ſi capita linearum comprehendantur ambitu, figuram abſoluti orbis efficiat : id quod ipſa rerum naturæ cogit ratio, non eiſdem cauſis, quas attulimus in cælo. Namque in illo cava in ſe convexitas vergit, & cardini ſuo, hoc eſt, terræ, undique incumbit. Hæc, ut ſolida atque conferta, aſſurgit, intumeſcenti ſimilis, extraque protenditur. Mundus in centrum vergit : at terra exit a centro, immenſum ejus

globum in formam orbis aſſidua circa eam mundi volubilitate cogente.

LXV. Ingens hic pugna literarum, contraque vulgi: circumfundi terræ undique homines, converſiſque inter ſe pedibus ſtare, & cunctis ſimilem eſſe cæli verticem, ac ſimili modo ex quacunque parte mediam calcari: illo quærente, cur non decidant contra ſiti; tanquam non ratio præſto ſit, ut nos non decidere mirentur illi. Intervenit ſententia, quamvis indocili probabilis turbæ, inæquali globo, ut ſi ſit figura pineæ nucis, nihilominus terram undique incoli. Sed quid hoc refert alio miraculo exoriente? pendere ipſam, ac non cadere nobiſcum: ceu ſpiritus vis, mundo præſertim incluſi, dubia ſit: aut poſſit cadere, natura repugnante, & quo cadat, negante. Nam ſicut ignium ſedes non eſt niſi in ignibus, aquarum niſi in aquis, ſpiritus niſi in ſpiritu: ita terræ, arcentibus cunctis, niſi in ſe, locus non eſt. Globum tamen effici mirum eſt, in tanta planitie maris, camporumque. Cui ſententiæ adeſt Dicæarchus, vir in primis eruditus, regum cura permenſus montes, ex quibus altiſſimum prodidit Pelion, MCCL paſſuum, ratione perpendiculi, nullam eſſe eam portionem univerſæ rotunditatis colligens. Mihi incerta hæc videtur conjectatio, haud ignaro quoſdam Alpium vertices, longo tractu, nec breviore quinquaginta millibus paſſuum aſſurgere. Sed vulgo maxima hæc pugna eſt, ſi coactam in verticem aquarum quoque figuram credere cogatur. Atqui non aliud in rerum natura aſpectu manifeſtius. Namque & dependentes ubique guttæ parvis glo-

bantur orbibus : & pulveri illatæ, frondiumque lanugini impoſitæ, abſoluta rotunditate cernuntur : & in poculis repletis media maxime tument : quæ propter ſubtilitatem humoris, mollitiamque in ſe reſidentem, ratione facilius, quam viſu, deprehenduntur. Idque etiam magis mirum, in poculis repletis, addito humore minimo circumfluere quod ſuperſit : contra evenire ponderibus additis ad vicenos ſæpe denarios : ſcilicet quia intus recepta liquorem in verticem attollant, at cumulo eminente infuſa dilabantur. Eadem eſt cauſa, propter quam e navibus terra non cernatur, e navium malis conſpicua : ac procul recedente navigio, ſi quid, quod fulgeat, religetur in mali cacumine, paulatim deſcendere videatur, & poſtremo occultetur. Denique Oceanus, quem fatemur ultimum, quanam alia figura cohæreret, atque non decideret, nullo ultra margine includente ? Ipſum id ad miraculum redit, quonam modo, etiamſi globetur, extremum non decidat mare. Contra quod, ut ſint plana maria, & qua videntur figura, non poſſe id accidere, magno ſuo gaudio, magnaque gloria inventores Græci ſubtilitate geometrica docent. Namque cum e ſublimi in inferiora aquæ ferantur, & ſit hæc natura earum confeſſa : nec quiſquam dubitet in litore ullo acceſſiſſe eas, quo longiſſime devexitas paſſa ſit : procul dubio apparere, quo quid humilius ſit, propius centro eſſe terræ : omneſque lineas, quæ emittuntur ex eo ad proximas aquas, breviores fieri, quam quæ ad extremum mare a primis aquis. Ergo totas, omnique ex parte aquas vergere in cen-

trum : ideoque non decidere, quoniam in interiora nitantur.

LXVI. Quod ita formaſſe artifex Natura credi debet, ut cum terra arida & ſicca conſtare per ſe ac ſine humore non poſſet, nec rurſus ſtare aqua, niſi ſuſtinente terra, mutuo implexu jungerentur; hac ſinus pandente, illa vero permeante totam, intra, extra, ſupra, venis, ut vinculis, diſcurrentibus: atque etiam in ſummis jugis erumpente: quo ſpiritu acta & terræ pondere expreſſa, ſiphonum modo emicat: tantumque a periculo decidendi abeſt, ut in ſumma quæque & altiſſima exſiliat. Qua ratione manifeſtum eſt, quare tot fluminum quotidiano acceſſu maria non creſcant. Eſt igitur in toto ſuo globo tellus medio ambitu præcincta circumfluo mari. Nec argumentis hoc inveſtigandum, ſed jam experimentis cognitum.

LXVII. A Gadibus, columniſque Herculis, Hiſpaniæ & Galliarum circuitu, totus hodie navigatur occidens. Septemtrionalis vero Oceanus, majore ex parte navigatus eſt, auſpiciis Divi Auguſti, Germaniam claſſe circumvecta ad Cimbrorum promontorium: & inde immenſo mari proſpecto, aut fama cognito, ad Scythicam plagam, & humore nimio rigentia. Propter quod minime veriſimile eſt illic maria deficere, ubi humoris vis ſuperet. Juxta vero ab ortu ex Indico mari, ſub eodem ſidere pars tota vergens in Caſpium mare, pernavigata eſt Macedonum armis, Seleuco atque Antiocho regnantibus, qui & Seleucida atque Antiochida ab ipſis appellari voluere. Circa Caſpium quoque multa

Oceani litora explorata, parvoque brevius, quam totus, hinc aut illinc Septemtrio eremigatus. Ut tamen conjecturæ locum ſic quoque non relinquat, ingens argumentum paludis Mæoticæ, ſive ea illius Oceani ſinus eſt, ut multos adverto credidiſſe, ſive anguſto diſcreti ſitu reſtagnatio. Alio latere Gadium, ab eodem occidente, magna pars meridiani ſinus ambitu Mauritaniæ navigatur hodie. Majorem quidem ejus partem, & Orientis, victoriæ Magni Alexandri luſtravere, uſque in Arabicum ſinum. In quo res gerente C. Cæſare Auguſti filio, ſigna navium ex Hiſpanienſibus naufragiis feruntur agnita. Et Hanno, Carthaginis potentia florente, circumvectus a Gadibus ad finem Arabiæ, navigationem eam prodidit ſcripto: ſicut ad extera Europæ noſcenda miſſus eodem tempore Himilco. Præterea Nepos Cornelius auctor eſt, Eudoxum quendam ſua ætate, cum Lathurum regem fugeret, Arabico ſinu egreſſum, Gades uſque pervectum: multoque ante eum Cælius Antipater, vidiſſe ſe, qui navigaſſet ex Hiſpania in Æthiopiam commercii gratia. Idem Nepos de ſeptemtrionali circuitu tradit, Quinto Metello Celeri, L. Afranii in Conſulatu collegæ, ſed tum Galliæ proconſuli, Indos a rege Suevorum dono datos, qui ex India commercii cauſa navigantes, tempeſtatibus eſſent in Germaniam abrepti. Sic maria circumfuſa undique dividuo globo partem orbis auferunt nobis: nec inde huc, nec hinc illo pervio tractu. Quæ contemplatio apta detegendæ mortalium vanitati, poſcere videtur, ut totum hoc, quidquid eſt, in

quo ſingulis nihil ſatis eſt, ceu ſubjectum oculis, quantum ſit oſtendam.

LXVIII. Jam primum in dimidio computari videtur, tanquam nulla portio ipſi decidatur Oceano: qui toto circumdatus medio, & omnes ceteras fundens recipienſque aquas, & quidquid exit in nubes, ac ſidera ipſa tot & tantæ magnitudinis paſcens, quo tandem amplitudinis ſpatio credetur habitare? Improba & infinita debet eſſe tam vaſtæ molis poſſeſſio. Adde quod ex relicto plus abſtulit cælum. Nam cum ſint ejus quinque partes, quas vocant Zonas, infeſto rigore & æterno gelu premitur omne, quidquid eſt ſubjectum duabus extremis, utrinque circa vertices: hunc qui ſeptemtrio vocatur, eumque qui adverſus illi, auſtrinus appellatur. Perpetua caligo utrobique, & alieno molliorum ſiderum aſpectu, maligna, ac pruina tantum albicans lux. Media vero terrarum, qua Solis orbita eſt, exuſta flammis & cremata, cominus vapore torretur. Circa duæ tantum, inter exuſtam & rigentes, temperantur: eæque ipſæ inter ſe non perviæ, propter incendium ſideris. Ita terræ tres partes abſtulit cælum: Oceani rapina in incerto eſt.

Sed & relicta nobis una portio, haud ſcio an etiam in majore damno ſit. Idem ſiquidem Oceanus infuſus in multos (ut dicemus) ſinus, adeo vicino acceſſu interna maria allatrat, ut centum quindecim millibus paſſuum Arabicus ſinus diſtet ab Ægyptio mari: Caſpius vero CCCLXXV millibus a Pontico. Idem interfuſus intrat per tot maria, quibus Africam, Europam, Aſiamque diſpeſcit,

quantum terrarum occupat? Computetur etiam nunc menſura tot fluminum, tantarum paludum: addantur & lacus, & ſtagna. Jam elata in cælum, & ardua aſpectu quoque juga: jam ſilvæ, vallesque præruptæ, & ſolitudines, & mille cauſis deſerta detrahantur. Hæ tot portiones terræ, immo vero, ut plures tradidere, mundi punctus, (neque enim eſt aliud in univerſo.) *Hæc eſt materia gloriæ noſtræ, hæc ſedes:* hic honores gerimus, hic exercemus imperia, hic opes cupimus, hic tumultuamur humanum genus, hic inſtauramus bella etiam civilia, mutuiſque cædibus laxiorem facimus terram. Et ut publicos gentium furores tranſeam, hæc in qua conterminos pellimus, furtoque vicini ceſpitem noſtro ſolo adfodimus, ut qui latiſſime rura metatus fuerit, ultraque fines exegerit accolas, quota terrarum parte gaudeat? vel cum ad menſuram avaritiæ ſuæ propagaverit, *quam tandem portionem ejus defunctus obtineat!*

LXIX. Mediam eſſe mundi totius haud dubiis conſtat argumentis; ſed clariſſime æquinoctii paribus horis. Nam niſi in medio eſſet, æquales dies noctesque haberi non poſſe deprehendunt & dioptræ, quæ vel maxime id confirmant: cum æquinoctiali tempore ex eadem linea ortus occaſuſque cernatur, ſolſtitialis exortus per ſuam lineam, brumaliſque occaſus. Quæ accidere nullo modo poſſent, niſi in centro ſita eſſet.

LXX. Tres autem circuli ſupra dictis zonis implexi, inæqualitates temporum diſtinguunt: ſolſtitialis a parte Signiferi excelſiſſima nobis, ad ſep-

temtrionalem plagam verſus: contraque ad alium polum brumalis: item medio ambitu Signiferi orbis incedens æquinoctialis.

LXXI. Reliquorum, quæ miramur, cauſa in ipſius terræ figura eſt: quam globo ſimilem, & cum ea aquas, iiſdem intelligitur argumentis. Sic enim fit haud dubie, ut nobis ſeptemtrionalis plagæ ſidera nunquam occidant; contra meridianæ nunquam oriantur: rurſuſque hæc illis non cernantur, attollente ſe contra medios viſus terrarum globo. Septemtriones non cernit Troglodytice, & confinis Ægyptus: nec Canopum Italia, & quem vocant Berenices crinem; item quem ſub Divo Auguſto cognominavere Cæſaris thronon, inſignes ibi ſtellas. Adeoque manifeſto aſſurgens faſtigium curvatur, ut Canopus quartam fere partem ſigni unius ſupra terram eminere Alexandriæ intuentibus videatur: eadem a Rhodo terram quodammodo ipſam ſtringere: in Ponto omnino non cernatur, ubi maxime ſublimis ſeptemtrio. Idem a Rhodo abſconditur, magiſque Alexandriæ. In Arabia Novembri menſe prima vigilia occultus, ſecunda ſe oſtendit: in Meroë ſolſtitio veſperi pauliſper apparet, paucisque ante exortum Arcturi diebus pariter cum die cernitur. Navigantium hæc maxime curſus deprehendunt, in alia adverſo, in alia prono mari: ſubitoque conſpicuis, atque ut e freto emergentibus, quæ in anfractu pilæ latuere, ſideribus. Neque enim (ut dixere aliqui) mundus hoc polo excelſiore ſe attollit: aut undique cernerentur hæc ſidera: verum hæc eadem quibuſque proximis ſubliniora

creduntur: eademque demerſa longinquis: utque nunc ſublimis in dejectu poſitis videtur hic vertex, ſic illam terræ devexitatem tranſgreſſis, illa ſe attollunt, reſidentibus quæ hic excelſa fuerant: quod niſi in figura pilæ, accidere non poſſet.

LXXII. Ideoque defectus Solis ac Lunæ veſpertinos orientis incolæ non ſentiunt: nec matutinos ad occaſum habitantes: meridianos vero ſæpius. Nobili apud Arabiam Magni Alexandri victoria, Luna defeciſſe noctis ſecunda hora prodita eſt: eademque in Sicilia exoriens. Solis defectum, Vipſanio & Fontejo coss. qui fuere ante paucos annos, factum pridie Kalendas Majas, Campania hora diei inter ſeptimam & octavam ſenſit: Corbulo dux in Armenia inter horam diei decimam & undecimam prodidit viſum, circuitu globi alia & aliis detegente & occultante. Quod ſi plana eſſet terra, ſimul omnia apparerent cunctis, noctesque non fierent inæquales: nam æque aliis, quam in medio ſitis, paria duodecim horarum intervalla cernerentur, quæ nunc in omni parte ſimili modo congruunt.

LXXIII. Ideo nec nox dieſque quævis eadem toto orbe ſimul eſt, oppoſitu globi noctem, aut ambitu diem afferente. Multis hoc cognitum experimentis. In Africa Hiſpaniaque, Turrium Hannibalis; in Aſia vero propter piraticos terrores, ſimili ſpecularum præſidio excitato: in queis prænuntiativos ignes ſexta hora diei accenſos, ſæpe compertum eſt, tertia noctis a tergo ultimis viſos. Ejuſdem Alexandri curſor Philonides, ex Sicyone Elin mille & ducenta

ſtadia novem diei confecit horis: indeque, quamvis declivi itinere, tertia noctis hora remenſus eſt ſæpius. Cauſa, quod eunti cum Sole iter erat: eundem remeans obvium contrario prætervertebat occurſu. Qua de cauſa ad occaſum navigantes, quamvis breviſſimo die, vincunt ſpatia nocturnæ navigationis, ut Solem ipſum comitantes.

LXXIV. Vaſaque horoſcopa non ubique eadem ſunt uſui, in trecentis ſtadiis, aut, ut longiſſime, in quingentis, mutantibus ſemet umbris Solis. Itaque umbilici (quem gnomonem appellant) umbra, in Ægypto meridiano tempore, æquinoctii die, paulo plus quam dimidiam gnomonis menſuram efficit. In urbe Roma nona pars gnomonis deeſt umbræ. In oppido Ancone ſupereſt quinta. Decima in parte Italiæ, quæ Venetia appellatur, eiſdem horis umbra gnomoni par fit.

LXXV. Simili modo tradunt in Syene oppido, quod eſt ſupra Alexandriam quinque millibus ſtadiorum, ſolſtitii die medio nullam umbram jaci: puteumque ejus experimenti gratia factum, totum illuminari. Ex quo apparere, tum Solem illi loco ſupra verticem eſſe: quod & in India ſupra flumen Hypaſin fieri tempore eodem Oneſicritus ſcripſit. Conſtatque in Berenice urbe Troglodytarum, & inde ſtadiis quatuor millibus DCCCXX in eadem gente, Ptolemaide oppido, quod in margine Rubri maris ad primos elephantorum venatus conditum eſt, hoc idem ante ſolſtitium quadragenis quinis diebus, totidemque poſtea fieri; & per eos XC dies in meridiem umbras jaci. Rurſus in Meroe, (Inſula hæc

caputque gentis Æthiopum, quinque millibus ſtadiorum a Syene in amne Nilo habitatur:) bis anno abſumi umbras, Sole duodeviceſimam Tauri partem, & quartamdecimam Leonis obtinente. In Indiæ gente Oretum, mons eſt Maleus nomine, juxta quem umbræ æſtate in auſtrum, hieme in ſeptemtrionem jaciuntur. Quindecim tantum noctibus ibi apparet ſeptemtrio. In eadem India Patalis celeberrimo portu, Sol dexter oritur, umbræ in meridiem cadunt. Septemtrionem, ibi Alexandro morante, annotatum prima tantum noctis parte aſpici. Oneſicritus dux ejus ſcripſit, quibus in locis Indiæ umbræ non ſint, ſeptemtrionem non conſpici, & ea loca appellari Aſcia: nec horas dinumerari ibi.

LXXVI. At in tota Troglodytice, umbras bis quadraginta quinque diebus in anno Eratoſthenes in contrarium cadere prodidit.

LXXVII. Sic fit, ut vario lucis incremento, in Meroe longiſſimus dies XII horas æquinoctiales, & octo partes unius horæ colligat: Alexandriæ vero XIV horas: in Italia quindecim: in Britannia XVII; ubi æſtate lucidæ noctes, haud dubie repromittunt id, quod cogit ratio credi; ſolſtitii diebus accedente Sole propius verticem mundi, anguſto lucis ambitu, ſubjecta terræ continuos dies habere ſenis menſibus; noctesque e diverſo ad brumam remoto. Quod fieri in inſula Thule, Pytheas Maſſilienſis ſcripſit, ſex dierum navigatione in ſeptemtrionem a Britannia diſtante: quidam vero & in Mona, quæ diſtat a Camalduno Britanniæ oppido circiter ducentis millibus, affirmant.

LXXVIII. Umbrarum hanc rationem, & quam vocant gnomonicen, invenit Anaximenes Mileſius, Anaximandri (de quo diximus) diſcipulus: primuſque horologium, quod appellant ſciothericon, Lacedæmone oſtendit.

LXXIX. Ipſum diem alii aliter obſervavere. Babylonii inter duos Solis exortus: Athenienſes inter duos occaſus: Umbri a meridie in meridiem: vulgus omne a luce ad tenebras: ſacerdotes Romani, & qui diem diffiniere civilem: item Ægyptii, & Hipparchus, a media nocte in mediam. Minora autem intervalla eſſe lucis inter ortus Solis juxta ſolſtitia, quam æquinoctia, apparet: quia poſitio Signiferi circa media ſui obliquior eſt; juxta ſolſtitium vero rectior.

LXXX. Contexenda ſunt his cæleſtibus nexa cauſis. Namque Æthiopas vicini ſideris vapore torreri, aduſtiſque ſimiles gigni, barba & capillo vibrato, non eſt dubium. Et adverſa plaga mundi, atque glaciali, candida cute eſſe gentes, flavis promiſſas crinibus: truces vero ex cæli rigore has, illas mobilitate hebetes: ipſoque crurum argumento, illis in ſupera ſuccum revocari, natura vaporis: his in inferas partes depelli, humore deciduo. Hic graves feras, illic varias effigies animalium provenire, & maxime alitum, & in multas figuras gigni volucres. Corporum autem proceritatem utrobique: illic ignium niſu, hic humoris alimento. Medio vero terræ ſalubris utrimque mixtura, fertilis ad omnia tractus, magna & in colore temperies, ritus molles, ſenſus liquidus, ingenia fœ-

cunda, totiuſque naturæ capacia. Iiſdem imperia, quæ nunquam extimis gentibus fuerint: ſicut ne illæ quidem his paruerint, avulſæ, ac pro immanitate naturæ urgentis illas, ſolitariæ.

LXXXI. Babyloniorum placita motus terræ, hiatuſque, & cetera omnia, vi ſiderum exiſtimant fieri; ſed illorum trium, quibus fulmina aſſignant: fieri autem, meantium cum Sole, aut congruentium, & maxime circa quadrata mundi. Præclara quædam eſſe & immortalis in eo, ſi credimus, divinitas perhibetur Anaximandro Mileſio Phyſico: quem ferunt Lacedæmoniis prædixiſſe, ut urbem ac tecta cuſtodirent: inſtare enim motum terræ, cum & urbs tota eorum corruit, & Taygeti montis magna pars ad formam puppis eminens abrupta, cladem inſuper eam ruina preſſit. Perhibetur & Pherecydi Pythagoræ doctori alia conjectatio, ſed & illa divina: hauſtu aquæ e puteo præſenſiſſe, ac prædixiſſe ibi terræ motum. Quæ ſi vera ſunt, quantum a Deo tandem videri poſſunt tales diſtare, dum vivant? Et hæc quidem arbitrio cujuſque exiſtimanda relinquantur: ventos in cauſa eſſe non dubium reor. Neque enim unquam intremiſcunt terræ, niſi ſopito mari, cæloque adeo tranquillo, ut volatus avium non pendeant, ſubtracto omni ſpiritu qui vehit: nec unquam, niſi poſt ventos, condito ſcilicet in venas & cava ejus occulto flatu. Neque aliud eſt in terra tremor, quam in nube tonitruum: nec hiatus aliud, quam cum fulmen erumpit, incluſo ſpiritu luctante, & ad libertatem exire nitente.

LXXXII. Variæ itaque quatitur, & mira eduntur

opera: alibi proſtratis mœnibus, alibi hiatu profundo hauſtis, alibi egeſtis molibus, alibi emiſſis amnibus: nonnunquam etiam ignibus, calidiſve fontibus, alibi averſo fluminum curſu. Præcedit vero comitaturque terribilis ſonus, alias murmur ſimilius mugitibus, aut clamori humano, armorumve pulſantium fragori: pro qualitate materiæ excipientis: formaque vel cavernarum, vel cuniculi, per quem meat: exilius graſſante in anguſto; eodem rauco in recurvis, reſultante in duris, fervente in humidis, fluctuante in ſtagnantibus: item fremente contra ſolida. Itaque & ſine motu ſæpe editur ſonus. Nec ſimplici modo quatitur, ſed tremit vibratque. Hiatus vero alias remanet, oſtendens quæ ſorbuit, alias occultat ore compreſſo, rurſuſque ita inducto ſolo, ut nulla veſtigia exſtent, urbibus plerumque devoratis, agrorumque tractu hauſto. Maritima autem maxime quatiuntur. Nec montuoſa tali malo carent. Exploratum eſt mihi, Alpes Apenninumque ſæpius tremuiſſe. Et autumno ac vere terræ crebrius moventur, ſicut fiunt fulmina. Ideo Galliæ & Ægyptus minime quatiuntur: quoniam hic æſtatis cauſa obſtat, illic hiemis. Item noctu ſæpius, quam interdiu. Maximi autem motus exſiſtunt matutini, veſpertinique: ſed propinqua luce crebri: interdiu autem circa meridiem. Fiunt & Solis Lunæque defectu, quoniam tempeſtates tunc ſopiuntur. Præcipue vero, cum ſequitur imbrem æſtus, imbreſve æſtum.

LXXXIII. Navigantes quoque ſentiunt non dubia conjectura, ſine flatu intumeſcente fluctu ſubito

aut quatiente icti. Intremunt vero & in navibus poſita, æque quam in ædificiis, crepituque prænuntiant. Quin & volucres non impavidæ ſedentes. Eſt & in cælo ſignum, præceditque motu futuro, aut interdiu, aut paulo poſt occaſum ſereno, ceu tenuis linea nubis in longum porrectæ ſpatium. Eſt & in puteis turbidior aqua, nec ſine odoris tædio.

LXXXIV. Sicut in iiſdem eſt remedium, quale & crebri ſpecus præbent: conceptum enim ſpiritum exhalant: quod in certis notatur oppidis, quæ minus quatiuntur, crebris ad eluviem cuniculis cavata. Multoque ſunt tutiora in iiſdem illis quæ pendent: ſicut Neapoli in Italia intelligitur; parte ejus, quæ ſolida eſt, ad tales caſus obnoxia. Tutiſſimi ſunt ædificiorum fornices, anguli quoque parietum, alterno pulſu renitente. Et latere terreno facti parietes minore noxa quatiuntur. Magna differentia eſt & in ipſo genere motus: pluribus ſiquidem modis quatitur. Tutiſſimum eſt, cum vibrat criſpante ædificiorum crepitu: & cum intumeſcit aſſurgens, alternoque motu reſidet: innoxium & cum concurrentia tecta contrario ictu arietant; quoniam alter motus alteri renititur. Undantis inclinatio, & fluctus more quædam volutatio infeſta eſt: aut cum in unam partem totus ſe motus impellit. Deſinunt autem tremores, cum ventus emerſit: ſin vero duravere, non ante quadraginta dies ſiſtuntur: plerumque & tardius, utpote cum quidam anno & biennio ſpatio duraverint.

LXXXV. Factum eſt ſemel, quod equidem in Etruſcæ diſciplinæ voluminibus inveni, ingens ter-

rarum portentum, L. Marcio, Sex. Julio coss. in agro Mutinenſi. Namque montes duo inter ſe concurrerunt, crepitu maximo aſſultantes, recedenteſque, inter eos flamma fumoque in cælum exeunte interdiu, ſpectante e via Æmilia magna equitum Romanorum, familiarumque, & viatorum multitudine. Eo concurſu villæ omnes eliſæ: animalia permulta, quæ intra fuerant, exanimata ſunt, anno ante ſociale bellum: quod haud ſcio an funeſtius terræ ipſi Italiæ fuerit, quam civilia. Non minus mirum oſtentum & noſtra cognovit ætas, anno Neronis principis ſupremo, ſicut in rebus ejus expoſuimus, pratis oleiſque intercedente via publica, in contrarias ſedes tranſgreſſis, in agro Marrucino, prædiis Vectii Marcelli equitis Romani, res Neronis procurantis.

LXXXVI. Fiunt ſimul cum terræ motu & inundationes maris, eodem videlicet ſpiritu infuſi, ac terræ ſidentis ſinu recepti. Maximus terræ memoria mortalium exſtitit motus, Tiberii Cæſaris principatu, XII urbibus Aſiæ una nocte proſtratis. Creberrimus Punico bello, intra eundem annum ſepties atque quinquagies nuntiatus Romam. Quo quidem anno ad Traſymenum lacum dimicantes, maximum motum neque Pœni ſenſere, nec Romani. Nec vero ſimplex malum, aut in ipſo tantum motu periculum eſt: ſed par aut majus oſtento. Nunquam urbs Roma tremuit, ut non futuri eventus alicujus id prænuntium eſſet.

LXXXVII. Eadem naſcentium cauſa terrarum eſt, cum idem ille ſpiritus attollendo potens ſolo,

non valuit erumpere. Naſcuntur enim nec fluminum tantum invectu, ſicut Echinades inſulæ ab Acheloo amne congeſtæ, majorque pars Ægypti a Nilo; in quam a Pharo inſula noctis & diei curſum fuiſſe Homero credimus: ſed & receſſu maris, ſicut eidem de Circeiis. Quod accidiſſe & in Ambraciæ portu decem millium paſſuum intervallo; & Athenienſium quinque millium ad Piræeum memoratur: & Epheſi, ubi quondam ædem Dianæ alluebat. Herodoto quidem ſi credimus, mare fuit ſupra Memphim uſque ad Æthiopum montes: itemque a planis Arabiæ. Mare & circa Ilium, & tota Teuthrania, quaque campos intulerit Mæander.

LXXXVIII. Naſcuntur & alio modo terræ, ac repente in aliquo mari emergunt, velut paria ſecum faciente natura; quæque hauſerit hiatus, alio loco reddente.

LXXXIX. Claræ jam pridem inſulæ, Delos & Rhodos, memoriæ produntur enatæ. Poſtea minores, ultra Melon, Anaphe: inter Lemnum & Helleſpontum, Nea: inter Lebedum & Teon, Halone: inter Cycladas, Olympiadis CXXXV anno quarto, Thera & Theraſia. Inter eaſdem poſt annos CXXX Hiera, eademque Automate. Et ab duobus ſtadiis poſt annos CX in noſtro ævo, M. Junio Silano, L. Balbo COSS. a. d. VIII Idus Julias, Thia. Ante nos & juxta Italiam inter Æolias inſulas, item juxta Cretam emerſit e mari MMD paſſuum una cum calidis fontibus: altera Olympiadis CLXIII anno tertio, in Tuſco ſinu; flagrans hæc violento cum flatu. Proditurque memoriæ magna circa illam multitudine

piſcium fluitante, confeſtim exſpiraſſe, quibus ex his cibus fuiſſet. Sic & Pithecuſas in Campano ſinu ferunt ortas. Mox in his montem Epopon, cum repente flamma ex eo emicuiſſet, campeſtri æquatum planitie. In eadem & oppidum hauſtum profundo: alioque motu terræ ſtagnum emerſiſſe: & alio, provolutis montibus inſulam exſtitiſſe Prochytam.

XC. Namque & hoc modo inſulas rerum natura fecit. Avellit Siciliam Italiæ, Cyprum Syriæ, Eubœam Bœotiæ, Eubœæ Atalantem & Macrin, Besbycum Bithyniæ, Leucoſiam Sirenum promontorio.

XCI. Rurſus abſtulit inſulas mari, junxitque terris: Antiſſam Lesbo, Zephyrium Halicarnaſſo, Æthuſam Myndo, Dromiſcon & Pernen Mileto, Narthecuſam Parthenio promontorio. Hybanda quondam inſula Joniæ, CC nunc a mari abeſt ſtadiis. Syrien Epheſus in mediterranea habet: Deraſidas & Sophoniam vicina ei Magneſia. Epidaurus & Oricum inſulæ eſſe deſierunt.

XCII. In totum abſtulit terras, primum omnium ubi Atlanticum mare eſt, ſi Platoni credimus, immenſo ſpatio. Mox interno, quæ videmus hodie, merſam Acarnaniam Ambracio ſinu, Achaiam Corinthio, Europam Aſiamque Propontide & Ponto. Ad hoc perrupit mare Leucada, Antirrhium, Helleſpontum, Boſphoros duos.

XCIII. Atque ut ſinus & ſtagna prætercam, ipſa ſe comeſt terra: devoravit Cybotum altiſſimum montem, cum oppido Curite: Sipylum in Magneſia: & prius in eodem loco clariſſimam urbem, quæ Tantalis vocabatur. Galanis & Gamales urbium in

Phœnice agros cum ipſis: Phegium Æthiopiæ jugum excelſiſſimum: tanquam non infida graſſarentur & litora.

XCIV. Pyrrham & Antiſſam circa Mæotim Pontus abſtulit: Elicen & Buram in ſinu Corinthio, quarum in alto veſtigia apparent. Ex inſula Cea amplius triginta millia paſſuum abrupta ſubito cum plurimis mortalium rapuit. Et in Sicilia dimidiam Tyndarida urbem, ac quidquid ab Italia deeſt. Similiter in Bœotia & Eleuſina.

XCV. Motus enim terræ ſileantur, & quidquid eſt, ubi ſaltem buſta urbium exſtant: ſimul ut terræ miracula potius dicamus, quam ſcelera naturæ. Et hercule non cæleſtia enarratu difficiliora fuerint. Metallorum opulentia tam varia, tam dives, tam fœcunda, tot ſeculis ſuboriens, cum tantum quotidie orbe toto populentur ignes, ruinæ, naufragia, bella, fraudes: tantum vero luxuria, & tot mortales conterant: gemmarum pictura tam multiplex, lapidum tam diſcolores maculæ, interque eos candor alicujus, præter lucem omnia excludens: medicatorum fontium vis: ignium tot locis emicantium perpetua tot ſeculis incendia: ſpiritus letales alibi, aut ſcrobibus emiſſi, aut ipſo loci ſitu mortiferi; alibi volucribus tantum, ut Soracte vicino Urbi tractu: alibi præter hominem, ceteris animantibus: nonnunquam & homini, ut in Sinueſſano agro, & Puteolano: ſpiracula vocant, alii Charoneas ſcrobes, mortiferum ſpiritum exhalantes. Item in Hirpinis Amſancti, ad Mephitis aedem, locum, quem qui intravere, moriuntur. Simili modo Hierapoli

in Aſia, Matris tantum Magnæ ſacerdoti innoxium. Alibi fatidici ſpecus, quorum exhalatione temulenti futura præcinunt, ut Delphis, nobiliſſimo oraculo. Quibus in rebus quid poſſit aliud cauſæ afferre mortalium quiſpiam, quam diffuſæ per omne naturæ ſubinde aliter atque aliter numen erumpens?

XCVI. Quædam vero terræ ad ingreſſus tremunt, ſicut in Gabienſi agro, non procul urbe Roma, jugera fermè ducenta, equitantium curſu: ſimiliter in Reatino.

Quædam inſulæ ſemper fluctuant, ſicut in agro Cæcubo, & eodem Reatino, Mutinenſi, Statonienſi. In Vadimonis lacu, & ad Cutilias aquas opaca ſilva, quæ nunquam die ac noctu eodem loco viſitur. In Lydia quæ vocantur Calaminæ, non ventis ſolum, ſed etiam contis quo libeat impulſæ, multorum civium Mithridatico bello ſalus. Sunt & in Nymphæo parvæ, Saltuares dictæ; quoniam in ſymphoniæ cantu ad ictus modulantium pedum moventur. In Tarquinienſi lacu magno Italiæ, duo nemora circumferunt, nunc triquetram figuram edentes, nunc rotundam complexu, ventis impellentibus; quadratam nunquam.

XCVII. Celebre fanum habet Veneris Paphos, in cujus quandam aream non impluit. Item in Nea, oppido Troadis, circa ſimulacrum Minervæ. In eodem & relicta ſacrificia non putreſcunt.

XCVIII. Juxta Harpaſa oppidum Aſiæ cautes ſtat horrenda, uno digito mobilis: eadem, ſi toto corpore impellatur, reſiſtens. In Taurorum peninſula in civitate Paraſino terra eſt, qua ſanantur omnia

vulnera. At circa Aſſon Troadis lapis naſcitur, quo conſumuntur omnia corpora: Sarcophagus vocatur. Duo ſunt montes juxta flumen Indum: alteri natura eſt, ut ferrum omne teneat, alteri ut reſpuat. Itaque ſi ſint clavi in calciamento, veſtigia avelli in altero non poſſe, in altero ſiſti. Locris & Crotone peſtilentiam nunquam fuiſſe, nec ullo terræ motu laboratum, annotatum eſt. In Lycia vero ſemper a terræ motu XL dies ſerenos eſſe. In agro Arpano frumentum ſatum non naſcitur. Ad aras Mucias in Vejente, & apud Tuſculanum, & in ſilva Ciminia loca ſunt, in quibus in terram depacta non detrahuntur. In Cruſtumino natum fœnum ibi noxium, extra ſalubre eſt.

XCIX. Et de aquarum natura complura dicta ſunt: ſed æſtus maris accedere & reciprocare, maxime mirum: pluribus quidem modis, verum cauſa in Sole, Lunaque. Bis inter duos exortus Lunæ affluunt, biſque remeant, vicenis quaterniſque ſemper horis. Et primum attollente ſe cum ea mundo intumeſcentes, mox a meridiano cæli faſtigio vergente in occaſum reſidentes: rurſuſque ab occaſu ſubter cæli ima, & meridiano contraria, accedente, inundantes: hinc donec iterum exoriatur, ſe reſorbentes. Nec unquam eodem tempore, quo pridie, refluì; ut ancillante ſidere, trahenteque ſecum avido hauſtu maria, & aſſidue aliunde, quam pridie, exoriente: paribus tamen intervallis reciproci, ſeniſque ſemper horis, non cujuſque diei aut noctis, aut loci, ſed æquinoctialibus: ideoque inæquales vulgarium horarum ſpatio, utcunque plures in eas aut

diei aut noctis illarum menſuræ cadunt, & æquinoctio tantum pares ubique. Ingens argumentum, plenumque lucis ac vocis etiam diurnæ, hebetes eſſe, qui negent ſubtermeare ſidera, ac rurſus eadem reſurgere: ſimilemque terris, immo vero univerſæ naturæ exinde faciem, in iiſdem ortus occaſuſque operibus: non aliter ſub terra manifeſto ſideris curſu, aliove effectu, quam cum præter oculos noſtros feratur.

Multiplex etiamnum lunaris differentia, primumque ſeptenis diebus. Quippe modici nova ad dividuam æſtus, pleniores ab ea exundant, plenaque maxime fervent. Inde miteſcunt. Pares ad ſeptimam primis: iterumque alio latere dividua augentur. In coitu Solis pares plenæ. Eadem Aquilonia, & a terris longius recedente mitiores, quam cum in auſtros digreſſa, propiore niſu vim ſuam exercet. Per octonos quoque annos ad principia motus & paria incrementa centeſimo Lunæ revocantur ambitu, augente ea cuncta: Solis annuis cauſis, duobus æquinoctiis maxime tumentes, & autumnali amplius, quam verno: inanes vero bruma, & magis ſolſtitio. Nec tamen in ipſis, quos dixi, temporum articulis: ſed paucis poſt diebus: ſicuti neque in plena aut noviſſima, ſed poſtea: nec ſtatim ut Lunam mundus oſtendat occultetve, aut media plaga declinet; verum duabus fere horis æquinoctialibus ſerius: tardiore ſemper ad terras omnium, quæ geruntur in cælo, effectu cadente, quam viſu, ſicuti fulguris, & tonitrus, & fulminum.

Omnes autem æſtus in Oceano majora integunt

ſpatia inundantque, quam in reliquo mari: ſive quia totum in univerſitate animoſius eſt, quam in parte; ſive quia magnitudo aperta ſideris vim laxe graſſantis efficacius ſentit, eandem anguſtiis arcentibus. Qua de cauſa nec lacus, nec amnes ſimiliter moventur. Octogenis cubitis ſupra Britanniam intumeſcere æſtus Pytheas Maſſilienſis auctor eſt. Interiora autem maria terris clauduntur, ut portu. Quibuſdam tamen in locis ſpatioſior laxitas ditioni paret: utpote cum plura exempla ſint, in tranquillo mari, nulloque velorum impulſu, tertio die ex Italia provectorum Uticam, æſtu fervente. Circa litora autem magis quam in alto deprehenduntur hi motus: quoniam & in corpore extrema pulſum venarum, id eſt, ſpiritus magis ſentiunt. In pleriſque tamen æſtuariis propter diſpares ſiderum in quoque tractu exortus, diverſi exſiſtunt æſtus, tempore, non ratione, diſcordes, ſicut in Syrtibus.

C. Et quorundam tamen privata natura eſt, velut Tauromenitani euripi ſæpius, & in Eubœa ſepties die ac nocte reciprocantis. Æſtus idem triduo in menſe conſiſtit, ſeptima, octava, nonaque Luna. Gadibus, qui eſt delubro Herculis proximus, fons incluſus ad putei modum, alias ſimul cum Oceano augetur minuiturque, alias vero utrumque contrariis temporibus. Eodem in loco alter, Oceani motibus conſentit. In ripa Bætis oppidum eſt, cujus putei creſcente æſtu minuuntur, augeſcunt decedente, mediis temporum immobiles. Eadem natura in Hiſpali oppido uni puteo, ceteris vulgaris. Et Pontus ſemper extra meat in Propontidem, introrſus in Pontum nunquam refluo mari.

CI. Omnia plenilunio maria purgantur: quædam & ſtato tempore. Circa Meſſanam & Mylas fimo ſimilia exſpuuntur in litus purgamenta: unde fabula, Solis boves ibi ſtabulari. His addit (ut nihil, quod equidem noverim, prætercam) Ariſtoteles, nullum animal niſi æſtu recedente exſpirare. Obſervatum id multum in Gallico Oceano, & dumtaxat in homine compertum.

CII. Quo vera conjectatio exſiſtit, haud fruſtra ſpiritus ſidus Lunam exiſtimari. Hoc eſſe quod terras ſaturet, accedenſque corpora impleat, abſcedens inaniat. Ideo cum incremento ejus augeri conchylia; & maxime ſpiritum ſentire, quibus ſanguis non ſit. Sed & ſanguinem hominum etiam cum lumine ejus augeri ac minui: frondes quoque ac pabula (ut ſuo loco dicetur) ſentire, in omnia eadem penetrante vi.

CIII. Itaque Solis ardore ſiccatur liquor: & hoc eſſe maſculum ſidus accepimus, torrens cuncta ſorbenſque.

CIV. Sic mari late patenti ſaporem incoqui ſalis, aut quia exhauſto inde dulci tenuique, quod facillime trahat vis ignea, omne aſperius craſſiuſque linquatur: ideo ſumma æquorum aqua dulciorem profundam: hanc eſſe veriorem cauſam aſperi ſaporis, quam quod mare terræ ſudor ſit æternus: aut quia plurimum ex arido miſceatur illi vapore: aut quia terræ natura ſicut medicatas aquas inficiat. Eſt in exemplis, Dionyſio Siciliæ tyranno, cum pulſus eſt ea potentia, accidiſſe prodigium, ut uno die in portu dulceſceret mare.

E contrario ferunt Lunæ femineum ac molle ſidus, atque nocturnum ſolvere humorem, & trahere, non auferre. Id manifeſtum eſſe, quod ferarum occiſa corpora in tabem viſu ſuo reſolvat: ſomnoque ſopitis torporem contractum in caput revocet, glaciem refundat, cunctaque humifico ſpiritu laxet. Ita penſari naturæ vices, ſemperque ſufficere, aliis ſiderum elementa cogentibus, aliis vero fundentibus. Sed in dulcibus aquis Lunæ alimentum eſſe, ſicut in marinis Solis.

CV. Altiſſimum mare XV ſtadiorum Fabianus tradit. Alii in Ponto ex adverſo Coraxorum gentis (vocant Βαθέα Ponti) trecentis fere a continenti ſtadiis immenſam altitudinem maris tradunt, vadis nunquam repertis.

CVI. Mirabilius id faciunt aquæ dulces, juxta mare ut fiſtulis emicantes. Nam nec aquarum natura a miraculis ceſſat. Dulces mari invehuntur, leviores haud dubie. Ideo & marinæ, quarum natura gravior, magis invecta ſuſtinent. Quædam vero & dulces inter ſe ſupermeant alias. Ut in Fucino lacu invectus amnis, in Lario Addua, in Verbano Ticinus, in Benaco Mincius, in Sevino Ollius, in Lemanno Rhodanus; hic trans Alpes, ſuperiores in Italia, multorum millium tranſitu hoſpitales ſuas tantum, nec largiores, quam intulere, aquas evehentes. Proditum hoc & in Oronte amne Syriæ, multiſque aliis.

Quidam vero odio maris ſubeunt vada, ſicut Arethuſa fons Syracuſanus, in quo redduntur jacta in Alpheum, qui per Olympiam fluens, Peloponneſiæ

co litori infunditur. Subeunt terras, rurſuſque redduntur; Lycus in Aſia, Eraſinus in Argolica, Tigris in Meſopotamia. Et quæ in Æſculapii fonte Athenis immerſa ſunt, in Phalerico redduntur. Et in Atinate campo fluvius merſus poſt XX M. paſſ. exit: & in Aquilejenſi Timavus.

Nihil in Aſphaltite Judææ lacu, qui bitumen gignit, mergi poteſt, nec in Armeniæ majoris Arethuſa: is quidem nitroſus piſces alit. In Salentino juxta oppidum Manduriam lacus ad margines plenus, neque exhauſtis aquis minuitur, neque infuſis augetur. In Ciconum flumine, & in Piceno lacu Velino lignum dejectum, lapideo cortice obducitur: & in Surio Colchidis flumine, adeo ut lapidem plerumque durans adhuc integat cortex. Similiter in Silaro, ultra Surrentum, non virgulta modò immerſa, verum & folia lapideſcunt, alias ſalubri potu ejus aquæ. In exitu paludis Reatinæ ſaxum creſcit. Et in Rubro mari oleæ, virenteſque frutices enaſcuntur.

Sed & fontium plurimorum natura mira eſt fervore. Idque etiam in jugis Alpium, ipſoque in mari inter Italiam & Ænariam, ut in Bajano ſinu, & in Liri fluvio, multiſque aliis. Nam dulcis hauſtus in mari plurimis locis; ut ad Chelidonias inſulas, & Aradum, & in Gaditano Oceano. Patavinorum aquis calidis herbæ virentes innaſcuntur: Piſanorum ranæ: ad Vetulonios in Etruria non procul a mari piſces. In Caſinate fluvius appellatur Scatebra, frigidus, abundantior æſtate. In eo, ut in Arcadiæ Stymphali, enaſcuntur aquatiles muſculi. In Do-

N 2

done Jovis fons cum ſit gelidus, & immerſas faces exſtinguat, ſi exſtinctæ admoveantur, accendit. Idem meridie ſemper deficit; qua de cauſa Ἀναπαυόμενον vocant. Mox increſcens ad medium noctis exuberat: ab eo rurſus ſenſim deficit. In Illyriis ſupra fontem frigidum expanſæ veſtes accenduntur. Jovis Hammonis ſtagnum interdiu frigidum, noctibus fervet. In Troglodytis fons Solis appellatur dulcis, circa meridiem maxime frigidus: mox paulatim tepeſcens, ad noctis media fervore & amaritudine infeſtatur.

Padi fons mediis diebus æſtivis velut interquieſcens ſemper aret. In Tenedo inſula fons, ſemper a tertia noctis hora in ſextam ab æſtivo ſolſtitio exundat. Et in Delo inſula Inopus fons eodem, quo Nilus, modo, ac pariter cum eo decreſcit augeturque. Contra Timavum amnem inſula parva in mari eſt cum fontibus calidis, qui pariter cum æſtu maris creſcunt, minuunturque. In agro Pitinate trans Apenninum fluvius Novanus omnibus ſolſtitiis torrens, bruma ſiccatur.

In Faliſco omnis aqua pota candidos boves facit: in Bœotia amnis Melas oves nigras: Cephiſſus ex eodem lacu profluens, albas: rurſus nigras Penius: ruſſaſque juxta Ilium Xanthus, unde & nomen amni. In Ponto fluvius Aſtaces rigat campos, in quibus paſtæ nigro lacte equæ gentem alunt. In Reatino fons Neminie appellatus, alio atque alio loco exoritur, annonæ mutationem ſignificans. Brundiſii in portu fons incorruptas præſtat aquas navigantibus. Lynceſtis aqua, quæ vocatur acidula,

vini modo temulentos facit. Item in Paphlagonia, & in agro Caleno. In Andro inſula, templo Liberi patris, fontem Nonis Januariis ſemper vini ſapore fluere Mucianus ter Conſul credit: Διὸς Θεοδοσία vocatur. Juxta Nonacrin in Arcadia Styx, nec odore differens, nec colore, epota illico necat. Item in Libroſo Taurorum colle tres fontes, ſine remedio, ſine dolore mortiferi. In Carrinenſi Hiſpaniæ agro duo fontes juxta fluunt, alter omnia reſpuens, alter abſorbens. In eadem gente alius, aurei coloris omnes oſtendit piſces, nihil extra illam aquam ceteris differentes. In Comenſi juxta Larium lacum, fons largus, horis ſingulis ſemper intumeſcit ac reſidet. In Cydonea inſula ante Lesbon fons calidus, vere tantum fluit. Lacus Sinnaus in Aſia circumnaſcente abſinthio inficitur. Colophone in Apollinis Clarii ſpecu lacuna eſt, cujus potu mira redduntur oracula, bibentium breviore vita. Amnes retro fluere & noſtra vidit ætas, Neronis principis annis ſupremis, ſicut in rebus ejus retulimus.

Jam omnes fontes æſtate quam hieme gelidiores eſſe, quem fallit? Sicut illa permira naturæ opera, æs & plumbum in maſſa mergi, dilatata fluitare: ejuſdemque ponderis alia ſidere, alia invehi. Onera in aqua facilius moveri. Scyrium lapidem, quamvis grandem innatare, eundemque comminutum mergi. Recentia cadavera ad vadum labi, intumeſcentia attolli. Inania vaſa haud facilius, quam plena extrahi. Pluvias ſalinis aquas utiliores eſſe, quam reliquas: nec fieri ſalem, niſi admixtis dulcibus. Marinas tardius gelare, celerius accendi. Hieme mare

calidius eſſe, autumno ſalſius. Omne oleo tranquillari. Et ob id urinantes ore ſpargere; quoniam mitiget naturam aſperam, lucemque deportet. Nives in alto mari non cadere. Cum omnis aqua deorſum feratur, exſilire fontes: atque etiam in Ætnæ radicibus flagrantis in tantum, ut quinquagena & centena millia paſſuum arenas flammarum globo eructet.

CVII. Jamque & ignium, quod eſt naturæ quartum elementum, reddamus aliqua miracula. Sed primum ex aquis.

CVIII. In Commagenes urbe Samoſatis ſtagnum eſt, emittens limum (maltham vocant) flagrantem. Cum quid attigit ſolidi, adhæret: præterea tactu ſequitur fugientes. Sic defendere muros oppugnante Lucullo: flagrabatque miles armis ſuis. Aquis etiam accenditur. Terra tantum reſtingui docuere experimenta.

CIX. Similis eſt natura naphthæ: ita appellatur circa Babyloniam, & in Aſtacenis Parthiæ, profluens, bituminis liquidi modo. Huic magna cognatio ignium, tranſiliuntque protinus in eam undecunque viſam. Ita ferunt a Medea pellicem crematam, poſtquam ſacrificatura ad aras acceſſerat, corona igne rapta.

CX. Verum in montium miraculis, ardet Ætna noctibus ſemper, tantoque ævo ignium materia ſufficit, nivalis hibernis temporibus, egeſtumque cinerem pruinis operiens. Nec in illo tantum natura ſævit, exuſtionem terris denuntians. Flagrat in Phaſelide mons Chimæra, & quidem immortali diebus ac noctibus flamma. Ignem ejus accendi aqua, ex-

ſtingui vero terra, aut fœno, Cnidius Cteſias tradit. Eadem in Lycia Hephæſtii montes, teda flammante tacti, flagrant adeo, ut lapides quoque rivorum, & arenæ in ipſis aquis ardeant: aliturque ignis ille pluviis. Baculo ſi quis ex iis accenſo traxerit ſulcos, rivos ignium ſequi narrant. Flagrat in Bactris Cophanti noctibus vertex. Flagrat in Medis, & Sittacene, confinio Perſidis: Suſis quidem ad Turrim albam, e XV caminis, maximo eorum & interdiu. Campus Babyloniæ flagrat, quadam veluti piſcina jugeri magnitudine. Item Æthiopum juxta Heſperium montem, ſtellarum modo campi noctu nitent. Similiter in Megalopolitanorum agro; tametſi internus ſit ille, jucundus, frondemque denſi ſupra ſe nemoris non adurens. Et juxta gelidum fontem ſemper ardens Nymphæi crater dira Apolloniatis ſuis portendit, ut Theopompus tradidit. Augetur imbribus, egeritque bitumen temperandum fonte illo inguſtabili: alias omni bitumine dilutius. Sed quis hæc miretur? in medio mari Hiera inſula Æolia juxta Italiam cum ipſo mari arſit per aliquot dies ſociali bello, donec legatio Senatus piavit. Maximo tamen ardet incendio Theon ochema dictum, Æthiopum jugum, torrenteſque Solis ardoribus flammas egerit. Tot locis, tot incendiis rerum natura terras cremat.

CXI. Præterea cum ſit hujus unius elementi ratio fœcunda, ſeque ipſa pariat, & minimis creſcat ſcintillis, quid fore putandum eſt in tot rogis terræ? Quæ eſt illa natura, quæ voracitatem in toto mundo avidiſſimam ſine damno ſui paſcit? Addan-

tur iis ſidera innumera, ingenſque Sol. Addantur humani ignes, & lapidum quoque inſiti naturæ, attrita inter ſe ligna, jam nubium & origines fulminum. Excedit profecto omnia miracula ullum diem fuiſſe, quo non cuncta conflagrarent: cum ſpecula quoque concava adverſa Solis radiis facilius etiam accendant, quam ullus alius ignis. Quid quod innumerabiles parvi, ſed naturales ſcatent? In Nymphæo exit e petra flamma, quæ pluviis accenditur. Exit & ad aquas Scantias. Hæc quidem invalida, cum tranſit, nec longe in alia materia durans. Viret æterno hunc fontem igneum contegens fraxinus. Exit in Mutinenſi agro ſtatis Vulcano diebus. Reperitur apud auctores, ſubjectis Ariciæ arvis, ſi carbo deciderit, ardere terram. In agro Sabino & Sidicino unctum flagrare lapidem. In Salentino oppido Egnatia, impoſito ligno in ſaxum quoddam ibi ſacrum, protinus flammam exſiſtere. In Laciniæ Junonis ara ſub dio ſita, cinerem immobilem eſſe, perflantibus undique procellis.

Quin & repentinos exſiſtere ignes, & in corporibus etiam humanis. Traſymenum lacum arſiſſe totum: Servio Tullio dormienti in pueritia, ex capite flammam emicuiſſe: L. Marcio in Hiſpania interemtis Scipionibus concionanti, & milites ad ultionem exhortanti, arſiſſe ſimili modo, Valerius Antias narrat. Plura mox & diſtinctius; nunc enim quadam mixtura rerum omnium exhibentur miracula. Verum egreſſa mens interpretationem naturæ, feſtinat legentium animos per totum orbem velut manu ducere.

CXII. Pars noſtra terrarum, de qua memoro, ambienti (ut dictum eſt) Oceano velut innatans, longiſſime ab ortu ad occaſum patet, hoc eſt, ab India ad Herculis columnas Gadibus ſacratas, octuagies quinquies centena, ſexaginta octo mill. paſſ. ut Artemidoro auctori placet. Ut vero Iſidoro, nonagies octies centena, & decem & octo M. Artemidorus adjicit amplius, a Gadibus circuitu ſacri promontorii ad promontorium Artabrum, quo longiſſime fons procurrit Hiſpaniæ CCCCXCI. Id menſuræ duplici currit via. A Gange amne oſtioque ejus, quo ſe in Eoum Oceanum effundit, per Indiam Parthyenenque ad Myriandrum urbem Syriæ, in Iſſico ſinu poſitam, quinquagies bis centena, quindecim M. paſſ. Inde proxima navigatione Cyprum Inſulam, Pataram Lyciæ, Rhodum, Aſtypalæam in Carpathio mari inſulas, Laconicæ Tænarum, Lilybæum Siciliæ, Calarim Sardiniæ, vicies & ſemel centena, tria M. paſſ. Deinde Gades duodecies centena, & quinquaginta M. paſſ. Quæ menſura univerſa ab eo mari efficit octogies quinquies centena, LXVIII M. paſſ.

Alia via, quæ certior, itinere terreno maxime patet, a Gange ad Euphratem amnem quinquagies & ſemel centena M. paſſ. & LXIX. Inde Cappadociæ Mazaca, CCCXIX M. Inde per Phrygiam, Cariam, Epheſum, CCCCXV M. ab Epheſo per Ægeum pelagus Delum, CC. Iſthmum, CCXII quingenti. Inde terra, & Lechaico mari & Corinthiaco ſinu Patras Peloponneſi, XC M. Leucadem LXXXVII millia quingenti: Corcyram totidem: Acroceraunia

centum triginta duo millia quingenti : Brundiſium LXXXVII millia quingenti : Romam CCCLX millia. Alpes uſque ad Scingomagum vicum DXIX. Per Galliam ad Pyrenæos montes Illiberim DCCCCXXVII. Ad Oceanum & Hiſpaniæ oram CCCXXXI. Trajectu Gadis ſeptem millia quingenti. Quæ menſura Artemidori ratione efficit octuagies novies centena, XXXXV.

Latitudo autem terræ a meridiano ſitu ad ſeptemtrionem, dimidio fere minor colligitur, quadragies quater centena LXXXX millia. Quo palam fit, quantum & hinc vapor abſtulerit, & illinc rigor. Neque enim deeſſe arbitror terris, aut non eſſe globi formam; ſed inhabitabilia utrinque incomperta eſſe. Hæc menſura currit a litore Æthiopici Oceani, qua modo habitatur, ad Meroen, decies centena millia. Inde Alexandriam, duodecies centena millia quinquaginta. Rhodum, DLXIII. Gnidum, LXXXVII millia quingenti. Con, XXV millia. Samum, C millia. Chium, LXXXXIV millia. Mitylenen, LXV millia. Tenedon, XCIV millia. Sigeum promontorium, XII millia quingenti. Os Ponti, CCCXII millia, quingenti. Carambim promontorium, CCCL. Os Mæotidis, CCCXII millia, quingenti. Oſtium Tanais, CCLXXV mill. qui curſus compendiis maris brevior fieri poteſt, LXXXIX mill. Ab oſtio Tanais nihil modicum diligentiſſimi auctores fecere : Artemidorus ulteriora incomperta exiſtimavit, cum circa Tanaim Sarmatarum gentes degere fateretur ad ſeptemtriones verſas. Iſidorus adjecit duodecies centena millia quinquaginta, uſque ad Thulen : quæ conjec-

tura divinationis eſt. Ego non minore, quam proxime dicto ſpatio, Sarmatarum fines noſci intelligo. Et alioquin quantum eſſe debet, quod innumerabiles gentes ſubinde ſedem mutantes capiat? Unde ulteriorem menſuram inhabitabilis plagæ multo eſſe majorem arbitror. Nam & a Germania immenſas inſulas non pridem compertas, cognitum habeo.

De longitudine ac latitudine hæc ſunt, quæ digna memoratu putem. Univerſum autem hunc circuitum Eratoſthenes, in omnium quidem literarum ſubtilitate, & in hac utique præter ceteros ſolers, quem cunctis probari video, ducentorum quinquaginta duorum millium ſtadiûm prodidit. Quæ menſura Romana computatione efficit trecenties quindecies centena millia paſſ. Improbum auſum: verum ita ſubtili argumentatione comprehenſum, ut pudeat non credere. Hipparchus & in coarguendo eo, & in reliqua omni diligentia mirus, adjicit ſtadiorum paulo minus XXV millia.

Alia Dionyſodoro fides: neque enim ſubtraham exemplum vanitatis Græcæ maximum. Melius hic fuit, Geometrica ſcientia nobilis. Senecta diem obiit in patria. Funus duxere ei propinquæ, ad quas pertinebat hereditas. Eæ cum ſecutis diebus juſta peragerent, inveniſſe dicuntur in ſepulcro epiſtolam Dionyſodori nomine ad ſuperos ſcriptam: Perveniſſe eum a ſepulcro ad infimam terram, eſſeque eo ſtadiorum quadraginta duo millia. Nec defuere Geometræ, qui interpretarentur, ſignificare epiſtolam, a medio terrarum orbe miſſam, quo deorſum ab ſummo longiſſimum eſſet ſpatium, &

idem pilæ medium. Ex quo conſecuta computatio eſt, ut circuitu eſſe ducenta quinquaginta duo millia ſtadiorum pronuntiarent.

CXIII. Harmonica ratio, quæ cogit rerum naturam ſibi ipſam congruere, addit huic menſuræ ſtadiorum XII millia; terramque nonageſimam ſextam totius mundi partem facit.

C. PLINII SECUNDI
NATURALIS
HISTORIAE
LIBER III.

C. PLINII SECUNDI NATURALIS HISTORIAE

LIBER III.

HACTENUS de ſitu, & miraculis terræ, aquarumque, & ſiderum, ac ratione univerſitatis, atque menſura. Nunc de partibus: quanquam infinitum id quoque exiſtimatur, nec temere ſine aliqua reprehenſione tractatum. Haud ullo in genere venia juſtiore, ſi modo minime mirum eſt, hominem genitum non omnia humana noviſſe. Quapropter auctorem neminem unum ſequar; ſed ut quemque veriſſimum in quaque parte arbitrabor. Quoniam commune ferme omnibus fuit, ut eos quiſque diligentiſſime ſitus diceret, in quibus ipſe prodebat: ideo nec culpabo, aut coarguam quenquam. Locorum nuda nomina, & quanta dabitur brevitate ponentur, claritate cauſiſque dilatis in ſuas partes: nunc enim ſermo de toto eſt. Quare ſic accipi velim, ut ſi vidua fama ſua nomina, qualia fuere primordio ante res ullas geſtas, nuncupentur; & ſit quædam in his nomenclatura quidem, ſed mundi rerumque naturæ.

Terrarum orbis univerſus in tres dividitur partes, Europam, Aſiam, Africam. Origo ab occaſu Solis & Gaditano freto, qua irrumpens Oceanus Atlanticus in maria interiora diffunditur. Hinc intranti dextra Africa eſt, læva Europa: inter has Aſia eſt. Termini amnes, Tanais, & Nilus. Quin-

decim M. paſſ. in longitudinem, quas diximus, fauces Oceani patent, quinque M. in latitudinem, a vico Mellaria Hiſpaniæ ad promontorium Africæ Album, auctore Turranio Gracili juxta genito. T. Livius, ac Nepos Cornelius latitudinis tradiderunt, ubi minus, VII M. paſſ. ubi vero plurimum, X M. Tam modico ore tam immenſa æquorum vaſtitas panditur. Nec profunda altitudo miraculum minuit. Frequentes quippe tæniæ candicantis vadi carinas territant. Qua de cauſa Limen interni maris multi eum locum appellavere. Proximis autem faucibus utrinque impoſiti montes coercent clauſtra: Abila Africæ, Europæ Calpe, laborum Herculis metæ. Quam ob cauſam indigenæ columnas ejus Dei vocant: creduntque perfoſſas exclusa antea admiſiſſe maria, & rerum naturæ mutaſſe faciem.

I. PRIMUM ergo de Europa altrice victoris omnium gentium populi, longeque terrarum pulcherrima, quam plerique merito non tertiam portionem fecere, verum æquam; in duas partes, ab amne Tanai ad Gaditanum fretum, univerſo orbe diviſo. Oceanus hoc quod dictum eſt ſpatio Atlanticum mare infundens, & avido meatu terras, quæcunque venientem expavere, demergens: reſiſtentes quoque flexuoſo litorum anfractu lambit: Europam vel maxime receſſibus crebris excavans; ſed in quatuor præcipuos ſinus. Quorum primus a Calpe Hiſpaniæ extimo (ut dictum eſt) monte, Locros & Brutium uſque promontorium immenſo ambitu flectitur.

II. In eo prima Hiſpania terrarum eſt, ulterior appellata, eadem Bætica. Mox a fine Urgitano citerior, eademque Tarraçonenſis ad Pyrenæa juga. Ulterior in duas, per longitudinem, provincias dividitur. Siquidem Bæticæ latere ſeptemtrionali prætenditur Luſitania, amne Ana diſcreta. Ortus hic Laminitano agro citerioris Hiſpaniæ: & modo ſe in ſtagna fundens, modo in anguſtias reſorbens, aut in totum cuniculis condens, & ſæpius naſci gaudens, in Atlanticum Oceanum effunditur. Tarraconenſis autem hinc affixa Pyrenæo, totoque ejus latere decurrens, & ſimul ad Gallicum Oceanum Iberico a mari tranſverſa ſe pandens, Solorio monte, & Oretanis jugis, Carpetaniſque, & Aſturum, a Bætica atque Luſitania diſtinguitur.

III. Bætica, a flumine eam mediam ſecante cognominata, cunctas provinciarum diviti cultu, & quodam fertili ac peculiari nitore præcedit. Juridici conventus ei quatuor, Gaditanus, Cordubenſis, Aſtigitanus, Hiſpalenſis. Oppida omnia numero CLXXV. In iis coloniæ IX, municipia XVIII. Latio antiquitus donata XXIX, libertate VI, fœdere III, ſtipendiaria CXX. Ex his digna memoratu, aut Latiali ſermone dictu facilia, a flumine Ana, litore Oceani, oppidum Onoba, Æſtuaria cognominatum: Interfluentes, Luxia, & Urium: Arenæ montes: Bætis fluvius: Litus Corenſe inflexo ſinu; cujus ex adverſo Gades, inter inſulas dicendæ. Promontorium Junonis, portus Bæſippo. Oppida: Belon, Mellaria: fretum ex Atlantico mari. Carteja, Tarteſſos a Græcis dicta. Mons Calpe. Dein litore in-

terno oppidum Barbeſula cum fluvio. Item Salduba: oppidum Suel: Malaca cum fluvio, fœderatorum. Dein Mænoba cum fluvio. Sexti Firmum cognomine Julium, Selambina, Abdera. Murgis Bæticæ finis. Oram eam univerſam originis Pœnorum exiſtimavit M. Agrippa. Ab Ana autem Atlantico Oceano obverſa Baſtulorum Turdulorumque eſt. In univerſam Hiſpaniam M. Varro perveniſſe Iberos & Perſas, & Phœnicas, Celtaſque, & Pœnos tradit. Luſum enim Liberi patris, aut Lyſam cum eo bacchantem nomen dediſſe Luſitaniæ, & Pana præfectum ejus univerſæ. At quæ de Hercule ac Pyrene, vel Saturno traduntur, fabuloſa in primis arbitror.

Bætis in Tarraconenſis provinciæ, non ut aliqui dixere, Menteſa oppido, ſed Tugienſi exoriens ſaltu, juxta quem Tader fluvius, qui Carthaginienſem agrum rigat, Ilorci refugit Scipionis rogum: verſuſque in occaſum, Oceanum Atlanticum provinciam adoptans petit, modicus primo, ſed multorum fluminum capax, quibus ipſe famam aquaſque aufert. Bæticæ primum ab Oſſigitania infuſus, amœno blandus alveo crebris dextra lævaque accolitur oppidis.

Celeberrima inter hunc & Oceani oram in mediterraneo Segeda, quæ Augurina cognominatur: Julia, quæ Fidentia: Urgao, quæ Alba: Ebura, quæ Cerealis: Iliberi, quod Liberini: Ilipula, quæ Laus: Aſtigi, quod Julienſes: Veſci, quod Faventia: Singili, Attegua, Arialdunum, Aglaminor, Bæbro, Caſtra vinaria, Epiſibrium: Hippo nova, Illurco, Oſca, Eſcua, Succubo, Nuditanum, Tuati vetus;

omnia Baſtitaniæ vergentis ad mare, conventus vero Cordubenſis. Circa flumen ipſum, Oſſigi, quod cognominatur Laconicum : Illiturgi, quod Forum Julium : Ipaſturgi, quod Triumphale : Sitia : & XIV M. paſſuum remotum in mediterraneo, Obulco, quod Pontificenſe appellatur. Mox Ripepora fœderatorum, Sacili Martialium, Onoba. Et dextra, Corduba, colonia Patriciæ cognomine : inde primum navigabili Bæti. Oppida : Carbula, Decuma : fluvius Singulis, eodem Bætis latere incedens. Oppida Hiſpalenſis conventus : Celti, Arua, Canama, Evia, Ilipa cognomine Ilia : Italica. Et a læva, Hiſpalis colonia, cognomine Romulenſis. Ex adverſo oppidum Oſſet, quod cognominatur Julia Conſtantia : Vergentum, quod Julii Genius : Orippo, Caura, Siarum. Fluvius Menoba, & ipſe a dextro latere infuſus. At inter æſtuaria Bætis, oppidum Nebriſſa, cognomine Veneria, & Colobona. Coloniæ : Aſta, quæ Regia dicitur : & in mediterraneo Aſido, quæ Cæſariana.

Singulis fluvius in Bætin, quo dictum eſt ordine, irrumpens, Aſtigitanam coloniam alluit, cognomine Auguſtam Firmam, ab ea navigabilis. Hujus conventus ſunt reliquæ coloniæ immunes : Tucci, quæ cognominatur Auguſta Gemella : Itucci, quæ Virtus Julia : Attubi, quæ Claritas Julia : Urſo, quæ Genua Urbanorum : inter quæ fuit Munda cum Pompeii filio capta. Oppida libera : Aſtigi vetus, Oſtippo. Stipendiaria : Callet, Calucula, Caſtra gemina, Ilipula minor, Merucra, Sucrana, Obulcula, Oningis. Ab ora venienti prope Menobam amnem

& ipſum navigabilem, haud procul accolunt Alontigiceli, Aloſtigi.

Quæ autem regio a Bæti ad fluvium Anam tendit extra prædicta, Bæturia appellatur, in duas diviſa partes, totidemque gentes: Celticos, qui Luſitaniam attingunt, Hiſpalenſis conventus: Turdulos, qui Luſitaniam & Tarraconenſem accolunt, jura Cordubam petunt. Celticos a Celtiberis ex Luſitania adveniſſe manifeſtum eſt, ſacris, lingua, oppidorum vocabulis, quæ cognominibus in Bætica diſtinguuntur: Seriæ adjicitur Fama Julia: Nertobrigæ, Concordia Julia: Segidæ, Reſtituta Julia: Contributæ Julia, Ucultuniacum, quæ & Turiga nunc eſt: Laconimurgi, Conſtantia Julia: Tereſibus Fortunales, & Callenſibus Emanici. Præter hæc in Celtica, Acinippo, Arunda, Arunci, Turobrica, Laſtigi, Alpeſa, Sæpone, Serippo. Altera Bæturia, quam diximus Turdulorum, & conventus Cordubenſis, habet oppida non ignobilia: Arſam, Mellariam, Mirobricam: regionis Oſintiadis, Siſaponem.

Gaditani conventus: civium Romanorum Regina: Latinorum, Regia Cariſſa, cognomine Aurelia: Urgia cognominata Caſtrum Julium: item Cæſaris Salutarienſis. Stipendiaria: Beſaro, Belippo, Barbeſula, Lacippo, Bæſippo, Callet, Cappagum, Oleaſtro, Itucci, Brana, Lacibi, Saguntia, Andoriſæ.

Porro longitudinem univerſam ejus prodidit M. Agrippa CCCCLXV M. paſſuum: latitudinem CCLVII M. ſed cum termini Carthaginem uſque procederent; quæ cauſa magnos errores computatione men-

ſuræ ſæpius parit, alibi mutato provinciarum modo, alibi itinerum auctis aut diminutis paſſibus. Incubuere maria tam longo ævo, alibi proceſſere litora, torſere ſe fluminum aut correxere flexus. Præterea aliunde aliis exordium menſuræ eſt, & alia meatus: ita fit, ut nulli duo concinant. Bæticæ longitudo nunc a Caſtulonis oppidi fine Gades, CCL M. & a Murgi maritima ora XXV M. paſſ. amplior. Latitudo a Cartejana ora CCXXXVI M. paſſ. Agrippam quidem in tanta viri diligentia, præterque in hoc opere cura, cum orbem terrarum orbi ſpectandum propoſiturus eſſet, erraſſe quis credat, & cum eo Divum Auguſtum? Is namque complexam eam porticum ex deſtinatione & commentariis M. Agrippæ a ſorore ejus inchoatam peregit.

IV. Citerioris Hiſpaniæ, ſicut complurium provinciarum, aliquantum vetus forma mutata eſt: utpote cum Pompejus Magnus trophæis ſuis, quæ ſtatuebat in Pyrenæo, DCCCLXXVI oppida ab Alpibus ad fines Hiſpaniæ ulterioris in ditionem a ſe redacta teſtatus ſit. Nunc univerſa provincia dividitur in conventus ſeptem: Carthaginienſem, Tarraconenſem, Cæſarauguſtanum, Clunienſem, Aſturum, Lucenſem, Bracarum. Accedunt inſulæ, quarum mentione ſepoſita, præter civitates contributas aliis CCXCIV, provincia ipſa continet oppida CLXXIX. In iis colonias XII, oppida civium Romanorum XIII, Latinorum veterum XVIII, fœderatorum unum, ſtipendiaria CXXXV.

Primi in ora Baſtuli: poſt eos, quo dicetur ordine, intus recedentes Menteſani, Oretani, & ad

Tagum Carpetani: juxta eos Vaccæi, Vectones, & Celtiberi Arevaci. Oppida oræ proxima: Urci, adſcriptumque Bæticæ Barea: regio Mavitania, mox Deitania, dein Conteſtania: Carthago nova, colonia; cujus a promontorio quod Saturni vocatur, Cæſaream Mauritaniæ urbem CLXXXVII M. paſſ. trajectus. Reliqua in ora: flumen Tader, colonia immunis Illici, unde Illicitanus ſinus. In eam contribuuntur Icoſitani. Mox Latinorum Lucentum, Dianium ſtipendiarium: Sucro fluvius, & quondam oppidum, Conteſtaniæ finis. Regio Edetania amœno prætendente ſe ſtagno, ad Celtiberos recedens. Valentia colonia, III M. paſſ. a mari remota: flumen Turium, & tantundem a mari Saguntum, civium Romanorum oppidum, fide nobile: flumen Uduba: regio Ilergaonum. Iberus amnis navigabili commercio dives, ortus in Cantabris, haud procul oppido Juliobrica, per CCCCL M. paſſ. fluens: navium per CCLX M. a Varia oppido capax: quem propter univerſam Hiſpaniam Græci appellavere Iberiam. Regio Coſſetania, flumen Subi: colonia Tarraco, Scipionum opus, ſicut Carthago Pœnorum. Regio Ilergetum, oppidum Subur: flumen Rubricatum, a quo Laletani & Indigetes. Poſt eos, quo dicetur ordine, intus recedentes radice Pyrenæi, Auſetani, Lacetani: perque Pyrenæum Cerretani, dein Vaſcones. In ora autem colonia Barcino, cognomine Faventia. Oppida civium Romanorum: Bætulo, Iluro: flumen Larnum: Blandæ: flumen Alba: Emporiæ: geminum hoc, veterum incolarum, & Græcorum, qui Phocæenſium fuere ſoboles.

Flumen Tichis. Ab eo Pyrenæa Venus in latere promontorii altero, XL M.

Nunc per ſingulos conventus reddentur inſignia præter ſupra dicta. Tarracone diſceptant populi XLIII, quorum celeberrimi, civium Romanorum Dertuſani, Biſgargitani: Latinorum, Auſetani, Cerretani, qui Juliani cognominantur, & qui Auguſtani: Edetani, Gerundenſes, Geſſorienſes: Teari, qui Julienſes. Stipendarioum: Aquicaldenſes, Onenſes, Bæculonenſes.

Cæſarauguſta colonia immunis, amne Ibero affuſa, ubi oppidum antea vocabatur Salduba, regionis Edetaniæ, recipit populos CLII. Ex his civium Romanorum Belitanos, Celſenſes, ex colonia: Calaguritanos, qui Naſſici cognominantur: Ilerdenſes, Surdaonum gentis; juxta quos Sicoris fluvius: Oſcenſes, regionis Veſcitaniæ: Turiaſonenſes, Latinorum veterum: Caſcantenſes, Ergavicenſes, Graccuritanos, Leonicenſes, Oſſigerdenſes. Fœderatos, Tarragenſes, Stipendiarios: Arcobricenſes, Andologenſes, Arocelitanos, Burſaonenſes, Calaguritanos qui Fibularenſes cognominantur, Complutenſes, Carenſes, Cincenſes, Cortonenſes, Damanitanos, Larnenſes, Lurſenſes, Lumberitanos, Lacetanos, Lubienſes, Pompelonenſes, Segienſes.

Carthaginem conveniunt populi LXV, exceptis inſularum incolis. Ex colonia Accitana Gemellenſes, & Libiſoſona cognomine Foroauguſtana, quibus duabus jus Italiæ datum: ex colonia Salarienſe oppidani Latii veteris Caſtulonenſes, qui Cæſari Venales appellantur: Setabitani, qui Auguſtani: Vale-

rienſes. Stipendiariorum autem celeberrimi: Alabanenſes, Baſtitani, Conſaburenſes, Dianenſes, Egeleſtani, Ilorcitani, Laminitani, Menteſani qui & Oritani, Menteſani qui & Baſtuli, Oretani qui & Germani cognominantur: caputque Celtiberiæ Segobrigenſes: Carpetaniæ, Toletani Tago flumini impoſiti: dein Viatienſes, & Virgilienſes.

In Conventum Cluniensem Varduli ducunt populos XIV, ex quibus Albanenſes tantum nominare libeat: Turmodigi quatuor, in quibus Segiſamonenſes, Segiſamejulienſes. In eundem conventum Carietes & Vennenſes quinque civitatibus vadunt, quarum ſunt Velienſes. Eodem Pelendones Celtiberorum, quatuor populis; quorum Numantini fuere clari: ſicut in Vaccæorum XVIII civitatibus, Intercatienſes, Pallantini, Lacobricenſes, Caucenſes. Nam in Cantabricis VII populis, Juliobrica ſola memoratur. In Autrigonum decem civitatibus, Tritium, & Viroveſca. Arevacis nomen dedit fluvius Areva. Horum ſex oppida: Saguntia, & Uxama, quæ nomina crebro aliis in locis uſurpantur: præterea Segovia, & nova Auguſta, Termes, ipſaque Clunia Celtiberiæ finis. Ad Oceanum reliqua vergunt, Vardulique ex prædictis, & Cantabri.

Junguntur his Aſturum XXII populi, diviſi in Auguſtanos, & Tranſmontanos, Aſturica urbe magnifica. In his ſunt Cigurri, Pæſici, Lancienſes, Zoelæ. Numerus omnis multitudinis ad CCXL M. liberorum capitum.

Lucenſis conventus populorum eſt XVI, præter Celticos, & Lebunos, ignobilium, ac barbaræ ap-

pellationis : ſed liberorum capitum ferme CLXVI M.

Simili modo Bracarum XXIV civitates CLXXV M. capitum : ex quibus præter ipſos Bracaros, Bibali, Cœlerini, Gallæci, Hequæſi, Limici, Querquerni, citra faſtidium nominentur.

Longitudo citerioris Hiſpaniæ eſt, ad finem Caſtulonis a Pyrenæo, ſexcenta ſeptem M. paſſ. & ora paulo amplius. Latitudo a Tarracone ad litus Olarſonis, CCCVII. E radicibus Pyrenæi, ubi cuneatur anguſtiis inter duo maria, paulatim deinde ſe pandens, qua contingit ulteriorem Hiſpaniam, tantundem & amplius latitudini adjicit. Metallis plumbi, ferri, æris, argenti, auri, tota ferme Hiſpania ſcatet : Citerior & ſpecularibus lapidibus : Bætica & minio. Sunt & marmorum lapicidinæ. Univerſæ Hiſpaniæ Veſpaſianus Imperator Auguſtus jactatus procellis Reipublicæ Latii jus tribuit. Pyrenæi montes Hiſpanias Galliaſque diſterminant, promontoriis in duo diverſa maria projectis.

V. Narbonenſis provincia appellatur pars Galliarum, quæ interno mari alluitur, Braccata ante dicta, amne Varo ab Italia diſcreta, Alpiumque vel ſaluberrimis Romano imperio jugis. A reliqua vero Gallia latere ſeptemtrionali, montibus Gebenna & Jura : agrorum cultu, virorum, morumque dignatione, amplitudine opum, nulli provinciarum poſtferenda, breviterque Italia verius quam provincia. In ora regio Sardonum, intuſque Conſuaranorum. Flumina : Tecum, Vernodubrum. Oppida : Illiberis, magnæ quondam urbis tenue veſtigium : Ruſ-

cino, Latinorum. Flumen Atax e Pyrenæo Rubrenſem permeans lacum: Narbo Martius, Dacumanorum colonia, XII M. paſſ. a mari diſtans, Flumina: Arauris, Liria. Oppida de cetero rara, præjacentibus ſtagnis: Agatha quondam Maſſilienſium, & regio Volcarum Tectoſagum: atque ubi Rhoda Rhodiorum fuit: unde dictus multo Galliarum fertiliſſimus Rhodanus amnis, ex Alpibus ſe rapiens per Lemannum lacum, ſegnemque deferens Ararim, nec minus ſeipſo torrentes Iſaram, & Druentiam. Libyca appellantur duo ejus ora modica: ex his alterum Hiſpanienſe, alterum Metapinum: tertium, idemque ampliſſimum, Maſſalioticum. Sunt auctores, & Heracleam oppidum in oſtio Rhodani fuiſſe.

Ultra, foſſæ ex Rhodano C. Marii opere, & nomine inſignes: Stagnum, Maſtramela: oppidum, Maritima Avaticorum: ſuperque campi lapidei, Herculis prœliorum memoria: Regio Anatiliorum; & intus Deſuviatium, Cavarumque. Rurſus a mari Tricorium: & intus Tricollorum, Vocontiorum, & Segovellaunorum: mox Allobrogum. At in ora Maſſilia Græcorum, Phocæenſium, fœderata. Promontorium Zao: Cithariſta portus. Regio Camatullicorum. Dein Suelteri, ſupraque Verrucini. In ora autem Athenopolis Maſſilienſium, Forum Julii Octavanorum colonia, quæ Pacenſis appellatur, & Claſſica: amnis in ea Argenteus. Regio, Oxubiorum, Ligaunorumque: ſuper quos Suetri, Quariates, Adunicates. At in ora oppidum Latinum Antipolis. Regio Deciatium: amnis Varus, ex Alpium monte Cema profuſus.

In mediterraneo coloniæ: Arelate Sextanorum, Beterræ Septimanorum, Arauſio Secundanorum. In agro Cavarum Valentia, Vienna Allobrogum. Oppida Latina: Aquæ Sextiæ Salluviorum, Avenio Cavarum, Apta Julia Vulgientium, Alebece Rejorum Apollinarium, Alba Helvorum, Auguſta Tricaſtinorum: Anatilia, Aeria, Bormanni, Comacina, Cabellio, Carcaſum Volcarum Tectoſagum: Ceſſero, Carpentoracte Meminorum: Cenicenſes, Cambolectri, qui Atlantici cognominantur: Forum Voconii, Glanum Livii, Lutevani, qui & Foroneronienſes: Nemauſum Arecomicorum, Piſcenæ, Ruteni, Sanagenſes, Toloſani Tectoſagum, Aquitaniæ contermini: Taſconi, Taruſconienſes, Umbranici: Vocontiorum civitatis fœderatæ duo capita, Vaſio, & Lucus Auguſti. Oppida vero ignobilia XIX, ſicut XXIV Nemauſienſibus attributa. Adjecit formulæ Galba Imperator ex Inalpinis Avanticos, atque Bodionticos: quorum oppidum Dinia. Longitudinem provinciæ Narbonenſis CCLXX M. paſſ. Agrippa tradit, latitudinem CCXLVIII.

VI. Italia dehinc, primique ejus Ligures: mox Etruria, Umbria, Latium, ubi Tiberina oſtia, & Roma terrarum caput, XVI M. paſſ. intervallo a mari. Volſcorum poſtea litus, & Campaniæ: Picentinum inde, ac Lucanum, Brutiumque, quo longiſſime in meridiem, ab Alpium fine, lunatis jugis in maria excurrit Italia. Ab eo Græciæ ora, mox Salentini, Pediculi, Apuli, Peligni, Frentani, Marrucini, Veſtini, Sabini, Picentes, Galli, Umbri, Etruſci, Veneti, Carni, Japides, Iſtri, Liburni. Nec

ignoro, ingrati ac ſegnis animi exiſtimari poſſe merito, ſi breviter atque in tranſcurſu ad hunc modum dicatur terra, omnium terrarum alumna, eadem & parens: numine Deûm electa, quæ cælum ipſum clarius faceret, ſparſa congregaret imperia, rituſque molliret, & tot populorum diſcordes feraſque linguas, ſermonis commercio contraheret: colloquia, & humanitatem homini daret: breviterque, una cunctarum gentium in toto orbe patria fieret. Sed quid agam? Tanta nobilitas omnium locorum, (quos quis attigerit?) tanta rerum ſingularum populorumque claritas tenet. Urbs Roma, vel ſola in ea, & digna tam feſta cervice facies, quo tandem narrari debet opere? Qualiter Campaniæ ora per ſe, felixque illa ac beata amœnitas? ut palam ſit, uno in loco gaudentis opus eſſe naturæ. Jam vero tota ea vitalis ac perennis ſalubritatis cæli temperies, tam fertiles campi, tam aprici colles, tam innoxii ſaltus, tam opaca nemora, tam munifica ſilvarum genera, tot montium afflatus, tanta frugum & vitium, olearumque fertilitas, tam nobilia pecori vellera, tot opima tauris colla, tot lacus, tot amnium fontiumque ubertas, totam eam perfundens, tot maria, portus, gremiumque terrarum commercio patens undique: & tanquam ad juvandos mortales, ipſa avide in maria procurrens. Neque ingenia, rituſque, ac viros, & lingua manuque ſuperatas commemoro gentes. Ipſi de ea judicavere Græci, genus in gloriam ſuam effuſiſſimum, quotam partem ex eo appellando Græciam magnam? Nimirum id, quod in mentione cæli fecimus, hac

quoque in parte faciendum eſt, ut quaſdam notas ac pauca ſidera attingamus. Legentes tantum, quæſo, meminerint, ad ſingula toto orbe ediſſerenda feſtinari.

Eſt ergo folio maxime querno aſſimilata, multo proceritate amplior, quam latitudine: in læva ſe flectens cacumine, & Amazonicæ figura deſinens parmæ, ubi a medio excurſu Cocinthos vocatur, per ſinus lunatos duo cornua emittens, Leucopetram dextera, Lacinium ſiniſtra. Patet longitudine ab Alpino fine Prætoriæ Auguſtæ, per Urbem Capuamque curſu meante, Rhegium oppidum in humero ejus ſitum, a quo veluti cervicis incipit flexus, decies centena & viginti millia paſſuum: multoque amplior menſura fieret Lacinium uſque, ni talis obliquitas in latus digredi videretur. Latitudo ejus varia eſt: CCCCX millium inter duo maria, inferum & ſuperum, amneſque Varum atque Arſiam: mediæ, atque ferme circa urbem Romam, ab oſtio Aterni amnis in Adriaticum mare influentis, ad Tiberina oſtia, CXXXVI, & paulo minus a Caſtro novo Adriatici maris Alſium ad Tuſcum æquor, haud ullo inde loco CCC in latitudinem excedens. Univerſæ autem ambitus a Varo ad Arſiam tricies centena, & quinquaginta novem millia paſſuum efficit.

Abeſt a circumdatis terris, Iſtria ac Liburnia quibuſdam locis centena M. paſſ. Ab Epiro & Illyrico quinquaginta. Ab Africa minus CC, ut auctor eſt M. Varro. Ab Sardinia CXX M. Ab Sicilia M. CCCCC. A Corſica minus LXXX. Ab Iſſa quinquaginta. Incedit per maria cæli regione ad meridiem

quidem : ſed ſi quis id diligenti ſubtilitate exigat, inter ſextam horam primamque brumalem. Nunc ambitum ejus, urbeſque enumerabimus. Quà in re præfari neceſſarium eſt, auctorem nos Divum Auguſtum ſecuturos, deſcriptionemque ab eo factam Italiæ totius in regiones XI. ſed ordine eo, qui litorum tractu fiet : urbium quidem vicinitates oratione utique præpropera ſervari non poſſe : itaque interiori in parte digeſtionem in literas ejuſdem nos ſecuturos, coloniarum mentione ſignata, quas ille in eo prodidit numero. Nec ſitus origineſque perſequi facile eſt, Ingaunis Liguribus (ut ceteri omittantur) agro tricies dato.

VII. Igitur ab amne Varo Nicæa oppidum a Maſſilienſibus conditum : fluvius Pado : Alpes, populique Inalpini multis nominibus, ſed maxime Capillati : oppidum Vediantiorum civitatis Cemelion : portus Herculis Monœci, Liguſtica ora. Ligurum celeberrimi ultra Alpes Salluvii, Deciates, Oxybii : citra, Veneni, & Caturigibus orti Vagienni, Statyelli, Vibelli, Magelli, Euburiates, Caſmonates, Veliates, & quorum oppida in ora proxima dicemus. Flumen Retuba, oppidum Albium Intemelium : flumen Merula, oppidum Albium Ingaunum : portus Vadum Sabatium : flumen Porcifera, oppidum Genua : fluvius Feritor, portus Delphini : Tigulia intus : Segeſta Tiguliorum : flumen Macra, Liguriæ finis. A tergo autem ſupra dictorum omnium Apenninus mons Italiæ ampliſſimus, perpetuis jugis ab Alpibus tendens ad Siculum fretum. Ab altero ejus latere ad Padum amnem Italiæ ditiſ-

ſimum, omnia nobilibus oppidis nitent: Libarna, Dertona colonia, Iria, Barderate, Induſtria, Pollentia Carrea, quod Potentia cognominatur: Forofulvi, quod Valentinum: Auguſta Vagiennorum, Alba Pompeja, Aſta, Aquis Statyellorum. Hæc regio ex deſcriptione Auguſti nona eſt. Patet ora Liguriæ inter amnes Varum & Macram, CCXI M. paſſuum.

VIII. Adnectitur ſeptimæ, in qua Etruria eſt, ab amne Macra, ipſa mutatis ſæpe nominibus. Umbros inde exegere antiquitus Pelaſgi: hos Lydi, a quorum rege Tyrrheni, mox a ſacrifico ritu, lingua Græcorum Thuſci ſunt cognominati. Primum Etruriæ oppidum Luna portu nobile. Colonia Luca a mari recedens, propiorque Piſæ inter amnes Auſerem & Arnum, ortæ a Pelope Piſiſque, ſive a Teutanis, Græca gente. Vada Volaterrana: fluvius Cecinna, Populonium Etruſcorum quondam hoc tantum in litore. Hinc amnes Prille, mox Umbro navigiorum capax, & ab eo tractus Umbriæ, portuſque Telamon: Coſſa Volcientium a populo Romano deducta: Graviſcæ, Caſtrum novum, Pyrgi. Cæretanus amnis, & ipſum Cære intus M. paſſuum quatuor, Agylla a Pelaſgis conditoribus dictum: Alſium, Fregenæ. Tiberis amnis a Macra CCLXXXIV M. paſſ. Intus coloniæ: Faliſca Argis orta, (ut auctor eſt Cato,) quæ cognominatur Etruſcorum, Lucus Feroniæ, Ruſellana, Senenſis, Sutrina. De cetero Aretini veteres, Aretini Fidentes, Aretini Julienſes, Amitinenſes, Aquenſes cognomine Taurini, Blerani, Cortonenſes, Capenates, Cluſini novi,

Cluſini veteres, Fluentini præfluenti Arno appoſiti, Feſulæ, Ferentinum, Feſcennia, Hortanum, Herbanum, Nepet, Novem pagi, Præfectura Claudia Foroclodii, Piſtorium, Peruſia, Suanenſes, Saturnini, qui ante Aurinini vocabantur, Subertani, Statones, Tarquinienſes, Tuſcanienſes, Vetulonienſes, Vejentani, Veſentini, Volaterrani, Volcentini cognomine Etruſci, Volſinienſes. In eadem parte oppidorum veterum nomina retinent agri, Cruſtuminus, Caletranus.

IX. Tiberis antea Tybris appellatus, & prius Albula, e media fere longitudine Apennini, finibus Aretinorum profluit: tenuis primo, nec niſi piſcinis corrivatus emiſſuſque, navigabilis, ſicuti Tinia & Glanis influentes in eum, novenorum ita conceptu dierum, ſi non adjuvent imbres. Sed Tiberis propter aſpera & confragoſa, ne ſic quidem, præterquam trabibus verius quam ratibus, longe meatibus fertur, per centum quinquaginta millia paſſuum non procul Tiferno, Peruſiaque, & Ocriculo, Etruriam ab Umbris ac Sabinis: mox citra tredecim millia paſſuum Urbis, Vejentem agrum a Cruſtumino, dein Fidenatem Latinumque a Vaticano dirimens: ſed infra Aretinum Glanim duobus & quadraginta fluviis auctus, præcipuis autem Nare & Aniene, qui & ipſe navigabilis Latium includit a tergo: nec minus tamen aquis ac tot fontibus in Urbem perductis: & ideo quamlibet magnarum navium ex Italo mari capax, rerum in toto orbe naſcentium mercator placidiſſimus, pluribus prope ſolus, quam ceteri in omnibus terris amnes, accolitur, aſpiciturque villis.

Nullique fluviorum minus licet, incluſis utrinque lateribus: nec tamen ipſe pugnat, quanquam creber ac ſubitis incrementis, & nuſquam magis aquis quam in ipſa Urbe ſtagnantibus. Quinimmo vates intelligitur potius ac monitor, auctu ſemper religioſus verius, quam ſævus.

Latium antiquum a Tiberi Circejos ſervatum eſt, mille paſſuum quinquaginta longitudine. Tam tenues primordio imperii fuere radices. Colonis ſæpe mutatis, tenuere alii aliis temporibus, Aborigines, Pelaſgi, Arcades, Siculi, Aurunci, Rutuli. Et ultra Circejos Volſci, Oſci, Auſones, unde nomen Latii proceſſit ad Lirim amnem. In principio eſt Oſtia, colonia a Romano rege deducta. Oppidum Laurentum, lucus Jovis Indigetis, amnis Numicius, Ardea a Danae Perſei matre condita. Dein quondam Aphrodiſium, Antium colonia, Aſtura flumen & inſula. Fluvius Nymphæus, Cloſtra Romana. Circeji quondam inſula immenſo quidem mari circumdata, (ut creditur Homero) at nunc planitie. Mirum eſt, quod hac de re tradere hominum notitiæ poſſumus. Theophraſtus, qui primus externorum aliqua de Romanis diligentius ſcripſit: (nam Theopompus, ante quem nemo mentionem habuit, Urbem dumtaxat a Gallis captam dixit: Clitarchus ab eo proximus, legationem tantum ad Alexandrum miſſam:) hic jam pluſquam & fama, Circejorum inſulæ menſuram poſuit ſtadia octoginta, in eo volumine, quod ſcripſit Nicodoro Athenienſium magiſtratu; qui fuit Urbis noſtræ CCCCXL anno. Quidquid eſt ergo terrarum, præ-

ter decem millia paſſuum prope ambitus, adnexum inſulæ, poſt eum annum acceſſit Italiæ.

Aliud miraculum: A Circejis palus Pomptina eſt, quem locum XXXIII urbium fuiſſe Mucianus ter Conſul prodidit. Dein flumen Ufens, ſupra quod Terracina oppidum, lingua Volſcorum Anxur dictum: & ubi fuere Amyclæ, a ſerpentibus deletæ. Dein locus ſpeluncæ, lacus Fundanus, Cajeta portus. Oppidum Formiæ, Hormiæ prius olim dictum, ut exiſtimavere, antiquâ Læſtrygonum ſedes. Ultra fuit oppidum Pyræ: colonia Minturnæ, Lyri amne diviſa, Glani appellato. Oppidum Sinueſſa, extremum in adjecto Latio, quam quidam Sinopen dixere vocitatam.

Hinc felix illa Campania eſt. Ab hoc ſinu incipiunt vitiferi colles, & temulentia nobilis ſucco per omnes terras inclyto, atque (ut veteres dixere) ſummum Liberi Patris cum Cerere certamen. Hinc Setini & Cæcubi protenduntur agri. His junguntur Falerni, Caleni. Dein conſurgunt Maſſici, Gaurani, Surrentinique montes. Ibi Laborini campi ſternuntur, & in delicias alicæ populatur meſſis. Hæc litora fontibus calidis rigantur: præterque cetera in toto mari conchylio & piſce nobili annotantur. Nuſquam generoſior oleæ liquor. Et hoc quoque certamen humanæ voluptatis tenuere Oſci, Græci, Umbri, Thuſci, Campani.

In ora Savo fluvius: Vulturnum oppidum cum amne, Liternum, Cumæ Chalcidenſium, Miſenum, portus Bajarum, Bauli, lacus Lucrinus & Avernus, juxta quem Cimmerium oppidum quondam. Dein

Puteoli, colonia Dicæarchia dicti: poſtque Phlegræi campi, Acheruſia palus Cumis vicina. Litore autem Neapolis Chalcidenſium & ipſa, Parthenope a tumulo Sirenis appellata: Herculanium: Pompeji, haud procul aſpectante monte Veſuvio, alluente vero Sarno amne: ager Nucerinus: & novem millia paſſuum a mari, ipſa Nuceria. Surrentum cum promontorio Minervæ, Sirenum quondam ſede. Navigatio a Circejis duodeoctoginta millia paſſuum patet. Regio ea a Tiberi prima Italiæ ſervatur, ex deſcriptione Auguſti.

Intus coloniæ: Capua ab campo dicta, Aquinum, Sueſſa, Venafrum, Sora, Teanum Sidicinum cognomine, Nola. Oppida: Abellinum, Aricia, Alba longa, Acerrani, Allifani, Atinates, Aletrinates, Anagnini, Atellani, Affilani, Arpinates, Auximates, Avellani, Alſaterni: & qui ex agro Latino, item Hernico, item Labicano cognominati: Bovillæ, Calatiæ, Caſinum, Calenum, Capitulum Hernicum, Cereatini qui Mariani cognominantur: Corani a Dardano Trojano orti: Cubulterini, Caſtrimonienſes, Cingulani: Fabienſes, in monte Albano: Foropopulienſes, ex Falerno: Fruſinates, Ferentinates, Freginates, Fabraterni veteres, Fabraterni novi, Ficolenſes, Foroappii, Forentani, Gabini, Interamnates Succaſini, qui & Lirinates vocantur: Ilionenſes, Lavinii, Norbani, Nomentani, Prænestini, urbe quondam Stephane dicta, Privernates, Setini, Signini, Sueſſulani, Telini, Trebulani cognomine Balinienſes, Trebani, Tuſculani, Verulani, Veliterni, Ulubrenſes, Ulvernates: ſu-

perque Roma ipſa: cujus nomen alterum dicere, arcanis cærimoniarum nefas habetur: optimaque & ſalutari fide abolitum enuntiavit Valerius Soranus, luitque mox pœnas. Non alienum videtur inſerere hoc loco exemplum religionis antiquæ, ob hoc maxime ſilentium inſtitutæ. Namque Diva Angerona, cui ſacrificatur a. d. XII Kalend. Januarii, ore obligato obſignatoque ſimulacrum habet.

Urbem tres portas habentem Romulus reliquit, aut (ut plurimas tradentibus credamus) quatuor. Mœnia ejus collegere ambitu Imperatoribus Cenſoribuſque Veſpaſianis anno conditæ DCCCXXVII paſſ. XIII M. CC. Complexa montes ſeptem, ipſa dividitur in regiones quatuordecim, compita Larium CCLXV. Ejuſdem ſpatium, menſura currente a milliario, in capite Romani fori ſtatuto, ad ſingulas portas, quæ ſunt hodie numero triginta ſeptem, ita ut duodecim ſemel numerentur, prætereanturque ex veteribus ſeptem, quæ eſſe deſierunt, efficit paſſuum per directum XXX M. DCCLXV. Ad extrema vero tectorum cum caſtris Prætoriis ab eodem milliario per vicos omnium viarum menſura colligit paulo amplius ſeptuaginta millia paſſuum. Quod ſi quis altitudinem tectorum addat, dignam profecto æſtimationem concipiat, fateaturque nullius urbis magnitudinem in toto orbe potuiſſe ei comparari. Clauditur ab oriente aggere Tarquinii Superbi, inter prima opere mirabili. Namque eum muris æquavit, qua maxime patebat aditu plano. Cetero munita erat præcelſis muris, aut abruptis montibus, niſi quod exſpatiantia tecta multas addidere urbes.

In prima regione præterea fuere: in Latio clara oppida, Satricum, Pometia, Scaptia, Pitulum, Politorium, Tellene, Tiſata, Cænina, Ficana, Cruſtumerium, Ameriola, Medullia, Corniculum, Saturnia, ubi nunc Roma eſt: Antipolis, quod nunc Janiculum in parte Romæ: Antemnæ, Camerium, Collatia, Amitinum, Norbe, Sulmo: & cum his carnem in monte Albano ſoliti accipere populi Albenſes, Albani, Æſolani, Acienſes, Abolani, Bubetani, Bolani, Cuſuetani, Coriolani, Fidenates, Foretii, Hortenſes, Latinienſes, Longulani, Manates, Macrales, Mutucumenſes, Munienſes, Numinienſes, Olliculani, Octulani, Pedani, Polluſtini, Querquetulani, Sicani, Siſolenſes, Tolerienſes, Tutienſes, Vimitellarii, Velienſes, Venetulani, Vitellenſes. Ita ex antiquo Latio LIII populi interiere ſine veſtigiis. In Campano autem agro Stabiæ oppidum fuere uſque ad Cn. Pompejum & L. Catonem Conſules, pridie Kalend. Maji, quo die L. Sulla legatus bello ſociali id delevit, quod nunc in villam abiit. Intercidit ibi & Taurania. Sunt & morientis Caſilini reliquiæ. Præterea auctor eſt Antias, oppidum Latinorum Apiolas captum a L. Tarquinio rege, ex cujus præda Capitolium is inchoaverit. A Surrento ad Silarum amnem triginta millia paſſuum ager Picentinus fuit Tuſcorum, templo Junonis Argivæ ab Jaſone condito inſignis. Intus oppidum Salerni, Picentia.

X. A Silaro regio tertia, & ager Lucanus Brutiuſque incipit: nec ibi rara incolarum mutatione. Tenuerunt eam Pelaſgi, Œnctrii, Itali, Morgetes,

Siculi, Græciæ maxime populi: noviſſime Lucani a Samnitibus orti duce Lucio. Oppidum Pæſtum, Græcis Poſidonia appellatum: ſinus Pæſtanus: oppidum Helia, quæ nunc Velia. Promontorium Palinurum: a quo ſinu recedente trajectus ad columnam Rhegiam centum M. paſſ. Proximum autem huic flumen Melpes: oppidum Buxentum, Græce Pyxus: Laüs amnis: fuit & oppidum eodem nomine. Ab eo Brutium litus: oppidum Blanda, flumen Batum: portus Parthenius Phocenſium: ſinus Vibonenſis, locus Clampetiæ: oppidum Temſa, a Græcis Temeſe dictum: & Crotonienſium Terina, ſinuſque ingens Terinæus. Oppidum Conſentia, intus. In peninſula fluvius Acheron, a quo oppidani Acherontini. Hippo, quod nunc Vibonem Valentiam appellamus: Portus Herculis, M:taurus amnis, Tauroentum oppidum, Portus Oreſtis, & Medma. Oppidum Scyllæum, Cratais fluvius, mater (ut dixere) Scyllæ. Dein columna Rhegia: Siculum fretum, ac duo adverſa promontoria: ex Italia Cænys, ex Sicilia Pelorum, duodecim ſtadiorum intervallo. Unde Rhegium duodecim M. D. paſſ. Inde Apennini ſilva Sila, promontorium Leucopetra XII M. paſſ. Ab ea Locri cognominati a promontorio Zephyrio, abſunt a Silaro CCCIII M. paſſuum.

Et includitur Europæ ſinus primus, in eoque maria nuncupantur: unde irrumpit Atlanticum, ab aliis magnum: qua intrat, Porthmos a Græcis, a nobis Gaditanum fretum: cum intravit, Hiſpanum, quatenus Hiſpanias illuit: ab aliis Ibericum, aut Balea-

ricum: mox Gallicum ante Narbonenſem provinciam: hinc Liguſticum. Ab eo ad Siciliam inſulam Tuſcum: quod ex Græcis alii Notium, alii Tyrrhenum, e noſtris plurimi Inferum vocant. Ultra Siciliam ad Salentinos, Auſonium Polybius appellat. Eratoſthenes autem inter oſtium Oceani & Sardiniam quidquid eſt, Sardoum. Inde ad Siciliam Tyrrhenum. Ab hac Cretam uſque Siculum: ab ea Creticum.

XI. Inſulæ per hæc maria primæ omnium Pityuſæ a Græcis dictæ, a frutice pineo: nunc Ebuſus vocatur utraque, civitate fœderata, anguſto freto interfluente: patent XLVI M. paſſ. Abſunt a Dianio ſeptingentis ſtadiis: totidem Dianium per continentem a Carthagine nova. Tantundem a Pityuſis in altum, Baleares duæ, & Sucronem verſus Colubraria. Baleares funda bellicoſas, Græci Gymnaſias dixere. Major centum mill. paſſuum longitudine, circuitu vero CCCLXXV M. Oppida habet civium Romanorum Palmam & Pollentiam: Latina, Cinium, & Cunici: & fœderatum, Bocchorum fuit. Ab ea XXX M. paſſ. diſtat minor: longitudine, XL M. circuitu CL M. paſſ. Civitates habet, Jamnonem, Saniſeram, Magonem. A majore XII M. paſſ. in altum abeſt Capraria, inſidioſa naufragiis: & e regione Palmæ urbis, Mænariæ, ac Tiquadra, & parva Hannibalis. Ebuſi terra ſerpentes fugat, Colubrariæ parit. Ideo infeſta omnibus, niſi Ebuſitanam terram inferentibus. Græci Ophiuſam dixere. Cuniculos Ebuſus gignit, populantes Balearium meſſes. Sunt aliæ XX ferme parvæ mari vadoſo.

Galliæ autem ora, in Rhodani oſtio, Metina: mox quæ Blaſcon vocatur: tres Stœchades a vicinis Maſſilienſibus dictæ propter ordinem, quas item nominant ſingulis vocabulis, Proten, & Meſen, quæ & Pomponiana vocatur: tertia Hypæa. Ab his Sturium, Phœnice, Phila: Lero, & Lerina adverſum Antipolim, in qua Vergoani oppidi memoria.

XII. In Liguſtico mari eſt Corſica, quam Græci Cyrnon appellavere, ſed Tuſco propior: a ſeptemtrione in meridiem projecta, longa paſſuum CL millia: lata majore ex parte quinquaginta: circuitu CCCXXV M. Abeſt a vadis Volaterranis LXII M. paſſ. Civitates habet XXXIII, & colonias: Marianam, a C. Mario deductam: Aleriam, a Dictatore Sulla. Citra eſt Oglaſa: intra vero ſexaginta millia paſſuum a Corſica, Planaria a ſpecie dicta, æqualis freto, ideoque navigiis fallax. Amplior Urgo, & Capraria, quam Gæci Ægilon dixere: item Ægilium: & Dianium, quam Artemiſiam: ambæ contra Coſanum litus: & Barpana, Mænaria, Columbaria, Venaria. Ilva cum ferri metallis, circuitu centum millia, a Populonio decem, a Græcis Æthalia dicta. Ab ea Planaſia XXXVIII M. Ab his ultra Tiberina oſtia in Antiano Aſtura, mox Palmaria, Sinonia, & adverſum Formias Pontiæ. In Puteolano autem ſinu Pandataria, Prochyta: non ab Æneæ nutrice, ſed quia profuſa ab Ænaria erat. Ænaria ipſa a ſtatione navium Æneæ, Homero Inarime dicta, Græcis Pithecuſa, non a ſimiarum multitudine, (ut aliqui exiſtimavere) ſed a figlinis doliorum. Inter Pauſilypum & Neapolim Megaris: mox a Surrento octo

millibus paſſuum diſtantes, Tiberii principis arce nobiles Capreæ, circuitu quadraginta millium paſſuum.

XIII. Mox Leucothea: extraque conſpectum, pelagus Africum attingens, Sardinia, minus octo millibus paſſuum a Corſicæ extremis, etiamnum anguſtias eas arctantibus inſulis parvis, quæ Cuniculariæ appellantur: itemque Phintonis, & Foſſæ: a quibus fretum ipſum Taphros nominatur. Sardinia ab oriente patens, CLXXXVIII millia paſſuum: ab occidente, CLXXV millia: a meridie, LXXVII millia: a ſeptemtrione, CXXV: circuitu DLXV millia: abeſt ab Africa Caralitano promontorio ducenta millia, a Gadibus quatuordecies centena. Habet & a Gorditano promontorio duas inſulas, quæ vocantur Herculis: a Sulcenſi, Enoſin: a Caralitano, Ficariam. Quidam haud procul ab ea etiam Berelidas ponunt, & Collodem, & quam vocant Heras lutra. Celeberrimi in ea populorum, Ilienſes, Balari, Corſi. Oppidorum XVIII, Sulcitani Valentini, Neapolitani, Boſenſes, Caralitani civium Romanorum, & Norenſes. Colonia autem una, quæ vocatur ad turrim Libyſonis. Sardiniam ipſam Timæus Sandaliotim appellavit ab effigie ſoleæ, Myrſilus Ichnuſam a ſimilitudine veſtigii. Contra Pæſtanum ſinum Leucaſia eſt, a Sirene ibi ſepulta appellata. Contra Veliam, Pontia, & Iſcia, utræque uno nomine Œnotrides, argumentum poſſeſſæ ab Œnotriis Italiæ. Contra Vibonem parvæ, quæ vocantur Ithaceſiæ, ab Ulyſſis ſpecula.

XIV. Verum ante omnes claritate Sicilia, Sicania Thucydidi dicta, Trinacria pluribus, aut Tri-

quetra, a triangula ſpecie: circuitu patens, ut auctor eſt Agrippa, DCXVIII M. paſſ. quondam Brutio agro cohærens, mox interfuſo mari avulſa XV M. in longitudinem freto, in latitudinem autem MD paſſ. juxta columnam Rhegiam. Ab hoc dehiſcendi argumento, Rhegium Græci nomen dedere oppido, in margine Italiæ ſito. In eo freto eſt ſcopulus Scylla: item Charybdis mare vorticoſum: ambo clara ſævitia. Ipſius Triquetræ, ut diximus, promontorium Pelorus vocatur, adverſus Scyllam vergens in Italiam: Pachynum in Græciam, CCCCXL M. ab eo diſtante Peloponneſo: Lilybaeum in Africam CLXXX M. intervallo a Mercurii promontorio: & a Caralitano Sardiniæ CXC M. Inter ſe autem hæc promontoria ac latera diſtant his ſpatiis. Terreno itinere a Peloro Pachynum CXCI M. paſſ. Inde Lilybæum CC M. inde Pelorum, CLXX. Coloniæ ibi quinque: urbes ac civitates LXIII. A Peloro mare Jonium ora ſpectante, oppidum Meſſana civium Romanorum, qui Mamertini vocantur. Promontorium Drepanum: colonia Tauromenium, quæ antea Naxos, flumen Aſines: mons Ætna nocturnis mirus incendiis. Crater ejus patet ambitu ſtad. XX. Favilla Tauromenium & Catinam uſque pervenit fervens: fragor vero ad Maronem & Gemellos colles. Scopuli tres Cyclopum, portus Ulyſſis, colonia Catina. Flumina: Symæthum, Terias. Intus Læſtrygonii campi. Oppida: Leontini, Megaris: amnis Pantagies. Colonia Syracuſæ, cum fonte Arethuſa. Quanquam & Temenitis, & Archidemia, & Magæa, & Cyane, & Milichie fontes in Syracuſa-

no potantur agro. Portus Nauſtathmus, flumen Elorum, promontorium Pachynum: a qua fronte Siciliæ flumen Hirminium, oppidum Camarina, fluvius Gelas, oppidum Acragas, quod Agrigentum noſtri dixere. Thermæ colonia: amnes Achates, Mazara, Hypſa. Selinus oppidum. Lilybaeum ab eo promontorium, Drepana, mons Eryx. Oppida: Panhormum, Solus, Himera cum fluvio, Cephalœdis, Aluntium, Agathyrnum, Tyndaris colonia, oppidum Mylæ, & unde cœpimus, Pelorus.

Intus, Latinæ conditionis, Centuripini, Netini, Segeſtani. Stipendiarii, Aſſorini, Ætnenſes, Agyrini, Aceſtæi, Acrenſes, Bidini, Cetarini, Cacyrini, Drepanitani, Ergetini, Echetlienſes, Erycini, Entellini, Etini, Enguini, Gelani, Galatini, Haleſini, Hennenſes, Hyblenſes, Herbitenſes, Herbeſſenſes, Herbulenſes, Halicyenſes, Hadranitani, Imacarenſes, Ichanenſes, Jetenſes, Mutuſtratini, Magellini, Murgentini, Mutycenſes, Menanini, Naxii, Noæi, Petrini, Paropini, Phtinthienſes, Semellitani, Scherini, Selinuntii, Symæthii, Talarenſes, Tiſſinenſes, Triocalini, Tiracienſes, Zanclæi Meſſeniorum in Siculo freto.

Inſulæ ſunt in Africam verſæ: Gaulos, Melita a Camerina LXXXIV M. paſſ. a Lilybæo CXIII, Coſyra, Hieroneſos, Cæne, Galata, Lopaduſa, Æthuſa, quam alii Æguſam ſcripſerunt: Bucinna: & a Solunte LXXX M. Oſteodes: contraque Paropinos Uſtica. Citra vero Siciliam ex adverſo Metauri amnis, XXV millibus ferme paſſ. ab Italia, VII Æoliæ appellatæ. Eædem Liparæorum, Hephæſtiades a

Græcis, a noſtris Vulcaniæ: Æoliæ, quod Æolus Iliacis temporibus ibi regnavit. Lipara cum civium Rom. oppido, dicta a Liparo rege, qui ſucceſſit Æolo: antea Melogonis, vel Meligunis, vocitata: abeſt xxv M. paſſ. ab Italia, ipſa circuitu paulo minori. Inter hanc & Siciliam altera, antea Theraſia appellata, nunc Hiera; quia ſacra Vulcano eſt, colle in ea nocturnas evomente flammas. Tertia Strongyle, a Lipara M. paſſ. ad exortum Solis vergens, in qua regnavit Æolus; quæ a Lipara liquidiore flamma tantum differt: e cujus fumo, quinam flaturi ſint venti, in triduum prædicere incolæ traduntur: unde ventos Æolo paruiſſe exiſtimatum. Quarta Didyme, minor quam Lipara. Quinta Ericuſa. Sexta Phœnicuſa, pabulo proximarum relicta. Noviſſima eademque minima, Evonymos. Hactenus de primo Europæ ſinu.

XV. A Locris Italiæ frons incipit, Magna Græcia appellata, in tres ſinus recedens Auſonii maris; quoniam Auſones tenuere primi: patet octoginta ſex M. paſſ. ut auctor eſt Varro. Plerique LXXV M. fecere. In ea ora flumina innumera, ſed memoratu digna a Locris Sagra, & veſtigia oppidi Caulonis, Myſtia, Conſilinum caſtrum, Cocinthum, quod eſſe longiſſimum Italiæ promontorium aliqui exiſtimant. Dein ſinus Scyllaceus: & Scylacium, Scylletium Athenienſibus, cum conderent, dictum: quem locum occurrens Terinæus ſinus peninſulam efficit: & in ea portus, qui vocatur Caſtra Hannibalis, nuſquam anguſtiore Italia: XX M. paſſuum latitudo eſt. Itaque Dionyſius major interciſam eo

loco adjicere Siciliæ voluit. Amnes ibi navigabiles: Carcines, Crotalus, Semirus, Arocha, Targines. Oppidum intus Petilia: mons Clibanus, promontorium Lacinium: cujus ante oram inſula X M. paſſ. a terra Dioſcoron: altera Calypſus, quam Ogygiam appellaſſe Homerus exiſtimatur: præterea Tiris, Eranuſa, Meloeſſa. Ipſum a Caulone abeſſe LXX M. paſſ. prodidit Agrippa. A Lacinio promontorio ſecundus Europæ ſinus incipit, magno ambitu flexus, & Acroceraunio Epiri finitus promontorio, a quo abeſt LXXV M. paſſ. Oppidum Croto, amnis Neæthus. Oppidum Thurii, inter duos amnes Crathin & Sybarin, ubi fuit urbs eodem nomine. Similiter eſt inter Sirin & Acirin Heraclia, aliquando Siris vocitata. Flumina: Acalandrum, Caſuentum: oppidum Metapontum, quo tertia Italiæ regio finitur. Mediterranei Brutiorum, Apruſtani tantum: Lucanorum autem, Atenates, Bantini, Eburini, Grumentini, Potentini, Sontini, Sirini, Tergilani, Urſentini, Volcentani, quibus Numeſtrani junguntur. Præterea interiiſſe Thebas Lucanas Cato auctor eſt. Et Pandoſiam Lucanorum urbem fuiſſe Theopompus, in qua Alexander Epirotes occubuerit.

XVI. Connectitur ſecunda regio, amplexa Hirpinos, Calabriam, Apuliam, Salentinos, CCL M. ſinu, qui Tarentinus appellatur, ab oppido Laconum, in receſſu hoc intimo ſito, contributa eo maritima colonia quæ ibi fuerat. Abeſt CXXXVI M. paſſ. a Lacinio promontorio, adverſam ei Calabriam in peninſulam emittens. Græci Meſſapiam a duce appellavere: & ante Peucetia, a Peucetio Œnotri

ſratre, in Salentino agro. Inter promontoria C M. paſſ. interſunt. Latitudo peninſulæ a Tarento Brundiſium terreno itinere XXXV M. paſſ. patet, multoque brevius a portu Saſina. Oppida per continentem a Tarento, Varia, cui cognomen Apulæ, Meſſapia, Aletium. In ora vero, Senum, Callipolis, quæ nunc eſt Anxa, LXXV M. paſſ. a Tarento. Inde XXXII M. promontorium, quod Acran Japygian vocant, quo longiſſime in maria excurrit Italia. Ab eo Baſta oppidum, & Hydruntum decem ac novem M. paſſuum, ad diſcrimen Jonii & Adriatici maris, qua in Græciam breviſſimus tranſitus, ex adverſo Apolloniatum oppidum: latitudine intercurrentis freti, quinquaginta M. non amplius. Hoc intervallum pedeſtri continuare tranſitu pontibus jactis primum Pyrrhus Epiri rex cogitavit: poſt eum M. Varro, cum claſſibus Pompeji piratico bello præeſſet. Utrumque aliæ impedivere curæ. Ab Hydrunte, Soletum deſertum, dein Fratuertium: portus Tarentinus, ſtatio Miltopæ: Lupia Baleſium, Cœlium, Brundiſium L M. paſſ. ab Hydrunte, in primis Italiæ portu nobile, ac velut certiore tranſitu, ſic utique longiore, excipiente Illyrica urbe Dyrrhachio CCXXV M. trajectu. Brundiſio conterminus Pediculorum ager. IX adoleſcentes, totidemque virgines ab Illyriis, tredecim populos genuere. Pediculorum oppida, Rudiæ, Egnatia, Barium. Amnes: Japyx a Dædali filio rege, a quo & Japygia: Pactius, Aufidus ex Hirpinis montibus Canuſium præfluens.

Hinc Apulia Dauniorum cognomine, a duce Diomedis ſocero. In qua oppidum Salapia, Hannibalis

meretricio amore inclytum : Sipontum, Uria : amnis Cerbalus, Dauniorum finis: portus Agaſus, promontorium montis Gargani, a Salentino ſive Japygio CCXXXIV M. paſſ. ambitu Gargani: portus Garnæ, lacus Pantanus. Flumen portuoſum Frento, Teanum Apulorum : itemque Larinatum Cliternia : Tifernus amnis. Inde regio Frentana. Ita Apulorum genera tria : Teani, duce e Grajis : Lucani, ſubacti a Calchante, quæ loca nunc tenent Atinates. Dauniorum præter ſupra dicta coloniæ, Luceria, Venuſia. Oppida: Canuſium, Arpi, aliquando Argos Hippium Diomede condente, mox Argyrippa dictum. Diomedes ibi delevit gentes Monadorum, Dardorumque, & urbes duas, quæ in proverbii ludicrum vertere, Apinam & Tricam.

Cetero intus in ſecunda regione, Hirpinorum colonia una Beneventum, auſpicatius mutato nomine, quæ quondam appellata Maleventum : Auſeculani, Aquiloni, Abellinates cognomine Protropi, Compſani, Caudini : Ligures, qui cognominantur Corneliani, & qui Bebiani : Veſcellani, Æculani, Aletrini, Abellinates cognominati Marſi, Atrani, Æcani, Alfellani, Attinates, Arpani, Borcani, Collatini, Corinenſes, & nobiles clade Romana Cannenſes, Dirini, Forentani, Genuſini, Herdonienſes, Hyrini, Larinates, cognomine Frentani, Merinates, ex Gargano : Mateolani, Netini, Rubuſtini, Silvini : Strabellini, Turmentini, Vibinates, Venuſini, Ulurtini, Calabrorum mediterranei : Ægetini, Apameſtini, Argentini, Butuntinenſes, Deciani, Grumbeſtini, Norbanenſes, Palte-

nenſes, Sturnini, Tutini. Salentinorum: Aletini, Baſterbini, Neretini, Uxentini, Veretini.

XVII. Sequitur regio quarta gentium vel fortiſſimarum Italiæ. In ora, Frentanorum, a Tiferno: flumen Trinium portuoſum. Oppida: Hiſtonium, Buca, Ortona: Aternus amnis. Intus Anxani cognomine Frentani. Carentini ſupernates, & infernates, Lanuenſes: Marrucinorum Teatini: Pelignorum Corfinienſes, Superequani, Sulmonenſes: Marſorum Anxantini, Atinates, Fucentes, Lucenſes, Maruvii: Albenſium Alba ad Fucinum lacum: Æquiculanorum, Cliternini, Carſeolani: Veſtinorum, Angulani, Pinnenſes, Peltuinates, quibus junguntur Auſinates Ciſmontani: Samnitium, quos Sabellos, & Græci Saunitas dixere, colonia, Bovianum vetus, & alterum cognomine Undecumanorum. Aufidenates, Eſernini, Fagiſulani, Ficolenſes, Sæpinates, Treventinates: Sabinorum, Amiternini, Curenſes, Forum Decii, Forum novum, Fidenates, Interamnates, Nurſini, Nomentani, Reatini, Trebulani, qui cognominantur Mutuſcæi, & qui Suffenates, Tiburtes, Tarinates. In hoc ſitu ex Æquiculis interiere Comini, Tadiates, Cædici, Alfaterni. Gellianus auctor eſt, lacu Fucino hauſtum Marſorum oppidum Archippe, conditum a Marſya duce Lydorum: item Viticinorum in Piceno deletum a Romanis, Valerianus. Sabini (ut quidam exiſtimavere, a religione & deorum cultu Sevini appellati:) Velinos accolunt lacus, roſcidis collibus. Nar amnis exhaurit illos ſulphureis aquis. Tiberim ex his petens replet, e monte Fiſcello labens, juxta

Vacunæ nemora & Reate in eoſdem conditus. At ex alia parte Anio, in monte Trebanorum ortus, lacus tres amœnitate nobiles, qui nomen dedere Sublaqueo, defert in Tiberim. In agro Reatino Cutiliæ lacum, in quo fluctuet inſula, Italiæ umbilicum eſſe M. Varro tradit. Infra Sabinos Latium eſt, a latere Picenum, a tergo Umbria, Apennini jugis Sabinos utrinque vallantibus.

XVIII. Quinta regio Piceni eſt, quondam uberrimæ multitudinis. Trecenta LX millia Picentium in fidem populi Romani venere. Orti ſunt a Sabinis voto vere ſacro. Tenuere ab Aterno amne, ubi nunc ager Adrianus, & Adria colonia, a mari VII M. paſſ. Flumen Vomanum: ager Prætutianus, Palmenſiſque. Item Caſtrum novum, flumen Batinum, Truentum cum amne: quod ſolum Liburnorum in Italia reliquum eſt. Flumen Albula: Tervium, quo finitur Prætutiana regio, & Picentium incipit. Cupra oppidum, Caſtellum Firmanorum: & ſuper id colonia Aſculum, Piceni nobiliſſima, intus. Novana in ora: Cluana, Potentia, Numana, a Siculis condita. Ab iiſdem colonia Ancona, appoſita promontorio Cumero, in ipſo flectentis ſe oræ cubito: a Gargano CLXXXIII M. paſſ. Intus Auximates, Beregrani, Cingulani, Cuprenſes cognomine Montani, Falarienſes, Pauſulani, Pleninenſes, Ricinenſes, Septempedani, Tollentinates, Trejenſes, Urbeſalvia, Pollentini.

XIX. Jungitur his ſexta regio, Umbriam complexa, agrumque Gallicum circa Ariminum. Ab Ancona Gallica ora incipit Togatæ Galliæ cogno-

mine. Siculi & Liburni plurima ejus tractus tenuere, in primis Palmenſem, Prætutianum, Adrianumque agrum. Umbri eos expulere, hos Etruria, hanc Galli. Umbrorum gens antiquiſſima Italiæ exiſtimatur, ut quos Ombrios a Græcis putent dictos, quod inundatione terrarum imbribus ſuperfuiſſent. Trecenta eorum oppida Thuſci debellaſſe reperiuntur. Nunc in ora flumen, Æſis: Senogallia. Metaurus fluvius: coloniæ, Fanum Fortunæ, Piſaurum cum amne. Et intus Hiſpellum, Tuder. De cetero Amerini, Attidiates, Aſirinates, Arnates, Æſinates, Camertes, Caſuentillani, Carſulani, Dolates cognomine Salentini, Fulginates, Foroflaminienſes, Forojulienſes, cognomine Concubienſes: Forobrentani, Foroſempronienſes, Iguvini, Interamnates cognomine Nartes: Mevanates, Mevanionenſes, Matilicates: Narnienſes, quod oppidum Nequinum antea vocatum eſt: Nucerini, cognomine Favonienſes, & Camelani: Ocriculani, Oſtrani, Pitulani, cognomine Piſuertes, & alii Mergentini: Peleſtini, Sentinates, Sarſinates, Spoletini, Suaſani, Seſtinates, Suillates, Tadinates, Trebiates, Tuſicani, Tifernates cognomine Tiberini, & alii Metaurenſes: Veſionicates, Urbanates cognomine Metaurenſes, & alii Hortenſes: Vettonenſes, Vindinates, Viventani. In hoc ſitu interiere Feliginates, & qui Cluſiolum tenuere ſupra Interamnam: & Sarranates, cum oppidis, Acerris, quæ Vatriæ cognominabantur, Turocelo, quod Netriolum. Item Solinates, Curiates, Fallienates, Apiennates. Interiere & Arienates cum Crinovolo, & Uſidicani, & Plangen-

ſes, Piſinates, Cæleſtini. Ameriam ſupraſcriptam Cato ante Perſei bellum conditam annis DCCCCLXIV prodidit.

XX. Octava regio determinatur Arimino, Pado, Apennino. In ora fluvius Cruſtumium, Ariminum colonia cum amnibus Arimino & Apruſa. Fluvius hinc Rubico, quondam finis Italiæ. Ab eo Sapis, & Vitis, & Anemo: Ravenna Sabinorum oppidum, cum amne Bedeſe, ab Ancona CV M. paſſ. Nec procul a mari, Umbrorum Butrium. Intus coloniæ: Bononia, Felſina vocitata, cum princeps Etruriæ eſſet: Brixillum, Mutina, Parma, Placentia. Oppida: Cæſena, Claterna, Forum Clodii, Livii, Popilii, Truentinorum, Cornelii: Faventini, Fidentini, Oteſini, Padinates, Regienſes a Lepido, Solonates, Salteſque Galliani qui cognominantur Aquinates: Tanetani, Veliates cognomine Vecteri: Regiates: Urbanates. In hoc tractu interierunt Boji, quorum tribus CXII fuiſſe auctor eſt Cato: item Senones, qui ceperant Romam.

Padus gremio Veſuli montis, celſiſſimum in cacumen Alpium elati, finibus Ligurum Vagiennorum, viſendo fonte profluens, condenſque ſeſe cuniculo, & in Forovibienſium agro iterum exoriens, nulli amnium claritate inferior: Græcis dictus Eridanus, ac pœna Phaethontis illuſtratus: augetur ad Canis ortus liquatis nivibus: agris quamvis torrentior, nil tamen ex rapto ſibi vindicans, atque ubi liquit agros, ubertate largior: trecentis M. paſſ. a fonte addens meatu duodenonaginta; nec amnes tantum Apenninos Alpinoſque navigabiles capiens, ſed la-

cus quoque immenſos in eum ſeſe exonerantes, omni numero XXX flumina in mare Adriaticum defert. Celeberrima ex iis, Apennini latere jactum Tanarum: Trebiam Placentinum: Tarum, Niciam, Gabellum, Scultennam, Rhenum: Alpium vero Sturam, Orgum, Durias duas, Seſſiten, Ticinum, Lambrum, Adduam, Ollium, Mincium. Nec alius amnium tam brevi ſpatio majoris incrementi eſt. Urgetur quippe aquarum mole, & in profundum agitur, gravis terræ, quanquam deductus in flumina & foſſas inter Ravennam Altinumque per CXX M. paſſ. tamen qua largius vomit, ſeptem maria dictus facere.

Anguſta foſſa Ravennam trahitur, ubi Paduſa vocatur, quondam Meſſanicus appellatus. Proximum inde oſtium magnitudinem portus habet, qui Vatreni dicitur; quo Claudius Cæſar e Britannia triumphans, prægrandi illa domo verius quam nave intravit Adriam. Hoc ante Eridanum oſtium dictum eſt, aliis Spineticum ab urbe Spina, quæ fuit juxta prævalens, ut Delphicis creditum eſt theſauris, condita a Diomede. Auget ibi Padum Vatrenus amnis, ex Forocornelienſi agro.

Proximum inde oſtium Capraſiæ, dein Sagis: dein Volane, quod ante Olane vocabatur. Omnia ea flumina, foſſaſque, primi a Sagi fecere Thuſci: egeſto amnis impetu per tranſverſum in Atrianorum paludes, quæ ſeptem maria appellantur, nobili portu oppidi Thuſcorum Atriæ, a quo Atriaticum mare ante appellabatur, quod nunc Adriaticum.

Inde oſtia plena: Carbonaria, ac foſſiones Philiſti-

næ, quod alii Tartarum vocant: omnia ex Philiſtinæ foſſæ abundatione naſcentia: accedentibus Atheſi ex Tridentinis Alpibus, & Togiſono ex Patavinorum agris. Pars eorum & proximum portum fecit Brundulum, ſicut Edronem Medoaci duo, ac Foſſa Clodia. His ſe Padus miſcet, ac per hæc effunditur: pleriſque, ut in Ægypto Nilus, quod vocant Delta, triquetram figuram inter Alpes atque oram maris facere proditus, ſtad. duum M. circuitu. Pudet a Græcis Italiæ rationem mutuari. Metrodorus tamen Scepſius dicit, quoniam circa fontem arbor multa ſit picea, quales Gallice vocentur Padi, hoc nomen accepiſſe. Ligurum quidem lingua amnem ipſum Bodincum vocari, quod ſignificet fundo carentem. Cui argumento adeſt oppidum juxta Induſtria, vetuſto nomine Bodincomagum, ubi præcipua altitudo incipit.

XXI. Tranſpadana appellatur ab eo regio undecima, tota in mediterraneo, cui maria cuncta fructuoſo alveo important. Oppida: Vibi forum, Seguſio. Coloniæ ab Alpium radicibus, Auguſta Taurinorum, antiqua Ligurum ſtirpe, inde navigabili Pado. Dein Salaſſorum Auguſta Prætoria, juxta geminas Alpium fores, Grajas atque Pœninas. His Pœnos, Grajis Herculem tranſiſſe memorant. Oppidum Eporedia, Sibyllinis libris a Populo Romano conditum juſſis. Eporedias Galli bonos equorum domitores vocant. Vercellæ Libicorum ex Sallyis ortæ, Novaria ex Vertacomacoris, Vocontiorum hodieque pago, non (ut Cato exiſtimat) Ligurum: ex quibus Levi & Marici condidere Tici-

num, non procul a Pado: ſicut Boji trans Alpes provecti, Laudem Pompejam, Inſubres Mediolanum. Orobiorum ſtirpis eſſe, Comum, atque Bergomum, & Licini forum, & aliquot circa populos auctor eſt Cato: ſed originem gentis ignorare ſe fatetur, quam docet Cornelius Alexander ortam a Græcia, interpretatione etiam nominis, vitam in montibus degentibus. In hoc ſitu interiit oppidum Orobiorum Barra, unde Bergomates Cato dixit ortos, etiamnum prodente ſe altius quam fortunatius ſitum. Interiere & Caturiges Inſubrum exſules, & Spina ſupra dicta. Item Melpum opulentia præcipuum, quod ab Inſubribus, & Bojis, & Senonibus deletum eſſe eo die, quo Camillus Vejos ceperit, Nepos Cornelius tradidit.

XXII. Sequitur decima regio Italiæ, Adriatico mari appoſita: cujus Venetia: fluvius Silis ex montibus Tarviſanis. Oppidum Altinum, flumen Liquentia ex montibus Opiterginis, & portus eodem nomine: colonia, Concordia: flumina & portus, Romatinum, Tilaventum majus, minuſque, Anaſſum, in quod Varramus defluit: Alſa, Natiſo cum Turro, præfluentes Aquilejam coloniam, XV M. paſſ. a mari ſitam. Carnorum hæc regio, junctaque Japydum: amnis Timavus, caſtellum nobile vino Pucinum: Tergeſtinus ſinus, colonia Tergeſte, XXIII M. paſſ. ab Aquileja. Ultra quam VI M. paſſ. Formio amnis, ab Ravenna CLXXXIX M. paſſ. antiquus auctæ Italiæ terminus, nunc vero Iſtriæ: quam cognominatam a flumine Iſtro, in Adriam effluente e Danubio amne, eodemque Iſtro, adverſum

Padi fauces, contrario eorum percuſſu mari interjecto dulceſcente, plerique dixere falſo, & Nepos etiam Padi accola. Nullus enim ex Danubio amnis in mare Adriaticum effunditur. Deceptos credo, quoniam Argo navis flumine in mare Adriaticum deſcendit, non procul Tergeſte, nec jam conſtat quo flumine. Humeris travectam Alpes, diligentiores tradunt. Subiiſſe autem Iſtro, dein Savo, dein Nauporto, cui nomen ex ea cauſa eſt, inter Æmonam Alpeſque exorienti.

XXIII. Iſtria, ut peninſula, excurrit. Latitudinem ejus XL M. paſſ. circuitum vero CXXV M. prodidere quidam. Item adhærentis Liburniæ & Flanatici ſinus. Alii Liburniæ CLXXX M. paſſ. Nonnulli in Flanaticum ſinum Japydiam promovere, a tergo Iſtriæ, CXXX M. paſſ. Dein Liburniam CL M. fecere. Tuditanus, qui domuit Iſtros, in ſtatua ſua ibi inſcripſit: Ab Aquileja ad Titium flumen ſtad. M. Oppida Iſtriæ civium Rom: Ægida, Parentium: colonia, Pola, quæ nunc Pietas Julia, quondam a Colchis condita. Abeſt a Tergeſte C M. paſſ. Mox oppidum Neſactium: & nunc finis Italiæ fluvius Arſia. Polam ab Ancona trajectus CXXX M. paſſ. eſt.

In mediterraneo regionis decimæ, coloniæ: Cremona, Brixia, Cenomanorum agro: Venetorum autem, Ateſte: & oppida Acelum, Patavium, Opitergium, Belunum, Vicetia: Mantua Thuſcorum trans Padum ſola reliqua. Venetos Trojana ſtirpe ortos, auctor eſt Cato: Cenomanos juxta Maſſiliam habitaſſe in Volcis. Fertini, & Tridentini, & Beruneſes, Rhætica oppida: Rhætorum & Euganeorum

Verona, Julienſes Carnorum. Dein quos ſcrupuloſe dicere non attineat, Alutrenſes, Aſſeriates, Flamonienſes Vanienſes, & alii cognomine Culici: Forojulienſes cognomine Tranſpadani, Foretani, Nedinates, Quarqueni, Tauriſani, Togienſes, Varbari. In hoc ſitu interiere per oram Iramine, Pellaon, Palſatium: ex Venetis Atina, & Cælina: Carnis, Segeſte, & Ocra: Tauriſcis Noreja. Et ab Aquilejá ad duodecimum lapidem, deletum oppidum etiam invito Senatu, a Claudio Marcello, L. Piſo auctor eſt. In hac regione & XI lacus inclyti ſunt, amneſque eorum partus aut alumni: ſi modo acceptos reddunt, ut Adduam Larius, Ticinum Verbanus, Mincium Benacus, Ollium Sebinus, Lambrum Eupilis, omnes incolas Padi.

Alpes in longitudinem decies centena millia paſſ. patere a ſupero mari ad inferum, Cælius tradit: Timagenes XXII M. paſſ. deductis: in latitudinem autem Cornelius Nepos C M. T. Livius tria M. ſtadiorum: uterque diverſis in locis. Nam & centum millia excedunt aliquando, ubi Germaniam ab Italia ſubmovent: nec LXX M. explent reliqua ſui parte graciles, veluti naturæ providentia. Latitudo Italiæ, ſubter radices earum a Varo, per vada Sabatia, Taurinos, Comum, Brixiam, Veronam, Vicetiam, Opitergium, Arſiam, DCCXLV millia paſſuum colligit.

XXIV. Incolæ Alpium multi populi, ſed illuſtres a Pola ad Tergeſtis regionem Secuſſes, Subocrini, Catali, Menocaleni: juxtaque Carnos quondam Tauruſci appellati, nunc Norici. His conter-

mini Rhæti & Vindelici, omnes in multas civitates diviſi. Rhætos Thuſcorum prolem arbitrantur, a Gallis pulſos duce Rhæto. Verſo deinde Italiam pectore Alpium, Latini juris Euganeæ gentes, quarum oppida XXXIV enumerat Cato. Ex iis Triumpilini, venalis cum agris ſuis populus: dein Camuni, compluresque ſimiles finitimis attributi municipiis. Lepontios, & Salaſſos, Tauriſcæ gentis idem Cato arbitratur. Ceteri fere Lepontios relictos ex comitatu Herculis, interpretatione Græci nominis credunt, præuſtis in tranſitu Alpium nive membris: ejuſdem exercitus & Grajos fuiſſe, Grajarum Alpium incolas, præſtanteſque genere Euganeos, inde tracto nomine. Caput eorum Stonos: Rhætorum Vennonetes, Sarunetesque, ortus Rheni amnis accolunt: Lepontiorum, qui Viberi vocantur, fontem Rhodani, eodem Alpium tractu. Sunt præterea Latio donati incolæ, ut Octodurenſes, & finitimi Centrones, Cottianæ civitates: Caturiges, & ex Caturigibus orti Vagienni Ligures, & qui Montani vocantur: Capillatorumque plura genera ad confinium Liguſtici maris.

Non alienum videtur, hoc loco ſubjicere inſcriptionem e trophæo Alpium, quæ talis eſt: IMPERATORI CÆSARI DIVI F. AUG. PONTIFICI MAXIMO, IMP. XIIII. TRIBUNITIÆ POTESTATIS, S. P. Q. R. QUOD EJUS DUCTU AUSPICIISQUE GENTES ALPINÆ OMNES, QUÆ A MARI SUPERO AD INFERUM PERTINEBANT, SUB IMPERIUM POP. ROM. SUNT REDACTÆ. GENTES ALPINÆ DEVICTÆ: TRIUMPILINI, CAMUNI, VENOSTES, VENNONETES, ISARCI, BREUNI,

Genaunes, Focunates: Vindelicorum gentes quatuor, Consuanetes, Rucinates, Licates, Catenates, Ambisuntes, Rugusci, Suanetes, Calucones, Brixentes, Lepontii, Viberi, Nantuates, Seduni, Veragri, Salassi, Acitavones, Medulli, Uceni, Caturiges, Brigiani, Sogiontii, Brodiontii, Nemaloni, Edenates, Esubiani, Veamini, Gallitæ, Triulatti, Ectini, Vergunni, Eguituri, Nementuri, Oratelli, Nerusi, Velauni, Suetri. Non ſunt adjectæ Cottianæ civitates XII, quæ non fuerunt hoſtiles: item attributæ municipiis lege Pompeja. Hæc eſt Italia diis ſacra, hæ gentes ejus, hæc oppida populorum. Super hæc Italia; quæ L. Æmilio Paulo, C. Attilio Regulo Conſulibus, nuntiato Gallico tumultu, ſola ſine externis ullis auxiliis, atque etiam tunc ſine tranſpadanis, equitum LXXX M. peditum DCC M. armavit. Metallorum omnium fertilitate nullis cedit terris. Sed interdictum id vetere conſulto patrum, Italiæ parci jubentium.

XXV. Arſiæ gens Liburnorum jungitur, uſque ad flumen Titium. Pars ejus fuere Mentores, Hymani, Encheleæ, Buni, & quos Callimachus Peucetias appellat: nunc totum uno nomine Illyricum vocatur generatim, populorum pauca effatu digna, aut facilia nomina. Conventum Scardonitanum petunt Japydes, & Liburnorum civitates XIV; e quibus Lacinienſes, Stlupinos, Burniſtas, Olbonenſes nominare non pigeat. Jus Italicum habent eo conventu Alutæ, Flanates, a quibus ſinus nominatur:

Lopſi, Varvarini, immuneſque Aſſeſiates; & ex inſulis Fertinates, Curictæ. Ceterum per oram oppida a Neſactio, Alvona, Flanona, Tarſatica, Senia, Lopſica, Ortopula, Vegium, Argyruntum, Corinium, Ænona, civitas Paſini: Flumen Tedanium, quo finitur Japydia. Inſulæ ejus ſinus cum oppidis, præter ſupra ſignificatas, Abſyrtium, Arba, Crexa, Giſſa, Portunata. Rurſus in continente colonia Jadera, quæ a Pola CLX M. paſſ. abeſt: inde triginta M. Colentum inſula: XVIII oſtium Titii fluminis.

XXVI. Liburniæ finis, & initium Dalmatiæ Scardona, in amne eo, XII M. paſſ. a mari. Dein Tariotarum antiqua Regio, & caſtellum Tariona: promontorium Diomedis; vel, ut alii, peninſula Hyllis, circuitu C M. paſſ. Tragurium civium Romanorum, marmore notum: Sicum, in quem locum Divus Claudius veteranos miſit. Salona colonia, ab Jadera CXII M. paſſ. Petunt in eam jura deſcripti in decurias CCCLXXXII, Dalmatæ XXII, Decuni CCXXXIX, Ditiones LXIX, Mazæi LII, Sardiates. In hoc tractu ſunt, Burnum, Andetrium, Tribulium, nobilitata populi Romani prœliis caſtella. Petunt & ex inſulis, Iſſæi, Colentini, Separi, Epetini. Ab his caſtella, Piguntiæ, Rataneum: Narona colonia tertii conventus, a Salona LXXII M. paſſ. appoſita cognominis ſui fluvio, a mari XX M. paſſ. M. Varro LXXXIX civitates eo ventitaſſe auctor eſt. Nunc ſoli prope noſcuntur Cerauni decuriis XXIV, Daorizi XVII, Dæſitiates CIII, Docleatæ XXXIII. Deretini XIV, Deremiſtæ XXX, Dindari XXXIII,

Glinditiones XLIV, Melcomani XXIV, Nareſii CII, Scirtari LXXII, Siculotæ XXIV; populatoreſque quondam Italiæ Vardæi, non amplius quam XX decuriis. Præter hos tenuere tractum eum Ozuæi, Partheni, Hemaſini, Arthitæ, Armiſtæ. A Narone amne C M. paſſ. abeſt Epidaurum colonia. Ab Epidauro ſunt oppida civium Rom. Rhizinium, Aſcrivium, Butua, Olchinium, quod antea Colchinium dictum eſt, a Colchis conditum: amnis Drilo, ſuperque eum oppidum civium Romanorum Scodra, a mari XVII M. paſſ. Præterea multorum Græciæ oppidorum deficiens memoria, nec non & civitatum validarum. Eo namque tractu fuere Labeatæ, Enderoduni, Saſſæi, Grabæi, proprieque dicti Illyrii, & Taulantii, & Pyræi. Retinet nomen in ora Nymphæum promontorium: Liſſum oppidum civium Romanorum ab Epidauro C M. paſſuum. A Liſſo Macedoniæ provincia: gentes Partheni, & a tergo eorum Daſſaretæ. Montes Candaviæ a Dyrrachio LXXVIII M. paſſ. In ora vero Denda civium Romanorum, Epidamnum colonia, propter inauſpicatum nomen a Romanis Dyrrachium appellata: flumen Aous, a quibuſdam Æas nominatum: Apollonia, quondam Corinthiorum colonia, IV M. paſſuum a mari recedens: cujus in finibus celebre Nymphæum accolunt barbari, Amantes & Buliones. At in ora oppidum Oricum a Colchis conditum. Inde initium Epiri, montes Acroceraunia, quibus hunc Europæ determinavimus ſinum. Oricum, a Salentino Italiæ promontorio diſtat LXXXV M. paſſuum.

XXVII. A tergo Carnorum & Japydum, qua ſe

fert magnus Iſter, Rhætis junguntur Norici. Oppida eorum, Virunum, Celeja, Teurnia, Aguntum, Vianiomina, Claudia, Flavium Solvenſe. Noricis junguntur lacus Peiſo, deſerta Bojorum: jam tamen colonia Divi Claudii Sabaria, & oppido Scarabantia Julia habitantur.

XXVIII. Inde glandifera Pannoniæ, qua miteſcentia Alpium juga, per medium Illyricum a ſeptemtrione ad meridiem verſa, molli in dextra ac læva devexitate conſidunt. Quæ pars ad mare Adriaticum ſpectat, appellatur Dalmatia, & Illyricum ſupra dictum. Ad ſeptemtriones Pannonia vergit: finitur inde Danubio. In ea coloniæ, Æmona, Siſcia. Amnes clari & navigabiles in Danubium defluunt, Dravus e Noricis violentior, Savus ex Alpibus Carnicis placidior: CXX M. paſſ. intervallo. Dravus per Serretes, Serrapillos, Jaſos, Andizetes: Savus per Colapianos, Breucoſque. Populorum hæc capita. Præterea Arivates, Azali, Amantes, Belgites, Catari, Cornacates, Eraviſci, Hercuniates, Latovici, Oſeriates, Varciani. Mons Claudius, cujus in fronte Scordiſci, in tergo Tauriſci. Inſula in Savo Metubarris, amnicarum maxima. Præterea amnes memorandi, Colapis in Savum influens juxta Siſciam, gemino alveo inſulam ibi efficit, quæ Segeſtica appellatur. Alter amnis Bacuntius in Savum Sirmio oppido influit: ubi civitas Sirmienſium & Amantinorum. Inde XLV M. paſſ. Taurunum, ubi Danubio miſcetur Savus. Supra influunt Valdaſus, Urpanus, & ipſi non ignobiles.

XXIX. Pannoniæ jungitur provincia, quæ Mœ-

ſia appellatur, ad Pontum uſque cum Danubio decurrens. Incipit a confluente ſupra dicto. In ea Dardani, Celegeri, Triballi, Timachi, Mœſi, Thraces, Pontoque contermini Scythæ. Flumina clara, e Dardanis Margis, Pingus, Timachus: ex Rhodope Œſcus: ex Hæmo, Utus, Eſcamus, Jeterus.

Illyrici latitudo, qua maxima eſt, CCCXXV M. paſſuum colligit. Longitudo a flumine Arſia ad flumen Drinium DCCC M. A Drinio ad promontorium Acroceraunium, CLXXII. M. Agrippa prodidit univerſum hunc ſinum Italiæ & Illyrici ambitu quatuordecies centena millia paſſuum. In eo duo maria, (quo diſtinximus fine:) Jonium, in prima parte; interius Adriaticum, quod Superum vocant.

XXX. Inſulæ in Auſonio mari præter jam dictas, memoratu dignæ, nullæ: in Jonio paucæ: Calabro litore ante Brunduſium, quarum objectu portus efficitur: contra Apulum litus Diomedea; conſpicua monumento Diomedis: & altera eodem nomine, a quibuſdam Teutria appellata.

Illyrici ora mille amplius inſulis frequentatur, natura vadoſo mari, æſtuariiſque tenui alveo intercurſantibus. Claræ: ante oſtia Timavi, calidorum fontium cum æſtu maris creſcentium: juxta Iſtrorum agrum, Ciſſa, Pullaria, & Abſyrtides Grajis dictæ, a fratre Medeæ ibi interfecto Abſyrto. Juxta eas Electridas vocavere, in quibus proveniret ſuccinum, quod illi electrum appellant, vanitatis Grææ certiſſimum documentum: adeo ut quas earum deſignent, haud unquam conſtiterit. Contra Jader eſt Liſſa: quæque appellatæ. Contra Liburnos Gra-

teæ aliquot: nec pauciores Liburnicæ, Celaduſſæ. Contra Tragurium Bavo: & capris laudata Brattia, Iſſa civium Romanorum, & cum oppido Pharia. Ab his Corcyra, Melæna cognominata, cum Gnidiorum oppido, diſtat XXV M. paſſuum; inter quam & Illyricum Melita, unde catulos Melitæos appellari Callimachus auctor eſt: XV M. paſſuum ab ea tres Elaphites. In Jonio autem mari ab Orico III M. paſſuum, Saſonis piratica ſtatione nota.

C. PLINII SECUNDI
NATURALIS
HISTORIAE
LIBER IV.

C. PLINII SECUNDI NATURALIS HISTORIAE

LIBER IV.

I. TERTIUS Europæ ſinus Acroceraunis incipit montibus, finitur Helleſponto: amplectitur præter minores ſinus XIX, XXV centena millia paſſuum. In eo Epirus, Acarnania, Ætolia, Phocis, Locris, Achaja, Meſſenia, Laconia, Argolis, Megaris, Attica, Bœotia: iterumque alio mari eadem Phocis & Locris, Doris, Phthiotis, Theſſalia, Magneſia, Macedonia, Thracia. Omnis Græciæ fabuloſitas, ſicut & literarum claritas, ex hoc primum ſinu effulſit. Quapropter in eo paululum commorabimur.

Epiros in univerſum appellata, Acroceraunis incipit montibus. In ea primi Chaones, a quibus Chaonia: dein Theſproti, Antigonenſes: locus Aornos, & peſtifera avibus exhalatio: Ceſtrini, Perrhæbi, quorum mons Pindus, Caſſiopæi, Dryopes, Selli, Hellopes, Moloſſi, apud quos Dodonæi Jovis templum, oraculo illuſtre: Tomarus mons, centum fontibus circa radices, Theopompo celebratus.

Epirus ipſa ad Magneſiam Macedoniamque tendens a tergo ſuo Daſſaretas ſupra dictos, liberam gentem, mox feram Dardanos habet: Dardanis lævo Triballi prætenduntur latere, & Mœſicæ gentes: fronte junguntur Medi ac Denſelatæ: quibus

Thraces, ad Pontum uſque pertinentes. Ita ſuccincta Rhodopes, mox & Hæmi vallatur excelſitas.

In Epiri ora caſtellum in Acroceraumiis Chimera, ſub eo Aquæ regiæ fons. Oppida: Mæandria, Ceſtria: flumen Theſprotiæ Thyamis: colonia Buthrotum: maximeque nobilitatus Ambracius ſinus, D. paſſ. faucibus ſpatioſum æquor accipiens, longitudinis XXXIX M. paſſ. latitudinis XV M. In eum defertur amnis Acheron, e lacu Theſprotiæ Acheruſia profluens XXXVI M. paſſ. inde, & mille pedum ponte mirabilis omnia ſua mirantibus. In ſinu oppidum Ambracia. Moloſſorum flumina, Aphas, & Arachthus. Civitas Anactoria: locus Pandoſia.

II. Acarnaniæ, quæ antea Curetis vocabatur, oppida: Heraclia, Echinus, & in ore ipſo colonia Auguſti Actium, cum templo Apollinis nobili, ac civitate libera Nicopolitana. Egreſſos ſinu Ambracio in Jonium excipit Leucadium litus: promontorium Leucates. Dein ſinus, ac Leucadia ipſa peninſula, quondam Neritis appellata, opere accolarum abſciſſa a continenti, ac reddita ventorum flatu congeriem arenæ accumulantium: qui locus vocatur Dioryctos, ſtadiorum longitudine trium. Oppidum in ea Leucas, quondam Neritum dictum. Deinde Acarnanum urbes, Alyzea, Stratos, Argos Amphilochicum cognominatum. Amnis Achelous e Pindo fluens, atque Acarnaniam ab Ætolia dirimens, & Artemitam inſulam aſſiduo terræ invectu continenti annectens.

III. Ætolorum populi Athamanes, Tymphæi, Ephyri, Ænienſes, Perrhæbi, Dolopes, Maraces,

Atraces, a quibus Atrax amnis Jonio mari infunditur. Ætoliæ oppidum Calydon eſt ſeptem millibus quingentis paſſ. a mari, juxta Evenum amnem. Dein Macynia, Molycria: cujus a tergo Chalcis mons, & Taphiaſſus. At in ora promontorium Antirrhium, ubi oſtium Corinthiaci ſinus, minus mille paſſuum latitudine influentis, Ætoloſque dirimentis a Peloponneſo. Promontorium, quod contra procedit, appellatur Rhion. Sed in Corinthiaco ſinu oppida Ætoliæ, Naupactum, Pylene: & in mediterraneo Pleuron Halicyrna. Montes clari: in Dodone, Tomarus: in Ambracia, Crania: in Acarnania, Aracynthus: in Ætolia, Acanthon, Panætolium, Macynium.

IV. Proximi Ætolis Locri, qui cognominantur Ozolæ, immunes. Oppidum Œanthe. Portus Apollinis Phæſtii, ſinus Criſſæus. Intus oppida: Argyna, Eupalia, Phæſtum, Calamiſſus. Ultra Cirrhæi Phocidis campi, oppidum Cirrha, portus Chalæon, a quo VII M. paſſ. introrſus liberum oppidum Delphi, ſub monte Parnaſſo, clariſſimum in terris oraculo Apollinis. Fons Caſtalius, amnis Cephiſſus præfluens Delphos, ortus in Lilæa quondam urbe. Præterea oppidum Criſſa, & cum Bulenſibus Anticyra, Naulochum, Pyrrha, Amphiſſa immunis, Tithrone, Tritea, Ambryſus, Drymæa regio, Daulis appellata. Dein in intimo ſinu angulus Bœotiæ alluitur cum oppidis, Siphis, Thebis, quæ Corſicæ cognominatæ ſunt, juxta Heliconem. Tertium ab hoc mari Bœotiæ oppidum Pagæ, unde Peloponneſi proſilit cervix.

V. Peloponneſus, Apia ante appellata & Pelaſgia, peninſula haud ulli terræ nobilitate poſtferenda, inter duo maria, Ægæum & Jonium, platani folio ſimilis, propter anguloſos receſſus, circuitu DLXIII M. paſſ. colligit, auctore Iſidoro. Eadem per ſinus pæne tantundem adjicit. Anguſtiæ, unde procedit, Iſthmos appellantur. In eo loco erumpentia e diverſo, quæ dicta ſunt, maria, a ſeptemtrione & exortu, ejus omnem ibi latitudinem vorant; donec contrario incurſu æquorum tantorum, in quinque M. paſſ. intervallo, exeſis utrimque lateribus, anguſta cervice Peloponneſum contineat Hellas. Corinthiacus hinc, illinc Saronicus appellatur ſinus: Lecheæ hinc, Cenchreæ illinc, anguſtiarum termini, longo & ancipiti navium ambitu, quas magnitudo plauſtris tranſvehi prohibet: quam ob cauſam perfodere navigabili alveo anguſtias eas tentavere, Demetrius rex, Dictator Cæſar, Cajus princeps, Domitius Nero, infauſto (ut omnium patuit exitu) incepto. Medio hoc intervallo, quod Iſthmon appellavimus, applicata colli habitatur colonia Corinthus, antea Ephyra dicta, ſexagenis ab utroque litore ſtadiis, e ſumma ſua arce, quæ vocatur Acrocorinthus, in qua fons Pirene, diverſa duo maria proſpectans. LXXXVII M. paſſ. ad Corinthiacum ſinum trajectus eſt Patras a Leucade. Patræ colonia, in longiſſimo promontorio Peloponneſi condita, ex adverſo Ætoliæ & fluminis Eveni, minus M. paſſ. (ut dictum eſt) intervallo in ipſis faucibus, ſinum Corinthiacum LXXXV M. paſſ. in longitudinem uſque ad Iſthmon tranſmittunt.

VI. Achajæ nomen provinciæ ab Iſthmo incipit: antea Ægialos vocabatur, propter urbes in litore per ordinem diſpoſitas. Primæ ibi, quas diximus, Lecheæ Corinthiorum portus. Mox Oluros Pellenæorum caſtellum. Oppida: Helice, Bura: in quæ refugere, hauſtis prioribus, Sicyon, Ægira, Ægion, Erineos. Intus Cleonæ, Hyſiæ. Panhormus portus, demonſtratumque jam Rhium: a quo promontorio quinque M. paſſ. abſunt Patræ, quas ſupra memoravimus: locus Pheræ. In Achaja, IX montium Scioeſſa notiſſimus, fons Cymothoe. Ultra Patras oppidum Olenum, colonia Dyme: loca, Bupraſium, Hyrmine: promontorium Araxum, Cyllenes ſinus, promontorium Chelonates: unde Cyllenen quinque M. paſſ. caſtellum Phlius. Quæ regio ab Homero Aræthyrea dicta, poſtea Aſopis.

Inde Eliorum ager, qui antea Epei vocabantur: ipſa Elis in mediterraneo, & a Pylo XII M. paſſuum intus: delubrum Olympii Jovis, ludorum claritate faſtos Græciæ complexum. Piſæorum quondam oppidum, præfluente Alpheo amne. At in ora promontorium Ichthys. Amnis Alpheus navigatur VI paſſ. mill. prope oppida, Aulona, & Leprion. Promontorium Platanodes: omnia hæc ad occaſum verſa.

VII. Ad meridiem autem Cypariſſius ſinus cum urbe Cypariſſa LXXII millium paſſuum circuitu. Oppida, Pylos, Methone: locus Helos, promontorium Acritas: ſinus Aſinæus, ab oppido Aſine, Coronæus a Corone. Finiuntur Tænaro promontorio. Ibi regio Meſſenia duodeviginti montium. Am-

nis Pamiſus. Intus autem ipſa Meſſene. Ithome, Œchalia, Arene, Pteleon, Thryon, Dorion, Zancle, variis clara temporibus. Hujus ſinus circuitus LXXX M. paſſ. trajectus vero XXX M.

VIII. Dehinc a Tænaro ager Laconicus, liberæ gentis: & ſinus circuitu CVI M. trajectu XXXIX mill. Oppida: Tænarum, Amyclæ, Pheræ, Leuctra: & intus Sparta, Theramne: atque ubi fuere Cardamyle, Pithane, Anthane: Locus Thyrea, Gerania. Mons Taygetus: amnis Eurotas, ſinus Ægilodes, oppidum Pſammathus. Sinus Gytheates ab oppido: ex quo ad Cretam inſulam certiſſimus curſus. Omnes autem Maleæ promontorio includuntur.

IX. Qui ſequitur ſinus ad Scyllæum, Argolicus appellatur, trajectu quinquaginta M. paſſ. idem ambitu centum ſexaginta duorum millium. Oppida: Bœa, Epidaurus Limera cognomine, Zarax, Cyphanta portus. Amnes: Inachus, Eraſinus, inter quos Argos Hippium cognominatum, ſupra locum Lernen, a mari duobus M. paſſ. novemque additis millibus, Mycenæ: & ubi fuiſſe Tiryntha tradunt: & locus Mantinea. Montes: Artemius, Apeſantus, Aſterion, Parparus, aliique undecim numero. Fontes: Niobe, Amymone, Pſamathe. A Scyllæo ad Iſthmum CLXXVII M. paſſ. Oppida: Hermione, Trœzen, Coryphaſium: appellatumque alias Inachium, alias Dipſium Argos. Portus Schœnitas, ſinus Saronicus, olim querno nemore redimitus, unde nomen; ita Græcia antiqua appellante quercum. In eo Epidaurum oppidum, Æſculapii delubro celebre: Spiræum promontorium, portus Anthedon, & Bucephalus:

& quas ſupra dixeramus, Cenchreæ, Iſthmi pars altera cum delubro Neptuni, quinquennalibus inclyto ludis. Tot ſinus Peloponneſi oram lancinant, tot maria allatrant. Siquidem a ſeptemtrione Jonium irrumpit: ab occidente, Siculo pulſatur: a meridie, Cretico urgetur: ab oriente brumali, Ægæo: ab oriente ſolſtitiali, Myrtoo, quod a Megarico incipiens ſinu, totam Atticam alluit.

X. Mediterranea ejus Arcadia maxime tenet, undique a mari remota: initio Drymodes, mox Pelaſgis appellata. Oppida ejus: Pſophis, Mantinea, Stymphalum, Tegea, Antigonea, Orchomenum, Pheneum, Palantium, unde Palatium Romæ: Megalopolis, Gortyna, Bucolium, Carnion, Parrhaſie, Thelpuſa, Melænæ, Heræa, Pyle, Pallene, Agræ, Epium, Cynætha, Lepreon Arcadiæ, Parthenium, Alea, Methydrium, Eniſpe, Maciſtum, Lampe, Clitorium, Cleonæ: inter quæ duo oppida, regio Nemea, Bembinadia vocitata. Montes in Arcadia, Pholoe cum oppido: item Cyllene: Lycæus, in quo Lycæi Jovis delubrum: Mænalus, Artemiſius, Parthenius, Lampeus, Nonacris: præterque, ignobiles octo. Amnes: Ladon, e paludibus Phenei: Erymanthus e monte ejuſdem nominis, in Alpheum defluentes.

Reliquæ civitates in Achaja dicendæ, Aliphiræi, Abeatæ, Pyrgenſes, Paroreatæ, Paragenitæ, Tortuni, Typanei, Thriaſii, Trittenſes. Univerſæ Achajæ libertatem Domitius Nero dedit. Peloponneſus in latitudine a promontorio Maleæ, ad oppidum Ægium Corinthiaci ſinus CXC M. paſſ. patet. At in

tranſverſum ab Elide Epidaurum, cxxv M. ab Olympia Argos per Arcadiam LXVIII M. Ab eodem loco ad Phliunta dicta menſura eſt. Univerſa autem, velut penſante æquorum incurſus natura, in montes VI atque LXX extollitur.

XI. Ab Iſthmi anguſtiis Hellas incipit, noſtris Græcia appellata. In ea prima Attica, antiquitus Acte vocata. Attingit Iſthmum parte ſui, quæ appellatur Megaris, a colonia Megara, e regione Pagarum. Duo hæc oppida excurrente Peloponneſo ſita ſunt, utraque ex parte velut in humeris Helladis. Pagæi, & amplius Ægoſthenienſes contributi Megarienſibus. In ora autem, pontus Schœnus. Oppida: Sidus, Cremmyon, Scironia ſaxa VI M. longitudine. Geranea, Megara, Eleuſin. Fuere & Œnoa, Probalinthos: nunc ſunt ab Iſthmo quinquaginta quinque M. paſſ. Piræeus, & Phalera portus, quinque M. paſſ. muro recedentibus Athenis juncti. Libera hæc civitas, nec indiga ullius præconii amplius: tanta claritas ſuperfluit. In Attica fontes, Cephiſſia, Larine, Callirhoe Enneacrunos. Montes: Brileſſus, Ægialeus, Icarius, Hymettus, Lycabettus: locus Iliſſos. A Piræeo XLV M. paſſ. Sunium promontorium, Thoricos promontorium. Potamos, Steria, Brauron, quondam oppida. Rhamnus pagus, locus Marathon, campus Thriaſius, oppidum Melita, & Oropus, in confinio Bœotiæ.

XII. Cujus Anthedon, Oncheſtos, Theſpiæ liberum oppidum, Lebadea: nec cedentes Athenis claritate, quæ cognominantur Bœotiæ Thebæ, duorum numinum Liberi atque Herculis (ut volunt)

patria. Et Muſis natale in nemore Heliconis aſſignant. Datur & his Thebis ſaltus Cithæron, amnis Iſmenus. Præterea fontes in Bœotia, Œdipodia, Pſamathe, Dirce, Epicrane, Arethuſa, Hippocrene, Aganippe, Gargaphie. Montes, extra prædictos, Mycaleſſus, Hadylius, Acontius. Reliqua oppida, inter Megaram & Thebas: Eleutheræ, Haliartus, Plataæ, Pheræ, Aſpledon, Hyle, Thisbe, Erythræ, Gliſſas, Copæ: juxta Cephiſſum amnem Larymna, & Anchoa: Medeon, Phlygone, Acræphia, Coronea, Chæronea. In ora autem infra Thebas, Ocalee, Heleon, Scolos, Schœnos, Peteon, Hyrie, Mycaleſius, Hileſion, Pteleon, Olyros, Tanagra liber populus: & in ipſis faucibus Euripi, quem facit objectu inſulæ Euboeæ, Aulis capaci nobilis portu. Bœotos Hyantas antiquitus dixere.

Locri deinde Epicnemidii cognominantur, olim Leleges appellati; per quos amnis Cephiſſus defertur in mare. Oppida: Opus, unde & ſinus Opuntinus, Cynos. Phocidis in litore unum Daphnus. Introrſus in Locris, Elatea, & in ripa Cephiſſi (ut diximus) Lilæa: Delphoſque verſus, Cnemis, & Hyampolis. Rurſus Locrorum ora, in qua Larymna, Thronium, juxta quod Boagrius amnis defertur in mare. Oppida: Narycion, Alope, Scarphia. Poſtea Maliacus ſinus ab incolis dictus: in quo oppida, Halcyone, Econia, Phalara.

XIII. Doris deinde, in qua Sperchios, Erineon, Bojon, Pindus, Cytinum. Doridis a tergo mons eſt Œta.

XIV. Sequitur mutatis ſæpe nominibus Æmonia:

eadem Pelaſgicum Argos, Hellas, eadem Theſſalia, & Dryopis, ſemper a regibus cognominata. Ibi genitus Rex nomine Græcus, a quo Græcia: ibi Hellen, a quo Hellenes. Hos eoſdem Homerus tribus nominibus appellavit, Myrmidonas, & Hellenas, & Achæos.

Ex his Phthiotæ nominantur Dorida accolentes. Eorum oppida, Echinus in faucibus Sperchii fluminis, Thermopylarum anguſtiæ: quo argumento IV M. paſſuum inde Heraclea, Trachin dicta eſt. Mons ibi Callidromus: oppida celebria, Hellas, Halos, Lamia, Phthia, Arne.

XV. In Theſſalia autem Orchomenus, Mynyeus antea dictus: & oppidum Almon, ab aliis Salmon, Atrax, Pelinna: fons Hyperia. Oppida: Pheræ, quarum a tergo Pieris ad Macedoniam protenditur, Lariſſa, Gomphi, Thebæ Theſſaliæ, nemus Pteleon: ſinus Pagaſicus. Oppidum Pagaſæ, idem poſtea Demetrias dictum, Tricca, Pharſalici campi cum civitate libera, Cranon, Iletia. Montes Phthiotidis, Nymphæus, quondam topiario naturæ opere ſpectabilis: Buzygæus, Donaceſa, Bermius, Daphiſſa, Chimerion, Athamas, Stephane. In Theſſalia ſunt quatuor atque triginta: quorum nobiliſſimi, Cerceti, Olympus, Pierus, Oſſa: cujus ex adverſo Pindus & Othrys, Lapitharum ſedes: hi ad occaſum vergentes: ad ortus, Pelios: omnes theatrali modo inflexi, caveatis ante eos ſeptuaginta quinque urbibus. Flumina Theſſaliæ, Apidanus, Phœnix, Enipeus, Onochonus, Pamiſus. Fons Meſſeis. Lacus Bœbeis. Et ante cunctos claritate Peneus, ortus

juxta Gomphos: interque Oſſam & Olympum nemoroſa convalle defluens quingentis ſtadiis, dimidio ejus ſpatii navigabilis. In eo curſu Tempe vocantur quinque mill. paſſuum longitudine, & ferme ſeſquijugeri latitudine, ultra viſum hominis attollentibus ſe dextera lævaque leniter convexis jugis. Intus ſua luce viridante allabitur Peneus, viridis calculo, amœnus circa ripas gramine, canorus avium concentu. Accipit amnem Orcon, nec recipit; ſed olei modo ſupernatantem (ut dictum eſt Homero) brevi ſpatio portatum abdicat: pœnales aquas dirifque genitas, argenteis ſuis miſceri recuſans.

XVI. Theſſaliæ annexa Magneſia eſt, cujus fons Libethra. Oppida: Jolcus, Hormenium, Pyrrha, Methone, Olizon. Promontorium, Sepias. Oppida: Caſthanæa, Sphalathra: Promontorium Æantium. Oppida: Meliboea, Rhizus, Erymnæ: Oſtium Penei. Oppida, Homolion, Orthe, Theſpiæ, Phalanna, Thaumacie, Gyrton, Cranon, Acharne, Dotion, Melitæa, Phylace. Porro Epiri, Achajæ, Atticæ, Theſſaliæ in porrectum longitudo quadringentorum octoginta mill. paſſ. traditur: latitudo ducentorum octoginta ſeptem millium.

XVII. Macedonia poſtea centum quinquaginta populorum, duobus inclyta regibus, quondamque terrarum imperio, Emathia antea dicta. Hæc ad Epiroticas gentes in Solis occaſum recedens poſt terga Magneſiæ atque Theſſaliæ, infeſtatur a Dardanis. Partem ejus ſeptemtrionalem Pæonia ac Pelagonia protegunt a Triballis. Oppida: Æge, in quo mos

ſepeliri reges: Berœa: & in regione, quæ Pieria appellatur a nemore, Æginium. In ora Heraclea, flumen Apilas. Oppida: Pydna, Aloros. Amnis Aliacmon. Intus Aloritæ, Vallæi, Phylacæi, Cyrrheſtæ, Tyriſſæi. Pella colonia. Oppidum Stobi civium Rom. Mox Antigonea, Europus ad Axium amnem, eodemque nomine, per quod Rhœdias fluit. Eordeæ, Scydra, Mieza, Gordyniæ. Mox in ora Ichnæ, fluvius Axius. Ad hunc finem Dardani, Treres, Pieres, Macedoniam accolunt. Ab hoc amne Pæoniæ gentes: Paroræi, Eordenſes, Almopii, Pelagones, Mygdones. Montes, Rhodope, Scopius, Orbelus. Dein præjacente gremio terrarum, Arethuſii, Antiochienſes, Idomenenſes, Doberi, Æſtræenſes, Allantenſes, Andariſtenſes, Morylli, Gareſci, Lynceſtæ, Othryonei, & liberi Amantini atque Oreſtæ: coloniæ, Bullidenſis, & Dienſis: Xylopolitæ, Scotuſſæi liberi, Heraclea Sintica, Tymphæi, Toronæi.

In ora ſinus Macedonici oppidum Chalaſtra, & intus Phileros, Lete: medioque flexu litoris Theſſalonica, liberæ conditionis. Ad hanc a Dyrrachio CXIV millia paſſuum Therme. In Thermaico ſinu oppida, Dicæa, Pydna, Derrha, Scione. Promontorium Canaſtræum. Oppida: Pallene, Phlegra. Qua in regione montes, Hypſizorus, Epitus, Halcyone, Leoomne. Oppida: Nyſſos, Phinelon, Mendæ: & in Pallenenſi Iſthmo quondam Potidæa, nunc Caſſandria colonia: Anthemus, Olophyxos: ſinus Mecybernæus. Oppida: Phyſcella, Ampelos, Torone, Singos: fretum, quo montem

Athon Xerxes rex Perſarum continenti abſcidit, in longitudine paſſuum MD. Mons ipſe a planitie excurrit in mare LXXV mill. paſſuum. Ambitus radicis centum quinquaginta mill. colligit. Oppidum in cacumine fuit Acrothon: nunc ſunt Uranopolis, Palæotrium, Thyſſus, Cleonæ, Apollonia, cujus incolæ Macrobii cognominantur. Oppidum Caſſera, fauceſque alteræ Iſthmi, Acanthus, Stagira, Sithone, Heraclea, & regio Mygdoniæ ſubjacens: in qua recedentes a mari, Apollonia, Arethuſa. In ora rurſus Poſidium, & ſinus cum oppido Cermoro, Amphipolis liberum, gens Biſaltæ. Dein Macedoniæ terminus amnis Strymon, ortus in Hæmo. Memorandum, in ſeptem lacus eum fundi, priuſquam dirigat curſum.

Hæc eſt Macedonia, terrarum imperio potita quondam: hæc Aſiam, Armeniam, Iberiam, Albaniam, Cappadociam, Syriam, Ægyptum, Taurum, Caucaſum tranſgreſſa: hæc in Bactris, Medis, Perſis dominata, toto Oriente poſſeſſo: hæc etiam Indiæ victrix, per veſtigia Liberi Patris atque Herculis vagata: hæc eadem eſt Macedonia, cujus uno die Paulus Æmilius Imperator noſter ſeptuaginta duas urbes direptas vendidit. Tantam differentiam ſortis præſtitere duo homines.

XVIII. Thracia ſequitur, inter validiſſimas Europæ gentes, in ſtrategias quinquaginta diviſa. Populorum ejus, quos nominare non pigeat, amnem Strymonem accolunt dextero latere Denſeletæ & Medi, ad Biſaltas uſque ſupra dictos: lævo, Digeri, Beſſorumque multa nomina ad Neſtum amnem

Pangæi montis ima ambientem, inter Elethos, Diobeſſos, Carbileſos : inde Bryſas, Sapæos, Odomantes. Odryſarum gens fundit Hebrum, accolentibus Cabyletis, Pyrogeris, Drugeris, Cænicis, Hypſaltis, Benis, Corpillis, Bottiæis, Edonis. Eodem ſunt in tractu Selletæ, Priantæ, Doloncæ, Thyni, Cœletæ majores Hæmo, minores Rhodopæ ſubditi. Inter quos Hebrus amnis : Oppidum ſub Rhodope Poneropolis antea, mox a conditore Philippopolis, nunc a ſitu Trimontium dicta. Hæmi excelſitas ſex mill. paſſuum ſubitur. Averſa ejus & in Iſtrum devexa Mœſi, Getæ, Aorſi, Gaudæ, Clariæque : & ſub iis Arræi Sarmatæ, quos Areatas vocant, Scythæque : & circa Ponti litora Moriſeni, Sithoniique Orphei vatis genitores obtinent.

Ita finit Iſter a ſeptemtrione : ab ortu Pontus ac Propontis : a meridie Ægæum mare : cujus in ora a Strymone, Apollonia, Œſyma, Neapolis, Datos. Intus Philippi colonia : abſunt a Dyrrachio CCCXXV M. paſſ. Scotuſa, Topiris, Neſti amnis oſtium. Mons Pangæus. Heraclea, Olynthos. Abdera libera civitas, ſtagnum Biſtonum & gens. Oppidum fuit Tirida, Diomedis equorum ſtabulis dirum. Nunc ſunt Dicæa, Iſmaron : locus Parthenion, Phaleſina, Maronea prius Ortagurea dicta. Mons, Serrium, & Zone : tum locus Doriſcus decem mill. hominum capax. Ita Xerxes ibi dinumeravit exercitum. Os Hebri. Portus Stentoris. Oppidum Ænos liberum cum Polydori tumulo, Ciconum quondam regio. A Doriſco incurvatur ora ad Macron Tichos centum viginti duorum mill. paſſ. Circa quem

locum fluvius Melas, a quo ſinus appellatur. Oppida: Cypſella, Biſanthe, Macron Tichos dictum, qua a Propontide ad Melanem ſinum inter duo maria porrectus murus procurrentem excludit Cherroneſum.

Iamque Thracia altero latere a Pontico litore incipiens, ubi Iſter amnis immergitur, vel pulcherrimas in ea parte urbes habet, Iſtropolin Mileſiorum, Tomos, Calatinque, quæ antea Acervetis vocabatur. Heracleam habuit, & Bizonen terræ hiatu raptam: nunc habet Dionyſopolin, Crunos antea dictam. Alluit Ziras amnis. Totum eum tractum Scythæ Aroteres cognominati tenuere. Eorum oppida: Aphrodiſias, Libiſtos, Zigere, Borcobe, Eumenia, Parthenopolis, Gerania, ubi Pygmæorum gens fuiſſe proditur: Cattuzos Barbari vocant, creduntque a gruibus fugatos. In ora a Dionyſopoli eſt Odeſſus Mileſiorum. Flumen Panyſus. Oppidum Tetranaulochus. Mons Hæmus vaſto jugo procumbens in Pontum, oppidum habuit in vertice Ariſtæum. Nunc in ora Meſembria, Anchialum, ubi Meſſa fuerat. Aſtice regio habuit oppidum Anthium: nunc eſt Apollonia. Flumina: Paniſſa, Rira, Tearus, Oroſines. Oppida: Thynias, Halmydeſſos, Develton cum ſtagno, quod nunc Deultum vocatur, veteranorum: Phinopolis, juxta quam Boſphorus. Ab Iſtri oſtio ad os Ponti paſſ. DLV mill. alii fecere. Agrippa adjecit LX. Inde ad murum ſupra dictum centum quinquaginta: ab eo Cherroneſus CXXVI mill.

Sed a Boſphoro, ſinus Coſthenes. Portus Senum: & alter, qui Mulierum cognominatur. Promonto-

rium Chryſoceras, in quo oppidum Byzantium liberæ conditionis, antea Lygos dictum. Abeſt a Dyrrachio ſeptingentis undecim millibus paſſuum. Tantum patet longitudo terrarum inter Adriaticum mare & Propontidem. Amnes: Bathynias, Pydaras, ſive Atyras. Oppida: Selymbria, Perinthus latitudine ducentorum paſſuum continenti annexa. Intus Bizya, arx regum Thraciæ, a Terei nefaſto crimine inviſa hirundinibus. Regio Cænica, colonia Flaviopolis, ubi antea Zela oppidum vocabatur. Et a Bizya quinquaginta millia paſſuum Apros colonia, quæ a Philippis abeſt centum octoginta octo mill. paſſ. At in ora amnis Erginus: oppidum fuit Ganos: deſeritur & Lyſimachia jam in Cherroneſo.

Alius namque ibi Iſthmos anguſtia ſimili eſt, eodem nomine, & pari latitudine. Illuſtrant duæ urbes utrinque litora, quæ haud diſſimili modo tenuere: Pactye a Propontide, Cardia a Melane ſinu: hæc ex facie loci nomine accepto: utræque comprehenſæ poſtea Lyſimachia quinque mill. paſſ. a Longis muris. Cherroneſos a Propontide habuit Tiriſtaſin, Crithoten: Ciſſam flumini Ægos appoſitam: nunc habet a colonia Apro XXII mill. paſſuum, Reſiſton ex adverſo coloniæ Parianæ. Et Helleſpontus, ſeptem (ut diximus) ſtadiis Europam ab Aſia dividens, quatuor illic inter ſe contrarias urbes habet: in Europa Callipolin & Seſton, & in Aſia Lampſacum & Abydon. Dein promontorium Cherroneſi Maſtuſia adverſum Sigeo: cujus in fronte obliqua Cynoſſema, ita appellatur Hecubæ tumulus, ſtatio Achæorum. Turris & delubrum Proteſilai.

Et in extrema Cherroneſi fronte, quæ vocatur Æolium, oppidum Elæus. Dein petenti Melanem ſinum, portus Cœlos, & Panhormus, & ſupra dicta Cardia. Tertius Europæ ſinus ad hunc modum clauditur. Montes extra prædictos Thraciæ Edonus, Gigemoros, Meritus, Melamphyllos. Flumina in Hebrum cadentia, Bargus, Suemus. Macedoniæ, Thraciæ, Helleſponti longitudo eſt ſupra dicta. Quidam ſeptingentorum viginti mill. faciunt. Latitudo ducentorum octoginta quatuor millium eſt.

Ægæo mari nomen dedit ſcopulus inter Tenum & Chium verius quam inſula, Æx nomine a ſpecie capræ, quæ ita Græcis appellatur, repente e medio mari exſiliens. Cernunt eum a dextra parte Andrum navigantes ab Achaja, dirum ac peſtiferum. Ægæi pars Myrtoo datur: appellatur ab inſula parva, quæ cernitur Macedoniam a Geræſto petentibus, haud procul Eubœæ Caryſto. Romani omnia hæc maria duobus nominibus appellant: Macedonicum, quacunque Macedoniam aut Thraciam attingit: Græcienſe, qua Græciam alluit. Nam Græci & Jonium dividunt in Siculum, ac Creticum, ab inſulis. Item Icarium, quod eſt inter Samum, & Myconum. Cetera nomina ſinus dedere, quos diximus. Et maria quidem genteſque in tertio Europæ ſinu ad hunc modum ſe habent.

XIX. Inſulæ autem ex adverſo Theſprotiæ, a Buthroto duodecim millia paſſuum: eadem ab Acrocerauniis quinquaginta mill. cum urbe ejuſdem nominis Corcyra, liberæ civitatis, & oppido Caſſiope, temploque Caſſii Jovis, paſſuum nonaginta ſeptem mill. in longitudinem patens: Homero

dicta Scheria & Phæacia, Callimacho etiam Drepane. Circa eam aliquot, ſed ad Italiam vergens Thoronos: ad Leucadiam Paxœ duæ, quinque M. diſcretæ a Corcyra. Nec procul ab iis ante Corcyram Ericuſa, Marathe, Elaphuſa, Malthace, Trachie, Pythionia, Ptychia, Tarachie. Et a Phalacro Corcyræ promontorio ſcopulus, in quem mutatam Ulyſſis navem a ſimili ſpecie fabula eſt. Ante Leucimnam, Sybota. Inter Leucadiam autem & Achajam permultæ, quarum Teleboides, eædemque Taphiæ, ab incolis ante Leucadiam appellantur, Taphias, Oxiæ, Prinoeſſa: & ante Ætoliam Echinades, Ægialia, Cotonis, Thyatira, Geoaris, Dionyſia, Cyrnus, Chalcis, Pinara, Myſtus.

Ante eas in alto Cephalenia, Zacynthus, utraque libera: Ithaca, Dulichium, Same, Crocylea. A Paxo Cephalenia quondam Melæna dicta, undecim millibus paſſ. abeſt, circuitu patet XLIV. Same diruta a Romanis, adhuc tamen oppida tria habet. Inter hanc & Achajam, cum oppido magnifica & fertilitate præcipua, Zacynthus, aliquando appellata Hyrie, Cephaleniæ a meridiana parte XXV M. abeſt. Mons Elatus ibi nobilis. Ipſa circuitu colligit XXXVI M. Ab ea Ithaca XV M. diſtat, in qua mons Neritus. Tota vero circuitu patet XXV M. paſſ. Ab ea Araxum Peloponneſi promontorium XII M. paſſ. Ante hanc in alto Aſteris, Prote: ante Zacynthum XXXV M. paſſ. in Eurum ventum Strophades duæ, ab aliis Plotæ dictæ. Ante Cephaleniam Letoia. Ante Pylum tres Sphagiæ: & totidem ante Meſſenen Œnuſſæ.

In Aſinæo ſinu tres Thyrides: in Laconico Teganuſa, Cothon, Cythera cum oppido, ante Porphyris appellata. Hæc ſita eſt a Maleæ promontorio v M. paſſ. ancipiti propter anguſtias ibi navium ambitu. In Argolico, Pityuſa, Irine, Ephyre: contra Hermionium agrum Tiparenus, Aperopia, Colonis, Ariſtera: contra Trœzenium Calauria, quingentos paſſus diſtans: Plateis, Belbina, Laſia, Baucidias. Contra Epidaurum Cecryphalos, Pityoneſos vi millibus paſſuum a continente. Ab hac Ægina liberæ conditionis xvii mill. paſſ. cujus xx M. paſſ. præternavigatio eſt. Eadem autem a Piræeo Athenienſium portu xx M. paſſ. abeſt, ante Œnone vocitata. Spiræo promontorio objacent Eleuſa, Dendros, Craugiæ duæ, Cæciæ duæ, Selachuſa, Cenchreis, Aſpis. Sunt & in Magarico ſinu Methurides quatuor. Ægila autem xv M. paſſ. a Cythera, eademque a Cretæ Phalaſarna oppido xxv mill. paſſuum.

XX. Ipſa Creta altero latere ad auſtrum, altero ad ſeptemtrionem verſa, inter ortum occaſumque porrigitur, centum urbium clara fama. Doſiades eam a Crete nympha: Heſperidis filia, Anaximander: a rege Curetum, Philiſtides Mallotes: Crates primum Aeriam dictam: deinde poſtea Curetin, & Macaron nonnulli a temperie cæli appellatam exiſtimavere. Latitudine nuſquam quinquaginta M. paſſuum excedens, & circa mediam ſui partem maxime patens, longitudinem implet cclxx M. paſſuum, circuitum dlxxxix, flectenſque ſe in Creticum pelagus ab ea dictum, qua longiſſima eſt ad orientem

Sammonium promontorium adverſum Rhodo: ad occidentem Criumetopon Cyrenas verſus expellit. Oppida ejus inſignia, Phalaſarne, Etea, Ciſamum, Pergamum, Cydon, Minoum, Apteron, Pantomatrium, Amphimalla, Rhithymna, Panhormum, Cytæum, Apollonia, Matium, Heraclea, Miletos, Ampelos, Hierapytna, Lebena, Hierapolis: & in mediterraneo, Gortyna, Phæſtum, Gnoſſus, Polyrrhenium, Myrina, Lycaſtus, Rhamnus, Lyctus, Dium, Aſum, Pyloros, Rhytion, Elatos, Pharæ, Holopyxos, Laſos, Eleuthernæ, Therapnæ, Marathuſa, Cyliſſos: & aliorum circiter LX oppidorum memoria exſtat. Montes: Cadiſtus, Idæus, Dictynnæus, Corycus. Ipſa abeſt promontorio ſuo, quod vocatur Criumetopon, ut prodit Agrippa, a Cyrenarum promontorio Phycunte, CXXV mill. paſſuum. Item Cadiſto. A Malea Peloponneſi LXXV. A Carpatho inſula, promontorio Sammonio LX mill. in Favonium ventum. Hæc inter eam & Rhodum interjacet.

Reliquæ circa eam: ante Peloponneſum duæ Corycæ, totidem Mylæ: & latere ſeptemtrionali, dextra Cretam habenti contra Cydoniam Leuce, & duæ Budroæ. Contra Matium, Dia. Contra Itanum promontorium Oniſia, Leuce: contra Hierapytnam, Chryſa, Gaudos. Eodem tractu Ophiuſſa, Butoa, Aradus: circumvectiſque Criumetopon, tres Muſagores appellatæ. Ante Sammonium promontorium, Phoce, Platiæ, Sirnides, Naulochos, Armendon, Zephyre.

At in Hellade, etiamnum in Ægæo, Lichades,

Scarphia, Careſa, Phocaria, complureſque aliæ ex adverſo Atticæ ſine oppidis, & ideo ignobiles. Sed contra Eleuſina, clara Salamis: ante eam Pſytalia: a Sunio vero Helene quinque mill. paſſ. diſtans. Dein Ceos ab ea totidem, quam noſtri quidam dixere Ceam, Græci & Hydruſſam. Avulſa Euboeæ, quingentis longa ſtadiis fuit quondam: mox quatuor fere partibus, quæ ad Bœotiam vergebant, eodem mari devoratis, oppida habet reliqua, Julida, Carthæam: intercidere Coreſſus, Pœeeſſa. Ex hac profectam delicatiorem feminis veſtem, auctor eſt Varro.

XXI. Euboea & ipſa avulſa Bœotiæ, tam modico interfluente Euripo, ut ponte jungatur: a meridie promontoriis duobus, Geræſto ad Atticam vergente, ad Helleſpontum Caphareo inſignis: a ſeptemtrione, Cenæo: nuſquam latitudinem ultra XL M. paſſuum extendit, nuſquam intra duo M. contrahit: ſed in longitudinem univerſæ Bœotiæ, ab Attica Theſſaliam uſque, prætenta in CL mill. paſſ. circuitu vero trecenta ſexaginta quinque. Abeſt ab Helleſponto parte Capharei CCXXV mill. paſſuum, urbibus clara quondam, Pyrrha, Porthmo, Neſo, Cerintho, Oreo, Dio, Ædepſo, Ocha, Œchalia: nunc Chalcide, cujus ex adverſo in continenti Aulis eſt: Geræſto, Eretria, Caryſto, Oritano, Artemiſio, fonte Arethuſa, flumine Lelanto, aquiſque calidis, quæ Ellopiæ vocantur, nobilis: notior tamen marmore Caryſtio. Antea vocitata eſt Chalcodotis, aut Macris, ut Dionyſius & Ephorus tradunt: ut Ariſtides, Macra: ut Callidemus, Chalcis,

ære ibi primum reperto: ut Menæchmus, Abantias: ut Poetæ vulgo, Aſopis.

XXII. Extra eam in Myrtoo multæ, ſed maxime illuſtres Glauconneſos, & Ægilia. Et a promontorio Geræſto, circa Delum in orbem ſitæ (unde & nomen traxere) Cyclades. Prima earum Andrus cum oppido, abeſt a Geræſto, x mill. paſſ. a Ceo XXXIX mill. Ipſam Myrſilus Cauron, deinde Antandron cognominatam tradit: Callimachus Laſiam, alii Nonagriam, Hydruſſam, Epagrin. Patet circuitu XCVI mill. paſſ. Ab eadem Andro paſſus mille, & a Delo quindecim mill. Tenos, cum oppido in XV mill. paſſ. porrecta, quam, propter aquarum abundantiam, Ariſtoteles Hydruſſam appellatam ait, aliqui Ophiuſſam. Ceteræ: Myconos cum monte Dimaſto: a Delo quindecim mill. paſſ. Scyros, Siphnus, ante Meropia, & Acis appellata, circuitu viginti octo mill. paſſuum. Seriphus duodecim, Prepeſinthus, Cythnos. Ipſaque longe clariſſima, & Cycladum media, ac templo Apollinis & mercatu celebrata, Delos: quæ diu fluctuata, ut proditur, ſola motum terræ non ſenſit. Ad M. Varronis ætatem, Mucianus prodidit bis concuſſam. Hanc Ariſtoteles ita appellatam prodidit, quoniam repente apparuerit enata. Ægloſthenes Cynthiam, alii Ortygiam, Aſteriam, Lagiam, Chlamydiam, Cynæthum, Pyrpilen igne ibi primum reperto. Cingitur quinque mill. paſſuum: aſſurgit Cyntho monte. Proxima ei Rhene, quam Anticlides Celaduſſam vocat: item Artemin Hellanicus. Syros quam circuitu patere viginti mill. paſſ. prodidere veteres, Mucianus centum

ſexaginta. Oliaros, Paros cum oppido, ab Delo XXXVIII mill. marmore nobilis, quam primo Platean, poſtea Minoida vocarunt. Ab ea ſeptem mill. quingentis Naxus, a Delo XVIII cum oppido, quam Strongylen, dein Dian, mox Dionyſiada a vinearum fertilitate, alii Siciliam minorem, aut Callipolin appellarunt. Patet circuitu ſeptuaginta quinque mill. paſſ. dimidioque major eſt quam Paros.

XXIII. Et hactenus quidem Cycladas ſervant: ceteras, quæ ſequuntur, Sporadas. Sunt autem Helene, Phacuſſa, Nicaſia, Schinuſſa, Pholegandros: & a Naxo decem & ſeptem mill. paſſuum, Icaros, quæ nomen mari dedit, tantundem ipſa in longitudinem patens, cum oppidis duobus, tertio amiſſo: ante vocata Doliche, & Macris, & Ichthyoeſſa. Sita eſt ab exortu ſolſtitiali Deli, quinquaginta mill. paſſ. Eadem a Samo triginta quinque mill. Inter Eubœam & Andrum decem mill. paſſ. freto. Ab ea Geræſtum centum duodecim mill. quingenti paſſ. Nec deinde ſervari poteſt ordo. Acervatim ergo ponentur reliquæ. Scyros: Jos a Naxo viginti quatuor mill. paſſ. Homeri ſepulcro veneranda, longitudinis viginti quinque mill. ante Phœnice appellata. Odia, Letandros, Gyaros cum oppido, circuitu duodecim mill. paſſuum. Abeſt ab Andro ſexaginta duobus mill. paſſ. Ab ea Syrnos octoginta mill. paſſuum. Cynæthus: Telos unguento nobilis, a Callimacho Agathuſſa appellata. Donuſa, Patmos circuitu triginta mill. paſſuum: Coraſiæ, Lebinthus, Leros, Cinara, Sicinus, quæ antea Œnoe: Hieracia quæ Onus: Caſus, quæ Aſtrabe: Cimolus quæ

Echinuſſa, Melos cum oppido, quam Ariſtides Byblida appellat, Ariſtoteles Zephyriam, Callimachus Mimallida, Heraclides Siphnum, & Acyton. Hæc inſularum rotundiſſima eſt. Poſt Machia: Hypere, quondam Patage; ut alii, Platage, nunc Amorgos: Polyægos, Phyle, Thera, cum primum emerſit, Calliſte dicta. Ex ea avulſa poſtea Theraſia: atque inter duas enata mox Automate, eadem Hiera: & in noſtro ævo Thia juxta eandem Hieram nata. Diſtat Jos a Thera viginti quinque mill. paſſ.

Sequuntur Lea, Aſcania, Anaphe, Hippuris. Aſtypalæa liberæ civitatis, circuitu LXXXVIII mill. paſſuum: abeſt a Cadiſio Cretæ CXXV mill. Ab ea Platea ſexaginta mill. Unde Camina triginta octo mill. Azibintha, Laniſe, Tragia, Pharmacuſa, Techedia Chalcia: Calydna, in qua oppidum Coos: Calymna, a qua Carpathum, quæ nomen Carpathio mari dedit, XXV mill. paſſuum. Inde Rhodum Africo vento quinquaginta M. paſſ. A Carpatho Caſon VII M. A Caſo Samonium Cretæ promontorium XXX M. In Euripo autem Euboico, primo fere introitu, Petaliæ quatuor inſulæ, & in exitu Atalante. Cyclades, & Sporades, ab oriente litoribus Icariis Aſiæ, ab occidente Myrtois Atticæ, a ſeptemtrione Ægæo mari, a meridie Cretico & Carpathio incluſæ, per DCC M. in longitudinem, & per CC in latitudinem jacent.

Pagaſicus ſinus ante ſe habet Eutychiam, Cicynethum, & Scyrum ſupra dictam, ſed Cycladum & Sporadum extimam: Gerontiam, Scandilam: Thermæus, Irrheſiam, Solimniam, Eudemiam, Neam, quæ Minervæ ſacra eſt. Athos ante ſe quatuor: Pe-

parethum cum oppido, quondam Evœnum dictam, novem M. paſſuum. Sciathum, quindecim M. Imbrum cum oppido LXXXVIII M. paſſuum. Eadem abeſt a Maſtuſia Cherroneſi, XXV M. paſſ. Ipſa circuitu LXXII M. paſſuum, perfunditur amne Iliſſo. Ab ea Lemnos viginti duo M. quæ ab Atho LXXXVII M. paſſuum. Circuitu patet CXII M. D. paſſ. Oppida habet, Hephæſtiam, & Myrinam, in cujus forum ſolſtitio Athos ejaculatur umbram. Ab ea Thaſſos libera quinque M. paſſuum, olim Aeria, vel Æthria dicta. Inde Abdera continentis, XXII M. paſſuum. Athos ſexaginta duo M. Tantundem inſula Samothrace, quæ libera, ante Hebrum, ab Imbro triginta duo M. a Lemno viginti duo M. D. a Thraciæ ora triginta octo M. circuitu triginta duo M. attollitur monte Saoce decem M. paſſuum altitudinis, vel importuoſiſſima omnium. Callimachus eam antiquo nomine Dardaniam vocat. Inter Cherroneſum & Samothracen, utrinque fere quindecim M. Haloneſos: ultra Gethone, Lamponia, Alopeconneſus, haud procul a Cœlo, Cherroneſi portu, & quædam ignobiles. Deſertis quoque reddantur in hoc ſinu, quarum modo inveniri potuerunt nomina: Deſticos, Larnos, Cyſſiros, Carbruſa, Calathuſa, Scylla, Draconon, Arconeſus, Diethuſa, Scapos, Capheris, Meſate, Æantion, Pateronneſos, Pateria, Calate, Neriphus, Polendos.

XXIV. Quartus e magnis Europæ ſinus ab Helleſponto incipiens, Mæotidis oſtio finitur. Sed totius Ponti forma breviter amplectenda eſt, ut facilius partes noſcantur. Vaſtum mare præjacens Aſiæ, & ab

Europa porrecto Cherroneſi litore expulſum, anguſto meatu irrumpit in terras, ſeptem ſtadiorum, ut dictum eſt, intervallo Europam auferens Aſiæ. Primas anguſtias Helleſpontum vocant. Hac Xerxes Perſarum rex, conſtrato in navibus ponte, duxit exercitum. Porrigitur inde tenuis Euripus LXXXVI M. paſſ. ſpatio ad Priapum urbem Aſiæ, qua Magnus Alexander tranſcendit. Inde exſpatiatur æquor, rurſuſque in arctum coit: laxitas Propontis appellatur: anguſtiæ, Thracius Boſphorus, latitudine D paſſuum, qua Darius pater Xerxis copias ponte tranſvexit. Tota ab Helleſponto longitudo CCXXXIX M. paſſ. Dein vaſtum mare, Pontus Euxinus, qui quondam Axenus, longe refugientes occupat terras, magnoque litorum flexu, retro curvatus in cornua, ab his utrinque porrigitur, ut ſit plane arcus Scythici forma. Medio flexu jungitur oſtio Mæotii lacus. Cimmerius Boſphorus id os vocatur, MMD. paſſ. latitudine.

At inter duos Boſphoros Thracium & Cimmerium directo curſu, ut auctor eſt Polybius, D. M. paſſ. interſunt. Circuitu vero totius Ponti vicies ſemel centena quinquaginta M. ut auctor eſt Varro, & fere veteres. Nepos Cornelius trecenta millia quinquaginta adjicit. Artemidorus vicies novies centena XIX M. facit: Agrippa vicies & quater centena, & LX mill. Mucianus, vicies & quater centena & XXV M. Simili modo de Europæ latere, menſuram alii quatuordecies centena LXXVIII M. D. determinavere: alii undecies centena ſeptuaginta duo mill. M. Varro ad hunc modum metitur. Ab oſtio Ponti Apolloniam

CLXXXVII M. D. paſſ. Calatin tantundem. Ad oſtium Iſtri CXXV. Ad Boryſthenem CCL. Cherroneſum Heracleotarum oppidum CCCLXXV M. paſſ. Ad Panticapæum, quod aliqui Boſphorum vocant, extremum in Europæ ora, CCXXII M. D. quæ ſumma efficit tredecies centena, & triginta ſeptem M. D. Agrippa a Byzantio ad flumen Iſtrum, DLX. Inde Panticapæum DCXXX. Lacus ipſe Mæotis, Tanain amnem ex Riphæis montibus defluentem accipiens, noviſſimum inter Europam Aſiamque finem, quater & decies centena, & ſex paſſuum M. circuitu patere traditur. Ab aliis undecies centena, XXV M. Ab oſtio ejus, ad Tanais oſtium directo curſu CCCLXXXV M. paſſ. eſſe conſtat. Accolæ ſinus ejus, in mentione Thraciæ dicti ſunt Iſtropolim uſque. Inde oſtia Iſtri.

Ortus hic in Germaniæ jugis montis Abnobæ, ex adverſo Raurici Galliæ oppidi, multis ultra Alpés millibus, ac per innumeras lapſus gentes Danubii nomine, immenſo aquarum auctu, & unde primum Illyricum alluit, Iſter appellatus, ſexaginta amnibus receptis, medio ferme numero eorum navigabili, in Póntum vaſtis ſex fluminibus evolvitur. Primum oſtium Peuces: mox ipſa Peuce inſula, a qua proximus alveus appellatus, XIX M. paſſ. magna palude ſorbetur. Eodem alveo & ſuper Iſtropolim lacus gignitur LXIII M. paſſ. ambitu: Halmyrin vocant. Secundum oſtium Naracuſtoma appellatur. Tertium Calonſtoma, juxta inſulam Sarmaticam. Quartum Pſeudoſtomon, & in inſula Conopon diabaſis: poſtea Boreoſtoma & Spireoſtoma. Sin-

gula autem ora tanta ſunt, ut prodatur in quadraginta millia paſſuum longitudinis vinci mare, dulcemque intelligi hauſtum.

XXV. Ab eo in plenum quidem omnes Scytharum ſunt gentes: variæ tamen litori appoſita tenuere: alias Getæ, Daci Romanis dicti: alias Sarmatæ, Græcis Sauromatæ, eorumque Hamaxobii, aut Aorſi: alias Scythæ degeneres & a ſervis orti, aut Troglodytæ: mox Alani, & Rhoxalani. Superiora autem inter Danubium & Hercynium ſaltum, uſque ad Pannonica hiberna Carnunti, Germanorumque ibi confinium, campos, & plana Jazyges Sarmatæ: montes vero & ſaltus pulſi ab his Daci ad Pathiſſum amnem. A Maro, ſive Duria eſt, a Suevis regnoque Vanniano dirimens eos, adverſa Baſternæ tenent, aliique inde Germani. Agrippa totum eum tractum ab Iſtro ad Oceanum bis ad decies centena M. paſſ. in longitudinem, quatuor millibus & quadringentis in latitudinem, ad flumen Viſtulam a deſertis Sarmatiæ, prodidit. Scytharum nomen uſquequaque tranſit in Sarmatas atque Germanos. Nec aliis priſca illa duravit appellatio, quam qui extremi gentium harum ignoti prope ceteris mortalibus degunt.

XXVI. Verum ab Iſtro oppida, Cremniſcos, Æpolium: montes Macrocremnii, clarus amnis Tyra, oppido nomen imponens, ubi antea Ophiuſa dicebatur. In eodem inſulam ſpatioſam incolunt Tyragetæ. Abeſt a Pſeudoſtomo Iſtri oſtio centum triginta millibus paſſuum. Mox Axiacæ cognomines flumini, ultra quos Crobyzi: flumen Rhode,

ſinus Sagarius, portus Ordeſus. Et a Tyra centum viginti millibus paſſuum flumen Boryſthenes, lacuſque & gens eodem nomine, & oppidum a mari recedens quindecim millibus paſſuum: Olbiopolis & Miletopolis, antiquis nominibus. Rurſus in litore portus Achæorum. Inſula Achillis, tumulo ejus viri clara. Et ab centum viginti quinque millibus paſſuum peninſula, ad formam gladii in tranſverſum porrecta, exercitatione ejuſdem cognominata Dromos Achilleos: cujus longitudinem octoginta millium paſſuum tradit Agrippa. Totum eum tractum Tauri Scythæ, & Siraci tenent. Inde ſilveſtris regio Hylæum mare, quo alluitur, cognominavit: Enæcadloæ vocantur incolæ. Ultra Panticapes amnis, qui Nomadas & Georgos diſterminat: mox Aceſinus. Quidam Panticapen confluere infra Olbiam cum Boryſthene tradunt: diligentiores Hypanin: tanto errore eorum, qui illum in Aſiæ parte prodidere.

Mare ſubit vaſto receſſu, donec quinque millium paſſuum intervallo abſit a Mæotide, vaſta ambiens ſpatia, multaſque gentes. Sinus Carcinites appellatur, flumen Pacyris. Oppida: Naubarum, Carcine: a tergo lacus Buges foſſa emiſſus in mare. Ipſe Buges a Coreto, Mæotis lacus ſinu, petroſo diſcluditur dorſo. Recipit amnes Bugem, Gerrhum, Hypanin, ex diverſo venientes tractu. Nam Gerrhus Baſilidas, & Nomadas ſeparat. Hypanis per Nomadas & Hylæos fluit manu facto alveo in Bugen, naturali in Coretum. Regio, Scythia Sendica nominatur.

Sed a Carcinite Taurica incipit, quondam mari

circumfuſa & ipſa, quaqua nunc jacent campi. Deinde vaſtis attollitur jugis. Triginta ſunt eorum populi. Ex iis mediterranei XXIV. Sex oppida: Orgocyni, Characeni, Lagyrani, Tractari, Archilachitæ, Caliordi. Jugum ipſum Scythotauri tenent. Clauduntur ab occidente Cherroneſo, ab ortu Scythis Satarchis. In ora a Carcinite oppida: Taphræ, in ipſis anguſtiis peninſulæ: mox Heraclea Cherroneſos, libertate a Romanis donatum. Megarice vocabatur antea, præcipui nitoris in toto eo tractu, cuſtoditis Græciæ moribus, quinque millia paſſ. ambiente muro. Inde Parthenium promontorium, Taurorum civitas, Placia. Symbolon portus. Promontorium Criumetopon, adverſum Carambi Aſiæ promontorio, per medium Euxinum procurrens CLXX M. paſſ. intervallo, quæ maxime ratio Scythici arcus formam efficit. Ab eo Taurorum portus multi, & lacus. Oppidum Theodoſia a Criumetopo CXXV M. paſſ. A Cherroneſo CXLV M. paſſ. Ultra fuere oppida: Cytæ, Zephyrium, Acræ, Nymphæum, Dia. Reſtat longe validiſſimum in ipſo Boſphori introitu, Panticapæum Mileſiorum, a Theodoſia LXXXVII M. paſſ. a Cimmerio vero oppido trans fretum ſito M M D. (ut diximus) paſſ. Hæc ibi latitudo Aſiam ab Europa ſeparat, eaque ipſa pedibus plerumque pervia glaciato freto. Boſphori Cimmerii latitudo XII M. D. paſſ. Oppida habet, Hermiſium, Myrmecium: intus inſulam Alopecen. Per Mæotin autem ab extremo Iſthmo, qui locus Taphræ vocatur, ad os Boſphori CCLX M. paſſ. longitudo colligitur.

A Taphris per continentem introrſus tenent Auchetæ, apud quos Hypanis oritur, Neuri apud quos Boryſthenes, Geloni, Thuſſagetæ, Budini, Baſilidæ, & cæruleo capillo Agathyrſi. Super eos Nomades: dein Anthropophagi. A Buge ſuper Mæotin Sauromatæ, & Eſſedones. At per oram ad Tanaim uſque Mæotæ, a quibus lacus nomen accepit: ultimique a tergo eorum Arimaſpi. Mox Riphæi montes, & aſſiduo nivis caſu pinnarum ſimilitudine, Pterophoros appellata regio: pars mundi damnata a rerum natura, & denſa merſa caligine: neque in alio quam rigoris opere, gelidiſque Aquilonis conceptaculis.

Pone eos montes, ultraque Aquilonem, gens felix (ſi credimus) quos Hyperboreos appellavere, annoſo degit ævo, fabuloſis celebrata miraculis. Ibi creduntur eſſe cardines mundi, extremique ſiderum ambitus, ſemeſtri luce, & una die Solis averſi: non, ut imperiti dixere, ab æquinoctio verno in autumnum. Semel in anno ſolſtitio oriuntur iis Soles, brumaque ſemel occidunt. Regio aprica, felici temperie, omni afflatu noxio carens. Domus iis nemora, lucique, & deorum cultus viritim gregatimque, diſcordia ignota & ægritudo omnis. Mors non niſi ſatietate vitæ, epulatis delibutoque ſenio luxu, ex quadam rupe in mare ſalientibus. Hoc genus ſepulturæ beatiſſimum. Quidam eos in prima parte Aſiæ litorum poſuere, non in Europa, quia ſunt ibi ſimili conſuetudine, & ſitu, Attacorum nomine. Alii medios fecere eos inter utrumque Solem, Antipodum occaſum exorientemque noſtrum: quod fieri nullo

modo poteſt, tam vaſto mari interveniente. Qui non alibi, quam in ſemeſtri luce conſtituere eos, ſerere matutinis, meridie metere, occidente Sole fœtus arborum decerpere, noctibus in ſpecus condi tradiderunt. Nec libet dubitare de gente ea, cum tot auctores prodant frugum primitias ſolitos Delon mittere Apollini, quem præcipue colunt. Virgines ferebant eas, hoſpitiis gentium per annos aliquot venerabiles: donec violata fide, in proximis accolarum finibus deponere ſacra ea inſtituere, hique ad conterminos deferre, atque ita Delon uſque. Mox & hoc ipſum exolevit. Sarmatiæ, Scythiæ, Tauricæ, omniſque a Boryſthene amne tractus longitudo DCCCCLXXX M. latitudo DCCXVII M. a M. Agrippa tradita eſt. Ego incertam in hac terrarum parte menſuram arbitror.

XXVII. Verum inſtituto ordine, reliqua hujus ſinus dicantur, & maria quidem ejus nuncupavimus. Helleſpontus inſulas non habet in Europa dicendas. In Ponto duæ, M D. paſſ. ab Europa, XIV M. ab oſtio, Cyaneæ, ab aliis Symplegades appellatæ, traditæque fabulis inter ſe concurriſſe: quoniam parvo diſcretæ intervallo, ex adverſo intrantibus geminæ cernebantur, paulumque deflexa acie, coeüntium ſpeciem præbebant. Citra Iſtrum, Apolloniatarum una, LXXX M. a Boſphoro Thracio, ex qua M. Lucullus Capitolinum Apollinem advexit. Inter oſtia Iſtri quæ eſſent, diximus. Ante Boryſthenem Achillea eſt ſupra dicta, eadem Leuce, & Macaron appellata. Hanc temporum horum demonſtratio a Boryſthene CXL M. ponit, a Tyra CXX M.

a Peuce inſula quinquaginta M. Cingitur circiter decem M. paſſ. Reliquæ in Carcinite ſinu, Cephalonneſos, Rhoſphoduſa, Macra. Non eſt omittenda multorum opinio, priuſquam digrediamur a Ponto, qui maria omnia interiora illo capite naſci, non Gaditano freto, exiſtimavere, haud improbabili argumento: quoniam æſtus ſemper e Ponto profluens, nunquam reciprocetur.

Exeundum deinde eſt, ut extera Europæ dicantur, tranſgreſſiſque Riphæos montes, litus Oceani ſeptemtrionalis in læva, donec perveniatur Gades, legendum. Inſulæ complures ſine nominibus eo ſitu traduntur. Ex quibus ante Scythiam, quæ appellatur Raunonia, unam abeſſe diei curſu, in quam veris tempore fluctibus electrum ejiciatur, Timæus prodidit. Reliqua litora incerta ſignata fama. Septemtrionalis Oceanus: Amalchium eum Hecatæus appellat, a Paropamiſo amne, qua Scythiam alluit, quod nomen ejus gentis lingua ſignificat congelatum. Philemon Morimaruſam a Cimbris vocari, hoc eſt, mortuum mare, uſque ad promontorium Rubeas: ultra deinde Cronium. Xenophon Lampſacenus, a litore Scytharum tridui navigatione, inſulam eſſe immenſæ magnitudinis, Baltiam tradit. Eandem Pytheas Baſiliam nominat. Feruntur & Oonæ, in quibus ovis avium & avenis incolæ vivant. Aliæ, in quibus equinis pedibus homines naſcantur, Hippopodes appellati. Faneſiorum aliæ, in quibus nuda alioquin corpora prægrandes ipſorum aures tota contegant.

Incipit inde clarior aperiri fama ab gente Ingæ-

vonum, quæ eſt prima inde Germaniæ. Sevo mons ibi immenſus, nec Riphæis jugis minor, immanem ad Cimbrorum uſque promontorium efficit ſinum, qui Codanus vocatur, refertus inſulis: quarum clariſſima Scandinavia eſt, incompertæ magnitudinis, portionem tantum ejus, quod ſit notum, Hillevionum gente D incolente pagis, quæ alterum orbem terrarum eam appellat. Nec eſt minor opinione Epingia. Quidam hæc habitari ad Viſtulam uſque fluvium, a Sarmatis, Venedis, Sciris, Hirris tradunt. Sinum Cylipenum vocari: & in oſtio ejus inſulam Latrin. Mox alterum ſinum Lagnum, conterminum Cimbris. Promontorium Cimbrorum excurrens in maria longe peninſulam efficit, quæ Cartris appellatur. Tres & viginti inde inſulæ Romanorum armis cognitæ. Earum nobiliſſimæ, Burchana, Fabaria noſtris dicta, a frugis ſimilitudine ſponte provenientis. Item Gleſſaria, a ſuccino militiæ appellata: a Barbaris Auſtrania, præterque Actania.

XXVIII. Toto autem hoc mari ad Scaldim uſque fluvium, Germanicæ accolunt gentes haud explicabili menſura, tam immodica prodentium diſcordia eſt. Græci & quidam noſtri, vicies quinquies centena millia paſſuum oram Germaniæ tradiderunt. Agrippa cum Rhætia & Norico longitudinem DCLXXXXVI millia paſſuum, latitudinem CXLVIII M. Rhætiæ prope unius majore latitudine, ſane circa exceſſum ejus ſubactæ. Nam Germania multis poſtea annis, nec tota, percognita eſt. Si conjectare permittitur, haud multum oræ deerit Græcorum opinione, & longitudini ab Agrippa proditæ.

Germanorum genera quinque: Vindili; quorum pars Burgundiones: Varini, Carini, Guttones. Alterum genus, Ingævones; quorum pars Cimbri, Teutoni, ac Chaucorum gentes. Proximi autem Rheno Iſtævones; quorum pars Cimbri mediterranei: Hermiones; quorum Suevi, Hermunduri, Chatti, Cheruſci. Quinta pars Peucini, Baſternæ, ſupra dictis contermini Dacis. Amnes clari in Oceanum defluunt, Guttalus, Viſtillus ſive Viſtula, Albis, Viſurgis, Amiſius, Rhenus, Moſa. Introrſus vero, nullo inferius nobilitate, Hercynium jugum prætenditur.

XXIX. In Rheno ipſo, prope centum M. paſſ. in longitudinem, nobiliſſima Batavorum inſula, & Cannenufatum: & aliæ Friſiorum, Chaucorum, Friſiabonum, Sturiorum, Marſaciorum, quæ ſternuntur inter Helium ac Flevum. Ita appellantur oſtia, in quæ effuſus Rhenus, ab ſeptemtrione in lacus, ab occidente in amnem Moſam ſe ſpargit: medio inter hæc ore, modicum nomini ſuo cuſtodiens alveum.

XXX. Ex adverſo hujus ſitus Britannia inſula, clara Græcis noſtriſque monumentis, inter ſeptemtrionem & occidentem jacet: Germaniæ, Galliæ, Hiſpaniæ, multo maximis Europæ partibus magno intervallo adverſa. Albion ipſi nomen fuit, cum Britanniæ vocarentur omnes: de quibus mox paulo dicemus. Hæc abeſt a Geſſoriaco Morinorum gentis litore, proximo trajectu quinquaginta M. circuitu vero patere tricies octies centena viginti quinque M. Pytheas & Iſidorus tradunt:

triginta prope jam annis notitiam ejus Romanis armis non ultra vicinitatem ſilvæ Caledoniæ propagantibus. Agrippa longitudinem DCCC M. paſſ. eſſe: latitudinem CCC M. credit. Eandem Hiberniæ latitudinem; ſed longitudinem CC M. paſſuum minorem. Super eam hæc ſita abeſt breviſſimo tranſitu a Silurum gente XXX M. paſſ. Reliquarum nulla CXXV M. circuitu amplior proditur. Sunt autem XL Orcades, modicis inter ſe diſcretæ ſpatiis. Septem Acmodæ, & XXX Hæbudes: & inter Hiberniam ac Britanniam, Mona, Monapia, Ricina, Vectis, Limnus, Andros. Infra vero Siambis, & Axantos. Et ab adverſo in Germanicum mare ſparſæ Gleſſariæ, quas Electridas Græci recentiores appellavere, quod ibi electrum naſceretur. Ultima omnium, quæ memorantur, Thule: in qua ſolſtitio nullas eſſe noctes indicavimus, Cancri ſignum Sole tranſeunte, nulloſque contra per brumam dies. Hoc quidam ſenis menſibus continuis fieri arbitrantur. Timæus hiſtoricus a Britannia introrſus ſex dierum navigatione abeſſe dicit inſulam Mictim, in qua candidum plumbum proveniat. Ad eam Britannos vitilibus navigiis corio circumſutis navigare. Sunt qui & alias prodant, Scandiam, Dumnam, Bergos: maximamque omnium Nerigon, ex qua in Thulen navigetur. A Thule unius diei navigatione mare concretum, a nonnullis Cronium appellatur.

XXXI. Gallia omnis Comata uno nomine appellata, in tria populorum genera dividitur, amnibus maxime diſtincta. A Scalde ad Sequanam Belgica. Ab eo ad Garunnam Celtica, eademque Lugdunenſis.

Inde ad Pyrenæi montis excurſum Aquitanica, Aremorica ante dicta. Univerſam oram decies octies centena millia paſſuum Agrippa: Galliarum inter Rhenum & Pyrenæum, atque Oceanum, ac montes Gebennam & Juram, quibus Narbonenſem Galliam excludit, longitudinem CCCCXX M. paſſuum, latitudinem CCCXVIII computavit. A Scaldi incolunt extera Toxandri pluribus nominibus. Deinde Menapii, Morini, Oromanſaci juncti pago, qui Geſſoriacus vocatur: Britanni, Ambiani, Bellovaci. Introrſus Caſtologi, Atrebates, Nervii liberi, Veromandui, Sueconi, Sueſſiones liberi, Ulmanetes liberi, Tungri, Sunuci, Friſiabones, Betaſi, Leuci liberi, Treveri liberi antea, & Lingones fœderati, Remi fœderati, Mediomatrici, Sequani, Raurici, Helvetii. Coloniæ: Equeſtris, & Rauriaca. Rhenum autem accolentes, Germaniæ gentium in eadem provincia, Nemetes, Tribochi, Vangiones: hinc Ubii, Colonia Agrippinenſis, Guberni, Batavi, & quos in inſulis diximus Rheni.

XXXII. Lugdunenſis Gallia habet Lexovios, Vellocaſſes, Galletos, Venetos, Abrincatuos, Oſiſmios: flumen clarum Ligerim. Sed peninſulam ſpectatiorem excurrentem in Oceanum a fine Oſiſmiorum circuitu DCXXV M. paſſ. cervice in latitudinem CXXV M. Ultra eam Nannetes. Intus autem Hedui fœderati, Carnuti fœderati, Boji, Senones, Aulerci, qui cognominantur Eburovices, & qui Cenomanni, Meldi liberi, Pariſii, Trecaſſes, Andegavi, Viducaſſes, Bodiocaſſes, Unelli, Carioſvelites, Diablindi, Rhedones, Turones, Ateſui, Se-

cuſiani liberi, in quorum agro colonia Lugdunum.

XXXIII. Aquitanicæ ſunt Ambilatri, Anagnutes, Pictones, Santones liberi: Bituriges liberi cognomine Ubiſci: Aquitani, unde nomen provinciæ, Sediboniates. Mox in oppidum contributi Convenæ, Begerri, Tarbelli Quatuorſignani, Cocoſſates Sexſignani, Venami, Onobriſates, Belendi, ſaltus Pyrenæus. Infraque Moneſi, Oſquidates montani, Sibyllates, Camponi, Bercorcates, Bipedimui, Saſſumini, Vellates, Tornates, Conſoranni, Auſci, Eluſates, Sottiates, Oſquidates campeſtres, Succaſſes, Taruſates, Baſabocates, Vaſſei, Sennates, Camboleſtri Ageſinates Pictonibus juncti. Hinc Bituriges liberi, qui Cubi appellantur. Dein Lemovices, Arverni liberi, Gabales. Rurſus Narbonenſi provinciæ contermini Ruteni, Cadurci, Antobroges, Tarneque amni diſcreti a Toloſanis Petrocori. Maria circa oram: ad Rhenum ſeptemtrionalis Oceanus, inter Rhenum & Sequanam Britannicus, inter eum & Pyrenæum Gallicus. Inſulæ complures Venetorum, quæ & Veneticæ appellantur, & in Aquitanico ſinu Uliarus.

XXXIV. A Pyrenæi promontorio Hiſpania incipit, anguſtior non Gallia modo, verum etiam ſemetipſa, ut diximus, immenſum quantum hinc Oceano, illinc Iberico mari comprimentibus. Ipſa Pyrenæi juga ab exortu æquinoctiali fuſa in occaſum brumalem, breviores latere ſeptemtrionali quam meridiano Hiſpanias faciunt. Proxima ora citerioris eſt, ejuſdemque Tarraconenſis ſitus: a Pyrenæo per oceanum, Vaſconum ſaltus: Olarſo; Vardulo-

rum oppida : Moroſgi, Menoſca, Veſperies, Amanum portus, ubi nunc Flaviobriga colonia. Civitatum IX regio Cantabrorum, flumen Sanda, portus Victoriæ Juliobrigenſium. Ab eo loco fontes Iberi quadraginta millia paſſuum. Portus Blendium. Orgenomeſci e Cantabris. Portus eorum Vereaſueca. Regio Aſturum, Noega oppidum : in peninſula, Pæſici. Et deinde conventus Lucenſis, a flumine Navilubione, Cibarci, Egovarri cognomine Namarini, Jadoni, Arrotrebæ, promontorium Celticum. Amnes : Florius, Nelo. Celtici cognomine Neriæ, ſuperque Tamarici, quorum in peninſula tres aræ Seſtianæ Auguſto dicatæ : Capori, oppidum Noela. Celtici cognomine Præſamarci, Cileni. Ex inſulis nominandæ, Corticata, & Aunios. A Cilenis, conventus Bracarum, Heleni, Gravii, caſtellum Tyde, Græcorum ſobolis omnia. Inſulæ Cicæ. Inſigne oppidum Abobrica. Minius amnis, IV M. paſſ. ore ſpatioſus. Leuni, Seurbi. Bracarum oppidum Auguſta, quos ſupra Gallæcia. Flumen, Limia : Durius amnis ex maximis Hiſpaniæ, ortus in Pelendonibus, & juxta Numantiam lapſus, dein per Arevacos Vaccæoſque, diſterminatis ab Aſturia Vettonibus, a Luſitania Gallæcis, ibi quoque Turdulos a Bracaris arcens. Omniſque dicta regio a Pyrenæo metallis referta, auri, argenti, ferri, plumbi nigri albique.

XXXV. A Durio Luſitania incipit : Turduli veteres, Pæſuri : flumen Vacca. Oppidum Talabrica. Oppidum, & flumen Æminium. Oppida : Conimbrica, Collippo, Eburobritium. Excurrit deinde in

altum vaſto cornu promontorium, quod alii Artabrum appellavere, alii Magnum, multi Oliſiponenſe, ab oppido, terras, maria, cælum diſterminans. Illo finitur Hiſpaniæ latus, & a circuitu ejus incipit frons: ſeptemtrio hinc, oceanuſque Gallicus, occaſus illinc, & oceanus Atlanticus. Promontorii excurſum LX M. prodidere, alii XC M. paſſ. Ad Pyrenæum inde non pauci duodecies centena & quinquaginta millia, & ibi gentem Artabrum, quæ nunquam fuit, manifeſto errore. Arrotrebas enim, quos ante Celticum diximus promontorium, hoc in loco poſuere literis permutatis.

Erratum & in amnibus inclytis. Ab Minio, quem ſupra diximus, CC M. paſſ. (ut auctor eſt Varro) abeſt Æminius, quem alibi quidam intelligunt, & Limæam vocant, Oblivionis antiquis dictus, multumque fabuloſus. Ab Durio Tagus CC M. paſſuum, interveniente Munda. Tagus auriferis arenis celebratur. Ab eo CLX M. paſſ. promontorium. Sacrum e media prope Hiſpaniæ fronte proſilit: quatuordecies centena millia paſſ. Inde ad Pyrenæum, medium colligi Varro tradit. Ad Anam vero, quo Luſitaniam a Bætica diſcrevimus, CXXVI M. paſſuum, a Gadibus CII M. paſſ. additis. Gentes: Celtici, Turduli, & circa Tagum Vettones. Ab Ana ad Sacrum, Luſitani. Oppida memorabilia a Tago in ora, Oliſipo equarum e Favonio vento conceptu nobile: Salacia cognominata urbs Imperatoria: Merobrica: Promontorium Sacrum: & alterum Cuneus. Oppida: Oſſonoba, Balſa, Myrtilis.

Univerſa provincia dividitur in conventus tres,

Emeritenſem, Pacenſem, Scalabitanum. Tota populorum XLVI, in quibus coloniæ ſunt quinque, municipium civium Rom. unum: Latii antiqui tria: ſtipendiaria, XXXVI. Coloniæ: Auguſta Emerita, Anæ fluvio appoſita: Metallinenſis: Pacenſis, Norbenſis, Cæſariana cognomine. Contributa ſunt in eam Caſtra Julia, Caſtra Cæcilia. Quinta eſt Scalabis, quæ Præſidium Julium vocatur. Municipium civium Rom. Oliſipo, Felicitas Julia cognominatum. Oppida veteris Latii: Ebora, quod item Liberalitas Julia: & Myrtilis, ac Salacia, quæ diximus. Stipendiariorum, quos nominare non pigeat, præter jam dictos in Bæticæ cognominibus, Auguſtobrigenſes, Ammienſes, Aranditani, Arabricenſes, Balſenſes, Cæſarobricenſes, Caperenſes, Caurenſes, Colarni, Cibilitani, Concordienſes, Elbocorii, Interannienſes, Lancienſes, Mirobrigenſes, qui Celtici cognominantur: Medubrigenſes, qui Plumbarii: Ocelenſes, qui & Lancienſes: Turduli qui Barduli, & Tapori. Luſitaniam cum Aſturia & Gallæcia patere longitudine DXL M. paſſ. latitudine DXXXVI M. Agrippa prodidit. Omnes autem Hiſpaniæ, a duobus Pyrenæi promontoriis per maria, totius oræ circuitu paſſ. vigeſies novies centena, & viginti duo millia colligere exiſtimantur, ab aliis vigeſies ſexies centena millia.

XXXVI. Ex adverſo Celtiberiæ complures ſunt inſulæ, Caſſiterides dictæ Græcis, a fertilitate plumbi: & e regione Arrotrebarum promontorii, Deorum ſex, quas aliqui Fortunatas appellavere. In ipſo vero capite Bæticæ, ab oſtio freti paſſ. XXV

mill. Gadir, longa (ut Polybius ſcribit) XII mill. lata III mill. paſſuum. Abeſt a continente proxima parte minus pedes DCC. reliqua plus ſeptem mill. paſſuum. Ipſius ſpatium XV M. paſſuum eſt. Habet oppidum civium Romanorum, quod appellatur Auguſta urbs Julia Gaditana. Ab eo latere, quo Hiſpaniam ſpectat, paſſibus fere centum, altera inſula eſt longa III M. paſſ. lata, in qua prius oppidum Gadium fuit. Vocatur ab Ephoro & Philiſtide, Erythia: a Timæo & Sileno, Aphrodiſias: ab indigenis, Junonis. Majorem Timæus Cotinuſſam apud eos vocatam ait: noſtri Tarteſſon appellant, Pœni Gadir, ita Punica lingua ſeptem ſignificante. Erythia dicta eſt, quoniam Tyrii Aborigines eorum orti ab Erythræo mari ferebantur. In hac Geryones habitaſſe a quibuſdam exiſtimantur, quorum armenta Hercules abduxerit. Sunt qui aliam eſſe eam, & contra Luſitaniam arbitrentur, eodemque nomine quondam ibi appellatam.

XXXVII. Peracto ambitu Europæ, reddenda conſummatio eſt, ne quid non in expedito ſit, noſcere volentibus. Longitudinem ejus Artemidorus atque Iſidorus a Tanai uſque Gades bis & octuagies centena, & quatuordecim M. prodiderunt. Polybius latitudinem Europæ ab Italia ad Oceanum ſcripſit undecies centena & quinquaginta M. eſſe, etiam tum incomperta magnitudine ejus. Eſt autem ipſius Italiæ (ut diximus) undecies centena & viginti M. ad Alpes. Unde per Lugdunum ad portum Morinorum Britannicum, qua videtur menſuram agere Polybius, tredecies centena M. XVIII.

Sed certior menſura ac longior ad occaſum Solis æſtivi oſtiumque Rheni per caſtra legionum Germaniæ ab iiſdem dirigitur Alpibus, quindecies centena & XLIII M. paſſuum. Hinc deinde Africa atque Aſia dicentur.

C. PLINII SECUNDI
NATURALIS
HISTORIAE
LIBER V.

C. PLINII SECUNDI

NATURALIS HISTORIAE

LIBER V.

AFRICAM Græci Libyam appellavere, qua mare ante eam Libycum incipiens Ægyptio finitur. Nec alia pars terrarum pauciores recipit ſinus, longe ab occidente litorum obliquo ſpatio. Populorum ejus, oppidorumque nomina, vel maxime ſunt ineffabilia præterquam ipſorum linguis, & alias caſtella ferme inhabitant.

I. Principio terrarum Mauritaniæ appellantur, uſque ad C. Cæſarem Germanici filium regna, ſævitia ejus in duas diviſæ provincias. Promontorium oceani extimum Ampeluſia nominatur a Græcis. Oppida fuere, Liſſa, & Cotta ultra columnas Herculis: nunc eſt Tingi, quondam ab Antæo conditum: poſtea a Claudio Cæſare, cum coloniam faceret, appellatum Traducta Julia. Abeſt a Belone oppido Bæticæ, proximo trajectu XXX M. paſſ. Ab eo XXV M. paſſ. in ora oceani, colonia Auguſti Julia Conſtantia Zilis, regum ditioni exemta, & jura Bæticam petere juſſa: & ab ea XXXII M. paſſ. colonia a Claudio Cæſare facta Lixos, vel fabuloſiſſime antiquis narrata. Ibi regia Antæi, certamenque cum Hercule: & Heſperidum horti. Affunditur æſtuarium e mari flexuoſo meatu, in quo draconis

cuſtodiæ inſtar fuiſſe nunc interpretantur. Amplectitur intra ſe inſulam, quam ſolam e vicino tractu aliquanto excelſiore, non tamen æſtus maris inundat. Exſtat in ea & ara Herculis, nec præter oleaſtros aliud, ex narrato illo aurifero nemore. Minus profecto mirentur portentoſa Græciæ mendacia, de iis & amne Lixo prodita, qui cogitent noſtros nuper paulo minus monſtrifica quædam de iiſdem tradidiſſe. Prævalidam hanc urbem majoremque Carthagine magna: præterea ex adverſo ejus ſitam, & prope immenſo tractu ab Tingi: quæque alia Cornelius Nepos avidiſſime credidit. Ab Lixo XL M. in mediterraneo altera Auguſti colonia eſt Babba, Julia Campeſtris appellata: & tertia Banaſa, LXXV M. Valentia cognominata. Ab ea XXXV M. paſſ. Volubile oppidum, tantundem a mari utroque diſtans. At in ora a Lixo quinquaginta M. amnis Subur, præter Banaſam coloniam defluens, magnificus & navigabilis. Ab eo totidem M. paſſ. oppidum Sala, ejuſdem nominis fluvio impoſitum, jam ſolitudinibus vicinum, elephantorumque gregibus infeſtum; multo tamen magis Autololum gente, per quam iter eſt ad montem Africæ vel fabuloſiſſimum Atlantem.

E mediis hunc arenis in cælum attolli prodiderunt, aſperum, ſqualentem, qua vergat ad litora oceani, cui cognomen impoſuit: eundem opacum, nemoroſumque, & ſcatebris fontium riguum, qua ſpectat Africam, fructibus omnium generum ſponte ita ſubnaſcentibus, ut nunquam ſatietas voluptatibus deſit. Incolarum neminem interdiu cerni: ſilere omnia, haud alio, quam ſolitudinum horrore:

ſubire tacitam religionem animos propius accedentium, prӕterque horrorem elati ſuper nubila, atque in viciniam lunaris circuli. Eundem noctibus micare crebris ignibus, Ægipanum Satyrorumque laſcivia impleri, tibiarum ac fiſtulӕ cantu, tympanorumque & cymbalorum ſonitu ſtrepere. Hӕc celebrati auctores prodidere, prӕter Herculi & Perſeo laborata ibi. Spatium ad eum immenſum incertumque.

Fuere & Hannonis Carthaginienſium ducis commentarii, Punicis rebus florentiſſimis explorare ambitum Africӕ juſſi: quem ſecuti plerique e Grӕcis noſtriſque, & alia quidem fabuloſa, & urbes multas ab eo conditas ibi prodidere, quarum nec memoria ulla, nec veſtigium exſtat.

Scipione Æmiliano res in Africa gerente, Polybius Annalium conditor, ab eo accepta claſſe, ſcrutandi illius orbis gratia circumvectus, prodidit a monte eo ad occaſum verſus, ſaltus plenos feris, quas generat Africa, ad flumen Anatin CCCCLXXXV M. paſſ. Ab eo Lixum CCV M. paſſuum: a Gaditano freto CXII M. paſſuum abeſſe. Inde ſinum qui vocetur Saguti. Oppidum in promontorio Mulelacha. Flumina, Subur, & Salam. Portum Rutubis a Lixo CCXIII M. paſſ. Inde promontorium Solis: portum Riſardir: Gӕtulos Autololes: flumen Coſenum: gentes, Scelatitos, & Maſatos. Flumen Maſatat: flumen Darat, in quo crocodilos gigni. Deinde ſinum DCXVI M. paſſ. includi montis Barce promontorio excurrente in occaſum, quod appellat Surrentium. Poſtea flumen Palſum, ultra quod

V 2

Æthiopas Perorſos, quorum a tergo Pharuſios. Iis jungi mediterraneos Gætulos Daras. At in ora Æthiopas Daratitas, flumen Bambotum, crocodilis & hippopotamis refertum. Ab eo montes perpetuos uſque ad eum, quem Theon ochema dicemus. Inde ad promontorium Heſperium navigatione dierum ac noctium decem, in medio eo ſpatio Atlantem locavit, a ceteris omnibus in extremis Mauritaniæ proditum.

Romana arma primum, Claudio principe in Mauritania bellavere, Ptolemæum regem a C. Cæſare interemtum ulciſcente liberto Ædemone, refugientibuſque barbaris, ventum conſtat ad montem Atlantem. Nec ſolum conſulatu perfunctis, atque e Senatu ducibus, qui tum res geſſere, ſed Equitibus quoque Rom. qui ex eo præfuere ibi, Atlantem penetraſſe in gloria fuit. Quinque ſunt (ut diximus) Rom. coloniæ in ea provincia, perviumque fama videri poteſt. Sed id plerumque fallaciſſimum experimento deprehenditur: quia dignitates, cum indagare vera pigeat, ignorantiæ pudore mentiri non piget: haud alio fidei proniore lapſu, quam ubi falſæ rei gravis auctor exſiſtit. Et quidem minus miror incomperta quædam eſſe equeſtris ordinis viris, jam vero & Senatum inde intrantibus, quam luxuriæ; cujus efficaciſſima vis ſentitur atque maxima, cum ebori citroque ſilvæ exquirantur, omnes ſcopuli Gætuli muricibus ac purpuris.

Indigenæ tamen tradunt in ora ab Sala centum quinquaginta mill. paſſuum: flumen Aſanam marino hauſtu, ſed portu ſpectabile: mox amnem quem

vocant Fut: ab eo ad Dyrin (hoc enim Atlanti nomen eſſe eorum lingua convenit) ducenta mill. paſſuum interveniente flumine, cui nomen eſt Vior. Ibi fama, exſtare circa veſtigia habitati quondam ſoli, vinearum palmetorumque reliquias.

Suetonius Paulinus (quem Conſulem vidimus) primus Romanorum ducum tranſgreſſus quoque Atlantem aliquot millium ſpatio, prodidit de excelſitate quidem ejus, quæ ceteri: imas radices denſis altiſque repletas ſilvis incognito genere arborum, proceritatem ſpectabilem eſſe enodi nitore, frondes cupreſſis ſimiles, præterque gravitatem odoris, tenui eas obduci lanugine: quibus addita arte, poſſe, quales e bombyce, veſtes confici. Verticem altis etiam æſtate operiri nivibus. Decumis ſe eo perveniſſe caſtris, & ultra ad fluvium, qui Ger vocaretur, per ſolitudines nigri pulveris eminentibus interdum velut exuſtis cautibus, loca inhabitabilia fervere, quanquam hiberno tempore, expertum. Qui proximos inhabitent ſaltus, refertos elephantorum, ferarumque, & ſerpentium omni genere, Canarios appellari. Quippe victum ejus animalis promiſcuum his eſſe, & dividua ferarum viſcera. Junctam Æthiopum gentem, quos Perorſos vocant, ſatis conſtat. Juba Ptolemæi pater, qui primus utrique Mauritaniæ imperavit, ſtudiorum claritate memorabilior etiam, quam regno, ſimilia prodidit de Atlante: præterque gigni ibi herbam euphorbiam nomine ab inventore medico ſuo appellatam. Cujus lacteum ſuccum miris laudibus celebrat in claritate viſus, contraque ſerpentes, & venena om-

V 3

nia, privatim dicato volumine. Et ſatis ſuperque de Atlante.

Tingitaniæ provinciæ longitudo CLXX M. paſſ. eſt. Gentes in ea, quondam præcipua Maurorum, unde nomen, quos plerique Mauruſios dixerunt. Attenuata bellis ad paucas recidit familias. Proxima illi Maſſæſylorum fuerat, ſed ſimili modo exſtincta eſt. Gætulæ nunc tenent gentes, Banjuræ, multoque validiſſimi Autololes: & horum pars quondam Veſuni; qui avulſi his propriam fecere gentem, verſi ad Æthiopas. Ipſa provincia ab oriente montuoſa, fert elephantos. In Abila quoque monte, & quos Septem fratres a ſimili altitudine appellant: ii freto imminent juncti Abilæ. Ab his ora interni maris. Flumen Tamuda navigabile, quondam & oppidum. Flumen Laud, & ipſum navigiorum capax. Ruſadir oppidum & portus, Malvana fluvius navigabilis.

Siga oppidum ex adverſo Malachæ in Hiſpania ſitæ, Syphacis regia, alterius jam Mauritaniæ. Namque diu regum nomina obtinuere, ut Bogudiana appellaretur extima: itemque Bocchi, quæ nunc Cæſarienſis. Ab ea portus Magnus a ſpatio appellatus, civium Romanorum oppidum. Amnis Mulucha, Bocchi Maſſæſylorumque finis. Quiza Xenitana peregrinorum oppidum, Arſennaria Latinorum, tribus millibus paſſuum a mari. Cartenna colonia Auguſti, legio ſecunda. Item colonia ejuſdem, deducta cohorte Prætoria, Gunugi. Promontorium Apollinis: oppidumque ibi celeberrimum Cæſarea, antea vocitatum Jol, Jubæ regia, a Divo

Claudio coloniæ jure donata: ejuſdem juſſu deductis veteranis, Oppidum novum: & Latio dato, Tipaſa. Itemque a Veſpaſiano Imperatore eodem munere donatum Icoſion. Colonia Auguſti Ruſconiæ. Ruſucurium civitate honoratum a Claudio. Ruſazus colonia Auguſti. Salde colonia ejuſdem. Item Igilgili. Oppidum Tucca impoſitum mari, & flumini Ampſagæ. Intus colonia Auguſta, quæ item Succabar: item Tubuſuptus. Civitates: Timici, Tigavæ. Flumina: Sardabal, Aves, Nabar: gens Macurebi: flumen Uſar: gens Nabades. Flumen Ampſaga, abeſt a Cæſarea CCXXXII millibus paſſuum. Utriuſque Mauritaniæ longitudo decies triginta novem mill. Latitudo quadringentorum ſexaginta ſeptem mill. paſſuum.

II. Ab Ampſaga Numidia eſt, Maſſiniſſæ clara nomine, Metagonitis terra a Græcis appellata: Numidæ vero Nomades a permutandis pabulis, mapalia ſua, hoc eſt, domus, plauſtris circumferentes. Oppida: Cullu, Ruſicade, & ab ea quadraginta octo M. paſſuum in mediterraneo colonia Cirta, Sittianorum cognomine: & alia intus Sicca: liberumque oppidum Bulla Regia. At in ora Tacatua, Hippo Regius, flumen Armua. Oppidum Tabraca civium Romanorum. Tuſca fluvius, Numidiæ finis: nec præter marmoris Numidici, ferarumque proventum aliud inſigne.

III. A Tuſca, Zeugitana regio, & quæ proprie vocetur Africa, eſt. Tria promontoria: Candidum: mox Apollinis, adverſum Sardiniæ: Mercurii, adverſum Siciliæ, in altum procurrentia, duos effi-

ciunt ſinus: Hipponenſem, proximum ab oppido, quod Hipponem dirutum vocant, Diarrhytum a Græcis dictum, propter aquarum irrigua. Cui finitimum Theudalis immune oppidum, longius a litore. Dein promontorium Apollinis, & in altero ſinu Utica civium Romanorum, Catonis morte nobilis: flumen Bagrada. Locus, Caſtra Cornelia: colonia Carthago, magnæ in veſtigiis Carthaginis: colonia Maxulla. Oppida: Carpi, Miſua, & liberum Clupea in promontorio Mercurii. Item libera Curubis, Neapolis. Mox Africæ ipſius alia diſtinctio. Libyphœnices vocantur, qui Byzacium incolunt. Ita appellatur regio CCL M. paſſ. per circuitum, fertilitatis eximiæ, cum centeſima fruge agricolis fœnus reddente terra. Hic oppida libera, Leptis, Adrumetum, Ruſpina, Thapſus. Inde Thenæ, Macomades, Tacape. Sabrata contingens Syrtim minorem, ad quam Numidiæ & Africæ ab Ampſaga longitudo DLXXX M. paſſuum: latitudo, qua cognitum eſt, CC M. Ea pars, quam Africam appellavimus, dividitur in duas provincias, veterem & novam, diſcretas foſſa inter Africanum ſequentem & reges, Thenas uſque perducta, quod oppidum a Carthagine abeſt CCXVI M. paſſ.

IV. Tertius ſinus dividitur in geminos, duarum Syrtium vadoſo ac reciproco mari diros. Ad proximam, quæ minor eſt, a Carthagine CCC M. paſſ. Polybius tradit: ipſam centum M. paſſuum aditu, CCC M. ambitu. Et terra autem, ſiderum obſervatione, ad eam per deſerta arenis, perque ſerpentes iter eſt. Excipiunt ſaltus repleti ferarum multitudi-

ne: & introrſus elephantorum ſolitudines, mox deſerta vaſta, ultraque Garamantes, ab Augylis dierum XII itinere diſtantes. Super illos fuere gens Pſylli, ſuper quos lacus Lycomedis, deſertis circumdatus. Augylæ ipſi medio fere ſpatio locantur ab Æthiopia, quæ ad occidentem vergit, & a regione quæ duas Syrtes interjacet, pari utrinque intervallo. Sed litore inter duas Syrtes, CCL M. paſſuum. Ibi civitas Œenſis, Cinyps fluvius ac regio. Oppida: Neapolis, Gaphara, Abrotonum, Leptis altera, quæ cognominatur magna. Inde Syrtis major, circuitu DCXXV, aditu autem CCCXII M. paſſuum. Inde accolit gens Ciſipadum. In intimo ſinu fuit ora Lotophagôn, quos quidam Alachroas dixere, ad Philænorum aras: ex arena ſunt eæ. Ab his non procul a continente palus vaſta amnem Tritonem nomenque ab eo accipit, Pallantias appellata Callimacho, & citra minorem Syrtim eſſe dicta: a multis vero inter duas Syrtes. Promontorium, quod majorem includit, Borion appellatur. Ultra Cyrenaica provincia.

Ad hunc finem Africa a fluvio Ampſaga populos XXVI habet, qui Romano parent imperio. In his colonias VI, præter jam ſupradictas, Uthinam, Tuburbin. Oppida civium Romanorum XV; ex quibus in mediterraneo dicenda Azuritanum, Abutucenſe, Aborienſe, Canopicum, Chilmanenſe, Simittuenſe, Thunuſidenſe, Tuburnicenſe, Tynidrumenſe, Tibigenſe, Ucitana duo, majus, & minus: Vagenſe. Oppidum Latinum unum Uſalitanum. Oppidum ſtipendiarium unum, Caſtris Corneliis. Oppida libera

triginta : ex quibus dicenda intus Acolitanum, Acharitanum, Avinenſe, Abziritanum, Canopitanum, Melzitanum, Materenſe, Salaphitanum, Tuſdritanum, Tiphicenſe, Tunicenſe, Theudenſe, Tageſtenſe, Tigenſe, Uluſubritanum, Vagenſe aliud, Viſenſe, Zamenſe. Ex reliquo numero non civitates tantum, ſed pleræque etiam nationes jure dici poſſunt : ut Natabudes, Capſitani, Miſulani, Sabarbares, Maſſyli, Niſives, Vamacures, Ethini, Muſſini, Marchubii, & tota Gætulia ad flumen Nigrin, qui Africam ab Æthiopia dirimit.

V. Cyrenaica, eadem Pentapolitana regio illuſtratur Hammonis oraculo, quod a Cyrenis abeſt CCCC M. paſſuum : fonte Solis : urbibus maxime quinque, Berenice, Arſinoe, Ptolemaide, Apollonia, ipſa Cyrene. Berenice, in Syrtis extimo cornu eſt, quondam vocata Heſperidum ſupradictarum, vagantibus Græciæ fabulis. Nec procul ante oppidum fluvius Lethon, lucus ſacer, ubi Heſperidum horti memorantur. Abeſt a Lepti CCCLXXV M. paſſuum. Ab ea Arſinoe, Teuchira vocitata, XLIII M. paſſuum. Et deinde Ptolemais, antique nomine Barce, XXII M. paſſuum. Mox XL M. paſſuum promontorium Phycus per Creticum mare excurrit, diſtans CCCL M. paſſuum a Tænaro Laconicæ promontorio. A Creta vero ipſa CXXV M. Poſt id Cyrene, a mari undecim M. paſſuum. A Phycunte Apolloniam XXIV M. paſſuum. Ad Cherroneſum LXXXVIII M. paſſuum. Unde Catabathmum CCXVI M. paſſuum. Accolunt Marmaridæ, a Parætonii ferme regione ad Syrtin uſque majorem porrecti.

Poſt eos Ararauceles, & jam in ora Syrtis Naſamones, quos antea Meſammones Græci appellavere, ab argumento loci, medios inter arenas ſitos. Cyrenaicus ager XV M. paſſuum latitudine a litore, arboribus fertilis habetur. Intus eodem ſpatio frugibus tantum: mox triginta M. paſſuum latitudine, & CCL M. paſſuum longitudine, laſere modo.

Poſt Naſamones, Asbiſtæ, & Macæ vivunt. Ultra eos Hammanientes duodecim dierum itinere a Syrtibus majoribus ad occidentem, & ipſi quaquaverſus arenis circumdati: puteos tamen haud difficiles binûm ferme cubitorum inveniunt altitudine, ibi reſtagnantibus Mauritaniæ aquis. Domos ſale montibus ſuis exciſo, ceu lapide, conſtruunt. Ab his ad Troglodytas hiberni occaſus plaga dierum IV iter, cum quibus commercium gemmæ tantum, quam carbunculum vocamus, ex Æthiopia invectæ. Intervenit ad ſolitudines Africæ, ſupra minorem Syrtin dictas, verſa Phazania, ubi gentem Phazaniorum, urbeſque Alelen & Cillabam ſubegimus. Item Cydamum e regione Sabratæ. Ab his mons longo ſpatio in occaſum ab ortu tendit, Ater noſtris dictus a natura aduſto ſimilis, aut Solis repercuſſu accenſo. Ultra eum deſerta: Matelgæ oppidum Garamantum: itemque Debris, affuſo fonte, a medio die ad mediam noctem aquis ferventibus, totidemque horis ad medium diem rigentibus: clariſſimumque oppidum Garama caput Garamantum: omnia armis Rom. ſuperata, & a Cornelio Balbo triumphata: uni huic omnium externo curru & Quiritium jure donato: quippe Gadibus genito civitas

Romana cum Balbo majore patruo data eſt. Et hoc mirum, ſupra dicta oppida ab eo capta, auctores noſtros prodidiſſe: ipſum in triumpho, præter Cidamum & Garamam, omnium aliarum gentium urbiumque nomina ac ſimulacra duxiſſe, quæ iere hoc ordine. Tabidium oppidum, Niteris natio, Negligemela oppidum, Bubejum natio, vel oppidum, Enipi natio, Thuben oppidum: mons nomine Niger: Nitibrum, Rapſa, oppida: Diſcera natio, Debris oppidum, flumen Nathabur, Thapſagum oppidum, Nannagi natio, Boin oppidum, Pege oppidum, flumen Daſibari. Mox oppida continua, Baracum, Buluba, Alaſi, Balſa, Galla, Maxala, Zizama. Mons Gyri, in quo gemmas naſci titulus præceſſit. Ad Garamantas iter inexplicabile adhuc fuit, latronibus gentis ejus puteos (qui ſunt non alte fodiendi, ſi locorum notitia adſit) arenis operientibus. Proximo bello, quod cum Œenſibus Romani geſſere auſpiciis Veſpaſiani Imperatoris, compendium viæ quatridui deprehenſum eſt. Hoc iter vocatur Præter caput ſaxi. Finis Cyrenaicus Catabathmos appellatur, oppidum, & vallis repente convexa. Ad eum terminum Cyrenaica Africa, a Syrti minore decies centena LX M. paſſuum in longitudine patet: in latitudine, qua cognitum eſt, DCCC.

VI. Quæ ſequitur regio, Mareotis Libya appellatur, Ægypto contermina. Tenent Marmaridæ, Adyrmachidæ: dein Mareotæ. Menſura a Catabathmo ad Parætonium LXXXVI M. paſſuum. In eo tractu vicus Apis intereſt, nobilis religione Ægypti locus. Ab eo Parætonium LXII M. paſſuum.

Inde Alexandriam CC millia paſſuum: latitudo CLXIX eſt. Eratoſthenes a Cyrenis Alexandriam terreſtri itinere DXXV M. prodidit. Agrippa totius Africæ a mari Atlantico cum inferiore Ægypto tricies centena & XL M. paſſuum longitudinem. Polybius & Eratoſthenes diligentiſſimi exiſtimati, ab oceano ad Carthaginem magnam, undecies centena M. paſſuum: ab ea Canopicum Nili proximum oſtium quindecies centena & viginti octo M. paſſ. fecerunt. Iſidorus a Tingi Canopum tricies & quinquies centena & quadraginta novem M. paſſuum: Artemidorus XL minus quam Iſidorus.

VII. Inſulas non ita multas complectuntur hæc maria. Clariſſima eſt Meninx, longitudine XXV M. paſſuum, latitudine XXII, ab Eratoſthene Lotophagitis appellata. Oppida habet duo, Meningem ab Africæ latere: & altero, Thoar: ipſa a dextro Syrtis minoris promontorio paſſibus CC ſita. Ab ea centum M. paſſ. contra lævum, Cercina, cum urbe ejuſdem nominis libera, longa XXV M. paſſ. lata dimidium ejus, ubi plurimum: at in extremo non plus quinque M. paſſ. Huic perparva, Carthaginem verſus, Cercinitis ponte jungitur. Ab his quinquaginta M. fere paſſuum Lopaduſa, longa VI M. paſſuum. Mox Gaulos & Galata, cujus terra ſcorpionem, dirum animal Africæ, necat. Dicuntur & in Clupea emori: cujus ex adverſo Coſyra cum oppido. At contra Carthaginis ſinum duæ Ægimori aræ, ſcopuli verius, quam inſulæ, inter Siciliam maxime & Sardiniam. Auctores ſunt, & has quondam habitatas ſubſediſſe.

VIII. Interiori autem ambitu Africæ ad meridiem, verſus ſuperque Gætulos, intervenientibus deſertis, primi omnium Libyægyptii, deinde Leucæthiopes habitant. Super eos Æthiopum gentes Nigritæ, a quo dictum eſt flumine: Gymnetes Pharuſii, jam oceanum attingentes, & quos in Mauritaniæ fine diximus, Perorſi. Ab his omnibus vaſtæ ſolitudines orientem verſus, uſque Garamantes, Augylaſque & Troglodytas: veriſſima opinione eorum, qui deſertis Africæ duas Æthiopias ſuperponunt, & ante omnes Homeri, qui bipertitos tradit Æthiopas, ad orientem occaſumque verſos. Nigri fluvio eadem natura, quæ Nilo: calamum, & papyrum, & eaſdem gignit animantes, iiſdemque temporibus augeſcit. Oritur inter Tareleos Æthiopas, & Œcalicas. Horum oppidum Mavin quidam ſolitudinibus impoſuerunt, Atlantas juxta eos, Ægipanas ſemiferos, & Blemmyas, & Gamphaſantas, & Satyros, & Himantopodas. Atlantes degeneres ſunt humani ritus, ſi credimus. Nam neque nominum ullorum inter eos appellatio eſt, & Solem orientem occidentemque dira imprecatione contuentur, ut exitialem ipſis agriſque: neque inſomnia viſunt, qualia reliqui mortales. Troglodytæ ſpecus excavant. Hæ illis domus, victus ſerpentium carnes, ſtridorque, non vox: adeo ſermonis commercio carent. Garamantes matrimoniorum exſortes, paſſim cum feminis degunt. Augylæ inferos tantum colunt. Gamphaſantes nudi, prœliorumque expertes, nulli externo congregantur. Blemmyis traduntur capita abeſſe, ore & oculis pectori affixis. Satyris, præter figu-

ram, nihil moris humani, Ægipanum, qualis vulgo pingitur, forma. Himantopodes loripedes quidam, quibus ſerpendo ingredi natura eſt. Pharuſii quondam Perſæ, comites fuiſſe dicuntur Herculis ad Heſperidas tendentis. Nec de Africa plura quæ memorentur, occurrunt.

IX. Adhæret Aſia, quam patere a Canopico oſtio ad Ponti oſtium Timoſthenes, vicies ſexies centena, & triginta novem M. paſſuum tradidit. Ab ore autem Ponti ad os Mæotis Eratoſthenes ſedecies centena, & quadraginta quinque M. paſſ. Univerſam vero cum Ægypto ad Tanain, Artemidorus & Iſidorus ter & ſexagies centena, & ſeptuaginta quinque M. paſſ. Maria ejus complura ab accolis traxere nomina: quare ſimul indicabuntur. Proxima Africæ incolitur Ægyptus, introrſus ad meridiem recedens, donec a tergo prætendantur Æthiopes. Inferiorem ejus partem Nilus, dextra lævaque diviſus, amplexu ſuo determinat, Canopico oſtio ab Africa, ab Aſia Peluſiaco, CLXX M. paſſuum intervallo. Quam ob cauſam inter inſulas quidam Ægyptum retulere: ita ſe findente Nilo, ut triquetram terræ figuram efficiat. Ideo multi Græcæ literæ vocabulo, Delta appellavere Ægyptum. Menſura ab unitate alvei, unde ſe primum findit in latera, ad Canopicum oſtium, CXLVI M. ad Peluſiacum CCLVI M. eſt. Summa pars contermina Æthiopiæ, Thebais vocatur. Dividitur in præfecturas oppidorum, quas Nomos vocant: Ombiten, Apollopoliten, Hermonthiten, Thiniten, Phaturiten, Coptiten, Tentyriten, Dioſpoliten, Antæopoliten, Aphroditopoliten, Lycopoliten. Quæ

juxta Peluſium eſt regio, nomos habet, Pharbæthiten, Bubaſtiten, Sethroiten, Taniten. Reliqua autem Arabicum, Hammoniacum tendentem ad Hammonis Jovis oraculum, Oxyrynchiten, Leontopoliten, Atharrhabiten, Cynopoliten, Hermopoliten, Xoiten, Mendeſium, Sebennyten, Cabaſiten, Latopoliten, Heliopoliten, Proſopiten, Panopoliten, Buſiriten, Onuphiten, Saiten, Ptenethu, Phthemphu, Naucratiten, Meteliten, Gynæcopoliten, Menelaiten, Alexandriæ regione. Item Lybiæ Mareotis: Heracleopolites eſt in inſula Nili, longa paſſuum quinquaginta M. in qua & oppidum Herculis appellatum. Arſinoitæ duo ſunt: hi & Memphites, uſque ad ſummum Delta perveniunt. Cui ſunt contermini ex Africa duo Oaſitæ. Quidam ex his aliqua nomina permutant, & ſubſtituunt alios nomos, ut Heroopoliten, Crocodilopoliten. Inter Arſinoiten autem ac Memphiten lacus fuit, circuitu CCL M. paſſuum: aut, ut Mucianus tradit, CCCCL M. & altitudinis quinquaginta paſſuum, manu factus: a rege, qui fecerat, Mœridis appellatus. Inde LXXII M. paſſuum, abeſt Memphis, quondam arx Ægypti regum: unde ad Hammonis oraculum XII dierum iter eſt. Ad ſciſſuram autem Nili, quod appellavimus Delta, XV M. paſſuum.

X. Nilus incertis ortus fontibus, it per deſerta & ardentia: & immenſo longitudinis ſpatio ambulans, famaque tantum inermi quæſitu cognitus, ſine bellis, quæ ceteras omnes terras invenere. Originem (ut Juba rex potuit exquirere) in monte inferioris Mauritaniæ, non procul oceano habet, lacu proti-

nus ſtagnante, quem vocant Nilidem. Ibi piſces reperiuntur alabetæ, coracini, ſiluri. Crocodilus quoque inde ob argumentum hoc Cæſareæ, in Iſeo dicatus ab eo ſpectatur hodie. Præterea obſervatum eſt, prout in Mauritania nives imbreſve ſatiaverint, ita Nilum increſcere. Ex hoc lacu profuſus indignatur fluere per arenoſa & ſqualentia, conditque ſe aliquot dierum itinere. Mox alio lacu majore, in Cæſarienſis Mauritaniæ gente Maſſæſylûm erumpit, & hominum cœtus veluti circumſpicit, iiſdem animalium argumentis: iterum arenis receptus conditur rurſus XX dierum deſertis ad proximos Æthiopas: atque ubi iterum ſenſerit hominem, proſilit, fonte (ut veriſimile eſt) illo, quem Nigrin vocavere. Inde Africam ab Æthiopia diſpeſcens, etiamſi non protinus populis, feris tamen & belluis frequens, ſilvarumque opifex, medios Æthiopas ſecat, cognominatus Aſtapus; quod illarum gentium lingua ſignificat aquam e tenebris profluentem. Inſulas ita innumeras ſpargit, quaſdamque tam vaſtæ magnitudinis, ut quanquam rapida celeritate, tamen dierum quinque curſu non breviore tranſvolet: circa clariſſimam earum Meroen, Aſtabores lævo alveo dictus, hoc eſt, ramus aquæ venientis e tenebris: dextro vero Aſtuſapes, quod latentis ſignificationem adjicit: nec ante Nilus, quam ſe totum aquis concordibus rurſus junxit. Sic quoque etiamnum Siris, ut ante, nominatus per aliquot millia, & in totum Homero Ægyptus, aliiſque Triton: ſubinde inſulis impactus, totidem incitatus irritamentis: poſtremo incluſus montibus, nec aliunde

torrentior, vectus aquis properantibus ad locum Æthiopum, qui Catadupi vocantur, noviſſimo catarracte inter occurſantes ſcopulos non fluere immenſo fragore creditur, ſed ruere. Poſtea lenis & confractis aquis, domitaque violentia, aliquid & ſpatio feſſus, multis quamvis faucibus in Ægyptium mare ſe evomit. Certis tamen diebus auctu magno per totam ſpatiatus Ægyptum, fœcundus innatat terræ.

Cauſas hujus incrementi varias prodidere: ſed maxime probabiles, Eteſiarum eo tempore ex adverſo flantium repercuſſum, ultra in ora acto mari: aut imbres Æthiopiæ æſtivos, iiſdem Eteſiis nubila illo ferentibus e reliquo orbe. Timæus Mathematicus occultam protulit rationem: Phialam appellari fontem ejus, mergique in cuniculos ipſum amnem, vapore anhelantem fumidis cautibus ubi conditur. Verum Sole per eos dies cominus facto, extrahi ardoris vi, & ſuſpenſum abundare, ac ne devoretur, abſcondi. Id evenire a Canis ortu, per introitum Solis in Leonem, contra perpendiculum fontis ſidere ſtante, cum in eo tractu abſumantur umbræ. Pleriſque e diverſo opinatis largiorem fluere, ad ſeptemtrionem Sole diſcedente, quod in Cancro & Leone evenit; ideoque tunc minus ſiccari. Rurſus in Capricornum & auſtrinum polum reverſo ſorberi: & ob id parcius fluere. Sed Timæo ſi quis extrahi poſſe credat, umbrarum defectus iis diebus & locis ſine fine adeſt.

Incipit creſcere Luna nova, quæcunque poſt ſolſtitium eſt, ſenſim modiceque Cancrum Sole

tranſeunte; abundantiſſime autem Leonem. Et reſidit in Virgine, iiſdem, quibus accrevit, modis. In totum autem revocatur intra ripas in Libra, ut tradit Herodotus, centeſimo die. Cum creſcit, reges aut præfectos navigare eo, nefas judicatum eſt. Auctus per puteos menſuræ notis deprehenduntur. Juſtum incrementum eſt cubitorum XVI. Minores aquæ non omnia rigant: ampliores detinent, tardius recedendo. Hæ ſerendi tempora abſumunt ſolo madente: illæ non dant ſitiente. Utrumque reputat provincia. In duodecim cubitis famem ſentit, in tredecim etiamnum eſurit: quatuordecim cubita hilaritatem afferunt: quindecim ſecuritatem: ſedecim delicias. Maximum incrementum ad hoc ævi fuit cubitorum decem & octo Claudio principe: minimum quinque, Pharſalico bello, veluti necem Magni prodigio quodam flumine averſante. Cum ſtetere aquæ; apertis molibus admittuntur. Ut quæque liberata eſt terra, ſeritur. Idem amnis unus omnium nullas exſpirat auras.

Ditionis Ægypti eſſe incipit a fine Æthiopiæ Syene: ita vocatur peninſula mille paſſuum ambitu, in qua Caſtra ſunt, latere Arabiæ: & ex adverſo inſulæ IV Philæ, DC M. paſſuum a Nili fiſſura, unde appellari diximus Delta. Hoc ſpatium edidit Artemidorus, & in eo CCL oppida fuiſſe. Juba CCCC M. paſſuum. Ariſtocreon ab Elephantide ad mare DCCL M. paſſuum. Elephantis inſula intra noviſſimum catarracten IV M. paſſuum, & ſupra Syenen XVI M. habitatur, navigationis Ægyptiæ finis, ab Alexandria DLXXX M. paſſ. In tantum er-

ravere ſuprafcripti. Ibi Æthiopicæ conveniunt naves. Namque eas plicatiles humeris transferunt, quoties ad catarractas ventum eſt.

XI. Ægyptus ſuper ceteram antiquitatis gloriam XX M. urbium ſibi Amaſe regnante habitata præfert: nunc quoque multis, etiamſi ignobilibus, frequens. Celebratur tamen Apollinis: mox Leucotheæ: Dioſpolis magna, eadem Thebe portarum centum nobilis fama: Coptos Indicarum Arabicarumque mercium Nilo proximum emporium. Mox Veneris oppidum, & iterum Jovis, ac Tentyris: infra quod Abydus, Mennonis regia, & Oſiris templo inclytum, VII M. CCCCC paſſuum in Libyam remotum a flumine. Dein Ptolemais, & Panopolis, ac Veneris iterum. Et in Libyco Lycon, ubi montes finiunt Thebaidem. Ab iis oppida Mercurii, Alabaſtron, Canum, & ſupra dictum Herculis. Deinde Arſinoe, & jam dicta Memphis: inter quam & Arſinoiten nomon, in Libyco, turres, quæ pyramides vocantur: Labyrinthus in Mœridis lacu nullo addito ligno exædificatus: & oppidum Crialon. Unum præterea intus & Arabiæ conterminum claritatis magnæ, Solis oppidum.

Sed jure laudetur in litore Ægyptii maris Alexandria, a Magno Alexandro condita, in Africæ parte, ab oſtio Canopico XII M. paſſuum juxta Mareotim lacum, qui locus antea Rhacotes nominabatur. Metatus eſt eam Dinochares architectus pluribus modis memorabili ingenio, XV M. paſſuum laxitate inſeſſa, ad effigiem Macedonicæ chlamydis orbe gyrato laciniosſam, dextra lævaque anguloſo procur-

ſu: jam tum tamen quinta ſitus parte regiæ dicata.

Mareotis lacus a meridiana urbis parte, euripo e Canopico oſtio mittitur mediterraneo commercio, inſulas quoque plures amplexus, triginta M. paſſuum trajectu, CL ambitu, ut tradit Claudius Cæſar. Alii ſchœnos in longitudinem patere XL faciunt, ſchœnumque ſtadia triginta: ita fieri longitudinis CL M. paſſ. tantundem & latitudinis.

Sunt in honore & intra decurſus Nili multa oppida, præcipue quæ nomina dedere oſtiis, non omnibus, (XII enim reperiuntur, ſuperque quatuor, quæ ipſi falſa ora appellant) ſed celeberrimis ſeptem, proximo Alexandriæ Canopico, deinde Bolbitino, Sebennytico, Phatnitico, Mendeſico, Tanitico, ultimoque Peluſiaco. Præterea Butos, Pharbæthos, Leontopolis, Athribis, Iſidis oppidum, Buſiris, Cynopolis, Aphrodites, Sais, Naucratis: unde oſtium quidam Naucraticum nominant, quod alii Heracleoticum, Canopico, cui proximum eſt, præferentes.

XII. Ultra Peluſiacum Arabia eſt, ad Rubrum mare pertinens, & odoriferam illam, ac divitem & beatæ cognomine inclytam. Hæc Catabanum & Eſbonitarum, & Scenitarum Arabum vocatur, ſterilis, præterquam ubi Syriæ confinia attingit, nec niſi Caſio monte nobilis. His Arabes junguntur, ab oriente Canchlei, a meridie Cedrei, qui deinde ambo Nabatæis. Heroopoliticus vocatur, alterque Ælaniticus ſinus Rubri maris in Ægyptum vergentis, CL M. paſſuum intervallo inter duo oppida, Ælana, & in noſtro mari Gazam. Agrippa a Peluſio Ar-

ſinoen Rubri maris oppidum, per deſerta CXXV M. paſſuum tradit: tam parvo diſtat ibi tanta rerum naturæ diverſitas.

XIII. Juxta Syria litus occupat, quondam terrarum maxima, & pluribus diſtincta nominibus. Namque Palæſtina vocabatur, qua contingit Arabas, & Judæa, & Cœle, dein Phœnice: & qua recedit intus, Damaſcena: ac magis etiamnum meridiana, Babylonia. Et eadem Meſopotamia inter Euphratem & Tigrin: quaque tranſit Taurum, Sophene: citra vero etiam Comagene. Et ultra Armeniam, Adiabene, Aſſyria ante dicta: & ubi Ciliciam attingit, Antiochia. Longitudo ejus inter Ciliciam & Arabiam, CCCCLXX M. paſſuum eſt. Latitudo a Seleucia Pieria, ad oppidum in Euphrate Zeugma, CLXXV M. paſſuum. Qui ſubtilius dividunt, circumfundi Syria Phœnicen volunt: & eſſe oram maritimam Syriæ, cujus pars ſit Idumæa & Judæa, deinde Phœnice, deinde Syria. Id quod præjacet mare totum, Phœnicium appellatur. Ipſa gens Phœnicum in magna gloria literarum inventionis, & ſiderum, navaliumque ac bellicarum artium.

XIV. A Peluſio Chabriæ caſtra, Caſius mons, delubrum Jovis Caſii, tumulus Magni Pompeji. Oſtracine Arabia finitur, a Peluſio LXV M. paſſuum. Mox Idumæa incipit, & Palæſtina, ab emerſu Sirbonis lacus, quem quidam CL M. paſſuum circuitu tradidere: Herodotus Caſio monti applicuit: nunc eſt palus modica. Oppida: Rhinocolura, & intus Rhaphæa: Gaza, & intus Anthedon: mons Angaris. Regio per oram Samaria. Oppidum Aſca-

lo liberum, Azotus: Jamniæ duæ, altera intus. Joppe Phœnicum, antiquior terrarum inundatione, ut ferunt. Inſidet collem præjacente ſaxo, in quo vinculorum Andromedæ veſtigia oſtendunt. Colitur illic fabuloſa Ceto. Inde Apollonia: Stratonis turris, eadem Cæſarea, ab Herode rege condita: nunc colonia prima Flavia, a Veſpaſiano Imperatore deducta: Finis Palæſtines centum octoginta novem mill. paſſuum, a confinio Arabiæ: deinde Phœnice. Intus autem Samariæ oppida: Neapolis, quod antea Mamortha dicebatur: Sebaſte, in monte, & altiore Gamala.

XV. Supra Idumæam & Samariam Judæa longe lateque funditur. Pars ejus Syriæ juncta, Galilæa vocatur: Arabiæ vero & Ægypto proxima Peræa, aſperis diſperſa montibus, & a ceteris Judæis Jordane amne diſcreta. Reliqua Judæa dividitur in toparchias decem, quo dicemus ordine: Hiericuntem palmetis conſitam, fontibus irriguam: Emmaum, Lyddam, Joppicam, Acrabatenam, Gophniticam, Thamniticam, Bethleptephenen, Orinen, in qua fuere Hieroſolyma, longe clariſſima urbium orientis, non Judææ modo: Herodium cum oppido illuſtri ejuſdem nominis.

Jordanis amnis oritur e fonte Paneade, qui cognomen dedit Cæſareæ, de qua dicemus: amnis amœnus, & quatenus locorum ſitus patitur, ambitioſus, accoliſque ſe præbens, velut invitus Aſphaltiten lacum dirum natura petit, a quo poſtremo ebibitur, aquaſque laudatas perdit peſtilentibus mixtas. Ergo ubi prima convallium fuit occaſio, in lacum ſe fun-

dit, quem plures Geneſaram vocant, XVI M. paſſuum longitudinis, VI M. latitudinis, amœnis circumſeptum oppidis: ab oriente, Juliade, & Hippo: a meridie, Tarichea, quo nomine aliqui & lacum appellant: ab occidente Tiberiade, aquis calidis ſalubri.

Aſphaltites nihil præter bitumen gignit: unde & nomen. Nullum corpus animalium recipit: tauri cameliquе fluitant. Inde fama, nihil in eo mergi. Longitudine excedit centum M. paſſuum, latitudine maxima XXV implet, minima ſex. Proſpicit eum ab oriente Arabia Nomadum, a meridie Machærûs, ſecunda quondam arx Judææ, ab Hieroſolymis. Eodem latere eſt calidus fons medicæ ſalubritatis Callirrhoe, aquarum gloriam ipſo nomine præferens. Ab occidente litora Eſſeni fugiunt, uſque qua nocent: gens ſola, & in toto orbe præter ceteras mira, ſine ulla femina, omni Venere abdicata, ſine pecunia, ſocia palmarum. In diem ex æquo convenarum turba renaſcitur, large frequentantibus, quos vita feſſos ad mores eorum fortunæ fluctus agitat. Ita per ſeculorum millia (incredibile dictu) gens æterna eſt, in qua nemo naſcitur. Tam fœcunda illis aliorum vitæ pœnitentia eſt. Infra hos Engadda oppidum fuit, ſecundum ab Hieroſolymis fertilitate, palmetorumque nemoribus: nunc alterum buſtum. Inde Maſada caſtellum in rupe, & ipſum haud procul Aſphaltite. Et hactenus Judæa eſt.

XVI. Jungitur ei latere Syriæ Decapolitana regio, a numero oppidorum, in quo non omnes eadem obſervant. Plurimi tamen Damaſcum ex epo-

to riguis amne Chryſorrhoa fertilem : Philadelphiam, Rhaphanam, omnia in Arabiam recedentia. Scythopolin, (antea Nyſam a Libero Patre, ſepulta nutrice ibi) Scythis deductis. Gadara, Hieromiace præfluente, & jam dictum Hippon: Dion, Pellam aquis divitem, Galaſam, Canatham. Intercurſant cinguntque has urbes tetrarchiæ, regionum inſtar ſingulæ, & in regna contribuuntur, Trachonitis, Paneas, in qua Cæſarea cum ſupradicto fonte: Abila, Arca, Ampeloeſſa, Gabe.

XVII. Hinc redeundum eſt ad oram, atque Phœnicen. Fuit oppidum Crocodilôn, eſt flumen : memoria urbium, Dorum, Sycaminum. Promontorium Carmelum, & in monte oppidum, eodem nomine, quondam Ecbatana dictum. Juxta Getta, Jebba: rivus Pagida, ſive Belus, vitri fertiles arenas parvo litori miſcens. Ipſe e palude Cendevia a radicibus Carmeli profluit. Juxta colonia Claudii Cæſaris Ptolemais, quæ quondam Ace. Oppidum Ecdippa. Promontorium Album. Tyrus quondam inſula, præalto mari ſeptingentis paſſibus diviſa, nunc vero Alexandri oppugnantis operibus continens, olim partu clara, urbibus genitis, Lepti, Utica, & illa Romani imperii æmula, terrarum orbis avida, Carthagine : etiam Gadibus extra orbem conditis. Nunc omnis ejus nobilitas conchylio atque purpura conſtat. Circuitus XIX M. paſſuum eſt, intra Palætyro incluſa. Oppidum ipſum XXII ſtadia obtinet. Inde Sarepta, & Ornithon oppida : & Sidon artifex vitri, Thebarumque Bœotiarum parens. A tergo ejus mons Libanus orſus, mille quingentis ſta-

diis, Simyram uſque porrigitur, qua Cœle Syria cognominatur. Huic par, interveniente valle, mons adverſus Antilibanus obtenditur quondam muro conjunctus. Poſt eum introrſus, Decapolitana regio eſt, prædictæque cum ea tetrarchiæ, & Palæſtinæ tota laxitas. At in ora etiamnum ſubjecta Libano, fluvius Magoras: Berytus colonia, quæ Felix Julia appellatur. Leontos oppidum: flumen Lycos: Palæbyblos: flumen Adonis. Oppida: Byblos, Botrys, Gigarta, Trieris, Calamos: Tripolis, quam Tyrii & Sidonii & Aradii obtinent. Orthoſia, Eleutheros flumen. Oppida: Simyra, Marathos, contraque Arados ſeptem ſtadiorum oppidum & inſula, ducentos paſſus a continente diſtans. Regio in qua ſupradicti deſinunt montes, & interjacentibus campis, Bargylus mons incipit.

XVIII. Hinc rurſus Syria, deſinente Phœnice. Oppida: Carne, Balanea, Paltos, Gabale: promontorium, in quo Laodicea libera: Dioſpolis, Heraclea, Charadrus, Poſidium. Deinde promontorium Syriæ Antiochiæ. Intus ipſa Antiochia libera, Epidaphnes cognominata, Oronte amne dividitur: in promontorio autem Seleucia libera, Pieria appellata.

Super eam mons eodem, quo alius, nomine, Caſius. Cujus excelſa altitudo quarta vigilia orientem per tenebras Solem adſpicit, brevi circumactu corporis, diem noctemque pariter oſtendens. Ambitus ad cacumen XIX M. paſſ. eſt: altitudo per directum, IV. At in ora amnis Orontes, natus inter Libanum & Antilibanum juxta Heliopolin. Oppi-

dum Rhoſos: & a tergo Portæ, quæ Syriæ appellantur, intervallo Rhoſiorum montium & Tauri. In ora oppidum Myriandros: mons Amanus, in quo oppidum Bomitæ. Ipſe ab Syris Ciliciam ſeparat.

XIX. Nunc interiora dicantur. Cœle habet Apamiam, Marſya amne diviſam a Nazerinorum tetrarchia: Bambycen, quæ alio nomine Hierapolis vocatur, Syris vero Magog. Ibi prodigioſa Atargatis, Græcis autem Derceto dicta, colitur: Chalcidem cognominatam ad Belum, unde regio Chalcidene fertiliſſima Syriæ. Et inde Cyrrheſtice Cyrrhum: Gazatas, Gindarenos, Gabenos: tetrarchias duas, quæ Granucomatæ vocantur, Emeſenos, Hylatas, Ituræorum gentem, & qui ex iis Bætarreni vocantur: Mariammitanos: tetrarchiam, quæ Mammiſea appellatur: Paradiſum, Pagras, Pinaritas, Seleucias præter jam dictam duas, quæ ad Euphraten, & quæ ad Belum vocantur, Cardytenſes. Reliqua autem Syria habet, (exceptis quæ cum Euphrate dicentur,) Arethuſios, Berœenſes, Epiphaneenſes. Ad Orientem Laodicenos, qui ad Libanum cognominantur, Leucadios, Lariſſæos, præter tetrarchias in regna deſcriptas barbaris nominibus XVII.

XX. Et de Euphrate hoc in loco dixiſſe aptiſſimum fuerit. Oritur in præfectura Armeniæ majoris Caranitide, ut prodidere ex iis, qui proxime viderant, Domitius Corbulo, in monte Aba: Licinius Mucianus ſub radicibus montis, quem Capoten appellant, ſupra Zimaram, XII M. paſſuum, initio Pyxirates nominatus. Fluit Derxenen pri-

mum, mox Anaiticam, Armeniæ regiones a Cappadocia excludens. Daſcuſa abeſt a Zimara, LXXV M. paſſuum. Inde navigatur Paſtonam, quinquaginta M. paſſuum. Melitenen Cappadociæ, XXIV M. paſſuum. Elegiam Armeniæ decem M. paſſuum, acceptis fluminibus Lyco, Arſania, Arſano. Apud Elegiam occurrit ei Taurus mons: nec reſiſtit, quanquam XII M. paſſ. latitudine prævalens. Omiram vocant irrumpentem: mox ubi perfregit, Euphraten: tum quoque ſaxoſum ac violentum. Arabiam inde læva, Oreôn dictam regionem, triſchœna menſura, dextraque Commagenen diſterminat; pontis tamen, etiam ubi Taurum expugnat, patiens. Apud Claudiopolin Cappadociæ, curſum ad occaſum Solis agit. Primum hunc illi in pugna Taurus aufert: victuſque & abſciſſus ſibimet, alio modo vincit, ac fractum expellit in meridiem. Ita naturæ dimicatio illa æquatur, hoc eunte quo vult, illo prohibente ire qua velit. A catarractis iterum navigatur; XL M. paſſuum inde Commagenes caput Samoſata.

XXI. Arabia ſupra dicta, habet oppida: Edeſſam, quæ quondam Antiochia dicebatur, Callirrhoen a fonte nominatam: Carrhas clade Craſſi nobiles. Jungitur præfectura Meſopotamiæ, originem ab Aſſyriis trahens, in qua Anthemuſia & Nicephorium oppida. Mox Arabes, qui Retavi vocantur: horum caput Singara. A Samoſatis autem, latere Syriæ, Marſyas amnis influit. Cingilla Commagenen finit, Imme civitas incipit. Oppida alluuntur Epiphania & Antiochia, quæ ad Euphraten vocantur. Item

Zeugma, LXXII millibus paſſuum a Samoſatis, tranſitu Euphratis nobile. Ex adverſo Apamiam Seleucus, idem utriuſque conditor, ponte junxerat. Qui cohærent Meſopotamiæ, Rhoali vocantur. At in Syria oppida, Europum, Thapſacum quondam, nunc Amphipolis. Arabes Scenitæ. Ita fertur uſque Uram locum, in quo converſus ad Orientem relinquit Syriæ Palmirenas ſolitudines, quæ uſque ad Petram urbem, & regionem Arabiæ Felicis appellatæ, pertinent.

Palmira urbs nobilis ſitu, divitiis ſoli, & aquis amœnis, vaſta undique ambitu arenis includit agros, ac velut terris exemta a rerum natura, privata ſorte inter duo imperia ſumma, Romanorum Parthorumque, & prima in diſcordia ſemper utrinque cura. Abeſt a Seleucia Parthorum, quæ vocatur ad Tigrin, CCCXXXVIII mill. paſſuum: a proximo vero Syriæ litore, CCIII millibus: & a Damaſco viginti ſeptem propius.

Infra Palmiræ ſolitudines, Stelendena regio eſt, dictæque jam Hierapolis, ac Berœa, & Chalcis. Ultra Palmiram quoque ex ſolitudinibus iis aliquid obtinet Emeſa: item Elatium, dimidio propior Petræ, quam Damaſcus. A Sura autem proxime eſt Philiſcum, oppidum Parthorum ad Euphratem. Ab eo Seleuciam dierum decem navigatio, totidemque fere Babylonem. Scinditur Euphrates a Zeugmate octoginta tribus millibus paſſuum circa vicum Maſſicen: & parte læva in Meſopotamiam vadit per ipſam Seleuciam, circa eam præfluenti infuſus Tigri. Dexteriore autem alveo Babylonem, quondam

Chaldææ caput petit, mediamque permeans, item quam Otrin vocant, diſtrahitur in paludes. Increſcit autem & ipſe Nili modo ſtatis diebus, paulum differens, ac Meſopotamiam inundat, Sole obtinente viceſimam partem Cancri: minui incipit in Virgine, & Leone tranſgreſſo. In totum vero remeat in viceſima nona parte Virginis.

XXII. Sed redeamus ad oram Syriæ, cui proxima eſt Cilicia. Flumen Diaphanes, mons Crocodilus, portæ Amani montis. Flumina: Andricus, Pinarus, Lycus: ſinus Iſſicus. Oppidum Iſſos, inde Alexandria: flumen Chlorus, oppidum Ægæ liberum, amnis Pyramus, portæ Ciliciæ: oppida, Mallos, Magarſos, & intus Tarſos. Campi Aleji: oppida Caſſipolis, Mopſos liberum, Pyramo impoſitum: Thynos, Zephyrium, Anchiale. Amnes: Saros, Cydnus Tarſum liberam urbem procul a mari ſecans: Regio Celenderitis cum oppido. Locus Nymphæum, Solœ Cilicii, nunc Pompejopolis: Adana, Cibyra, Pinara, Pedalie, Ale, Selinûs, Arſinoe, Jotape, Doron. Juxtaque mare Corycos, eodem nomine oppidum, & portus, & ſpecus. Mox flumen Calycadnus. Promontorium Sarpedon. Oppida: Holmœ, Myle. Promontorium & oppidum Veneris, a quo proxime Cyprus inſula. Sed in continenti oppida, Myanda, Anemurium, Coraceſium, finiſque antiquus Ciliciæ Melas amnis. Intus autem dicendi Anazarbeni, qui nunc Cæſarea: Auguſta, Caſtabala, Epiphania, quæ antea Œniandos: Eleuſa, Iconium: Seleucia ſupra amnem Calycadnum, Tracheotis cognomine, a mari relata, ubi vocaba-

tur Holmia. Præterea intus flumina, Liparis, Bombos, Paradiſus. Mons Imbarus.

XXIII. Ciliciæ Pamphyliam omnes junxere, neglecta gente Iſaurica. Oppida ejus intus, Iſaura, Clibanus, Lalaſis: decurrit autem ad mare Anemurii regione ſupra dicti. Simili modo omnibus, qui eadem compoſuere, ignorata eſt contermina illi gens Homonadum, quorum intus oppidum Homona. Cetera caſtella XLIV inter aſperas convalles latent.

XXIV. Inſident verticem Piſidæ, quondam Solymi appellati: quorum colonia Cæſarea, eadem Antiochia. Oppida: Oroanda, Sagaleſſos.

XXV. Hos includit Lycaonia in Aſiaticam juriſdictionem verſa, cum qua conveniunt Philomelienſes, Tymbriani, Leucolithi, Pelteni, Tyrienſes. Datur & tetrarchia ex Lycaonia, qua parte Galatiæ contermina eſt, civitatum XIV, urbe celeberrima Iconio. Ipſius Lycaoniæ celebrantur Thebaſa in Tauro: Hyde in confinio Galatiæ atque Cappadociæ. A latere autem ejus ſuper Pamphyliam veniunt Thracum ſoboles, Milyæ, quorum Arycanda oppidum.

XXVI. Pamphylia, ante Mopſopia appellata. Mare Pamphylium Cilicio jungitur. Oppida ejus: Side, & in monte Aſpendum, Pleteniſſum, Perga. Promontorium Leucolla. Mons Sardemiſus. Amnes: Eurymedon juxta Aſpendum fluens: Catarractes, juxta quem Lyrneſſus & Olbia, ultimaque ejus oræ Phaſelis.

XXVII. Junctum ei mare Lycium eſt, genſque Lycia: unde vaſtum ſinum Taurus mons, ab Eois

veniens litoribus, Chelidonio promontorio diſterminat. Immenſus ipſe, & innumerarum gentium arbiter, dextro latere ſeptemtrionalis, ubi primum ab Indico mari exſurgit, lævo meridianus, & ad occaſum tendens: mediamque diſtrahens Aſiam, niſi opprimenti terras occurrerent maria. Reſilit ergo a ſeptemtrione: flexuſque immenſum iter quærit, velut de induſtria rerum natura ſubinde æquora opponente, hinc Phœnicium, hinc Ponticum, illinc Caſpium & Hyrcanium, contraque Mæoticum lacum. Torquetur itaque colliſus inter hæc clauſtra, & tamen victor, flexuoſus evadit uſque ad cognata Riphæorum montium juga, numeroſis nominibus & novis, quacunque incedit, inſignis: Imaus prima parte dictus, mox Emodus, Paropamiſus, Circius, Chambades, Paryadres, Choatras, Oreges, Oroandes, Niphates, Taurus: atque ubi ſe quoque exſuperat, Caucaſus: ubi brachia emittit, ſubinde tentanti maria ſimilis, Sarpedon, Coraceſius, Cragus, iterumque Taurus: etiam ubi dehiſcit, ſeque populis aperit, portarum tamen nomine unitatem ſibi vindicans, quæ alibi Armeniæ, alibi Caſpiæ, alibi Ciliciæ vocantur. Quin etiam confractus, effugiens quoque maria, plurimis ſe gentium nominibus hinc & illinc implet: a dextra Hyrcanius, Caſpius: a læva Paryadres, Moſchicus, Amazonicus, Coraxicus, Scythicus appellatus. In univerſum vero Græce Ceraunius.

XXVIII. In Lycia igitur, a promontorio ejus oppidum Simena, mons Chimæra noctibus flagrans, Hephæſtium civitas, & ipſa ſæpe flagrantibus ju-

gis: Oppidum Olympus ibi fuit: nunc ſunt montana, Gagæ, Corydalla, Rhodiopolis. Juxta mare, Limyra cum amne, in quem Arycandus influit: & mons Maſſycites: Andriaca civitas, Myra. Oppida: Apyre, & Antiphellos, quæ quondam Habeſſus: atque in receſſu Phellus. Deinde Pyrrha, itemque Xanthus a mari XV M. paſſuum, flumenque eodem nomine. Deinde Patara, quæ prius Sataros: & in monte, Sidyma. Promontorium Cragus. Ultra, par ſinus priori. Ibi Pinara, & quæ Lyciam finit Telmeſſus. Lycia quondam LXX oppida habuit, nunc XXXVI habet. Ex his celeberrima, præter ſupra dicta, Canas, Candyba, ubi laudatur Œnium nemus, Podalia, Choma præfluente Adeſa: Cyaneæ, Aſcandalis, Amelas, Noſcopium, Tlos, Telandrus. Comprehendit in mediterraneis Cabaliam, cujus tres urbes, Œnoanda, Balbura, Bubon. A Telmeſſo Aſiaticum mare, ſive Carpathium, & quæ proprie vocatur Aſia. In duas eam partes Agrippa diviſit. Unam incluſit ab oriente Phrygia & Lycaonia, ab occidente Ægæo mari, a meridie Ægyptio, a ſeptemtrione Paphlagonia. Hujus longitudinem CCCCLXX M. paſſuum, latitudinem CCCXX M. fecit. Alteram determinavit ab oriente, Armenia minore: ab occidente, Phrygia, Lycaonia, Pamphylia: a ſeptemtrione, provincia Pontica: a meridie, mari Pamphylio: longam DLXXV M. paſſ. latam CCCXXV M.

XXIX. In proxima ora Caria eſt, mox Jonia: ultra eam Æolis. Caria mediæ Doridi circumfunditur, ad mare utroque latere ambiens. In ea pro-

montorium Pedalium. Amnis Glaucus deferens Telmeſſum. Oppida: Dædala, Crya fugitivorum. Flumen Axon, oppidum Calynda. Amnis Indus in Cibyratarum jugis ortus, recipit LX perennes fluvios, torrentes vero amplius centum. Oppidum Caunos liberum, deinde Pyrnos. Portus Creſſa, a quo Rhodus inſula XX M. Locus Loryma. Oppida: Tiſanuſa, Paridion, Larymna. Sinus Thymnias. Promontorium Aphrodiſias. Oppidum Hyda. Sinus Schœnus. Regio Bubaſſus. Oppidum fuit Acanthus, alio nomine Dulopolis. Eſt in promontorio Gnidos libera, Triopia, dein Peguſa & Stadia appellata. Ab ea Doris incipit.

Sed prius terga, & mediterraneas juriſdictiones indicaſſe conveniat. Una appellatur Cibyratica. Ipſum oppidum Phrygiæ eſt. Conveniunt eo XXV civitates, celeberrima urbe Laodicea. Impoſita eſt Lyco flumini, latera alluentibus Aſopo & Capro: appellata primo Dioſpolis, dein Rhoas. Reliqui in eo conventu, quos nominare non pigeat, Hydrelitæ, Themiſones, Hierapolitæ. Alter conventus a Synnada accipit nomen. Conveniunt Lycaones, Appiani, Eucarpeni, Dorylæi, Midæi, Julienſes, & reliqui ignobiles populi XV. Tertius Apamiam vadit, ante appellatam Celænas, dein Ciboton. Sita eſt in radice montis Signiæ, circumfuſa Marſya, Obrima, Orga, fluminibus in Mæandrum cadentibus. Marſyas ibi redditur, ortus, ac paulo mox conditus, ubi certavit tibiarum cantu cum Apolline, Aulocrenis: ita vocatur convallis decem M. paſſuum ab Apamia, Phrygiam petentibus. Ex hoc

conventu deceat nominare Metropolitas, Dionyſopolitas, Euphorbenos, Acmonenſes, Peltenos, Silbianos. Reliqui ignobiles IX.

Doridis in ſinu, Leucopolis, Hamaxitos, Elæus, Euthene. Dein Cariæ oppida, Pitaium, Eutane, Halicarnaſſus. Sex oppida contributa ei ſunt a Magno Alexandro, Theangela, Sibde, Medmaſſa, Euranium, Pedaſum, Telmiſſium. Habitatur inter duos ſinus, Ceramicum & Jaſium. Inde Myndos, & ubi fuit Palæmyndus, Nariandus, Neapolis, Caryanda, Termera libera, Bargyla, & a quo ſinus Jaſius, oppidum Jaſus.

Caria interiorum nominum fama prænitet: quippe ibi ſunt oppida, Mylaſa libera, Antiochia, ubi fuere Seminethos & Cranaos oppida: nunc eam circumfluunt Mæander, & Orſinus. Fuit in eo tractu & Mæandropolis. Eſt Eumenia Cludro flumini appoſita, Glaucus amnis, Lyſias oppidum, & Orthoſia: Berecynthius tractus, Nyſa: Trallis, eadem Evanthia, & Seleucia, & Antiochia dicta. Alluitur Eudone amne, perfunditur Thebaide. Quidam ibi Pygmæos habitaſſe tradunt. Præterea ſunt Thydonos, Pyrrha, Eurome, Heraclea, Amyzon, Alabanda libera, quæ conventum eum cognominavit: Stratonicea libera, Hynidos, Ceramus, Trœzene, Phorontis. Longinquiores eodem diſceptant foro, Orthronienſes, Halydienſes, ſeu Hippini, Xyſtiani, Hydiſſenſes, Apolloniatæ, Trapezopolitæ, Aphrodiſienſes liberi. Præter hæc ſunt Coſcinus, Harpaſa appoſita fluvio Harpaſo, quo & Trallicon cum fuit, alluebatur.

XXX. Lydia autem perfuſa flexuoſi amnis Mæandri recurſibus, ſuper Joniam procedit, Phrygiæ ab exortu Solis vicina, ad ſeptemtrionem Myſiæ, meridiana parte Cariam amplectens, Mæonia ante appellata. Celebratur maxime Sardibus in latere Tmoli montis, qui antea Timolus appellabatur, vitibus conſitus, & ex eo profluente Pactolo, eodemque Chryſorrhoa, ac fonte Tarne: a Mæoniis civitas ipſa Hyde vocitata eſt, clara ſtagno Gygæo. Sardiana nunc appellatur ea juriſdictio. Conveniuntque in eam extra prædictos, Macedones Cadueni, Philadelpheni, & ipſi in radice Tmoli Cogamo flumini appoſiti Mæonii, Tripolitani: iidem & Antoniopolitæ Mæandro alluuntur: Apollonoshieritæ, Meſotimolitæ, & alii ignobiles.

XXXI. Jonia ab Jaſio ſinu incipiens, numeroſiore ambitu litorum flectitur. In ea primus ſinus Baſilicus, Poſideum promontorium & oppidum, oraculum Branchidarum appellatum, nunc Didymæi Apollinis, a litore ſtadiis viginti. Et inde centum octoginta, Miletus Joniæ caput, Lelegeis ante, & Pityuſa, & Anactoria nominata, ſuper octoginta urbium per cuncta maria genetrix; nec fraudanda cive Cadmo, qui primus proſam orationem condere inſtituit. Amnis Mæander ortus e lacu in monte Aulocrene, plurimiſque affuſus oppidis, & repletus fluminibus crebris, ita ſinuoſus flexibus, ut ſæpe credatur reverti: Apamenam primum pervagatur regionem, mox Eumeneticam, ac dein Bargyleticos campos: poſtremo Cariam placidus, omneſque eos agros fertiliſſimo rigans limo, ad deci-

mum a Mileto ſtadium lenis illabitur mari. Inde mons Latmus. Oppida, Heraclea montis ejus cognominis: Carica, Myûs, quod primo condidiſſe Jones narrantur, Athenis profecti: Naulochum, Priene. In ora quæ Trogilia appellatur, Geſſus amnis. Regio omnibus Jonibus ſacra, & ideo Panionia appellata. Juxta a fugitivis conditum (uti nomen indicio eſt) Phygela fuit, & Marathesium oppidum. Supra hæc Magneſia Mæandri cognomine inſignis, a Theſſalica Magneſia orta. Abeſt ab Epheſo xv M. paſſuum: Trallibus eo amplius MMM. Antea Theſſaloce & Androlitia nominata: & litori appoſita Deraſidas inſulas ſecum abſtulit mari. Intus & Thyatira alluitur Lyco, Pelopia aliquando, & Euhippa cognominata.

In ora autem Mantejum, Epheſus Amazonum opus, multis antea expetita nominibus: Alopes, cum pugnatum apud Trojam eſt, mox Ortygia, & Morges vocata eſt, & Smyrna cognomine Trachea, & Samornion, & Ptelea. Attollitur monte Pione, alluitur Cayſtro in Cilbianis jugis orto, multoſque amnes deferente, & ſtagnum Pegaſeum, quod Phyrites amnis expellit. Ab his multitudo limi eſt, qua terras propagat, mediiſque jam campis Syrien inſulam adjecit. Fons in urbe Callipia, & templum Dianæ complexi e diverſis regionibus duo Selenuntes. Ab Epheſo Mantejum aliud Colophoniorum, & intus ipſa Colophon, Haleſo affluente. Inde Apollinis Clarii fanum, Lebedos: fuit & Notium oppidum. Promontorium Coryceon, mons Mimas CCL M. paſſuum excurrens, atque in continentibus

campis reſidens. Quo in loco Magnus Alexander intercidi planitiem eam juſſerat VII M. D paſſuum longitudine, ut duos ſinus jungeret, Erythraſque cum Mimante circumfunderet. Juxta eas fuere oppida Pteleon, Helos, Dorion: nunc eſt Aleon fluvius, Corynæum Mimantis promontorium, Clazomenæ, Parthenie, & Hippi, Chytrophoria appellatæ cum inſulæ eſſent: Alexander idem per duo ſtadia continenti adnexuit. Interiere intus Daphnûs & Hermeſia, & Sipylum, quod ante Tantalis vocabatur, caput Mæoniæ, ubi nunc eſt ſtagnum Sale: obiit & Archæopolis ſubſtituta Sipylo, & inde illi Colpe, & huic Lebade.

Regredientibus inde abeſt XII M. paſſuum ab Amazone condita, reſtituta ab Alexandro, in ora Smyrna, amne Melete gaudens, non procul orto. Montes Aſiæ nobiliſſimi in hoc tractu fere explicant ſe, Maſtuſia a tergo Smyrnæ, & Termetis, Olympi radicibus junctus. Is in Dracone deſinit, Draco in Tmolo, Tmolus in Cadmo, ille in Tauro. A Smyrna Hermus campos facit, & nomini ſuo adoptat. Oritur juxta Doryleum Phrygiæ civitatem, multoſque colligit fluvios, inter quos Phrygem, qui nomine genti dato, a Caria eam diſterminat: Hyllum, & Cryon, & ipſos Phrygiæ, Myſiæ, Lydiæ amnibus repletos. Fuit in ore ejus oppidum Temnos: nunc in extremo ſinu Myrmeces ſcopuli, oppidum Leuce in promontorio, quod inſula fuit, finiſque Joniæ Phocæa.

Smyrnæum conventum magna pars Æoliæ, quæ mox dicetur, frequentat: præterque, Macedones

Hyrcani cognominati, & Magnetes a Sipylo. Epheſum vero alterum lumen Aſiæ, remotiores conveniunt Cæſarienſes, Metropolitæ, Cilbiani inferiores & ſuperiores, Myſomacedones, Maſtaurenſes, Briullitæ, Hypæpeni, Dioshieritæ.

XXXII. Æolis proxima eſt, quondam Myſia appellata, & quæ Helleſponto adjacet Troas. Ibi a Phocæa, Aſcanius portus. Dein fuerat Lariſſa: ſunt Cyme, Myrina, quæ Sebaſtopolim ſe vocat: intus Ægæ, Attalia, Poſidea, Neontichos, Temnos. In ora autem Titanus amnis, & civitas ab eo cognominata. Fuit & Grynia, nunc tantum portus ſoli, inſula apprehenſa. Oppidum Elæa, & ex Myſia veniens Caicus amnis. Oppidum Pitane, Canaius amnis. Intercidere Canæ, Lyſimachia, Atarnea, Carene, Ciſthene, Cilla, Cocylium, Thebe, Aſtyre, Chryſa, Palæſcepſis, Gergithos, Neandros: nunc eſt Perperene civitas, Heracleotes tractus, Coryphas oppidum: amnes, Grylios, Ollius. Regio Aphrodiſias, quæ antea Politice Orgas. Regio Scepſis. Flumen Evenum, cujus in ripis intercidere Lyrneſſos, & Miletos. In hoc tractu Ida mons. Et in ora, quæ ſinum cognominavit & conventum, Adramytteos olim Pedaſus dicta. Flumina: Aſtron, Cormalos, Eryannos, Alabaſtros, Hieros ex Ida. Intus mons Gargara, eodemque nomine oppidum. Rurſus in litore Antandros, Edonis prius vocata, deinde Cimmeris: & Aſſos, eadem Apollonia. Fuit & Palamedium oppidum. Promontorium Lecton diſterminans Æolida & Troada. Fuit & Polymedia civitas, & Chryſa, & Lariſſa alia. Smintheum tem-

plum durat. Intus Colone intercidit. Deportant Adramytteum negotia, Apolloniatæ a Rhyndaco amne, Erezii, Miletopolitæ, Pœmaneni, Macedones Aſchilacæ, Polichnæi, Pionitæ, Cilices Mandacadeni : in Myſia Abrettini, & Helleſpontii appellati, & alii ignobiles.

XXXIII. Troadis primus locus Hamaxitos : dein Cebrenia : ipſaque Troas, Antigonia dicta, nunc Alexandria, colonia Romana. Oppidum Nee. Scamander amnis navigabilis, & in promontorio quondam Sigeum oppidum. Dein portus Achæorum, in quem influit Xanthus Simoenti junctus : ſtagnumque prius faciens Palæſcamander. Ceteri Homero celebrati, Rheſus, Heptaporus, Careſus, Rhodius veſtigia non habent. Granicus diverſo tractu in Propontida fluit. Eſt tamen & nunc Scamandria civitas parva, ac M D paſſus remotum a portu Ilium immune, unde omnis rerum claritas. Extra ſinum ſunt Rhœtea litora, Rhœteo, & Dardanio, & Arisbe, oppidis habitata. Fuit & Achilleon, oppidum juxta tumulum Achillis conditum a Mitylenæis, & mox Athenienſibus, ubi claſſis ejus ſteterat in Sigeo. Fuit & Æantium, a Rhodiis conditum in altero cornu, Ajace ibi ſepulto, XXX ſtad. intervallo a Sigeo, & ipſo ſtatione claſſis ſuæ. Supra Æolida, & partem Troadis, in mediterraneo eſt, quæ vocatur Teuthrania, quam Myſi antiquitus tenuere. Ibi Caicus amnis jam dictus oritur. Gens ampla per ſe, etiam cum totum Myſia appellaretur. In ea Pioniæ, Andera, Cale, Stabulum, Coniſium, Tegium, Balcea, Tiare, Teuthranie,

Sarnaca, Haliſerne, Lycide, Parthenium, Thymbre, Oxyopum, Lygdamum, Apollonia, longeque clariſſimum Aſiæ Pergamum, quod intermeat Selinus, præfluit Cetius profuſus Pindaſo monte. Abeſt haud procul Elæa, quam in litore diximus. Pergamena vocatur ejus tractus juriſdictio. Ad eam conveniunt Thyatireni, Mygdones, Moſyni, Bregmenteni, Hieracometæ, Perpereni, Tiareni, Hierolophienſes, Hermocapelitæ, Attalenſes, Pantaenſes, Apollonidienſes, aliæque inhonoræ civitates. A Rhœteo Dardanium oppidum parvum abeſt ſtadia LXX. Inde XVIII M. promontorium Trapeza, unde primum concitat ſe Helleſpontus. Ex Aſia interiiſſe gentes tradit Eratoſthenes, Solymorum, Lelegum, Bebrycum, Colycantiorum, Trepſedorum. Iſidorus Arimos: & Capretas, ubi ſit Apamia condita a Seleuco rege, inter Ciliciam, Cappadociam, Cataoniam, Armeniam. Et quoniam ferociſſimas gentes domuiſſet, initio Dameam vocatam.

XXXIV. Inſularum ante Aſiam prima eſt in Canopico oſtio Nili, a Canopo Menelai gubernatore (ut ferunt) dicta. Altera juncta ponte Alexandriæ, colonia Cæſaris Dictatoris, Pharos: quondam diei navigatione diſtans ab Ægypto; nunc e turri nocturnis ignibus curſum navium regens. Namque fallacibus vadis Alexandria, tribus omnino aditur alveis mari, Stegano, Poſideo, Tauro.

In Phœnicio deinde mari eſt ante Joppen Paria, tota oppidum, in qua objectam belluæ Andromedam ferunt: & jam dicta Arados: inter quam & continentem, quinquaginta cubita alto mari, (ut auctor

eſt Mucianus) e fonte dulcis aqua tubo coriis facto, uſque a vado trahitur.

XXXV. Pamphylium mare, ignobiles inſulas habet. Cilicium ex quinque maximis Cyprum, ad ortum occaſumque Ciliciæ, ac Syriæ objectam, quondam IX regnorum ſedem. Hujus circuitum Timoſthenes CCCCXXVIII M. D. prodidit. Iſidorus CCCLXXV M. Longitudinem inter duo promontoria, Dinaretum & Acamanta, quod eſt ad occaſum, Artemidorus CLXII D. Timoſthenes CC. Vocatam ante Acamantida, Philonides: Ceraſtin Xenagoras, & Aſpeliam, & Amathuſiam, & Macariam: Aſtynomus Crypton, & Coliniam. Oppida in ea XV. Nea Paphos, Palæpaphos, Curias, Citium, Corineum, Salamis, Amathûs, Lapethos, Solœ: Tamaſeus, Epidarum, Chytri, Arſinoe: Carpaſium, Golgi. Fuere & ibi Cinyria, Marium, Idalium. Abeſt ab Anemurio Ciliciæ quinquaginta M. paſſuum. Mare, quod prætenditur, vocant Aulona Cilicium. In eodem ſitu Eleuſa inſula eſt: & quatuor, ante promontorium ex adverſo Syriæ, Clides: rurſuſque ab altero capite Stiria. Contra Neampaphum Hierocepia. Contra Salamina, Salaminiæ.

In Lycio autem mari Illyris, Telendos, Attelebuſſa, Cypriæ tres ſteriles, & Dionyſia, prius Caretha dicta. Deinde contra Tauri promontorium peſtiferæ navigantibus Chelidoniæ totidem. Ab iis cum oppido Leucolla, Pactyæ: Laſia, Nymphais, Macris, Megiſta, cujus civitas interiit. Multæ deinde ignobiles. Sed contra Chimæram Dolichiſte, Chirogylium, Crambuſſa, Rhoge, Enagora VIII

M. paſſuum, Dædalcôn duæ, Cryeon tres, Strongyle, & contra Sidyma Antiochi, Glaucumque verſus amnem Laguſa, Macris, Didymæ, Helbo, Scope, Aſpis: & in qua oppidum interiit, Telandria: proximaque Cauno Rhoduſſa.

XXXVI. Sed pulcherrima & libera Rhodos, circuitu CXXV mill. paſſuum: aut ſi potius Iſidoro credimus, CIII. Habitata urbibus, Lindo, Camiro, Jalyſo, nunc Rhodo. Diſtat ab Alexandria Ægypti DLXXVIII M. ut Iſidorus tradit: ut Eratoſthenes, CCCCLXIX M. ut Mucianus, D. a Cypro CLXVI. Vocitata eſt antea Ophiuſa, Aſteria, Æthræa, Trinacria, Corymbia, Pœeeſſa, Atabyria ab rege: deinde Macaria, & Oloeſſa. Rhodiorum inſulæ, Carpathus, quæ mari nomen dedit: Caſos, Achne olim: Niſyros diſtans ab Gnido XII mill. D. Porphyris antea dicta. Et eodem tractu media inter Rhodum Gnidumque Syme. Cingitur XXXVII mill. D. Portus benigne præbet octo. Præter has circa Rhodum, Cyclopis, Steganos, Cordyluſa, Diabetæ IV, Hymos, Chalce cum oppido, Seutluſa, Narthecuſa, Dimaſtos, Progne: & a Gnido, Ciſſeruſſa, Therionarce: Calydne cum tribus oppidis, Notio, Niſyro, Mendetero: & in Arconneſo oppidum Ceramus. In Cariæ ora, quæ vocantur Argiæ, numero viginti, & Hyetuſſa, Lepſia, Leros.

Nobiliſſima autem in eo ſinu Cos, ab Halicarnaſſo quindecim mill. paſſuum diſtans, circuitu centum: ut plures exiſtimant, Merope vocata: Cea, ut Staphylus: Meropis, ut Dionyſius: dein

Nymphæa. Mons ibi Prion: & Niſyron abruptam illi putant, quæ Porphyris antea dicta eſt. Hinc Caryanda cum oppido. Nec procul ab Halicarnaſſo Pidoſus. In Ceramico autem ſinu Priaponneſos, Hipponneſos, Pſyra, Mya, Lampſemandus Paſſala, Cruſa, Pyrrhe, Sepiuſſa, Melano: paulumque a continente diſtans, quæ vocata eſt Cinædopolis, probroſis ibi relictis a rege Alexandro.

XXXVII. Joniæ ora Tragias, & Corſeas habet, & Icaron, de qua dictum eſt: Laden, quæ prius Late vocabatur: atque inter ignobiles aliquot, duas Camelidas Mileto vicinas: Mycalæ, Trogilias tres: Pſilon, Argennon, Sandalion: Samon liberam, circuitu octoginta ſeptem mill. paſſuum: aut, ut Iſidorus, centum: Partheniam primum appellatam, Ariſtoteles tradit: poſtea Dryuſam, deinde Anthemuſam. Ariſtocritus adjicit Melamphyllum, dein Cypariſſiam: alii Parthenoaruſam, Stephanen. Amnes in ea, Imbraſus, Cheſius, Ibettes. Fontes: Gigartho, Leucothea. Mons Cercetius. Adjacent inſulæ, Rhypara, Nymphæa, Achillea.

XXXVIII. Par claritate ab ea diſtat XCIII M. paſſuum, cum oppido Chios libera, quam Æthaliam Ephorus priſco nomine appellat: Metrodorus & Cleobulus Chiam, a Chione nympha: aliqui a nive: & Macrin, & Pityuſam. Montem habet Pellenæum, marmor Chium. Circuitu CXXV M. paſſuum colligit, ut veteres tradidere, Iſidorus IX millia adjicit. Poſita eſt inter Samum, & Lesbum, ex adverſo maxime Erythrarum.

Finitimæ ſunt, Thalluſa, quam alii Daphnuſam

ſcribunt: Œnuſſa, Elaphitis, Euryanaſſa, Arginuſa cum oppido. Jam hæ circa Epheſum, & quæ Piſiſtrati vocantur: Anthinæ, Myonneſos, Diarrheuſa. In utraque oppida intercidere. Poroſelene cum oppido: Cerciæ, Halone, Commone, Illetia, Lepria, & Rheſperia, Procuſæ, Bolbulæ, Phanæ, Priapos, Syce, Melane, Ænare, Siduſa, Pela, Drymuſa, Anhydros, Scopelos, Sycuſſa, Marathuſſa, Pſile, Perirrheuſa, multæque ignobiles. Clara vero in alto Teos cum oppido, a Chio LXXI M. D paſſuum, tantundem ab Erythris.

Juxta Smyrnam ſunt Periſterides, Carteria, Alopece, Elæuſſa, Bachina, Pyſtira, Crommyoneſos, Megale. Ante Troada, Aſcaniæ, Plateæ III. Dein Lamiæ, Plitaniæ duæ, Plate, Scopelos, Getone, Arthedon, Cœlæ, Laguſſæ, Didymæ.

XXXIX. Clariſſima autem Lesbos, a Chio LXV M. paſſuum: Himerte & Laſia, Pelaſgia, Ægira, Æthiope, Macaria appellata fuit, novem oppidis inclyta. Ex iis Pyrrha hauſta eſt mari, Arisbe terrarum motu ſubverſa. Antiſſam Methymna traxit in ſeipſam: novem urbibus Aſiæ in XXXVII M. paſſuum vicina. Et Agamede obiit, & Hiera. Reſtant Ereſos, Pyrrha, & libera Mytilene, annis M D potens. Tota inſula circuitur, ut Iſidorus, CLXVIII M. paſſuum: ut veteres, CXCV M. Montes habet Lepethymnum, Ordymnum, Maciſtum, Creonem, Olympum. A proxima continente abeſt VII M. D paſſuum. Inſulæ appoſitæ, Sandaleôn, Leucæ quinque. Ex iis Cydonea, cum fonte calido. Argenuſſæ ab Æge IV M. paſſuum diſtant. Dein Phelluſa,

Pedna. Extra Helleſpontum adverſa Sigeo litori adjacet Tenedus, Leucophrys dicta, & Phœnice, & Lyrneſſos. Abeſt a Lesbo LVI M. paſſuum, a Sigeo XII M. D.

XL. Impetum deinde ſumit Helleſpontus, & mare incumbit, vorticibus limitem fodiens, donec Aſiam abrumpat Europæ. Promontorium id appellavimus Trapezam : ab eo decem mill. paſſuum, Abydum oppidum, ubi anguſtiæ ſeptem ſtadiorum. Deinde Percote oppidum : & Lampſacum, antea Pityuſa dictum. Parium colonia, quam Homerus Adraſtiam appellavit. Oppidum Priapos, amnis Æſepus : Zelia, Propontis : ita appellatur, ubi ſe dilatat mare. Flumen Granicum, Artace portus, ubi oppidum fuit. Ultra inſula, quam continenti junxit Alexander, in qua oppidum Mileſiorum Cyzicum, antea vocitatum Arctonneſos, & Dolionis, & Dindymis, cujus a vertice mons Dindymus. Mox oppida : Placia, Ariacos, Scylace, quorum a tergo mons Olympus, Myſius dictus : civitas Olympena. Amnes : Horiſius, & Rhyndacus, ante Lycus vocatus. Oritur in ſtagno Artynia juxta Miletopolim : recipit Maceſton, & pleroſque alios, Aſiam Bithyniamque diſterminans. Ea appellata eſt Cronia, dein Theſſalis, dein Maliande, & Strymonis. Hos Homerus Halizonas dixit, quando præcingitur gens mari. Urbs fuit immenſa Attuſa nomine : nunc ſunt XII civitates, inter quas Gordiu-come, quæ Juliopolis vocatur; & in ora Daſcylos. Deinde flumen Gebes : & intus Helgas oppidum, quæ Germanicopolis, alio nomine Booſcœte : ſicut Apamea, quæ

nunc Myrlea Colophoniorum : flumen Etheleum, antiquus Troadis finis, & Myſiæ initium. Poſtea ſinus, in quo flumen Aſcanium : oppidum Bryllion : amnes, Hylas, & Cios, cum oppido ejuſdem nominis, quod fuit emporium non procul accolentis Phrygiæ, a Mileſiis quidem conditum, in loco tamen qui Aſcania Phrygiæ vocabatur. Quapropter non alibi aptius de ea dicatur.

XLI. Phrygia Troadi ſuperjecta, populiſque a promontorio Lecto ad flumen Etheleum prædictis, ſeptemtrionali ſui parte Galatiæ contermina : meridiana Lycaoniæ, Piſidiæ, Mygdoniæque : ab oriente Cappadociam attingit. Oppida ibi celeberrima, præter jam dicta, Ancyra, Andria, Celænæ, Coloſſæ, Carina, Cotyaion, Ceranæ, Conium, Midaion. Sunt auctores, tranſiſſe ex Europa Myſos, & Brygas, & Thynos, a quibus appellantur Myſi, Phryges, Bithyni.

XLII. Simul dicendum videtur & de Galatia, quæ ſuperpoſita, agros majori ex parte Phrygiæ tenet, caputque quondam ejus Gordium. Qui partem eam inſedere Gallorum, Toliſtobogi, & Voturi, & Ambitui vocantur : qui Mæoniæ & Paphlagoniæ regionem Trocmi. Prætenditur Cappadocia, a ſeptemtrione & Solis ortu, cujus uberrimam partem occupavere Tectoſages, ac Teutobodiaci. Et gentes quidem hæ. Populi vero ac tetrarchiæ omnes, numero CXCV. Oppida : Tectoſagum, Ancyra : Trocmorum, Tavium : Toliſtobogorum, Peſinûs. Præter hos celebres, Attalenſes, Araſenſes, Comenſes, Dioshieronitæ, Lyſtreni, Neapolita-

ni, Œandenſes, Seleucenſes, Sebaſteni, Timoniacenſes, Thebaſeni. Attingit Galatia & Pamphyliæ Cabaliam: & Milyas, qui circa Barin ſunt, & Cyllanticum, & Oroandicum Piſidiæ tractum. Item Lycaoniæ partem Obigenen. Flumina ſunt in ea, præter jam dicta, Sangarium, & Gallus, a quo nomen traxere Matris Deûm ſacerdotes.

XLIII. Nunc reliqua in ora, a Cio intus in Bithynia Pruſa, ab Hannibale ſub Olympo condita: inde Nicæam XXV millia paſſuum interveniente Aſcanio lacu. Deinde Nicæa in ultimo Aſcanio ſinu, quæ prius Olbia: & Pruſa item altera ſub Hypio monte. Fuere Pythopolis, Parthenopolis, Coryphanta. Sunt in ora amnes, Æſius, Bryazon, Plataneus, Areus, Æſyros, Gendos, qui & Chryſorrhoas. Promontorium, in quo Megarice oppidum fuit. Inde Craſpedites ſinus vocabatur, quoniam id oppidum velut in lacinia erat. Fuit & Aſtacum, unde & ex eo Aſtacenus idem ſinus. Fuit & Libyſſa oppidum, ubi nunc Hannibalis tantum tumulus. Eſt in intimo ſinu Nicomedia Bithyniæ præclara. Leucatas promontorium, quo includitur Aſtacenus ſinus, a Nicomedia XXXVII M. D. Rurſuſque coeuntibus terris anguſtiæ pertinentes uſque ad Boſphorum Thracium. In iis Chalcedon libera, a Nicomedia LXII D, Proceraſtis antea dicta, dein Colpuſa, poſtea Cœcorum oppidum, quod locum eligere neſciſſent, ſeptem ſtadiis diſtante Byzantio, tanto feliciore omnibus modis ſede. Ceterum intus in Bithynia colonia Apamena, Agrippenſes, Juliopolitæ, Bithynion. Flumina: Syrium, Lapſias,

Pharmacias, Alces, Crynis, Lilæus, Scopius, Hieras, qui Bithyniam & Galatiam diſterminat. Ultra Chalcedona Chryſopolis fuit. Deinde Nicopolis, a qua nomen etiamnum ſinus retinet: in quo portus Amyci: deinde Naulochum promontorium: Eſtiæ templum Neptuni. Boſphorus D paſſuum intervallo Aſiam Europæ iterum auferens, abeſt a Chalcedone XII M. D paſſuum. Inde fauces primæ VIII M. DCCL paſſuum, ubi Phinopolis oppidum fuit. Tenent oram omnem Thyni, interiora Bithyni. Is finis Aſiæ eſt, populorumque CCLXXXII, qui ad eum locum a ſinu Lyciæ numerantur. Spatium Helleſponti & Propontidis ad Boſphorum Thracium CCXXXIV M. paſſuum diximus. A Chalcedone Sigeum Iſidorus CCCXXII M. D paſſuum tradit.

XLIV. Inſulæ in Propontide ante Cyzicum Elaphonneſus, unde Cyzicenum marmor: eadem Neuris & Proconneſus dicta. Sequuntur Ophiuſa, Acanthus, Phœbe, Scopelos, Porphyrione, Halone cum oppido, Delphacia, Polydora, Artacæon cum oppido. Eſt & contra Nicomediam Demonneſos. Item ultra Heracleam adverſa Bithyniæ Thynias, quam barbari Bithyniam vocant. Eſt & Antiochia: & contra fauces Rhyndaci Besbicos decem & octo mill. circuitu. Eſt & Elæa, & duæ Rhoduſſæ, Erebinthodes, Megale, Chalcitis, Pityodes.

C. PLINII SECUNDI
NATURALIS
HISTORIAE
LIBER VI.

C. PLINII SECUNDI NATURALIS HISTORIAE

LIBER VI.

I. PONTUS Euxinus, antea ab inhoſpitali feritate Axenos appellatus, peculiari invidia naturæ ſine ullo fine indulgentis aviditati maris, & ipſe inter Europam Aſiamque funditur. Non fuerat ſatis oceano ambiiſſe terras, & partem earum aucta inanitate abſtuliſſe: non irrupiſſe fractis montibus, Calpeque Africæ avulſa tanto majora abſorbuiſſe, quam reliquerit, ſpatia: non per Helleſpontum Propontida infudiſſe, iterum terris devoratis: a Boſphoro quoque in aliam vaſtitatem panditur nulla ſatietate, donec exſpatianti lacus Mæotii rapinam ſuam jungant. Invitis hoc accidiſſe terris, indicio ſunt tot anguſtiæ, atque tam parva naturæ repugnantis intervalla, ad Helleſpontum octingentorum ſeptuaginta quinque paſſuum: ad Boſphoros duos, vel bubus meabili tranſitu: unde nomen ambobus, & jam quædam in diſſociatione germanitas concors. Alitum quippe cantus, canumque latratus invicem audiuntur: vocis etiam humanæ commercia, inter duos orbes manente colloquio, niſi cum id ipſum auferunt venti. Menſuram Ponti a Boſphoro ad Mæotium lacum quidam fecere quatuordecies centenûm, ac triginta & octo mill. paſſuum. Eratoſthenes centum minorem. Agrippa a Chalcedone ad Phaſin decies centena mill. Inde Boſphorum Cim-

merium trecenta ſexaginta mill. Nos intervalla generatim ponemus comperta in noſtro ævo, quando etiam in ipſo ore Cimmerio pugnatum eſt. Ergo a faucibus Boſphori eſt amnis Rhebas, quem aliqui Rheſum dixerunt. Deinde Pſillis, portus Calpas: Sagaris fluvius ex inclytis. Oritur in Phrygia, accipit vaſtos amnes, inter quos Tembrogium & Gallum. Idem Sangarius a pleriſque dictus: a quo incipiunt Mariandyni ſinus, oppidumque Heraclea Lyco flumini appoſitum. Abeſt a Ponti ore millibus ducentis: portus Acone, veneno aconito dirus, ſpecus Acheruſia. Flumina: Pædopides, Callichorum, Sonautes. Oppidum Tium, ab Heraclea triginta octo mill. paſſuum. Fluvius Billis.

II. Ultra quem gens Paphlagonia, quam Pylæmeniam aliqui dixerunt, incluſam a tergo Galatia. Oppidum Maſtya Mileſiorum, deinde Cromna. Quo loco Henetos adjicit Nepos Cornelius, a quibus in Italia ortos cognomines eorum Venetos credi poſtulat. Seſamum oppidum, quod nunc Amaſtris. Mons Cytorus, a Tio LXIII M. paſſuum. Oppida: Cimolis, Stephane: amnis Parthenius. Promontorium Carambis vaſto excurſu, abeſt a Ponti oſtio CCCXXV M. paſſuum: vel, ut aliis placuit, CCCL M. Tantundem a Cimmerio, aut ut aliqui maluere, CCCXII M. D. Fuit & oppidum, eodem nomine, & aliud inde Armene: nunc eſt colonia Sinope, a Cytoro CLXIV M. Flumen Evarchum: Gens Cappadocum, oppidum Gaziura, & Gazelum: amnis Halys, a radicibus Tauri per Cataoniam Cappadociamque decurrens. Oppida: Gangre, Caruſa, Ami-

ſum liberum, a Sinope cxxx M. paſſuum. Ejuſdemque nominis ſinus tanti receſſus, ut Aſiam pæne inſulam faciat, cc M. paſſuum haud amplius per continentem ad Iſſicum Ciliciæ ſinum. Quo in omni tractu proditur, tres tantum gentes Græcas jure dici, Doricam, Jonicam, Æolicam, ceteras Barbarorum eſſe. Amiſo junctum fuit oppidum Eupatoria, a Mithridate conditum. Victo eo, Pompejopolis utrumque appellatum eſt.

III. Cappadocia intus habet coloniam Claudii Cæſaris Archelaidem, quam præfluit Halys. Oppida: Comana, quod Sarus: Neocæſaream, quod Lycus: Amaſiam, quod Iris in regione Gazacena. In Colopena vero Sebaſtiam & Sebaſtopolin. Hæc parva, ſed paria ſupra dictis. Reliqua ſui parte Melitam, a Semiramide conditam, haud procul Euphrate: Diocæſaream, Tyana, Caſtabala, Magnopolim, Zelam: & ſub monte Argæo Mazacam, quæ nunc Cæſarea nominatur. Cappadociæ pars prætenta Armeniæ majori, Melitene vocatur: Commagenæ, Cataonia: Phrygiæ, Garſauritis, Sargarauſene, Cammanene: Galatiæ, Morimene: ubi diſterminat eos Cappadox amnis, a quo nomen traxere, antea Leucoſyri dicti. A Neocæſarea ſupradicta minorem Armeniam Lycus amnis diſterminat. Eſt & Ceraunus intus clarus. In ora autem ab Amiſo oppidum & flumen Chadiſia, Lycaſtum, a quo Themiſcyrena regio.

IV. Iris flumen deferens Lycum. Civitas Ziela intus, nobilis clade Triarii, & victoria C. Cæſaris: in ora amnis Thermodon, ortus ad caſtellum, quod

vocant Phanarœam, præterque radices Amazonii montis lapſus. Fuit oppidum eodem nomine, & alia quinque: Amazonium, Themiſcyra, Sotira, Amaſia, Comana: nunc Mantejum. Gentes Genetarum, Chalybum. Oppidum Cotyorum. Gentes: Tibareni, Moſſyni notis ſignantes corpora. Gens, Macrocephali, oppidum Ceraſûs, portus Chordule. Gentes: Bechires, Buzeri. Flumen Melas. Gens, Macrones: Sidene, flumenque Sidenum, quo alluitur oppidum Polemonium ab Amiſo CXX M. paſſuum. Inde flumina: Jaſonium, Melanthium: & ab Amiſo LXXX M. paſſuum, Pharnacea oppidum, Tripolis caſtellum & fluvius. Item Philocalea, & ſine fluvio Liviopolis: & a Pharnacea centum M. paſſuum, Trapezûs liberum, vaſto monte clauſum. Ultra quod gens Armenochalybes, a majore Armenia XXX M. paſſuum diſtans. In ora ante Trapezunta flumen Pyxites: ultra vero gens Sannorum Heniochorum. Flumen Abſarum, cum caſtello cognomine in faucibus, a Trapezunte CXL M. paſſuum. Ejus loci a tergo montium Iberia eſt: in ora vero Heniochi, Ampreutæ, Lazi. Flumina: Acampſis, Iſis, Mogrus, Bathys. Gentes Colchorum. Oppidum Matium, flumen Heracleum, promontorium eodem nomine, clariſſimuſque Ponti Phaſis. Oritur in Moſchis: navigatur quamlibet magnis navigiis XXXVIII M. D paſſuum. Inde minoribus longo ſpatio, pontibus CXX pervius. Oppida in ripis habuit complura: celeberrima, Tyndarida, Circæum, Cygnum, & in faucibus Phaſin. Maxime autem inclaruit Æa, XV M. paſſuum a mari, ubi Hippos &

Cyaneos vaſti amnes e diverſo in eum confluunt. Nunc habet Surium tantum, & ipſum ab amne influente ibi cognominatum, uſquequo magnarum navium capacem eſſe diximus. Et alios accipit fluvios, magnitudine numeroque mirabiles, inter quos Glaucum. In ore ejus, inſulæ ſine nomine, ab Abſaro LXX M. Inde aliud flumen Charien. Gens Salæ, antiquis Phthirophagi dicti, & Suani. Flumen Cobum e Caucaſo per Suanos fluens. Dein Rhoas. Regio Ecrectice. Amnes: Singames, Tarſuras, Aſtelephas, Chryſorrhoas. Gens Abſilæ, caſtellum Sebaſtopolis, a Phaſide centum M. paſſuum. Gens Sannigarum, oppidum Cygnus, flumen & oppidum Penius. Deinde multis nominibus Heniochorum gentes.

V. Subjicitur Ponti regio Colica, in qua juga Caucaſi ad Riphæos montes torquentur, ut dictum eſt, altero latere in Euxinum & Mæotin devexa, altero in Caſpium & Hyrcanium mare. Reliqua litora feræ nationes tenent, Melanchlæni, Coraxi urbe Colchorum Dioſcuriade, juxta fluvium Anthemunta, nunc deſerta: quondam adeo clara, ut Timoſthenes in eam CCC nationes, diſſimilibus linguis, deſcendere prodiderit. Et poſtea a noſtris CXXX interpretibus negotia ibi geſta. Sunt qui conditam eam ab Amphito & Telchio, Caſtoris ac Pollucis aurigis putent, a quibus ortam Heniochorum gentem feram conſtat. A Dioſcuriade oppidum Heracleum: diſtat a Sebaſtopoli LXX M. paſſuum. Achæi, Mardi, Cercetæ: poſt eos Serri, Cephalotomi. In intimo eo tractu Pityûs oppidum

opulentiſſimum, ab Heniochis direptum eſt. A tergo ejus Epageritæ, Sarmatarum populus in Caucaſi jugis: poſt quem Sauromatæ. Ad hos profugerat Mithridates Claudio principe, narravitque Thallos iis eſſe confines, qui ab oriente Caſpii maris fauces attingerent: ſiccari eas æſtu recedente. In ora autem juxta Cercetas, flumen Icaruſa, cum oppido Hiero & flumine, ab Heracleo CXXXVI M. Inde promontorium Crunœ, a quo ſupercilium arduum tenent Toretæ. Civitas Sindica, ab Hiero LXVII M. D paſſuum. Flumen Setheries. Inde ad Boſphori Cimmerii introitum LXXXVIII M. D paſſuum.

VI. Sed ipſius peninſulæ inter Pontum & Mæotim lacum excurrentis, non amplior LXVII M. D paſſuum longitudo eſt: latitudo nuſquam infra duo jugera. Ejonem vocant. Ora ipſa Boſphori, utrinque ex Aſia atque Europa, curvatur in Mæotin. Oppida, in aditu Boſphori primo Hermonaſſa, dein Cepi Mileſiorum. Mox Stratoclia, & Phanagoria, & pæne deſertum Apaturos, ultimoque in oſtio Cimmerium, quod antea Cerberion vocabatur. Inde Mæotis lacus, in Europa dictus.

VII. A Cimmerio accolunt Mæotici, Vali, Serbi, Arrechi, Zingi, Pſeſii. Dein Tanain amnem, gemino ore influentem, colunt Sarmatæ, Medorum (ut ferunt) ſoboles, & ipſi in multa genera diviſi. Primo Sauromatæ Gynæcocratumeni, unde Amazonum connubia. Dein Evazæ, Cottæ, Cicimeni, Meſſeniani, Coſtobocci, Choatræ, Zigæ, Dandari, Tuſſagetæ, Turcæ, uſque ad ſolitudines ſaltuoſis convallibus aſperas: ultra quas Arim-

phæi, qui ad Riphæos pertinent montes. Tanain ipſum Scythæ Silin vocant, Mæotin Temerinda, quod ſignificat matrem maris. Oppidum in Tanais quoque oſtio fuit. Tenuere finitima primi Cares, dein Clazomenii & Mæones, poſtea Panticapenſes.

Sunt qui circa Mæotin ad Ceraunios montes has tradant gentes : A litore Napitas; ſupraque Eſſedones Colchis junctos, montium cacuminibus. Dein Carmacas, Oranos, Autacas, Mazacas, Cantocaptas, Agamathas, Picos, Rhymozolos, Aſcomarcos : & ad juga Caucaſi Icatalas, Imaduchos, Ramos, Anclacas, Tydios, Caraſtaſeos, Authiandas. Lagoum amnem ex montibus Catheis, in quem defluit Opharus : ibi gentes Caucadas, Opharitas : Amnes, Menotharum, Imityem ex montibus Ciſſiis, inter Acdeos, Carnas, Uſcardeos, Acciſos, Gabros, Gogaros. Circaque fontem Imityis, Imityos, & Aparthenos. Alii influxiſſe eo Scythas Auchetas, Atarneos, Aſampatas. Ab his Tanaitas & Inapæos viritim deletos. Aliqui flumen Ocharium labi per Cantecos & Sapeos : Tanain vero tranſiſſe Phatareos, Herticeos, Spondolicos, Synhietas, Amaſſos, Iſſos, Catazetos, Tagoros, Catonos, Neripos, Agandeos, Mandareos, Satarcheos, Spaleos.

VIII. Peracta eſt interior ora, omneſque accolæ : nunc reddatur ingens in mediterraneo ſinus : in quo multa aliter, ac veteres, proditurum me non eo infitias, anxia perquiſita cura, rebus nuper in eo ſitu geſtis a Domitio Corbulone, regibuſque inde miſſis ſupplicibus, aut regum liberis obſidibus.

Ordiemur autem a Cappadocum gente. Longiſſime hæc Ponticarum omnium introrſus recedens, minorem Armeniam, majoremque, & Commagenen lævo ſuo latere tranſit: dextra vero omnes in Aſia dictas gentes, plurimis ſuperfuſa populis: magnoque impetu ſcandens ad ortum Solis & Tauri juga, tranſit Lycaoniam, Piſidiam, Ciliciam: vadit ſuper Antiochiæ tractum, & uſque ad Cyrrheſticam ejus regionem, parte ſua, quæ vocatur Cataonia, contendit. Itaque ibi longitudo Aſiæ duodecies centena quinquaginta M. paſſuum efficit: latitudo, DCXL M.

IX. Armenia autem major incipiens a Paryadris montibus, Euphrate amne (ut dictum eſt) aufertur Cappadociæ: & qua diſcedit Euphrates, Meſopotamiæ, haud minus claro amne Tigri. Utrumque fundit ipſa, & initium Meſopotamiæ facit, inter duos amnes ituræ. Quod iter eſt ibi, tenent Arabes Orei. Sic finem uſque in Adiabenen perfert. Ab ea tranſverſis jugis incluſa, latitudinem in læva pandit ad Cyrum amnem tranſverſa in Araxem: longitudinem vero ad minorem uſque Armeniam, Abſaro amne in Pontum defluente, & Paryadris montibus, qui fundunt Abſarum, diſcreta ab illa.

X. Cyrus oritur in Heniochiis montibus, quos alii Coraxicos vocavere: Araxes eodem monte, quo Euphrates, VI M. paſſuum intervallo: auctuſque amne Muſi, & ipſe (ut plures exiſtimavere) a Cyro defertur in Caſpium mare.

Oppida celebrantur in minore, Cæſarea, Aza, Nicopolis: in majore, Armoſata Euphrati proxi-

mum, Tigri Carcathiocerta : in excelſo autem Tigranocerta : at in campis juxta Araxem Artaxata. Univerſæ magnitudinem Aufidius quinquagies centena M. prodidit. Claudius Cæſar longitudinem a Daſcuſa ad confinium Caſpii maris, ter & decies centena M. paſſuum : latitudinem dimidium ejus, a Tigranocerta ad Iberiam. Dividitur (quod certum eſt) in præfecturas, quas στρατηγίας vocant, quaſdam ex iis vel ſingula regna quondam, barbaris nominibus CXX. Claudunt eam ab oriente montes, ſed non ſtatim, Ceraunii, nec Adiabene regio. Quod intereſt ſpatii, Sopheni tenent : ab his juga : ultra Adiabeni tenent. Per convalles autem proximi Armeniæ ſunt Menobardi, & Moſcheni. Adiabenen Tigris, & montes invii cingunt. Ab læva ejus regio Medorum eſt, & proſpectus Caſpii maris. Ex oceano hoc (ut ſuo loco dicemus) infunditur, totumque Caucaſiis montibus cingitur. Incolæ per confinium Armeniæ nunc dicentur.

XI. Planitiem omnem a Cyro uſque, Albanorum gens tenet : mox Iberum, diſcreta ab iis amne Alazone, in Cyrum e Caucaſiis montibus defluente. Prævalent oppida, Albaniæ, Cabalaca : Iberiæ, Harmaſtis juxta flumen, Neoris : regio Thaſie, & Triare uſque ad Paryadras montes. Ultra ſunt Colchicæ ſolitudines, quarum a latere ad Ceraunios verſo, Armenochalybes habitant & Moſchorum tractus ad Iberum amnem in Cyrum defluentem : & infra eos Sacaſſani, & deinde Macrones ad flumen Abſarum. Sic plana ac devexa obtinentur. Rurſus ab Albaniæ confinio, tota montium fronte gentes

Silvorum feræ, & infra Lubienorum: mox Diduri & Sodii.

XII. Ab his ſunt portæ Caucaſiæ, magno errore multis Caſpiæ dictæ, ingens naturæ opus montibus interruptis repente: ubi fores obditæ ferratis trabibus, ſubter medias amne diri odoris fluente, citraque in rupe caſtello (quod vocatur Cumania) communito ad arcendas tranſitu gentes innumeras: ibi loci, terrarum orbe portis diſcluſo, ex adverſo maxime Harmaſtis oppidi Iberum. A portis Caucaſiis per montes Gordyæos, Valli, Suarni indomitæ gentes, auri tamen metalla fodiunt. Ab iis ad Pontum uſque Heniochorum plura genera, mox Achæorum. Ita ſe habet terrarum ſinus e clariſſimis.

Aliqui inter Pontum & Caſpium mare CCCLXXV M. paſſuum, non amplius intereſſe tradiderunt: Cornelius Nepos CCL M. Tantis iterum anguſtiis infeſtatur Aſia. Claudius Cæſar a Cimmerio Boſphoro ad Caſpium mare CL M. prodidit: eaque perfodere cogitaſſe Nicatorem Seleucum, quo tempore a Ptolemæo Cerauno ſit interfectus. A portis Caucaſiis ad Pontum CC M. paſſuum eſſe conſtat fere.

XIII. Inſulæ in Ponto Planctæ, ſive Cyaneæ, ſive Symplegades. Deinde Apollonia, Thynias dicta, ut diſtingueretur ab ea, quæ eſt in Europa. Diſtat a continente paſſibus M. cingitur tribus M. Et contra Pharnaceam Chalceritis, quam Græci Ariam dixerunt, ſacramque Marti, & in ea volucres cum advenis pugnaſſe, pennarum ictu.

XIV. Nunc omnibus, quæ ſunt interiora Aſiæ, dictis, Riphæos montes tranſcendat animus, dextra-

que litori oceani incedat. Tribus hic e partibus cæli alluens Aſiam: Scythicus a ſeptemtrione, ab oriente Eous, a meridie Indicus vocatur, varieque per ſinus & accolas in complura nomina dividitur. Verum Aſiæ quoque magna portio appoſita ſeptemtrioni, injuria ſideris rigentis, vaſtas ſolitudines habet. Ab extremo Aquilone ad initium orientis æſtivi, Scythæ ſunt. Extra eos ultraque Aquilonis initia Hyperboreos aliqui poſuere, pluribus in Europa dictos. Primum inde noſcitur promontorium Celticæ Lytarmis, fluvius Carambucis, ubi laſſata cum ſiderum vi Riphæorum montium deficiunt juga. Ibique Arimphæos quoſdam accepimus, haud diſſimilem Hyperboreis gentem. Sedes illis nemora, alimenta baccæ, capillus juxta feminis viriſque in probro exiſtimatur: ritus clementes. Itaque ſacros haberi narrant, inviolatoſque eſſe etiam feris accolarum populis: nec ipſos modo, ſed illos quoque, qui ad eos profugerint. Ultra eos plane jam Scythæ, Cimmerii, Ciſſianthi, Georgi, & Amazonum gens. Hæc uſque ad Caſpium & Hyrcanium mare.

XV. Nam & irrumpit Scythico oceano in averſa Aſiæ, pluribus nominibus accolarum appellatum, celeberrimis duobus, Caſpio & Hyrcanio. Non minus hoc eſſe quam Pontum Euxinum, Clitarchus putat. Eratoſthenes ponit & menſuram: ab exortu & meridie, per Caduſiæ & Albaniæ oram quinquies mille CCCC ſtad. Inde per Anariacas, Amardos, Hyrcanos, ad oſtium Oxi fluminis, quater mille DCCC ſtad. Ab eo ad oſtium Jaxartis MM. CCCC. Quæ ſumma efficit quindecies centena ſep-

tuaginta quinque mill. paſſuum. Artemidorus hinc detrahit viginti quinque M. paſſuum. Agrippa Caſpium mare, genteſque quæ circa ſunt, & cum his Armeniam determinans, ab oriente oceano Serico, ab occidente Caucaſi jugis, a meridie Tauri, a ſeptemtrione oceano Scythico, patere qua cognitum eſt, CCCCXC M. paſſuum, in longitudinem: CCXC M. in latitudinem prodidit. Non deſunt vero, qui ejus maris univerſum circuitum a freto vicies & quinquies centenis M. paſſuum tradunt.

Irrumpit autem arctis faucibus, & in longitudinem ſpatioſis. At ubi cœpit in latitudinem pandi, lunatis obliquatur cornibus: velut ad Mæotium lacum ab ore deſcendens, ſicilis (ut auctor eſt M. Varro) ſimilitudine. Primus ſinus appellatur Scythicus: utrinque enim accolunt Scythæ, & per anguſtias inter ſe commeant: hinc Nomades, & Sauromatæ multis nominibus, illinc Abzoæ non paucioribus. Ab introitu dextra, mucronem ipſum faucium tenent Udini Scytharum populus. Dein per oram Albani (ut ferunt) ab Jaſone orti: ante quos mare quod eſt, Albanum nominatur. Hæc gens ſuperfuſa montibus Caucaſiis, ad Cyrum amnem, Armeniæ confinium atque Iberiæ, deſcendit, ut dictum eſt. Supra maritima ejus Udinorumque gentem, Sarmatæ, Utidorſi, Aroteres prætenduntur: quorum a tergo indicatæ jam Amazones Sauromatides. Flumina per Albaniam decurrunt in mare, Caſius & Albanus: deinde Cambyſes in Caucaſiis ortus montibus: mox Cyrus in Coraxicis, ut diximus. Oram omnem a Caſio prææltis rupibus inacceſſam, patere

CCCCXXV millibus paſſuum auctor eſt Agrippa. A Cyro Caſpium mare vocari incipit: accolunt Caſpii.

Corrigendus eſt error in hoc loco multorum, eorum etiam, qui in Armenia res proxime cum Corbulone geſſere. Namque hi Caſpias appellavere portas Iberiæ, quas Caucaſias diximus vocari: ſituſque depicti & inde miſſi, hoc nomen inſcriptum habent. Et Neronis principis comminatio, ad Caſpias portas tendere dicebatur; cum peteret illas, quæ per Iberiam in Sarmatas tendunt, vix ullo propter appoſitos montes aditu ad Caſpium mare. Sunt autem aliæ, Caſpiis gentibus junctæ: quod dignoſci non poteſt, niſi comitatu rerum Alexandri Magni.

XVI. Namque Perſarum regna, quæ nunc Parthorum intelligimus, inter duo maria, Perſicum & Hyrcanium Caucaſiis jugis attolluntur. Utrinque per devexa laterum Armeniæ majori, a frontis parte, quæ vergit in Commagenen, Sophene (ut diximus) copulatur, eique Adiabene Aſſyriorum initium: cujus pars eſt Arbelitis, ubi Darium Alexander debellavit, proxima Syriæ. Totam eam Macedones Mygdoniam cognominaverunt, a ſimilitudine. Oppida: Alexandria, item Antiochia, quam Niſibin vocant. Abeſt ab Artaxatis DCCL M. paſſuum. Fuit & Ninus impoſita Tigri, ad Solis occaſum ſpectans, quondam clariſſima. Reliqua vero fronte, qua tendit ad Caſpium mare, Atropatene, ab Armeniæ Otene regione diſcreta Araxe. Oppidum ejus Gazæ, ab Artaxatis CCCCL M. paſſuum: totidem ab Ecbatanis Medorum, quorum pars ſunt Atropateni.

XVII. Ecbatana caput Mediæ Seleucus rex condidit: a Seleucia magna DCCL M. paſſuum: a portis vero Caſpiis vicies centenis M. Reliqua Medorum oppida, Phazaca, Aganzaga, Apamia Rhaphane cognominata. Cauſa portarum nominis eadem, quæ ſupra, interruptis anguſto tranſitu jugis, ita ut vix ſingula meent plauſtra, longitudine VIII M. paſſuum, toto opere manu facto. Dextra lævaque ambuſtis ſimiles impendent ſcopuli, ſitiente tractu per XXVIII M. paſſuum. Anguſtias impedit corrivatus ſalis e cautibus liquor, atque eadem emiſſus. Præterea ſerpentium multitudo, niſi hieme, tranſitum non ſinit.

Adiabenis connectuntur Carduchi quondam dicti, nunc Cordueni, præfluente Tigri: his Pratitæ, Paredoni appellati, qui tenent Caſpias portas. Iis a latere altero occurrunt deſerta Parthiæ, & Citheni juga. Mox ejuſdem Parthiæ amœniſſimus ſinus, qui vocatur Choara. Duæ urbes ibi Parthorum, oppoſitæ quondam Medis: Calliope, & alia in rupe Iſſatis quondam. Ipſius vero Parthiæ caput Hecatompylos abeſt a portis CXXXIII M. paſſuum. Ita Parthorum quoque regna foribus diſcluduntur. Egreſſos portis excipit protinus gens Caſpia, ad litora uſque, quæ nomen portis & mari dedit. Læva, montuoſa. Ab ea gente retrorſus ad Cyrum amnem produntur CXXV M. paſſuum. Ab eodem amne ſi ſubeatur ad portas, DCC M. paſſuum. Hunc enim cardinem Alexandri Magni itinera fecere, ab iis portis ad Indiæ principium, ſtadia quindecim millia ſexcenta octoginta prodendo: ad Bactra oppidum,

quod appellant Zariaſpa, tria millia ſeptingenta. Inde ad Jaxartem amnem, quinque.

XVIII. A Caſpiis ad orientem verſus regio eſt, Apavortene dicta, & in ea fertilitatis inclytæ locus Darejum. Mox gentes Tapyri, Anariacæ, Stauri, Hyrcani, a quorum litoribus idem mare Hyrcanium vocari incipit, a flumine Sideri. Citra id amnes Maxeras, Stratos, omnia ex Caucaſo. Sequitur regio Margiane, apricitatis inclytæ, ſola in eo tractu vitifera, undique incluſa montibus amœnis, ambitu ſtadiorum mille quingentorum, difficilis aditu propter arenoſas ſolitudines per CXX M. paſſuum, & ipſa contra Parthiæ tractum ſita: in qua Alexander Alexandriam condiderat. Qua diruta a barbaris, Antiochus Seleuci filius, eodem loco reſtituit Syriam. Nam interfluente Margo, qui corrivatur in Zotale, is maluerat illam Antiochiam appellari. Urbis amplitudo circuitu LXX ſtad. In hanc Orodes Romanos, Craſſiana clade captos deduxit. Ab hujus excelſis per juga Caucaſi protenditur ad Bactros uſque gens Mardorum, fera, ſui juris. Ab eo tractu gentes Ochani, Chomari, Berdrigei, Harmatotrophi, Bomarei, Comani, Marucæi, Mandrueni, Jatii. Flumina: Mandrum, Gridinum: ultraque Choraſmii, Candari, Attaſini, Paricani, Sarangæ, Parrhaſini, Maratiani, Naſotiani, Aorſi, Gelæ, quos Græci Caduſios appellavere, Matiani. Oppidum Heraclea, ab Alexandro conditum: quod deinde ſubverſum ac reſtitutum, Antiochus Achaida appellavit: Derbices, quorum medios fines ſecat Oxus amnis, ortus in lacu Oxo: Syrmatæ, Oxydracæ,

Heniochi, Bateni, Saraparæ, Bactri, quorum oppidum Zariaſpe (quod poſtea Bactrum) a flumine appellatum eſt. Gens hæc obtinet averſa montis Paropamiſi, ex adverſus fontes Indi: includitur flumine Ocho. Ultra Sogdiani, oppidum Panda, & in ultimis eorum finibus Alexandria ab Alexandro Magno conditum. Aræ ibi ſunt ab Hercule ac Libero Patre conſtitutæ, item Cyro, & Semiramide, atque Alexandro: finis omnium eorum ductus ab illa parte terrarum, includente flumine Jaxarte, quod Scythæ Silin vocant: Alexander militeſque ejus, Tanain putavere eſſe. Tranſcendit eum amnem Demodamas, Seleuci & Antiochi regum dux, quem maxime ſequimur in iis: araſque Apollini Didymæo ſtatuit.

XIX. Ultra ſunt Scytharum populi. Perſæ illos Sacas in univerſum appellavere a proxima gente, antiqui Aramæos. Scythæ ipſi Perſas, Chorſaros: & Caucaſum montem, Groucaſum, hoc eſt, nive candidum. Multitudo populorum innumera: & quæ cum Parthis ex æquo degat. Celeberrimi eorum Sacæ, Maſſagetæ, Dahæ, Eſſedones, Ariacæ, Rhymmici, Pæſicæ, Amardi, Hiſti, Edones, Camæ, Camacæ, Euchatæ, Cotieri, Antariani, Pialæ, Arimaſpi, antea Cacidari, Aſæi, Œtei. Ibi Napæi interiiſſe dicuntur, & Apellæi. Nobilia apud eos flumina, Mandragæum & Caſpaſium. Nec in illa parte major auctorum inconſtantia: credo propter innumeras vagaſque gentes. Hauſtum ipſius maris dulcem eſſe & Alexander Magnus prodidit: & M. Varro, talem perlatum Pompejo, juxta res gerenti Mi-

thridatico bello, magnitudine haud dubie influentium amnium victo ſale. Adjicit idem, Pompeji ductu exploratum, in Bactros ſeptem diebus ex India perveniri ad Icarum flumen, quod in Oxum influat: & ex eo per Caſpium in Cyrum ſubvectas, quinque non amplius dierum terreno itinere, ad Phaſin in Pontum Indicas poſſe devehi merces. Inſulæ toto eo mari multæ, vulgata una maxime Tazata.

XX. A Caſpio mari Scythicoque oceano, in Eoum curſus inflectitur, ad orientem converſa litorum fronte. Inhabitabilis ejus prima pars, a Scythico promontorio, ob nives: proxima inculta, ſævitia gentium. Anthropophagi Scythæ inſident, humanis corporibus veſcentes. Ideo juxta vaſtæ ſolitudines, ferarumque multitudo, haud diſſimilem hominum immanitatem obſidens. Iterum deinde Scythæ. Iterumque deſerta cum belluis, uſque ad jugum incubans mari, quod vocant Tabin. Nec ante dimidiam ferme longitudinem ejus oræ quæ ſpectat æſtivum orientem, inhabitatur illa regio.

Primi ſunt hominum, qui noſcantur, Seres, lanicio ſilvarum nobiles, perfuſam aqua depectentes frondium canitiem: unde geminus feminis noſtris labor redordiendi fila, rurſumque texendi. Tam multiplici opere, tam longinquo orbe petitur, ut in publico matrona transluceat. Seres mites quidem, ſed & ipſis feris perſimiles cœtum reliquorum mortalium fugiunt, commercia exſpectant. Primum eorum noſcitur flumen Pſitaras, proximum Cambari: tertium Lanos, a quo promontorium Chryſe: ſinus

Cyrnaba: flumen Atianos: ſinus, & gens hominum Attacorûm, apricis ab omni noxio afflatu ſecluſa collibus, eadem, qua Hyperborei degunt, temperie. De iis privatim condidit volumen Amometus, ſicut Hecatæus de Hyperboreis. Ab Attacoris gentes Phruri, & Tochari: & jam Indorum Caſiri, introrſus ad Scythas verſi, humanis corporibus veſcuntur. Nomades quoque Indiæ vagantur. Sunt qui ab Aquilone contingi ab ipſis & Ciconas dixere, & Bryſanos.

XXI. Sed unde plane conſtent gentes, Emodi montes aſſurgunt, Indorumque gens incipit, non Eoo tantum mari adjacens, verum & meridiano, quod Indicum appellavimus: quæque pars orienti adverſa recto prætenditur ſpatio, ad flexum & initium Indici maris decies & octies centena XXXV M. paſſuum colligit. Deinde qua flectitur in meridiem vicies & ſexies centena LXXV M. paſſ. ut Eratoſthenes tradit, uſque ad Indum amnem, qui eſt ab occidente finis Indiæ. Complures autem totam ipſius longitudinem XL dierum noctiumque velifico navium curſu determinavere: & a ſeptemtrione ad meridiem vicies & octies centena quinquaginta M. paſſuum. Agrippa longitudinis tricies & ter centenûm, latitudinis ter & vicies prodidit. Poſidonius ab æſtivo Solis ortu ad hibernum exortum metatus eſt eam, adverſam Galliæ ſtatuens, quam ab occidente æſtivo ad occidentem hibernum metabatur totam a Favonio. Itaque adverſam ejus venti afflatu juvari Indiam, ſalubremque fieri, haud dubia ratione docuit. Alia illius cæli facies, alii ſiderum ortus: binæ æſtates in anno, binæ meſſes,

media inter illas hieme Eteſiarum flatu: noſtra vero bruma lenes ibi auræ, mare navigabile. Gentes ibi & urbes innumerabiles, ſi quis omnes perſequi velit. Etenim patefacta eſt non modo Alexandri Magni armis, regumque qui ei ſucceſſere, circumvectis etiam in Hyrcanium mare, & Caſpium, Seleuco & Antiocho, præfectoque claſſis eorum Patrocle: verum & aliis auctoribus Græcis, qui cum regibus Indicis morati (ſicut Megaſthenes, & Dionyſius a Philadelpho miſſus ex ea cauſa) vires quoque gentium prodidere. Non tamen eſt diligentiæ locus, adeo diverſa & incredibilia traduntur. Alexandri Magni comites in eo tractu Indiæ, quem armis ſubegerant, ſcripſerunt quinque millia oppidorum fuiſſe, nullum Co minus, gentes IX. Indiamque tertiam partem eſſe terrarum omnium, multitudinem populorum innumeram, probabili ſane ratione. Indi enim prope gentium ſoli nunquam migravere finibus ſuis. Colliguntur a Libero Patre ad Alexandrum Magnum reges eorum CLIV, annis ſex mill. CCCCLI adjiciunt & menſes tres. Amnium mira vaſtitas. Proditur Alexandrum nullo die minus ſtadia ſexcenta navigaſſe in Indo, nec potuiſſe ante menſes quinque enavigare, adjectis paucis diebus: & tamen minorem Gange eſſe conſtat. Seneca etiam apud nos tentata Indiæ commentatione ſexaginta amnes ejus prodidit, gentes duodeviginti centumque. Par labor ſit montes enumerare. Junguntur inter ſe Imaüs, Emodus, Paropamiſus, Caucaſus, a quibus tota decurrit in planitiem immenſam, & Ægypto ſimilem.

Verum ut terrena demonſtratio intelligatur, Ale-

xandri Magni veſtigiis inſiſtamus. Diognetus & Bæton itinerum ejus menſores, ſcripſere, a portis Caſpiis Hecatompylon Parthorum, quot diximus millia eſſe: inde Alexandriam Ariôn, quam urbem is rex condidit, DLXVI mill. Inde ad Prophthaſiam Drangarum CXCIX mill. Inde ad Arachoſiorum oppidum DXV mill. Inde Ortoſpanum CCL mill. Inde Alexandri oppidum quinquaginta M. In quibuſdam exemplaribus diverſi numeri reperiuntur: hanc urbem ſub ipſo Caucaſo eſſe poſitam. Ab ea ad flumen Copheta, & oppidum Indorum Peucolaitin, CCXXVII mill. Inde ad flumen Indum & oppidum Taxila, ſexaginta mill. Ad Hydaſpen fluvium clarum, CXX mill. Ad Hypaſin non ignobiliorem, XXIX. CCCXC. qui fuit Alexandri itinerum terminus, exſuperato tamen amne, ariſque in adverſa ripa dicatis. Epiſtolæ quoque regis ipſius conſentiunt his. Reliqua inde Seleuco Nicatori peragrata ſunt: ad Heſidrum, CLXVIII mill. Jomanem amnem tantundem. Exemplaria aliqua adjiciunt quinque millia paſſuum. Inde ad Gangem CXII mill. Ad Rhodapham CXIX mill. Alii CCCXXV mill. in hoc ſpatio produnt. Ad Calinipaxa oppidum, CLXVII. D. alii CCLXV M. Inde ad confluentem Jomanis amnis, & Gangis, DCXXV M. plerique adjiciunt XIII mill. ad oppidumque Palibothra CCCCXXV. Ad oſtium Gangis DCXXXVIII mill. paſſuum.

Gentes, quas memorare non pigeat, a montibus Emodis, quorum promontorium Imaüs vocatur, incolarum lingua nivoſum ſignificante, Iſari, Coſyri, Izgi, & per juga Chiſiotoſagi, multarumque

gentium cognomen Brachmanæ, quorum Maccocalingæ. Flumina: Prinas, & Cainas (quod in Gangem influit) ambo navigabilia. Gentes: Calingæ proximi mari, & ſupra Mandei, Malli, quorum mons Mallus, finiſque ejus tractus eſt Ganges.

XXII. Hunc alii incertis fontibus, ut Nilum, rigantemque vicina eodem modo, alii in Scythicis montibus naſci dixerunt. Influere in eum XIX amnes. Ex iis navigabiles, præter jam dictos, Condochatem, Erannoboam, Coſoagum, Sonum. Alii cum magno fragore ipſius ſtatim fontis erumpere, dejectumque per ſcopuloſa & abrupta, ubi primum molles planities contingat, in quodam lacu hoſpitari: inde lenem fluere, ubi minimum, VIII millia paſſuum latitudine: ubi modicum, ſtadiorum centum: altitudine nuſquam minore paſſuum XX. noviſſima gente Gangaridum Calingarum: regia Parthalis vocatur. Regi LX mill. peditum, equites mille, elephanti DCC in procinctu bellorum excubant.

Namque vita mitioribus populis Indorum multipartita degitur. Alii tellurem exercent, militiam alii capeſſunt, merces alii ſuas evehunt: res publicas optimi ditiſſimique temperant, judicia reddunt, regibus aſſident. Quintum genus celebratæ illic, & prope in religionem verſæ ſapientiæ deditum, voluntaria ſemper morte vitam accenſo prius rogo finit. Unum ſuper hæc eſt ſemiferum, ac plenum laboris immenſi, & quo ſupra dicta continentur, venandi elephantes domandique. Iis arant, iis vehuntur, hæc maxime novere pecuaria: iis militant, dimicantque

pro finibus. Delectum in bella, vires, & ætas, atque magnitudo faciunt.

Inſula in Gange eſt magnæ amplitudinis gentem continens unam, Modogalingam nomine. Ultra ſiti ſunt Modubæ, Molindæ, Uberæ cum oppido ejuſdem nominis magnifico, Galmodroeſi, Preti, Caliſſæ, Saſuri, Paſſalæ, Colubæ, Orxulæ, Abali, Taluctæ. Rex horum peditum L M. equitum IV M. elephantorum CCCC in armis habet. Validior deinde gens Andaræ, plurimis vicis, XXX oppidis, quæ muris turribuſque muniuntur, regi præbet peditum C M. equitum MM, elephantos M. Fertiliſſimi ſunt auri Dardæ, Setæ vero argenti.

Sed omnium in India prope, non modo in hoc tractu, potentiam claritatemque antecedunt Praſii, ampliſſima urbe ditiſſimaque Palibothra: unde quidam ipſam gentem Palibothros vocant, immo vero tractum univerſum a Gange. Regi eorum peditum ſexcenta M. equitum XXX M. elephantorum IX M. per omnes dies ſtipendiantur: unde conjectatio ingens opum eſt. Ab iis in interiore ſitu Monedes & Suari, quorum mons Maleus, in quo umbræ ad ſeptemtrionem cadunt hieme, æſtate in auſtrum, per ſenos menſes. Septemtriones eo tractu ſemel in anno apparere, nec niſi XV diebus, Bæton auctor eſt: hoc idem pluribus locis Indiæ fieri, Megaſthenes. Auſtrinum polum Indi Dramaſa vocant. Amnis Jomanes in Gangem per Palibothros decurrit inter oppida Methora & Cliſobora. A Gange verſa ad meridiem plaga, tinguntur Sole populi, jam quidem infecti, nondum tamen Æthiopum modo exuſti:

quantum ad Indum accedunt, tantum colore præferunt ſidus. Indus ſtatim a Praſiorum gente, quorum in montanis Pygmæi traduntur. Artemidorus inter duos amnes ſemel & vicies centena M. paſſ. intereſſe tradit.

XXIII. Indus, incolis Sindus appellatus, in jugo Caucaſi montis, quod vocatur Paropamiſus, adverſus Solis ortum effuſus, & ipſe undeviginti recipit amnes. Sed clariſſimos, Hydaſpem, quatuor alios afferentem: Cantabram, tres. Per ſe vero navigabiles Aceſinem, & Hypaſin: quadam tamen aquarum modeſtia nuſquam latior quinquaginta ſtadiis, aut altior XV paſſus: ampliſſimam inſulam efficiens, quæ Praſiane nominatur: & aliam minorem, quæ Patale. Ipſe per duodecies centena quadraginta M. paſſ. (parciſſimis auctoribus) navigatus, & quodam Solis comitatu in occaſum verſus, oceano infunditur. Menſuram in ora ad eum ponam, ut invenio, generatim, quanquam inter ſe nullæ congruunt. Ab oſtio Gangis ad promontorium Calingôn, & oppidum Dandagula DCXXV mill. paſſuum. Ad Tropina duodecies centena XXV M. paſſ. Ad Perimulæ promontorium, ubi eſt celeberrimum Indiæ emporium, DCCL. Ad oppidum in inſula, quam ſupra diximus, Patalam, DCXX M. paſſ.

Gentes montanæ inter eum & Jomanem, Ceſi, Cetriboni ſilveſtres: deinde Megallæ, quorum regi quingenti elephanti, peditum equitumque numerus incertus: Chryſei, Paraſangæ, Aſangæ, tigri fera ſcatentes. Armant peditum XXX mill. elephantos CCC, equites DCCC. Hos includit Indus, mon-

tium corona circumdatos & ſolitudinibus per DCXXV M. Infra ſolitudines, Dari, Suræ, iterumque ſolitudines per CLXXXVII M. paſſ. plerumque arenis ambientibus haud alio modo, quam inſulas mari. Infra deſerta hæc Maltecoræ, Singæ, Marohæ, Rarungæ, Moruni. Hi montium qui perpetuo tractu oceani oræ prætenti, incolæ, liberi & regum expertes, multis urbibus montanos obtinent colles. Nareæ deinde, quos claudit mons altiſſimus Indicorum Capitalia. Hujus incolæ, alio latere late auri & argenti metalla fodiunt. Ab iis Oraturæ, quorum regi elephanti quidem decem, ſed amplæ vires peditum: Varetatæ, qui ſub rege elephantos non alunt, fiducia equitum peditumque. Odomboeræ, Salabaſtræ. Horatæ urbe pulchra, foſſis paluſtribus munita: per quas crocodili, humani corporis aviſſimi, aditum niſi ponte non dant. Et aliud apud illos laudatur oppidum Automela, impoſitum litori, quinque amnium in unum confluente concurſu, emporio nobili. Regi eorum elephanti M. DC, peditum CL M. equitum quinque M. Pauperior Charmarum rex elephantos LX, parvaſque reliquas vires habet. Ab iis gens Pandæ, ſola Indorum regnata feminis. Unam Herculi ſexus ejus genitam ferunt, ob idque gratiorem, præcipuo regno donatam. Ab ea deducentes originem imperitant CCC oppidis, peditum CL M. elephantis quingentis. Poſt hanc trecentarum urbium Syrieni, Derangæ, Poſingæ, Buzæ, Gogiarei, Umbræ, Nereæ, Brancoſi, Nobundæ, Cocondæ, Neſei, Pedatriræ, Solobriaſæ, Oloſtræ Patalen inſulam attingentes: a cujus ex-

tremo litore ad Caſpias portas decies ac novies centena, & XXV M. produntur.

Hic deinde accolunt Indum adverſum evidenti demonſtratione Amatæ, Bolingæ, Gallitalutæ, Dimuri, Megari, Ordabæ, Meſæ. Ab his Uri, Sileni: mox deſerta in CCL M. paſſuum. Quibus exſuperatis Organagæ, Abaortæ, Sibaræ, Suertæ: & ab iis ſolitudines prioribus pares. Dein Sarophages, Sorgæ, Baraomatæ, Umbrittæque, quorum XII nationes, ſingulisque binæ urbes. Aſeni trium urbium incolæ. Caput eorum Bucephala, Alexandri regis equo (cui fuerat hoc nomen) ibi ſepulto conditum. Montani ſuper hos Caucaſo ſubjecti, Soleadæ, Sondræ: tranſgreſſiſque Indum, & cum eo decurrentibus Samarabriæ, Sambruceni, Biſambritæ, Oſii, Antixeni, Taxillæ, cum urbe celebri, jam in plana demiſſo tractu, cui univerſo nomen Amandæ. Populi quatuor, Peucolaitæ, Arſagalitæ, Geretæ, Aſoi.

Etenim plerique ab occidente non Indo amne determinant, ſed adjiciunt quatuor ſatrapias, Gedroſos, Arachotas, Arios, Paropamiſadas, ultimo fine Cophete fluvio: quæ omnia Ariorum eſſe, aliis placet. Nec non & Nyſam urbem plerique Indiæ adſcribunt, montemque Merum, Libero Patri ſacrum: unde origo fabulæ, Jovis ſemine editum. Item Aſtacanos gentem, vitis, & lauri, & buxi, pomorumque omnium in Græcia naſcentium fertilem. Quæ memoranda, & prope fabuloſa, de fertilitate terræ, ac genere frugum arborumque, aut ferarum, aut volucrum, & aliorum animalium traduntur, ſuis quæ-

que locis in reliqua parte operis commemorabuntur. Quatuor vero ſatrapiæ mox paulo, ad Taprobanen inſulam feſtinante animo.

Sed ante ſunt aliæ, Patale, quam ſignificavimus in ipſis faucibus Indi, triquetra figura, CCXX M. paſſuum latitudine. Extra oſtium Indi, Chryſe, & Argyre, fertiles metallis, ut credo. Nam quod aliqui tradidere, aureum argenteumque iis ſolum eſſe, haud facile crediderim. Ab iis XX M. paſſ. Crocala. Ab ea XII M. paſſ. Bibaga, oſtreis & conchyliis referta. Deinde Toralliba IX M. paſſ. a ſupra dicta, multæque ignobiles.

XXIV. Taprobanen alterum orbem terrarum eſſe, diu exiſtimatum eſt, Antichthonum appellatione. Ut liqueret inſulam eſſe, Alexandri Magni ætas reſque præſtitere. Oneſicritus claſſis ejus præfectus, elephantos ibi majores bellicoſioreſque, quam in India, gigni ſcripſit: Megaſthenes flumine dividi, incolaſque Palæogonos appellari, auri margaritarumque grandium fertiliores, quam Indos. Eratoſthenes & menſuram prodidit, longitudinis VII M. ſtad. latitudinis quinque M. nec urbes eſſe, ſed vicos ſeptingentos. Incipit ab Eoo mari, inter ortum occaſumque Solis Indiæ prætenta, & quondam credita XX dierum navigatione a Praſiana gente diſtare: mox, quia papyraceis navibus, armamentiſque Nili peteretur, ad noſtrarum navium curſus, VII dierum intervallo taxato. Mare intereſt vadoſum, ſenis non amplius altitudinis paſſibus, ſed certis canalibus ita profundum, ut nullæ ancoræ ſidant: ob id navibus utrinque proræ, ne per anguſtias alvei cir-

cumagi ſit neceſſe. Magnitudo ad terna millia amphorûm. Siderum in navigando nulla obſervatio. Septemtrio non cernitur: ſed volucres ſecum vehunt, emittentes ſæpius, meatumque earum terram petentium comitantur. Nec plus quaternis menſibus anno navigant. Cavent a ſolſtitio maxime centum dies, tum illo mari hiberno.

Hactenus a priſcis memorata: nobis diligentior notitia Claudii principatu contigit, legatis etiam ex inſula advectis. Id accidit hoc modo: Annii Plocami, qui maris Rubri vectigal a fiſco redemerat, libertus circa Arabiam navigans, Aquilonibus raptus præter Carmaniam, XV die Hippuros portum ejus invectus, hoſpitali regis clementia ſex menſium tempore imbutus alloquio, percontanti poſtea narravit Romanos & Cæſarem. Mirum in modum in auditis juſtitiam ille ſuſpexit, quod pares pondere denarii eſſent in captiva pecunia, cum diverſæ imagines indicarent a pluribus factos. Et hoc maxime ſolicitatus ad amicitiam, legatos quatuor miſit, principe eorum Rachia. Ex iis cognitum, D eſſe oppida, portum contra meridiem, appoſitum oppido Palæſimundo, omnium ibi clariſſimo, ac regia CC M. plebis. Stagnum intus Megisba, CCCLXXV M. paſſuum ambitu, inſulas pabuli tantum fertiles complexum. Ex eo duos amnes erumpere: Palæſimundum, juxta oppidum ejuſdem nominis, influentem in portum tribus alveis, quinque ſtadiorum arctiſſimo, XV ampliſſimo: alterum ad ſeptemtriones Indiamque verſum, Cydara nomine. Proximum eſſe Indiæ promontorium, quod vocetur Co-

liacum, quatridui navigatione, medio in curſu Solis inſula occurrente. Mare id colore perviridi, præterea fruticoſum arboribus, jubas earum gubernaculis deterentibus. Septemtriones Vergiliaſque apud nos, veluti novo cælo, mirabantur. Ne Lunam quidem apud ipſos, niſi ab octava ad XVI ſupra terram adſpici fatentes. Canopum lucere noctibus, ſidus ingens & clarum. Sed maxime mirum iis erat, umbras ſuas in noſtrum cælum cadere, non in ſuum: Solemque a læva oriri, & in dexteram occidere potius, quam e diverſo. Iidem narravere, latus inſulæ, quod prætenderetur Indiæ, X M. ſtad. eſſe ab oriente hiberno. Ultra montes Emodos, Seras quoque ab ipſis adſpici, notos etiam commercio: patrem Rachiæ commeaſſe eo: advenis ſibi Seras occurſare. Ipſos vero excedere hominum magnitudinem, rutilis comis, cæruleis oculis, oris ſono truci, nullo commercio linguæ. Cetera eadem, quæ noſtri negotiatores. Fluminis ulteriore ripa merces poſitas juxta venalia tolli ab his, ſi placeat permutatio: non aliter odio juſtiore luxuriæ, quam ſi perducta mens illuc uſque cogitet, quid, & quo petatur, & quare.

Sed ne Taprobane quidem, quamvis extra orbem a natura relegata, noſtris vitiis caret. Aurum argentumque & ibi in pretio. Marmor teſtudinis ſimile; gemmæ margaritæque in honore multo præſtantiores: & totius luxuriæ noſtræ cumulus. Ipſorum opes majores eſſe dicebant, ſed apud nos opulentiæ majorem uſum. Servum nemini: non in diem aut interdiu ſomnum: ædificia modice ab humo exſtan-

tia, annonam nunquam augeri, non fora liteſve eſſe: coli Herculem: eligi regem a populo ſenecta clementiaque, liberos non habentem: & ſi poſtea gignat, abdicari, ne fiat hereditarium regnum. Rectores ei a populo XXX dari: nec niſi plurium ſententia quenquam capitis damnari: ſic quoque appellationem eſſe ad populum: LXX judices dari: ſi liberent ii reum, amplius triginta, iis nullam eſſe dignationem, graviſſimo probro. Regi cultum Liberi Patris, ceteris Arabum. Regem, ſi quid delinquat, morte multari, nullo interimente, averſantibus cunctis, & commercia etiam ſermonis negantibus. Feſta venatione abſumi: gratiſſimam eam tigribus elephantiſque conſtare. Agros diligenter coli: vitis uſum non eſſe, pomis abundare. Eſſe & in piſcatu voluptatem, teſtudinum maxime, quarum ſuperficie familias habitantium contegi: tanta reperiri magnitudine. Vitam hominum centum annis modicam. Hæc comperta de Taprobane.

XXV. Quatuor ſatrapiæ, quas in hunc locum diſtulimus, ita ſe habent. A proximis Indo gentibus, montana. Capiſſene habuit Capiſſam urbem, quam diruit Cyrus. Arachoſia cum oppido & flumine ejuſdem nominis, quod quidam Cophen dixere, a Semiramide conditum. Amnis Erymanthus præfluens Parabeſten Arachoſiorum. Proximos iis a meridie ad partem Arachotarum faciunt Gedroſos, & a ſeptemtrione Paropamiſadas: Cartana oppidum ſub Caucaſo, quod poſtea Tetragonis dictum. Hæc regio eſt ex adverſo. Bactrianorum deinde, cujus oppidum Alexandria, a conditore dictum. Syndraci,

Dangalæ, Parapiani, Cantaces, Maci. Ad Caucaſum, Cadruſi : oppidum ab Alexandro conditum.

Infra hæc omnia, ora ab Indo : Ariana regio ambuſta fervoribus, deſertiſque circumdata, multa tamen interfuſa opacitate : cultores congregat circa duos maxime fluvios, Tonderon & Aroſapen. Oppidum Artacoana. Arius amnis, qui præfluit Alexandriam ab Alexandro conditam. Patet oppidum ſtad. XXX, multoque pulchrius, ſicut antiquius, Artacabane, iterum ab Antiocho munitum, ſtad. L. Doriſci gens. Amnes : Pharnacotis, Ophradus. Prophthaſia oppidum Zariaſparum : Drangæ, Evergetæ, Zarangæ, Gedruſi. Oppida : Peucolais, Lymphorta : Methoricorum deſertum. Amnis Manais : Augutturi gens. Flumen Borru : gens Urbi. Flumen navigabile Pomanus Pandarum finibus. Item Cabirus Suarorum, oſtio portuoſus. Oppidum Condigramma. Flumen Cophes. Influunt in eum navigabilia Sadarus, Paroſpus, Sodinus.

Arianæ partem eſſe Daritin aliqui volunt, menſuramque produnt utriuſque longitudine decies & novies centena L, latitudine dimidio minore, quam Indiæ. Alii Gedruſos, & Paſires poſuere per CLXXXIII mill. paſſuum. Mox Ichthyophagos Oritas, propria non Indorum lingua loquentes, per CC mill. paſſuum. Inde poſuere Arbiorum gentem per CC mill. Ichthyophagos omnes Alexander vetuit piſcibus vivere. Ultra, deſerta : deine Carmania, ac Perſis, atque Arabia.

XXVI. Sed priuſquam hæc generatim perſequamur, indicare convenit, quæ prodit Oneſicritus,

claſſe Alexandri circumvectus in mediterranea Perſidis ex India, narrata proxime a Juba: dein eam navigationem, quæ his annis comperta ſervatur hodie. Oneſicriti & Nearchi navigatio nec nomina habet manſionum, nec ſpatia: primumque Xylenepolis ab Alexandro condita, unde ceperunt exordium, juxta quod flumen, aut ubi fuerit, non ſatis explanatur. Hæc tamen digna memoratu produntur. Arbis oppidum a Nearcho conditum in navigatione ea. Flumen Nabrum navium capax: contra inſulam diſtans LXX ſtad. Alexandria condita a Leonnato juſſu Alexandri in finibus gentis, Argenûs portu ſalubri. Flumen Tuberum navigabile, circa quod Paſiræ. Deinde Ichthyophagi tam longo tractu, ut XX dierum ſpatio prænavigaverint. Inſula, quæ Solis appellatur, & eadem cubile Nympharum, rubens, in qua nullum non animal abſumitur, incertis cauſis. Ori gens: flumen Carmaniæ Hytanis portuoſum, & auro fertile. Ab eo primum ſeptemtriones apparuiſſe adnotavere. Arcturum nec omnibus cerni noctibus, nec totis unquam. Achæmenidas uſque illo tenuiſſe. Æris & ferri metalla, & arſenici, & minii exerceri. Inde promontorium Carmaniæ eſt, ex quo in adverſa ora ad gentem Arabiæ Macas trajectus diſtat L M. paſſuum. Inſulæ tres, quarum Oracla tantum habitatur aquoſa, a continenti XXV M. paſſuum. Inſulæ IV jam in ſinu ante Perſida. Circa has hydri marini vicenûm cubitorum adnatantes terruere claſſem. Inſula, Acrotadus: item Gauratæ, in quibus Chiani gens. Flumen Hyperis in medio ſinu Perſico, onerariarum navium capax,

Flumen Sitiogagus, quo Paſargadas ſeptimo die navigatur. Flumen navigabile Heratemis: inſula ſine nomine. Flumen Granis modicarum navium capax, per Suſianen fluit: dextra ejus accolunt Deximontani, qui bitumen perficiunt. Flumen Zarotis oſtio difficili, niſi peritis: inſulæ duæ parvæ: inde vadoſa navigatio paluſtri ſimilis, per euripos tamen quoſdam peragitur. Oſtium Euphratis. Lacus, quem faciunt Eulæus & Tigris juxta Characem. Inde Tigri Suſa. Feſtos dies ibi agentem Alexandrum invenerunt ſeptimo menſe, poſtquam digreſſus ab iis fuerat Patalis, tertio navigationis. Sic Alexandri claſſis navigavit. Poſtea a Syagro Arabiæ promontorio Patalen Favonio, quem Hippalum ibi vocant, peti certiſſimum videbatur decies & ter centenûm XXXII M. paſſuum æſtimatione.

Secuta ætas propiorem curſum tutioremque indicavit, ſi ab eodem promontorio Zigerum portum Indiæ peteret. Diuque ita navigatum eſt, donec compendia invenit mercator, lucroque India admota eſt. Quippe omnibus annis navigatur, ſagittariorum cohortibus impoſitis: etenim piratæ maxime infeſtant. Nec pigebit totum curſum ab Ægypto exponere, nunc primum certa notitia pateſcente. Digna res, nullo anno minus H-S quingenties imperii noſtri exhauriente India, & merces remittente, quæ apud nos centuplicato veneant. Duo millia paſſuum ab Alexandria abeſt oppidum Juliopolis. Inde navigant Nilo Coptum CCCIII mill. paſſuum, qui curſus Eteſiis flantibus peragitur XII diebus. A Copto camelis itur, aquatio-

num ratione manſionibus diſpoſitis. Prima appellatur Hydreum, XXXII mill. Secunda in monte, diei itinere. Tertia in altero Hydreumate, a Copto XCV mill. Deinde in monte. Mox ad Hydreum Apollinis, a Copto CLXXXIV mill. paſſ. Rurſus in monte. Mox ad novum Hydreum a Copto CCXXXIII mill. paſſ. Eſt & aliud Hydreum vetus, Troglodyticum nominatur, ubi præſidium excubat diverticulo duûm millium. Diſtat a novo Hydreumate IV mill. paſſuum. Inde Berenice oppidum, ubi portus Rubri maris, a Copto CCLVIII M. paſſuum. Sed quia major pars itineris conficitur noctibus propter æſtus, & ſtativis dies abſumuntur, totum a Copto Berenicen iter duodecimo conficitur die.

Navigare incipiunt æſtate media ante Canis ortum, aut ab exortu protinus: veniuntque circiter XXX die Ocelim Arabiæ, aut Canen thuriferæ regionis. Eſt & tertius portus, qui vocatur Muza, quem Indica navigatio non petit, nec niſi thuris odorumque Arabicorum mercatores. Intus oppidum: regia ejus appellatur Saphar, aliudque Save. Indos autem petentibus utiliſſimum eſt ab Oceli egredi. Inde vento Hippalo navigant diebus quadraginta ad primum emporium Indiæ Muzirim, non expetendum propter vicinos Piratas, qui obtinent locum nomine Nitrias: neque eſt abundans mercibus. Præterea longe a terra abeſt navium ſtatio, lintribuſque afferuntur onera, & regeruntur. Regnabat ibi, cum proderem hæc, Celebothras. Alius utilior portus gentis Necanidôn, qui vocatur Barace.

Ibi regnat Pandion, longe ab emporio mediterraneo diſtante oppido, quod vocatur Moduſa. Regio autem ex qua piper monoxylis lintribus Baracen convehunt, vocatur Cottonara: quæ omnia gentium, portuumve, aut oppidorum nomina apud neminem priorum reperiuntur. Quo apparet mutari locorum ſtatus. Ex India renavigant menſe Ægyptio Tybi incipiente, noſtro Decembri: aut utique Mechiris Ægyptii intra diem ſextum, quod fit intra Idus Januarias noſtras: ita evenit, ut eodem anno remeent. Navigant autem ex India vento Vulturno: & cum intravere Rubrum mare, Africo vel Auſtro. Nunc revertemur ad propoſitum.

XXVII. Carmaniæ oram patere duodecies centena L M. paſſuum Nearchus ſcripſit. Ab initio ejus ad flumen Sabin centum M. paſſuum. Inde vineas coli & arva ad flumen Andanin, XXV M. ſpatio. Regio vocatur Armuzia. Oppida Carmaniæ, Zethis, & Alexandria.

XXVIII. Irrumpit deinde & in hac parte geminum mare in terras, quod Rubrum dixere noſtri, Græci Erythræum a rege Erythra, aut (ut alii) Solis repercuſſu talem reddi colorem exiſtimantes: alii ab arena terraque, alii tali aquæ ipſius natura. Sed in duos dividitur ſinus. Is qui ab oriente eſt, Perſicus appellatur, vicies & quinquies centena M. paſſuum circuitu, ut Eratoſthenes tradit. Ex adverſo eſt Arabia, cujus duodecies centena mill. paſſuum eſt longitudo. Rurſus altero ambitur ſinu Arabico nominato. Oceanum qui influit, Azanium appellant. Perſicum introitum V mill. paſſuum la-

titudinis, alii quatuor fecérunt. Ab eo ad intimum ſinum recto curſu undecies centena XXV M. propemodum conſtat eſſe, & ſitum ejus humani capitis effigie. Oneſicritus & Nearchus ab Indo amne in ſinum Perſicum, atque illinc Babylonem Euphratis paludibus, ſcripſerunt vicies & quinquies centena M. paſſuum eſſe.

In Carmaniæ angulo ſunt Chelonophagi, teſtudinum ſuperficie caſas tegentes, carne veſcentes. A flumine Arbi promontorium ipſum inhabitant, præter capita toto corpore hirti, coriiſque piſcium veſtiti. Ab horum tractu Indiam verſus Caicandrus deſerta inſula in oceano, L M. paſſuum traditur: juxtaque eam freto interfluente Stoidis, quæſtuoſa margaritis. A promontorio Carmanis junguntur Armozei. Quidam interponunt Arbios, CCCCII millia paſſuum toto litore. Ibi portus Macedonum, & aræ Alexandri in promontorio. Amnes: Saganos: dein Daras, & Salſos. Ab eo promontorium Themiſteas, inſula Aphrodiſias habitatur. Inde Perſidis initium ad flumen Oroatin, quo dividitur ab Elymaide. Contra Perſidem inſulæ, Philos, Caſandra, Aracia cum monte præalto Neptuno ſacra. Ipſa Perſis adverſus occaſum ſita obtinet litora DL M. paſſuum: etiam in luxum dives, in Parthorum jam pridem translata nomen. Horum de imperio nunc paucis.

XXIX. Regna Parthorum duodeviginti ſunt omnia: ita enim dividunt provincias, circa duo (ut diximus) maria, Rubrum a meridie, Hyrcanum a ſeptemtrione. Ex iis undecim, quæ ſuperiora di-

cuntur, incipiunt a confinio Armeniæ, Caſpiiſque litoribus: pertinent ad Scythas, cum quibus ex æquo degunt. Reliqua ſeptem regna inferiora appellantur. Quod ad Parthos attinet, ſemper fuit Parthia in radicibus montium ſæpius dictorum, qui omnes eas gentes prætexunt. Habet ab ortu Arios, a meridie Carmaniam & Arianos, ab occaſu Pratitas Medos, a ſeptemtrione Hyrcanos, undique deſertis cincta. Ulteriores Parthi Nomades appellantur: citra, deſerta: ab occaſu urbes eorum, quas diximus, Iſſatis & Calliope: ab oriente æſtivo, Europum: ab hiberno, Mania: in medio Hecatompylos, Arſacæ regia: Niſæa Parthyenes nobilis, ubi Alexandropolis a conditore.

Neceſſarium eſt in hoc loco ſignare & Medorum ſitum, terrarumque faciem circumagere ad Perſicum mare, quo facilius deinde reliqua noſcantur. Namque Media ab occaſu tranſverſa oblique Parthiæ occurrens, utraque regna includit. Habet ergo ipſa ab ortu Caſpios, & Parthos: a meridie Sittacenen, & Suſianen, & Perſida: ab occaſu Adiabenen: a ſeptemtrione Armeniam. Perſæ Rubrum mare ſemper accoluere, propter quod is ſinus Perſicus vocatur. Regio ibi maritima, Syrtibolos. Qua vero ipſa ſubit ad Medos, Climax Megale appellatur locus, arduo montis aſcenſu per gradus, introitu anguſto, ad Perſæpolin caput regni, dirutum ab Alexandro. Præterea habet in extremis finibus Laodiceam, ab Antiocho conditam. Inde ad orientem Magi obtinent Paſſagardas caſtellum, in quo Cyri ſepulcrum eſt: & horum Ecbatana op-

pidum translatum ab Dario rege ad montes. Inter Parthos & Arianos excurrunt Paraetaceni. His gentibus & Euphrate, inferiora regna includuntur. Reliqua dicemus a Meſopotamia, excepto mucrone ejus, Arabumque populis, in priore dictis volumine.

XXX. Meſopotamia tota Aſſyriorum fuit, vicatim diſperſa, præter Babylona, & Ninum. Macedones eam in urbes congregavere, propter ubertatem ſoli. Oppida, præter jam dicta, habet Seleuciam, Laodiceam, Artemitam: item in Arabum gente, qui Orei vocantur, & Mardani, Antiochiam, quæ a præfecto Meſopotamiæ Nicanore condita Arabis vocatur. Junguntur his Arabes introrſus Eldamarii. Supra quos ad Pellacontam flumen Bura oppidum, Salmani, & Maſei Arabes. Gordyæis vero juncti Aloni, per quos Zerbis fluvius in Tigrin cadit, Azones, Silici montani, & Orontes, quorum ad occidentem oppidum Gaugamela: item Sue, in rupibus. Supra Silici Claſſitæ, per quos Lycus ex Armenia fertur: Abſidris ad hibernum exortum, Azochis oppidum. Mox in campeſtribus oppida: Dioſpage, Polytelia, Stratonice, Anthemûs. In vicinia Euphratis Nicephorion, quod, ut diximus, Alexander juſſit condi propter loci opportunitatem. Dicta eſt in Zeugmate Apamia, ex qua orientem petentes excipit oppidum apprime munitum, quondam ſtadiorum LXX amplitudine, & ſatraparum regia appellatum, quo tributa conferebantur, nunc in arcem redactum. Durant, ut fuerant, Hebata, & ductu Pompeji Magni terminus Romani

Imperii Oruros, a Zeugmate ducentis quinquaginta millibus paſſuum. Sunt qui tradunt Euphratem Gobaris præfecti opere diductum, ubi eum diximus findi, ne præcipiti curſu Babyloniam infeſtaret: ab Aſſyriis vero univerſis appellatum Armalchar, quod ſignificat regium flumen. Qua derivatur, oppidum fuit Agrani e maximis, quod diruere Perſæ.

Babylon Chaldaicarum gentium caput diu ſummam claritatem obtinuit in toto orbe, propter quam reliqua pars Meſopotamiæ Aſſyriæque Babylonia appellata eſt, ſexaginta millia paſſuum amplexa, muris ducenos pedes altis, quinquagenos latis, in ſingulos pedes ternis digitis menſura ampliore, quam noſtra, interfluo Euphrate, mirabili opere utroque. Durat adhuc ibi Jovis Beli templum. Inventor hic fuit ſideralis ſcientiæ. Cetero ad ſolitudinem rediit, exhauſta vicinitate Seleuciæ, ob id conditæ a Nicatore intra nonageſimum lapidem, in confluente Euphratis foſſa perducti, atque Tigris: quæ tamen Babylonia cognominatur, libera hodie ac ſui juris, Macedonumque moris. Ferunt ei plebis urbanæ DC M. eſſe: ſitum vero mœnium, aquilæ pandentis alas: agrum totius Orientis fertiliſſimum. Invicem ad hanc exhauriendam, Cteſiphontem juxta tertium ab ea lapidem in Chalonitide condidere Parthi, quod nunc caput eſt regnorum. Et poſtquam nihil proficiebatur, nuper Vologeſus rex aliud oppidum Vologeſocertam in vicino condidit. Sunt etiamnum in Meſopotamia oppida: Hipparenum, Chaldæorum doctrina clarum & hoc, ſicut Baby-

lonii, juxta fluvium Narragam, qui dedit civitati nomen. Muros Hipparenorum Perſæ diruere. Orcheni quoque tertia Chaldæorum doctrina, in eodem ſitu locantur, ad meridiem verſi. Ab his Notitæ & Orthophantæ, & Græciochantæ.

Euphrate navigari Babylonem e Perſico mari CCCCXII M. paſſuum tradunt Nearchus & Oneſicritus. Qui vero poſtea ſcripſere, a Seleucia CCCCXL mill. Juba a Babylone Characem CLXXV mill. paſſuum. Fluere aliqui ultra Babylonem continuo alveo, priuſquam diſtrahitur ad rigua, LXXXVII mill. Univerſo autem curſu undecies centenis M. paſſ. Inconſtantiam menſuræ diverſitas auctorum facit, cum Perſæ quoque ſchœnos & paraſangas alii alia menſura determinent. Ubi deſinit alveo munire, ad confinium Characis accedente tractu, ſtatim infeſtant Attali latrones, Arabum gens. Ultra quos Scenitæ. Ambitu vero Euphratis Nomades Arabiæ, uſque ad deſerta Syriæ, unde in meridiem flecti eum diximus, ſolitudines Palmirenas relinquentem. Seleucia abeſt a capite Meſopotamiæ Euphratem navigantibus undecies centena XXV mill. paſſuum. A mari Rubro, ſi Tigri navigetur, CCCXX M. a Zeugmate DXXVII mill. Zeugma a Seleucia Syriæ ad noſtrum litus CLXXV mill. paſſuum. Hæc eſt ibi latitudo terrarum inter duo maria: Parthici vero regni DCCCC, XLIV mill. paſſuum.

XXXI. Eſt etiamnum oppidum Meſopotamiæ in ripa Tigris circa confluentes, quod vocant Digbam. Sed & de Tigri ipſo dixiſſe conveniat. Oritur in regione Armeniæ majoris, fonte conſpicuo in

planitie. Loco nomen Elegoſine eſt. Ipſius qua tardior fluit, Diglito: unde concitatur, a celeritate Tigris incipit vocari. Ita appellant Medi ſagittam. Influit in lacum Arethuſam omnia illata pondera ſuſtinentem, & nitrum nebulis exhalantem. Unum genus ei piſcium eſt, idque tranſcurrentis non miſcetur alveo, ſicut nec e Tigri piſces in lacum tranſnatant. Fertur autem & curſu & colore diſſimilis: tranſvectuſque occurrente Tauro monte in ſpecu mergitur: ſubterque lapſus a latere altero ejus erumpit. Locus vocatur Zoroanda. Eundem eſſe manifeſtum eſt, quod demerſa perfert. Alterum deinde tranſit lacum, qui Thoſpites appellatur: rurſuſque in cuniculos mergitur, & poſt XXV mill. paſſuum circa Nymphæum redditur. Tam vicinum Arſaniæ fluere eum in regione Arrhene Claudius Cæſar auctor eſt, ut cum intumuere, confluant, nec tamen miſceantur: leviorque Arſanias innatat IV M. ferme ſpatio: mox diviſus in Euphratem mergitur. Tigris autem ex Armenia, acceptis fluminibus claris Parthenia, ac Nicephorione, Arabas Oreos, Adiabenoſque diſterminans, & quam diximus Meſopotamiam faciens, luſtratis montibus Gordyæorum circa Apamiam Meſenes oppidum, citra Seleuciam Babyloniam CXXV M. paſſuum diviſus in alveos duos, altero meridiem ac Seleuciam petit, Meſenen perfundens: altero ad ſeptemtrionem flexus, ejuſdem gentis tergo campos Cauchas ſecat. Ubi remeavere aquæ, Paſitigris appellatur. Poſtea recipit ex Media Choaſpem: atque (ut diximus) inter Seleuciam & Cteſiphontem vectus, in lacus Chaldaicos ſe fun-

dit, eoſque LXX M. paſſ. amplitudine implet: mox vaſto alveo profuſus, dextra Characis oppidi infertur mari Perſico X mill. paſſuum ore. Inter duorum amnium oſtia XXV M. paſſuum fuere, aut (ut alii tradunt) VII M. utroque navigabili. Sed longo tempore Euphratem præcluſere Orcheni, & accolæ agros rigantes: nec niſi Paſitigri defertur in mare.

Proxima Tigri regio Parapotamia appellatur. In ea dictum eſt de Meſene. Oppidum ejus Dibitach. Jungitur Chalonitis cum Cteſiphonte, non palmetis modo, verum & olea, pomiſque, aliiſque arbuſtis nobilis. Ad eam pervenit Zagrus mons, ex Armenia inter Medos, Adiabenoſque veniens, ſupra Parætacenen & Perſidem. Chalonitis abeſt a Perſide CCCLXXX M. paſſ. Tantum a Caſpio mari & Aſſyriam abeſſe compendio itinerum aliqui tradunt.

Inter has gentes atque Meſenen Sittacene eſt, eadem Arbelitis, & Palæſtine dicta. Oppidum ejus Sittace Græcorum ab ortu eſt, & Sabata: ab occaſu autem Antiochia, inter duo flumina Tigrin & Tornadotum. Item Apamia, cui nomen Antiochus matris ſuæ impoſuit, Tigris circumfunditur. Hæc dividitur Archoo.

Infra eſt Suſiane, in qua vetus regia Perſarum Suſa, a Dario Hyſtaſpis filio condita: abeſt a Seleucia Babylonia CCCCL mill. paſſuum. Tantundem ab Ecbatanis Medorum per montem Charbanum. In ſeptemtrionali Tigris alveo oppidum eſt Babytace. Abeſt a Suſis CXXXV M. paſſuum. Ibi mortalium ſoli

aurum in odio contrahunt, id defodiunt, ne quo cui ſit in uſu. Suſianis ad orientem verſus junguntur Oxii latrones, & Mizæorum XL populi liberæ feritatis. Supra eos patent Parthuſi, Mardi, & Saitæ, Hyi, qui prætenduntur ſupra Elymaida, quam Perſidi in ora junximus. Suſa a Perſico mari abſunt CCL mill. paſſuum. Qua ſubiit ad eam claſſis Alexandri Paſitigri, vicus ad lacum Chaldaicum vocatur Aphle: unde Suſa navigatione LXV M. D. paſſuum abſunt. Suſianis ab oriente proximi ſunt Coſſæi: ſupra Coſſæos ad ſeptemtrionem Meſabatene ſub monte Cambalido, qui eſt Caucaſi ramus: inde molliſſimo tranſitu in Bactros.

Suſianen ab Elymaide diſterminat amnis Eulæus, ortus in Medis, modicoque ſpatio cuniculo conditus, hac rurſus exortus, & per Meſabatenen lapſus, circuit arcem Suſorum, ac Dianæ templum auguſtiſſimum illis gentibus, & ipſe in magna cærimonia. Siquidem reges non ex alio bibunt, & ob id in longinqua portant. Recipit amnem Hedypnum, præter Aſylum Perſarum venientem, Adunam ex Suſianis. Oppidum juxta eum Magoa, a Charace, XV mill. paſſuum. Quidam hoc in extrema Suſiane ponunt ſolitudinibus proximum.

Infra Eulæum Elymais eſt, in ora juncta Perſidi, a flumine Oroati ad Characem, CCXL mill. paſſuum. Oppida ejus, Seleucia, & Soſirate, appoſita monti Caſyro. Oram, quæ præjacet, minorum Syrtium vice diximus inacceſſam cœno, plurimum limi deferentibus Brixia & Ortacea amnibus: madente & ipſa Elymaide in tantum, ut nullus ſit,

niſi circuitu ejus, ad Perſidem aditus. Infeſtatur & ſerpentibus, quos flumina deportant. Pars ejus maxime invia, Characene vocatur ab oppido, Arabiæ claudente regna, de quo dicemus, expoſita prius M. Agrippæ ſententia. Namque is Mediam & Parthiam, & Perſidem ab oriente Indo, ab occidente Tigri, a ſeptemtrione Tauro, Caucaſo, a meridie Rubro mari terminatas, patere in longitudinem ter & decies centena XX mill. paſſ. in latitudinem DCCCXL prodidit. Præterea per ſe Meſopotamiam ab oriente Tigri, ab occaſu Euphrate, a ſeptemtrione Tauro, a meridie mari Perſico incluſam, longitudine octingentorum mill. paſſ. latitudine CCCLX.

Charax oppidum Perſici ſinus intimum, a quo Arabia Eudæmon cognominata excurrit, habitatur in colle manufacto inter confluentes, dextra Tigrin, læva Eulæum, III mill. paſſuum laxitate. Conditum eſt primum ab Alexandro Magno: qui colonis ex urbe regia Durine (quæ tum interiit) deductis, militumque inutilibus ibi relictis, Alexandriam appellari juſſerat: pagumque Pellæum, a patria ſua, quem proprie Macedonum fecerat. Flumina id oppidum expugnavere. Poſtea Antiochus reſtituit quintus regum, & ſuo nomine appellavit. Iterumque infeſtatum Paſines Sogdonaci filius, rex finitimorum Arabum, quem Juba ſatrapen Antiochi fuiſſe falſo tradit, oppoſitis molibus reſtituit: nomenque ſuum dedit, emunito ſitu juxta, in longitudinem III mill. paſſ. in latitudinem paulo minus. Prius fuit a litore ſtadiis X, & maritimum etiam ipſa inde portum habuit: Juba vero prodente, L M. paſſ.

Nunc abeſſe a litore CXX M. legati Arabum noſtrique negotiatores, qui inde venere, affirmant. Nec ulla in parte plus aut celerius profecere terræ fluminibus invectæ. Magis id mirum eſt, æſtu longe ultra id accedente non repercuſſas. Hoc in loco genitum eſſe Dionyſium, terrarum orbis ſitus recentiſſimum auctorem conſtat, quem ad commentanda omnia in Orientem præmiſit Divus Auguſtus, ituro in Armeniam ad Parthicas Arabicaſque res majore filio. Non me præterit, nec ſum oblitus, ſui quemque ſitus diligentiſſimum auctorem viſum nobis in introitu hujus operis. In hac tamen parte arma Romana ſequi placet nobis, Jubamque regem, ad eundem Cajum Cæſarem ſcriptis voluminibus de eadem expeditione Arabica.

XXXII. Arabia gentium nulli poſtferenda, amplitudine longiſſima, a monte Amano, a regione Ciliciæ Comageneſque deſcendit, ut diximus, multis gentibus eorum deductis illo a Tigrane magno, ſponte vero ad mare noſtrum lituſque Ægyptiacum, ut docuimus: nec non in media Syriæ ad Libanum montem penetrantibus Nubeis, quibus junguntur Ramiſi. Deinde Taranei, deinde Patami. Ipſa vero peninſula Arabia inter duo maria, Rubrum Perſicumque procurrens, quodam naturæ artificio ad ſimilitudinem atque magnitudinem Italiæ mari circumfuſa, in eandem etiam cæli partem nulla differentia ſpectat. Hæc quoque in illo ſitu felix. Populos ejus a noſtro mari uſque ad Palmirenas ſolitudines diximus: reliqua nunc peragemus. Nomadas inde infeſtatoreſque Chaldæorum, Scenitæ

(ut diximus) claudunt & ipſi vagi, ſed a tabernaculis cognominati, quæ ciliciis metantur, ubi libuit. Deinde Nabatæi oppidum includunt Petram nomine in convalle, paulo minus duûm mill. paſſuum amplitudinis, circumdatum montibus inacceſſis amne interfluente. Abeſt a Gaza oppido litoris noſtri DC M. a ſinu Perſico CXXXV M. Huc convenit utrumque bivium, eorum qui & Syria Palmiram petiere, & eorum qui ab Gaza venerunt. A Petra incoluere Omani ad Characem uſque, oppidis quondam claris a Semiramide conditis, Abeſamide & Soractia. Nunc ſunt ſolitudines. Deinde eſt oppidum, quod Characenorum regi paret, in Paſitigris ripa, Forath nomine, in quod a Petra conveniunt: Characemque inde XII M. paſſuum ſecundo æſtu navigant. E Parthico autem regno navigantibus vicus Teredon, infra confluentem Euphratis & Tigris, læva fluminis Chaldæi obtinent, dextra Nomades Scenitæ. Quidam & alia duo oppida longis intervallis Tigri prænavigari tradunt, Barbatiam, mox Thumatam: quod abeſſe a Petra decem dierum navigatione, noſtri negotiatores dicunt, Characenorumque regi parere: & Apamiam ſitam, ubi reſtagnatio Euphratis cum Tigri confluat. Itaque molientes incurſionem Parthos operibus objectis inundatione arceri.

Nunc a Charace dicimus oram Epiphani primum exquiſitam. Locus ubi Euphratis oſtium fuit: flumen Salſum: promontorium Chaldone: voragini ſimilius, quam mari, per L M. paſſ. oræ: flumen Achana: deſerta C M. paſſ. uſque ad inſulam Icha-

ram. Sinus Capeus, quem accolunt Gaulopes & Chateni. Sinus Gerraicus. Oppidum Gerra v M. paſſ. amplitudine, turres habet ex ſalis quadratis molibus. A litore L M. paſſuum, regio Attene. Ex adverſo Tylos inſula, totidem millibus a litore, plurimis margaritis celeberrima, cum oppido ejuſdem nominis: juxtaque altera minor, a promontorio ejus XII M. D. paſſ. Ultra, magnas adſpici inſulas tradunt, ad quas non ſit perventum. Hujus ambitum CXII M. D. paſſuum, a Perſide longius abeſſe, adiri uno alveo anguſto. Inſula Aſgilia: Gentes: Nocheti, Zurachi, Borgodi, Cataræi, Nomades. Flumen Cynos. Ultra navigationem incompertam ab eo latere propter ſcopulos tradit Juba, prætermiſſa mentione oppidi Omanorum Batraſabbes, & Omanæ, quod priores celebrem portum Carmaniæ fecere. Item Omnæ & Athanæ, quæ nunc oppida maxime celebrari a Perſico mari noſtri negotiatores dicunt. A flumine Canis, ut Juba tradit, mons aduſto ſimilis. Gentes Epimaranitæ. Mox Ichthyophagi: inſula deſerta: gens, Bathymi. Eblitæi montes, inſula Omœnus. Portus Machorbe: inſulæ Etaxalos, Onchobrice: gens, Chadæi. Inſulæ ſine nominibus multæ: celebres vero, Iſura, Rhinnea, & proxima, in qua ſcriptæ ſunt ſtelæ lapideæ literis incognitis. Goboea portus, Bragæ inſulæ deſertæ. Gens Thaludæi. Dabanegoris regio. Mons Orſa cum portu. Sinus Duatus, inſulæ multæ. Mons Tricoryphos. Regio Cardalena, inſulæ Solanidæ, Capina. Item Ichthyophagorum. Deinde Glari. Litus Hammæum, ubi auri metalla. Regio Canauna,

gentes Apitami, Gaſani. Inſula Devade: fons Goralus. Inſulæ Calæu & Amnamethu. Gens Darræ. Inſulæ: Chelonitis: Ichthyophagôn multæ, Eodanda deſerta, Baſag, multæ Sabæorum. Flumina: Thamar, Amnon: inſulæ Dolicæ. Fontes: Daulotes, Dora. Inſulæ: Pteros, Labatanis, Coboris, Sambracate, & oppidum eodem nomine in continenti. A meridie inſulæ multæ, maxima Camari. Flumen, Myſecros. Portus, Leupas. Scenitæ Sabæi. Inſulæ multæ. Emporium eorum Acila, ex quo in Indiam navigatur. Regio, Amithoſcuta: Damnia. Mizi majores & minores, Drimati. Naumachæorum promontorium contra Carmaniam eſt. Diſtat quinquaginta mill. paſſuum. Mira res ibi traditur: Numenium ab Antiocho rege Meſenæ præpoſitum, ibi viciſſe eodem die claſſe, æſtuque reverſo iterum equitatu contra Perſas dimicantem, & gemina trophæa eodem in loco Jovi ac Neptuno ſtatuiſſe.

Inſula in alto objacet Ogyris, clara Erythra rege ibi ſepulto. Diſtat a continente CXXV mill. paſſuum, circuitu CXII M. paſſuum. Nec minus altera clara in Azanio mari Dioſcoridu, diſtans a Syagro extimo promontorio CCLXXX mill. paſſ.

Reliqui in continente a Noto etiamnum Auſaritæ: inde in montes VIII dierum tranſitus. Gentes: Larendani, Catabani, Gebanitæ pluribus oppidis, ſed maximis, Nagia, & Tamna templorum LXV. Hæc eſt amplitudinis ſignificatio. Promontorium, a quo ad continentem Troglodytarum L M. paſſ. Toani, Aſcitæ, Chatramotitæ, Tomabei, Antidalei, Lexianæ, Agræi, Cerbani, Sabæi Arabum, prop-

ter thura clariſſimi, ad utraque maria porrectis gentibus. Oppida eorum in Rubro litore: Marane, Marma, Corolia, Sabatha: intus oppida, Naſcus, Cardava, Carnus, & quo merces odorum deferunt, Tomala. Pars eorum Atramitæ, quorum caput Sabota, LX templa muris includens. Regia tamen omnium Mariaba. Sinum obtinet XCIV M. paſſ. refertum inſulis odoriferis. Atramitis in mediterraneo junguntur Minæi: mare accolunt & Elamitæ, oppida ejuſdem nominis. Iis juncti Cagulatæ. Oppidum Sibi, quod Græci Apaten vocant. Arſi, Codani, Vadei, oppido magno: Banaſaſæi, Lechieni: Sygaros inſula, quam canes non intrant, expoſitique circa litora errando moriuntur. Sinus intimus, in quo Leanitæ, qui nomen ei dedere. Regia eorum Agra, & in ſinu Læana, vel, ut alii, Ælana. Nam & ipſum ſinum noſtri Ælaniticum ſcripſere, alii Ælenaticum, Artemidorus Aleniticum, Juba Læaniticum. Circuitus Arabiæ a Charace Læana colligere proditur quadragies ſepties centena LXX M. Juba paulo minus quadragies centenis M. putat. Latiſſima eſt a ſeptemtrione inter oppida Heroum & Characem.

Nunc & reliqua mediterranea ejus dicantur. Nabatæis Thimaneos junxerunt veteres: nunc ſunt Taveni, Suelleni, Arraceni, Areni: oppidum, in quo omnis negotiatio convenit. Hemuatæ, Analitæ: oppida, Domatha, Egra: Thamudeni, oppidum Badanatha. Carrei, oppidum Carriata: Achoali, oppidum Phoda: ac Minæi, a rege Cretæ Minoe (ut exiſtimant) originem trahentes: quorum Charmæi: oppidum XIV mill. paſſ. Ma-

riaba Baramalacum, & ipſum non ſpernendum: item Carnon. Rhadamæi, & horum origo Rhadamanthus putatur frater Minois. Homeritæ, Maſſala oppido. Hamirei, Gedranitæ, Ampræ, Ilisanitæ, Bachilitæ, Sammei, Amathei cum oppidis Neſſa & Cenneſſeri. Zamareni cum oppidis Sajace, Scantate, Bacaſcami. Riphearma oppidum, quo vocabulo hordeum appellant. Autei & Ravi, Gyrei & Mathatæi, Helmodenes cum oppido Ebode. Agacturi in montibus, oppido XX mill. paſſuum, in quo fons Emiſchabales, quod ſignificat camelorum oppidum. Ampelone colonia Mileſiorum. Actrida oppidum: Calingii, quorum Mariaba oppidum ſignificat dominos omnium. Oppida: Pallon, Urannimal juxta flumen, per quod Euphratem emergere putant. Gentes: Agrei, Ammonii. Oppidum Athene, Cauranani, quod ſignificat ditiſſimos armento: Coranitæ, Cæſani, Choani. Fuerunt & Græca oppida, Arethuſa, Lariſſa, Chalcis; deleta variis bellis.

Romana arma ſolus in eam terram adhuc intulit Ælius Gallus ex equeſtri ordine. Nam C. Cæſar Auguſti filius proſpexit tantum Arabiam. Gallus oppida diruit non nominata ab auctoribus, qui ante ſcripſerunt, Negram, Amneſtrum, Neſcam, Maguſam, Tammacum, Labeciam, & ſupra dictam Mariabam, circuitu VI mill. paſſuum. Item Caripeta, quo longiſſime proceſſit. Cetera explorata retulit: Nomades lacte & ferina carne veſci: reliquos vinum, ut Indos, palmis exprimere, oleum ſeſamæ. Numeroſiſſimos eſſe Homeritas: Minæis fertiles

agros palmetis arbuſtiſque, in pecore divitias. Cerbanos & Agræos armis præſtare, maxime Chatramotitas. Carreis latiſſimos & fertiliſſimos agros. Sabæos ditiſſimos ſilvarum fertilitate odorifera, auri metallis, agrorum riguis: mellis ceræque proventu. De odoribus ſuo dicemus volumine. Arabes mitrati degunt, aut intonſo crine: barba abraditur, præterquam in ſuperiore labro. Aliis & hæc intonſa: mirumque dictu ex innumeris populis pars æqua in commerciis, aut latrociniis degit: in univerſum gentes ditiſſimæ, ut apud quas maximæ opes Romanorum Parthorumque ſubſiſtant, vendentibus quæ e mari aut ſilvis capiunt, nihil invicem redimentibus.

XXXIII. Nunc reliquam oram Arabiæ contrariam perſequemur. Timoſthenes totum ſinum quatridui navigatione in longitudinem taxavit, bidui in latitudinem, anguſtias VII mill. D. paſſus. Eratoſthenes ab oſtio decies & ter centena mill. in quamque partem. Artemidorus Arabiæ latere decies ſepties centena quinquaginta mill. Troglodytico vero, undecies centena XXXVII M. paſſ. Ptolemaida uſque. Agrippa decies ſepties centena XXII mill. paſſuum, ſine differentiis laterum. Plerique latitudinem CCCCLXXV prodiderunt, fauceſque hiberno orienti obverſas, alii VI mill. alii VII mill. alii XII mill. paſſuum patere.

Situs autem ita ſe habet. A ſinu Ælanitico alter ſinus, quem Arabes Æant vocant, in quo Heroum oppidum eſt. Fuit & Cambyſu inter Nelos & Marchadas, deductis eo ægris exercitus. Gens Tyra-

Daneon portus: ex quo navigabilem alveum perducere in Nilum, qua parte ad Delta dictum decurrit, ſexagies & bis centena mill. paſſuum intervallo (quod inter flumen & Rubrum mare intereſt) primus omnium Seſoſtris Ægypti rex cogitavit: mox Darius Perſarum: deinde Ptolemæus ſequens: qui & duxit foſſam latitudine pedum centum, altitudine XL, in longitudinem XXXVII mill. D. paſſuum uſque ad Fontes amaros. Ultra deterruit inundationis metus, excelſiore tribus cubitis Rubro mari comperto, quam terra Ægypti. Aliqui non eam afferunt cauſam, ſed ne immiſſo mari corrumperetur aqua Nili, quæ ſola potus præbet. Nihilominus iter totum terendo frequentatur a mari Ægyptio, quod eſt triplex: unum a Peluſio per arenas, in quo niſi calami defixi regant, via non reperitur, ſubinde aura veſtigia operiente. Alterum vero duobus mill. paſſuum ultra Caſium montem, quod a ſexaginta mill. paſſuum redit in Peluſiacam viam. Accolunt Arabes Autei. Tertium a Gerrho (quod Adipſon vocant) per eoſdem Arabes ſexaginta mill. paſſuum propius, ſed aſperum montibus, & inops aquarum. Eæ viæ omnes Arſinoen ducunt, conditam ſororis nomine in ſinu Charandra, a Ptolemæo Philadelpho, qui primus Troglodyticen excuſſit, & amnem qui Arſinoen præfluit, Ptolemæum appellavit. Mox oppidum parvum eſt Ænnum, pro quo alii Philoteram ſcribunt. Deinde ſunt Azarei, ex Troglodytarum connubiis, Arabes feri. Inſulæ: Sapirene, Scytala: mox deſerta ad Myoshormon, ubi fons Tadnos. Mons Æas. Inſula Jambe, portus multi.

Berenice, oppidum matris Philadelphi nomine, ad quod iter a Copto diximus. Arabes Autei, & Gebadei.

XXXIV. Troglodytice, quam priſci Michoën, alii Midoen dixere. Mons Pentedactylos: inſulæ Stenæ deiræ aliquot, Halonneſi non pauciores: Cardamine, Topazos, quæ gemmæ nomen dedit. Sinus inſulis refertus: ex iis quæ Mareu vocantur, aquoſæ: quæ Eratonos, ſitientes. Regum ii præfecti fuere. Introrſus Candei, quos Ophiophagos vocant, ſerpentibus veſci aſſueti, neque alia regio fertilior earum.

Juba, qui videtur diligentiſſime proſecutus hæc, omiſit in hoc tractu (niſi ſi exemplarium vitium eſt) Berenicen alteram, quæ Panchryſos cognominata eſt: & tertiam, quæ Epidires, inſignem loco. Eſt enim ſita in cervice longe procurrente, ubi fauces Rubri maris VII mill. D. paſſuum ab Arabia diſtant. Inſula ibi Cytis, topazium ferens & ipſa.

Ultra ſilvæ, ubi Ptolemaïs a Philadelpho condita ad venatus elephantorum, ob id Epitheras cognominata, juxta lacum Monoleum. Hæc eſt regio ſecundo volumine a nobis ſignificata: in qua quadraginta quinque diebus ante ſolſtitium, totidemque poſtea, hora ſexta conſumuntur umbræ, & in meridiem reliquis horis cadunt, ceteris diebus in ſeptemtrionem: cum in Berenice, quam primam poſuimus, ipſo die ſolſtitii ſexta hora umbræ in totum abſumantur, nihilque adnotetur aliud novi. DCII mill. paſſuum intervallo a Ptolemaide, res ingentis exempli, locuſque ſubtilitatis immenſæ, mun-

do ibi deprehenſo, cum indubitata ratione umbrarum Eratoſthenes menſuram terræ prodere inde cœperit. Hinc Azanium mare: promontorium, quod aliqui Hiſpalum ſcripſere: lacus, Mandalum: inſula Colocaſitis, & in alto multæ, in quibus teſtudo plurima. Oppidum Suche, inſula Daphnidis, oppidum Aduliton. Ægyptiorum hoc ſervi a dominis profugi condidere. Maximum hic emporium Troglodytarum, etiam Æthiopum. Abeſt a Ptolemaide quinque dierum navigatione. Deferunt plurimum ebur, rhinocerotum cornua, hippopotamorum coria, chelyon teſtudinum, ſphingia, mancipia. Supra, Æthiopes Aroteres: inſulæ, quæ Aliæu vocantur, item Bacchias & Antibacchias, & Stratonis. Hinc in ora Æthiopiæ ſinus incognitus, quod admiremur, cum ulteriora mercatores ſcrutentur. Promontorium, in quo fons Cucios, expetitus navigantibus. Ultra Iſidis portus, decem dierum remigio ab oppido Adulitarum diſtans. In eum Troglodytis myrrha confertur. Inſulæ ante portum duæ, Pſeudopylæ vocantur: interiores totidem, Pylæ: in altera ſtelæ lapideæ literis ignotis. Ultra ſinus Abalites. Inſula Diodori, & aliæ deſertæ: per continentem quoque deſerta: oppidum Gaza, promontorium & portus Moſſylicus, quo cinnamomum devehitur. Hucuſque Seſoſtris exercitum duxit.

Aliqui unum Æthiopiæ oppidum ultra ponunt in litore Baragaza. A Moſſylico promontorio Atlanticum mare incipere vult Juba, præter Mauritanias ſuas Gadeis uſque navigandum Coro. Cujus tota ſententia hoc in loco ſubtrahenda non eſt. A

promontorio Indorum, quod vocatur Lepteacra, ab aliis Drepanum, proponit recto curſu præter Exuſtam, ad Malchu inſulam quindecies centena mill. paſſuum eſſe. Inde ad locum quem vocant Sceneos, ccxxv M. Inde ad inſulam Adanu, centum quinquaginta mill. paſſuum. Sic fieri ad apertum mare decies octies centena LXXV mill. paſſuum. Reliqui omnes propter Solis ardorem navigari poſſe non putaverunt. Quin & commercia ipſa infeſtant ex inſulis Arabes Aſcitæ appellati, quoniam bubulos utres binos ſternentes ponte piraticam exercent ſagittis venenatis. Gentes Troglodytarum idem Juba tradit Therothoas a venatu dictos, miræ velocitatis: ſicut Ichthyophagos, natantes, ceu maris animalia: Bargenos, Zageras, Chalybas, Saxinas, Syrecas, Daremas, Domazanes. Quin & accolas Nili a Syene non Æthiopum populos, ſed Arabum eſſe dicit uſque Meroen. Solis quoque oppidum, quod non procul Memphi in Ægypti ſitu diximus, Arabas conditores habere. Sunt & qui ulteriorem ripam Æthiopiæ auferant, annectantque Africæ, ripas autem incolere propter aquam. Nos relicto cuique intelligendi arbitrio, oppida quo traduntur ordine utrinque ponemus.

XXXV. A Syene, & prius Arabiæ latere, gens Catadupi. Deinde Syenitæ. Oppida: Tacompſon, quam quidam appellaverunt Thathicen, Aranium, Seſanium, Sandura, Naſaudum, Anadoma, Cumara, Peta & Bochiana, Leuphithorga, Tantarene, Mœchindira, Noa, Gophoa, Gyſtate, Megeda, Lea, Rhemnia, Nupſia, Dirca, Pataga, Bagada, Duma-

na, Rhadata, in quo felis aurea pro Deo colebatur. Boron in mediterraneo, Mallos, proximum Meroæ: ſic prodidit Bion.

Juba aliter: Oppidum in monte Megatichos, inter Ægyptum & Æthiopiam, quod Arabes Myrſon vocavere. Deinde Tacompſon, Aranium, Seſanium, Piden, Mamuda, Corambin, juxta eam bituminis fontem: Hammodara, Proſda, Parenta, Mama, Teſſara, Gallas, Zoton, Graucomen, Emeum, Pidibotas, Hebdomecontacometas, Nomadas in tabernaculis viventes: Cyſten, Pemmam, Gadagalen, Paloin, Primin, Nupſin, Daſelin, Patin, Gambreves, Magaſen, Segaſmala, Cranda, Denna, Cadeuma, Thena, Batha, Alana, Macum, Scammos, Goram in inſula: ab iis Abala, Androcalim, Seren, Mallos, Agocen.

Ex Africæ latere tradita ſunt eodem nomine Tacompſos altera, ſive pars prioris: Magora, Sea, Edoſa, Pelenaria, Pyndis, Maguſa, Bauma, Linitima, Spintum, Sydopta, Genſora, Pindicitora, Agugo, Orſima, Suaſa, Maumarum, Urbim, Mulon, quod oppidum Græci Hypaton vocarunt: Pagoargas, Zamnes, unde elephanti incipiant: Mamblia, Berreſa, Cetuma. Fuit quondam & Epis oppidum contra Meroen, antequam Bion ſcriberet, deletum.

Hæc ſunt prodita uſque Meroen: ex quibus hoc tempore nullum prope utroque latere exſtat. Certe ſolitudines nuper renuntiavere principi Neroni, miſſi ab eo milites prætoriani cum tribuno ad explorandum, inter reliqua bella & Æthiopicum cogitanti. Intravere autem & eo arma Romana Divi

Auguſti temporibus, duce P. Petronio, & ipſo equeſtris ordinis præfecto Ægypti. Is oppida eorum expugnavit, quæ ſola invenerat, quo dicemus ordine: Pſelcin, Primin, Aboccin, Phthurin, Cambuſin, Attevan, Stadiſin, ubi Nilus præcipitans ſe, fragore auditum accolis aufert. Diripuit & Napata. Longiſſime autem a Syene progreſſus eſt DCCCCLXX mill. paſſuum. Nec tamen arma Romana ibi ſolitudinem fecerunt. Ægyptiorum bellis attrita eſt Æthiopia, viciſſim imperitando ſerviendoque, clara & potens etiam uſque ad Trojana bella Memnone regnante: & Syriæ imperitaſſe eam, noſtroque litori, ætate regis Cephei, patet Andromedæ fabulis.

Simili modo & de menſura ejus varia prodidere: primus Dalion ultra Meroen longe ſubvectus. Mox Ariſtocreon, & Bion, & Baſilis: Simonides minor etiam, quinquennio in Meroe moratus, cum de Æthiopia ſcriberet. Nam & Timoſthenes claſſium Philadelphi præfectus, ſine menſura, dierum LX a Syene Meroen iter prodidit: Eratoſthenes DCXXV mill. Artemidorus DC mill. Seboſus ab Ægypti extremis ſedecies centena LXXV mill. paſſuum: unde proxime dicti duodecies centena L M. Verum omnis hæc finita nuper diſputatio eſt, quoniam a Syene DCCCLXXIII mill. Neronis exploratores renuntiavere his modis: A Syene Hieran ſycaminon LIV mill. paſſuum. Inde Tama LXXII millia paſſuum. Regionem Evonymiton Æthiopum primam, CXX, Acinam LIV mill. Pitaran XXV, Tergedum, CVI mill. Inſulam Gagauden eſſe in medio eo tractu. Inde primum viſas aves pſittacos, & ab altera (quæ vocatur Artigula) ani-

mal ſphingion, a Tergedo cynocephalos. Inde Napata LXXX mill. Oppidum id parvum inter prædicta ſolum. Ab eo ad inſulam Meroen CCCLX M. Herbas circa Meroen demum viridiores, ſilvarumque aliquid apparuiſſe, & rhinocerotum elephantorumque veſtigia. Ipſum oppidum Meroen ab introitu inſulæ abeſſe LXX mill. paſſuum: juxtaque aliam inſulam Tadu dextro ſubeuntibus alveo, quæ portum faceret. Ædificia oppidi pauca. Regnare feminam Candacem, quod nomen multis jam annis ad reginas tranſiit. Delubrum Hammonis & ibi religioſum, & toto tractu ſacella. Ceterum cum potirentur rerum Æthiopes, inſula ea magnæ claritatis fuit. Tradunt armatorum CCL mill. dare ſolitam, artificum CCCC M. alere. Reges Æthiopum XLV & hodie traduntur. Univerſa vero gens Ætheria appellata eſt, deinde Atlantia, mox a Vulcani filio Æthiope Æthiopia.

Animalium hominumque effigies monſtriferas circa extremitates ejus gigni minime mirum, artifici ad formanda corpora effigieſque cælandas mobilitate ignea. Ferunt certe ab orientis parte intima gentes eſſe ſine naribus, æquali totius oris planitie. Alias ſuperiore labro orbas, alias ſine linguis. Pars etiam ore concreto & naribus carens, uno tantum foramine ſpirat, potumque calamis avenæ trahit, & grana ejuſdem avenæ ſponte provenientis ad veſcendum. Quibuſdam pro ſermone nutus motuſque membrorum eſt. Quibuſdam ante Ptolemæum Lathurum regem Ægypti ignotus fuit uſus ignium. Quidam & Pygmæorum gentem prodiderunt inter paludes, ex quibus Nilus oriretur.

In ora autem, ubi deſiimus, continui montes, ardentibus ſimiles rubent. Troglodytis & Rubro mari a Meroe tractus omnis ſuperponitur: a Napata tridui itinere ad Rubrum litus, aqua pluvia ad uſum compluribus locis ſervatur, fertiliſſima regione, quæ intereſt, auri. Ulteriora Atabuli, Æthiopum gens tenet. Deinde contra Meroen Megabari, quos aliqui Adiabaras nominavere, oppidum habent Apollinis. Pars eorum Nomades, quæ elephantis veſcitur. Ex adverſo in Africæ parte Macrobii. Rurſus a Megabaris Memnones & Davelli, dierumque viginti intervallo Critenſi. Ultra eos Dochi, deinde Gymnetes ſemper nudi. Mox Anderæ, Mathitæ, Meſagebes, Hipporeæ, atri coloris tota corpora rubrica illinunt. At ex Africæ parte Medimni. Deinde Nomades cynocephalorum lacte viventes, Olabi, Syrbotæ, qui octonûm cubitorum eſſe dicuntur.

Ariſtocreon Libyæ latere a Meroe oppidum Tolen dierum quinque itinere tradit. Inde dierum duodecim Eſar Ægyptiorum oppidum, qui Pſammetichum fugerint. In eo produntur annis trecentis habitaſſe. Contra in Arabico latere Daron oppidum eſſe eorum. Bion autem Sapen vocat, quod ille Eſar, & ipſo nomine advenas ait ſignificari. Caput eorum in inſula, Sembobitin: & tertium in Arabia, Sai. Inter montes autem & Nilum Symbari ſunt, Paluogges: in ipſis vero montibus Aſachæ multis nationibus. Abeſſe a mari dicuntur dierum quinque itinere. Vivunt elephantorum venatu. Inſula in Nilo Semberritarum, reginæ paret. Ab ea Nubei Æthiopes dierum octo itinere. Oppidum eorum Nilo impoſi-

tum, Tenupſis. Sambri, apud quos quadrupedes omnes ſine auribus, etiam elephanti. At ex Africæ parte Ptoembari, Ptoemphanæ, qui canem pro rege habent, motu ejus imperia augurantes: Auruſpi oppido longe a Nilo ſito. Poſtea Achiſarmi, Phaliges, Marigeri, Caſamarri.

Bion alia oppida in inſulis tradit, a Sembobiti Meroen verſus dierum toto itinere viginti. Proximæ inſulæ oppidum Semberritarum ſub regina: & aliud Aſar: alterius oppidum Daron. Tertium Medoen vocant, in qua oppidum Aſel. Quartam eodem, quo oppidum, nomine Garoden. Inde per ripas oppida: Navos, Modundam, Andatim, Secundum, Colligat, Secande, Navectabe, Cumi, Agroſpi, Ægipam, Candrogari, Arabam, Summaram.

Regio ſupra Sirbitum, ubi deſinunt montes, traditur a quibuſdam habere maritimos Æthiopas, Niſicaſtes, Niſitas, quod ſignificat ternûm & quaternûm oculorum viros: non quia ſic ſint, ſed quia ſagittis præcipua contemplatione utantur. Ab ea vero parte Nili, quæ ſupra Syrtes majores, oceanumque meridianum protenditur, Dalion vocatos eſſe dicit, pluvia tantum aqua utentes Ciſoros, Longoporos. Ab Œcalicibus dierum quinque itinere Uſibalcos, Iſuelos, Pharuſos, Valios, Ciſpios. Reliqua deſerta. Deinde ſabuloſa. Ad occidentem verſus Nigroe, quorum rex unum oculum habeat in fronte. Agriophagi, pantherarum & leonum carnibus maxime viventes. Pamphagi, omnia mandentes. Anthropophagi humana carne veſcentes. Cynamolgi, caninis capitibus. Artabatitæ quadrupe-

dum ferarum modo vagi. Deinde Heſperii, Peroſi, quos in Mauritaniæ confinio diximus. Pars quædam Æthiopum locuſtis tantum vivit, fumo & ſale duratis in annua alimenta: ii quadrageſimum annum vitæ non excedunt.

Æthiopum terram univerſam cum mari Rubro patere in longitudinem ſemel & vicies centena LXX mill. paſſuum: in latitudinem cum ſuperiore Ægypto duodecies centena XCVIII M. Agrippa exiſtimavit. Quidam longitudinem ita diviſerunt: a Meroe Sirbitum, XII dierum navigationem. Ab ea XII ad Davellos. Ab iis ad oceanum Æthiopicum ſex dierum iter. In totum autem ab oceano ad Meroen DCXXV M. paſſuum eſſe inter auctores fere convenit: inde Syenen, quantum diximus. Sita eſt Æthiopia ab oriente hiberno ad occidentem hibernum. Meridiano cardine ſilvæ ebeno maxime virent: a media ejus parte imminens mari mons excelſus, æternis ardet ignibus, Theôn ochema dictus Græcis: a quo navigatio quatridui ad promontorium, quod Heſperion ceras vocatur, confine Africæ juxta Æthiopas Heſperios. Quidam & in eo tractu modicos colles amœna opacitate veſtitos Ægipanum Satyrorumque produnt.

XXXVI. Inſulas toto eo mari & Ephorus complures eſſe tradidit, & Eudoxus, & Timoſthenes: Clitarchus vero Alexandro regi renuntiatam adeo divitem, ut equos incolæ talentis auri permutarent. Alteram, ubi ſacer mons opacus ſilva repertus eſſet, diſtillantibus arboribus odore miræ ſuavitatis. Contra ſinum Perſicum Cerne nominatur

inſula adverſa Æthiopiæ, cujus neque magnitudo, neque intervallum a continente conſtat, Æthiopas tantum populos habere proditur. Ephorus auctor eſt, a Rubro mari navigantes in eam non poſſe propter ardores ultra quaſdam columnas (ita appellantur parvæ inſulæ) provehi. Polybius in extrema Mauritania contra montem Atlantem a terra ſtadia octo abeſſe prodidit Cernen. Nepos Cornelius ex adverſo maxime Carthaginis a continente paſſus mille: non ampliorem circuitu duobus millibus. Traditur & alia inſula contra montem Atlantem, & ipſa Atlantis appellata. Ab ea quinque dierum navigatione ſolitudines ad Æthiopas Heſperios, & promontorium, quod vocavimus Heſperion ceras, inde primum circumagente ſe terrarum fronte in occaſum, ac mare Atlanticum. Contra hoc quoque promontorium Gorgades inſulæ narrantur, Gorgonum quondam domus, bidui navigatione diſtantes a continente, ut tradit Xenophon Lampſacenus. Penetravit in eas Hanno Pœnorum Imperator, prodiditque hirta feminarum corpora, viros pernicitate evaſiſſe: duarumque Gorgonum cutes argumenti & miraculi gratia in Junonis templo poſuit, ſpectatas uſque ad Carthaginem captam. Ultra has etiamnum duæ Heſperidum inſulæ narrantur. Adeoque omnia circa hæc incerta ſunt, ut Statius Seboſus a Gorgonum inſulis prænavigatione Atlantis dierum XL ad Heſperidum inſulas curſum prodiderit, ab iis ad Heſperu ceras unius. Nec Mauritaniæ inſularum certior fama eſt. Paucas modo conſtat eſſe ex adverſo Autololum, a Juba repertas, in

quibus Gætulicam purpuram tingere inſtituerat.

XXXVII. Sunt, qui ultra eas Fortunatas putant eſſe, quaſdamque alias: quarum numero idem Seboſus etiam ſpatia complexus, Junoniam abeſſe a Gadibus DCCL mill. paſſuum tradit. Ab ea tantundem ad occaſum verſus Pluvialiam, Caprariamque: in Pluvialia non eſſe aquam, niſi ex imbribus. Ab iis CCL mill. paſſuum Fortunatas contra læva Mauritaniæ in IX horam Solis: vocari Convallem a convexitate, & Planariam a ſpecie: Convallis circuitum CCC mill. paſſuum. Arborum ibi proceritatem ad centum XIV pedes adoleſcere.

Juba de Fortunatis ita inquiſivit: ſub meridie quoque poſitas eſſe prope occaſum, a Purpurariis DCXXV mill. paſſuum, ſic ut CCL ſupra occaſum navigetur: deinde per LXXV mill. paſſuum ortus petatur. Primam vocari Ombrion nullis ædificiorum veſtigiis: habere in montibus ſtagnum, arbores ſimiles ferulæ: ex quibus aqua exprimatur, ex nigris amara, ex candidioribus potui jucunda. Alteram inſulam Junoniam appellari, in ea ædiculam eſſe tantum lapide exſtructam. Ab ea in vicino eodem nomine minorem. Deinde Caprariam lacertis grandibus refertam. In conſpectu earum eſſe Nivariam, quæ hoc nomen accepit a perpetua nive, nebuloſam. Proximam ei Canariam vocari a multitudine canum ingentis magnitudinis; ex quibus perducti ſunt Jubæ duo: apparentque ibi veſtigia ædificiorum. Cum autem omnes copia pomorum & avium omnis generis abundent, hanc & palmetis caryotas ferentibus, ac nuce pinea abundare. Eſ-

ſe copiam & mellis. Papyrum quoque & ſiluros in amnibus gigni: infeſtari eas belluis, quæ expellantur aſſidue, putreſcentibus.

XXXVIII. At abunde orbe terrarum extra intra indicato, colligenda in arctum menſura æquorum videtur. Polybius a Gaditano freto longitudinem directo curſu ad os Mæotis, tricies & quater centena XXXVII mill. D paſſuum prodidit. Ab eodem initio ad orientem recto curſu Siciliam duodecies centena LX mill. D paſſuum, Cretam CCCLXXV M. paſſuum, Rhodum CLXXXIII M. D paſſuum: Chelidonias tantundem: Cyprum CCCXXII M. paſſuum. Inde Syriæ Seleuciam Pieriam CXV mill. D paſſuum. Quæ computatio efficit vicies quater centena XL M. paſſuum. Agrippa hoc idem intervallum a freto Gaditano ad ſinum Iſſicum per longitudinem directam tricies & quater centena XL paſſuum mill. taxat, in quo haud ſcio an ſit error numeri, quoniam idem a Siculo freto Alexandriam curſus duodecies centena L mill. paſſuum tradidit. Univerſus autem circuitus per ſinus dictos ab eodem exordio colligit ad Mæotin lacum, centies centena LVI mill. paſſuum. Artemidorus adjicit DCCLIII mill. Idem cum Mœotide centies ſeptuagies & ter centena XC M. paſſuum eſſe tradit. Hæc eſt menſura inermium, & pacata audacia fortunam provocantium hominum. Nunc ipſarum partium magnitudo comparabitur, utcunque difficultatem afferet auctorum diverſitas. Aptiſſime tamen ſpectabitur ad longitudinem latitudine addita. Eſt ergo ad hoc præſcriptum Europæ magnitudo octogies bis centena XCIV mill. paſſuum. Africæ

(ut media ex omni varietate prodentium ſumatur computatio) efficit longitudo tricies ſepties centena XCIV mill. Latitudo, qua colitur, nuſquam ducenta quinquaginta millia paſſuum excedit. Sed quoniam a Cyrenaica ejus parte nongentorum decem millium paſſuum eam fecit Agrippa, deſerta ejus ad Garamantas uſque, qua noſcebantur, complectens; univerſam menſuram, quæ venit in computationem, quadragies ſexies centena VIII mill. paſſuum efficit. Aſiæ longitudo in confeſſo eſt ter & ſexagies centena LXXV mill. paſſuum. Latitudo ſane computetur ab Æthiopico mari Alexandriam juxta Nilum ſitam, ut per Meroen & Syenen menſura currat, decies octies centena LXXV mill. paſſuum. Apparet ergo, Europam paulo minus dimidia Aſiæ parte majorem eſſe, quam Aſiam. Eandem altero tanto & ſexta parte Africæ, ampliorem quam Africam. Quod ſi miſceantur omnes ſummæ, liquido patebit, Europam totius terræ tertiam eſſe partem & octavam paulo amplius: Aſiam vero quartam & quartamdecimam, Africam autem quintam & inſuper ſexageſimam.

XXXIX. His addemus etiamnum unam Græcæ inventionis ſententiam vel exquiſitiſſimæ ſubtilitatis, ut nihil deſit in ſpectando terrarum ſitu: indicatiſque regionibus noſcatur, & cum qua cuique earum ſocietas ſit, ſive cognatio dierum ac noctium, quibuſque inter ſe pares umbræ & æqua mundi convexitas. Ergo reddetur hoc etiam, terræque univerſæ in membra cæli digerentur. Plura ſunt autem hæc ſegmenta mundi, quæ noſtri circulos appellavere, Græci parallelos.

Principium habet Indiæ pars verſa ad auſtrum. Patet uſque Arabiam & Rubri maris accolas. Continentur Gedroſi, Perſæ, Carmani, Elymæi, Parthyene, Aria, Suſiane, Meſopotamia, Seleucia cognominata Babylonia, Arabia ad Petras uſque, Syria Cœle, Peluſium, Ægypti inferiora, quæ Χώρα vocatur Alexandriæ, Africæ maritima, Cyrenaica oppida omnia, Thapſus, Adrumetum, Clupea, Carthago, Utica, uterque Hippo, Numidia, Mauritania utraque, Atlanticum mare, columnæ Herculis. In hoc cæli circumflexu æquinoctii die media, umbilicus, quem Gnomonem vocant, VII pedes longus, umbram non amplius IV pedes longam reddit. Noctis vero dieique longiſſima ſpatia horas XIV æquinoctiales habent, breviſſima e contrario X.

Sequens circulus incipit ab India vergente ad occaſum, vadit per medios Parthos, Perſæpolin, citima Perſidis, Arabiam citeriorem, Judæam, Libani montis accolas. Amplectitur Babylonem, Idumæam, Samariam, Hieroſolymam, Aſcalonem, Joppen, Cæſaream, Phœnicen, Ptolemaidem, Sidonem, Tyrum, Berytum, Botryn, Tripolin, Byblum, Antiochiam, Laodiceam, Seleuciam, Ciliciæ maritima, Cypri auſtrina, Cretam, Lilybæum in Sicilia, ſeptemtrionalia Africæ & Numidiæ. Umbilicus æquinoctio XXXV pedum, umbram viginti quatuor pedes longam facit. Dies autem noxque maxima quatuordecim horarum æquinoctialium eſt, accedente iis quinta parte unius horæ.

Tertius circulus ab Indis Imao proximis oritur. Tendit per Caſpias portas Mediæ proximas, Catao-

niam, Cappadociam, Taurum, Amanum, Iſſum, Cilicias portas, Solos, Tarſum, Cyprum, Piſidiam, Pamphyliæ Siden, Lycaoniam, Lyciæ Patara, Xanthum, Caunum, Rhodum, Coum, Halicarnaſſum, Gnidum, Dorida, Chium, Delum, Cycladas medias, Gythium, Maleam, Argos, Laconiam, Elin, Olympiam, Meſſeniam Peloponneſi, Syracuſas, Catinam, Siciliam mediam, Sardiniæ auſtrina, Cartejam, Gades. Gnomonis centum unciæ, umbram ſeptuaginta ſeptem unciarum faciunt. Longiſſimus dies eſt æquinoctialium horarum quatuordecim atque dimidiæ, cum trigeſima parte unius horæ.

Quarto ſubjacent circulo, quæ ſunt ab altero latere Imai, Cappadociæ auſtrina, Galatia, Myſia, Sardis, Smyrna, Sipylus, Tmolus mons Lydiæ, Caria, Jonia, Trallis, Colophon, Epheſus, Miletos, Samos, Chios, Icarium mare, Cycladum ſeptemtrionales, Athenæ, Megara, Corinthus, Sicyon, Achaja, Patræ, Iſthmos, Epirus, ſeptemtrionalia Siciliæ, Narbonenſis Galliæ exortiva, Hiſpaniæ maritima a Carthagine nova, & inde ad occaſum. Gnomoni XXI pedum reſpondent umbræ XVII pedum: longiſſimus dies habet æquinoctiales horas quatuordecim, & duas tertias unius horæ.

Quinto continentur ſegmento ab introitu Caſpii maris, Bactra, Iberia, Armenia, Myſia, Phrygia, Helleſpontus, Troas, Tenedus, Abydos, Scepſis, Ilium, Ida mons, Cyzicum, Lampſacum, Sinope, Amiſum, Heraclea in Ponto, Paphlagonia, Lemnus, Imbrus, Thaſus, Caſſandria, Theſſalia, Macedonia, Lariſſa, Amphipolis, Theſſalonice, Pella, Ædeſſa,

Beroea, Pharſalia, Caryſtum, Euboea Boeotûm, Chalcis, Delphi, Acarnania, Ætolia, Apollonia, Brundiſium, Tarentum, Thurii, Locri, Rhegium, Lucani, Neapolis, Puteoli, Tuſcum mare, Corſica, Baleares, Hiſpania media. Gnomoni ſeptem pedes, umbræ ſex. Magnitudo diei ſumma horarum æquinoctialium quindecim.

Sexta comprehenſio, qua continetur urbs Roma, amplectitur Caſpias gentes, Caucaſum, ſeptemtrionalia Armeniæ, Apolloniam ſupra Rhyndacum, Nicomediam, Nicæam, Chalcedonem, Byzantium, Lyſimachiam, Cherroneſum, Melanem ſinum, Abderam, Samothraciam, Maroneam, Ænum, Beſſicam, Thraciam, Mædicam, Pæoniam, Illyrios, Dyrrachium, Canuſium, Apuliæ extima, Campaniam, Etruriam, Piſas, Lunam, Lucam, Genuam, Liguriam, Antipolin, Maſſiliam, Narbonem, Tarraconem, Hiſpaniam Tarraconenſem mediam, & inde per Luſitaniam. Gnomoni pedes novem, umbræ octo. Longiſſima diei ſpatia, horarum æquinoctialium quindecim, addita nona parte unius horæ: aut, ut Nigidio placuit, quinta.

Septima diviſio ab altera Caſpii maris ora incipit: vaditque ſupra Calatim, Boſphorum, Boryſthenem, Tomos, Thraciæ averſa, Triballos, Illyrici reliqua, Adriaticum mare, Aquilejam, Altinum, Venetiam, Vicetiam, Patavium, Veronam, Cremonam, Ravennam, Anconam, Picenum, Marſos, Pelignos, Sabinos, Umbriam, Ariminum, Bononiam, Placentiam, Mediolanum, omniaque ab Apennino: tranſque Alpes Galliam Aquitanicam,

Viennam, Pyrenæum, Celtiberiam. Umbilico triginta quinque pedum, umbræ triginta ſex, ut tamen in parte Venetiæ exæquetur umbra gnomoni: ampliſſima dies horarum æquinoctialium quindecim, & quintarum partium horæ trium.

Hactenus antiquorum exacta celebravimus. Sequentium diligentiſſimi, quod supereſt terrarum tribus aſſignavere ſegmentis. A Tanai per Mæotin lacum & Sarmatas uſque Boryſthenem, àtque ita per Dacos partemque Germaniæ, Gallias, Oceani litora amplexi, quod eſſet horarum ſedecim. Alterum per Hyperboreos & Britanniam, horarum decem & ſeptem. Poſtremum Scythicum a Riphæis jugis in Thulen, in quo dies continuarentur (ut diximus) noctesque per vices. Iidem & ante principia, quæ fecimus, poſuere circulos duos. Primum per inſulam Meroen, & Ptolemaidem, in Rubro mari ad elephantorum venatus conditam: ubi longiſſimus dies duodecim horarum eſſet, dimidia hora amplior. Secundum per Syenen Ægypti euntem, qui eſſet horarum tredecim. Iidemque ſingulis dimidia horarum ſpatia uſque ad ultimum adjecere circulis. Et hactenus de terris.

PA
6611
A2
1783
v.1

Plinius Secundus, C
Historiae naturalis,
libri XXXVII

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

NOT WANTED IN RBSC

UTL AT DOWNSVIEW

D	RANGE	BAY	SHLF	POS	ITEM	C
39	14	19	05	09	018	6